AL. BOJIN

Valori artistice argheziene

AL. BOJIN

Valori artistice argheziene



EDITURA DIDACTICĂ ŞI PEDAGOGICĂ
BUCUREŞTI — 1971

Redactor : VALENTIN ANGHELACHE
Tehnoredactor : N. ATANASIU

Coperta: MIHAI GROSU

CUVÎNT ÎNAINTE

Prezență vie în arena literaturii românești timp de șapte decenii, Tudor Arghezi a concentrat permanent asupra sa interesul criticilor și istoricilor literari contemporani. Imensul număr de articole și studii publicate pînă acum sub semnătura unor prestigioase nume a relevat pregnant laturile esențiale ale personalității artistice a lui T. Arghezi. Rezultatele acestor cercetări facilitează considerabil înțelegerea procesului de creație arghezian, receptarea caracterului novator al artei cuvîntului la Tudor Arghezi. Arta marelui poet are, însă, profunzimi uneori greu de explorat, reliefuri cu uimitoare străluciri, întorsături piezișe cu articulări sintactice specific argheziene, pentru a căror plenară definire și valorificare se impun încă eforturi.

Pornind de la exegezele de pînă în prezent, am încercat să ducem mai departe în lucrarea de față investigațiile și punerea în lumină a unor noi fațete ale stilului și tehnicii de expresie argheziene. Inițial, pe lîngă alte lucrări cu caracter prospectiv, am întocmit o statistică a frecvenței vocabularului în lirica lui Tudor Arghezi, pe baza ediției din 1966 a poeziilor sale, pentru a avea de la început o imagine de ansamblu clară, proiectată pe compartimente, a profilului lexicului poetic arghezian. În cercetările noastre, am ales, în general, căile îmbinate preconizate de stilistica lingvistică și stilistica literară. Nu o dată am recurs la demonstrarea ariei de răspîndire a unor cuvinte cheie, a unor focare lexicale de maximă frec-

vență sau a unor categorii de termeni adeseori cu sens figurat, pentru a dezvălui natura limbajului poetic arghezian, sectoarele din care se constituie materia primă lexicală ce urma a fi trecută, la un înalt grad de topire, prin încinsele retorte stilistice ale „ostenitorului mut“, cum se autodefinește poetul, în timpul procesului de creație. Totodată, am urmărit, în eforturile noastre, să deslușim semnificațiile, polivalențele estetice și semantice ale verbului arghezian, „cantitățile de viață“ cu care își investește poetul expresia, „aspectul nou al acelorași cuvinte“ în contextul poeziilor lui Arghezi.

În intențiile noastre de a pătrunde în anumite zone ale artei marelui poet, ne-au fost ghid, în acest sens, articolele publicate de scriitorul însuși pe multiple teme de artă a cuvîntului, care au darul de a ne introduce în gîndirea estetică argheziană, în mecanismul actului creator. Perseverența cu care Tudor Arghezi insistă în confesiunile sale literare, mai bine de șase decenii, asupra muncii tenace a artistului cu cuvîntul ne-a îndemnat să urmărim cum a procedat, practic, poetul în marile sale sforțări creatoare de a da limbajului o viață nouă, o strălucire în vers, inedită.

Ne-au preocupat, îndeosebi, unele aspecte ale noutății artei argheziene, delimitările de unele curente literare contemporane, precum și stabilirea contingențelor artei lui Tudor Arghezi cu lirica modernă română și universală, sub raportul noului limbaj poetic, al tehnicii moderne în făurirea versurilor.

La capătul acestor osteneli, rămînem, totuși, cu sentimentul că, în studiul de față, am izbutit doar să semnalăm unele piste de pornire în viitoarele exegeze, ce vor trebui să reliefeze, cu timpul, deplin tainele marei arte argheziene. Căci formele scrisului arghezian sînt atît de complexe, încît tentativele noastre în relevarea lor încă nu depășesc granițele unor începuturi. Cu toate acestea, punem lucrarea de față, pe calea publicității, la dispoziția tinerilor studioși, a specialiștilor, a publicului larg cititor, dornic să afle cît mai mult și cît mai multe despre măiastra artă argheziană, despre neliniștile poetului, reflectate, prin titanice sforțări creatoare, în *Cuvinte potrivite,* în *Flori de mucigai,* în *Cîntare omului* etc.

Cu excepția capitolului consacrat artei portretistice, care, în cea mai mare parte, se sprijină pe creația în proză a lui Tudor Arghezi, în rest referirile noastre vizează poezia, la a cărei configurare artistică participă mijloace și procedee stilistice diferite uneori esențial de cele utilizate în proză. Cele cîteva exemplificări, ici-colo, din proză sînt întîmplătoare.

Ele tind doar să confirme existența și în proză a unora din fenomenele lingvistice și stilistice de largă circulație în domeniul poeziei.

Lucrarea este însoțită de o bibliografie selectivă, cuprinzînd peste 800 de titluri — studii și articole consacrate creației lui Tudor Arghezi.

Investigațiile din volumul de față sînt o continuare la cercetările noastre apărute în lucrarea *Studii de stil și limbă literară*, 1968.

Autorul

13 iunie 1970

OPINII ŞI ATITUDINI FAŢĂ DE TUDOR ARGHEZI

Tudor Arghezi a suscitat un viu interes în rîndurile contemporanilor. În jurul numelui său s-au dat, în anumite perioade, adevărate bătălii literare, susţinute cu pasiune atît de denigratori cît şi de cei care-l proclamau cel mai mare poet român de la Eminescu încoace.

Geniul poetic arghezian a fost intuit, însă, de unii contemporani, chiar de la întîile sale manifestări literare, înscrise în anul 1896 în coloanele *Ligii ortodoxe,* condusă de Macedonski. — Mentorul mişcării de la *Literatorul,* bunăoară, întîmpină cu entuziasm versurile publicate de adolescentul de 16 ani Ion Theo în *Liga ortodoxă,* semnalînd apariţia unui nou talent în arena literaturii române : „Ion Theo, aşa cum se numeşte acel care, de un şir de vreme, ne-a surprins cu versuri mai presus de vîrsta sa, dar nu mai presus de talentul său"... „Acest tînăr la o vîrstă cînd eu gînguream versul, rupe cu cutezanţă fără margini, dar pînă astăzi coronată de cel mai strălucit succes, cu toată tehnica veche a versificaţiei, cu toate banalităţile de imagini şi de idei, ce multă vreme au fost socotite, la noi şi în străinătate, ca o culme a poeziei şi artei." [1]) Deşi peste opt ani, la *Linia dreaptă,* în întinsul şi semnificativul articol *Vers şi poezie,* T. Arghezi îşi va renega maestrul, repudiind arta simbolist-instrumentalistă, totuşi Al. Macedonski va manifesta şi în viitor aceeaşi preţuire faţă de fostul său discipol.

---

1) Macedonski, Al : *Poezie şi poeţi contemporani,* Liga ortodoxă, (Supliment literar), an I (1896), Nr. 4 (10 noiembrie), p. 1.

În anul 1912, spre exemplu, în articolul *Printre Constelații și Pleiade*, [1] Macedonski va scrie : „Așa, bunăoară, cea în care trei tineri deopotrivă înzestrați de mare talent își promiseseră să fie nedespărțiți în viață, precum au să rămînă poate. Unul dintre aceștia — Ion Theo — astăzi în literatură Tudor Arghezi — mi-a fost și, o bucată de vreme, discipol scump, afecțiune ce de altfel îi port și astăzi. Versul său era bizar, izvora dintr-o nevroză adîncă. sufletească și dintr-o aspirațiune, cum zice minunatul poet al „Cocoșului negru", D. Eftimiu, „spre alte zări". Și parcă-l văd pe acest Ion Theo — Arghezi, copilandru încă, dar plin de avînt, destinzînd aripi să zboare sus de tot în strălucitul răsărit al vîrstei roze, — *aceste zile de aur, vai !* nu se mai întorc. Dar viața a fost crudă pentru el. Însă nu e nimic... a coborît în toate abisurile spre a se urca aproape pe toate culmile. Nici vorbă, prin urmare, că poezia îl va cuceri".

Colegii lui de generație și de breaslă, printre care Gala Galaction, îl considerau „fala noastră", „naramzul nostru cu mere de aur", „luceafărul generației noastre" [2]).

În unul din numerele revistei *Viața socială* (1910), N. D. Cocea își încheia cuvîntul *Către cititori* [3]) cu o caldă prețuire a talentului literar al fostului său coleg de liceu Ion Theodorescu : „Convinși că, pe terenul artelor și al literaturii, numai arta și fraza care înalță sufletul și gîndirea omenească reprezintă — independent de școală și de tendinți — singura forță revoluționară, am încercat o colaborare liberă între artă și socialism și ne-a plăcut gîndul să punem idealul nostru social, în primul și în ultimul număr al revistei, sub auspiciile poetului celui mai revoluționar al vremii noastre, Tudor Arghezi".

Începînd cu anul 1910 și pînă la întîiul război mondial, opera lui Tudor Arghezi devine subiectul unor discuții din ce în ce mai vii. *Viața românească, Viața socială, Ramuri, Rampa, Revista idealistă, Cumpăna, Țara nouă, Tribuna, Fronda, Absolutio, Flacăra, Cronica, Sentimentul* și altele publică articole care, în majoritatea lor, recunosc în Tudor Arghezi un talentat scriitor, un artist al cuvîntului de prima mărime în epocă.

---

[1]) Macedonski, Al. : *Printre Constelații și Pleiade*, Rampa, an I (1912), Nr. 277 (sîmbătă, 22 septembrie), p. 1.

[2]) Gala Galaction : *La răspîntie de veacuri* (roman) și în numeroase articole publicate în presa vremii, încă din anul 1912 și pînă la sfîrșitul vieții (vezi bibliografia).

[3]) V. S. (N. D. Cocea) : *Către cititori*, Viața socială, an I (1910), Nr. 11—12 (decembrie), p. 265—266.

De altfel, Arghezi desfăşoară, pînă în anul 1916, o amplă activitate, impunîndu-se ca poet mai ales după publicarea *Rugii de seară* în fruntea primului număr al *Vieţii sociale* şi, în aceeaşi măsură, ca pamfletar inegalabil şi temut şi cronicar teatral, în unele din revistele şi ziarele timpului.

La apariţia ei, poezia *Rugă de seară* a fost întîmpinată de *Viaţa românească* cu unele rezerve, dar şi cu mult interes [1]). Cronicarul se întreba dacă această poezie „este de domeniul psihiatriei sau anunţă un geniu". De la Eminescu nu se mai pusese astfel problema pentru niciunul dintre poeţii vremii. Rezerva *Vieţii româneşti* era oarecum justificată de faptul că nu se putea prevedea, la data aceea, evoluţia acestei noi personalităţi literare. Noutatea expresiei argheziene îl făcea pe cronicarul *Vieţii româneşti* să afirme : „D-l T. Arghezi, cu siguranţă putem spune, e ceva, şi ar putea deveni cineva, dacă n-ar avea curioasa plăcere de a se exprima sibilin". În ciuda unor asemenea rezerve, alte reviste îşi exprimă cu fermitate, încă de pe acum, convingerea că descoperă în personalitatea lui Tudor Arghezi o mare forţă artistică. Una dintre aceste publicaţii, *Fronda,* [2]) bunăoară, susţinea : „Pe fondul cenuşiu e o sărbătoare pentru privire, e o dungă aurie. Pe întinderea sufletească de la noi, ce pare a rîvni către o generalizare a incolorului, personalitatea D-lui Tudor Arghezi are lucirea privirei a doi ochi energici"... „D-l Tudor Arghezi... e vrăjit de imboldul de a deranja ordinea, ce tinde spre somnolenţă, a lucrurilor împrejmuitoare : de a înviora, împungînd cu acul actului, tot ce-i masă lîncezîndă"... „D-l Tudor Arghezi şi-a scăldat simţirea şi gîndul în mări proaspete de azur, le-a purtat prin lumi de mirezme subtile, le-a învăluit în pulberi fragede, aurii, de aceea viziunea realului capătă la d-sa o virginitate, străină simţului obişnuit"... „Imaginile care-i servesc la transcrierea viziunii sale au, pe lîngă nuanţa fină a frăgezimii, culoarea puternică a noutăţii, originalităţii". Şi alte reviste au sesizat, în aceeaşi epocă de dinaintea primului război mondial, substanţa nouă şi scăpărările imaginilor din poezia argheziană. I. Ludo, în *Absolutio,* releva cu acelaşi entuziasm talentul poetic excepţional al lui Tudor Arghezi, proclamîndu-l, pentru prima dată în publicistica românească, „cel mai mare poet român de azi". Iată ce scria I. Ludo în anul 1913 [3]) : „Din noianul de chemaţi şi nechemaţi cari practică literatura, se desprinde lumi-

---

[1]) Ibrăileanu, G. : *Revista revistelor,* Viaţa românească, an V (1910), Nr. 2, (februarie), p. 316.

[2] *Pagină nouă : Tudor Arghezi,* Fronda, an I (1912), Nr. 3, p. 41—45.

[3] Ludo, I. : *Curentul nou la noi,* Absolutio, an I (1913), Nr. 1 (decembrie), p. 11—15.

noasă şi limpede personalitatea D-lui Tudor Arghezi". „De o putere de creaţie covîrşitoare, cugetător profund şi fin, dă poeziilor sale o formă nouă, cu totul originală"... „Se pare că din *Ruga-i de seară* şi-a făcut un program, pe care l-a urmat cu totul"...; „Poeziile D-lui Arghezi, la apariţia lor, au fost un eveniment în literatura noastră, pînă atunci copleşită de spanacuri şi diferite nuanţe pe care publicul, şi azi de altfel, e silit să le înghită, de voie de nevoie. Nimeni nu ştie cine e Arghezi. De mult n-au fost discutate astfel lucrările vreunui scriitor. Primele poezii n-au fost înţelese. Exclamaţia *Vieţii româneşti,* prin care se întreba dacă Arghezi e un geniu sau un nebun, întrebare ce nu s-a mai pus de la Eminescu, traducea destul de limpede nedumerirea în care se afla lumea întreagă. Astfel îşi face intrarea în literatură *cel mai mare poet român de azi".* Deşi unele reviste ca *Flacăra,* [1]) *Ramuri* [2]) şi altele deschiseseră focul împotriva lui Tudor Arghezi, totuşi poetul a început să se impună, încă înainte de întîiul război mondial, ca o personalitate artistică de mare prestigiu.

Între cele două războaie mondiale, însă, discuţiile în presă în jurul lui T. Arghezi capătă forme violente în anumite momente. Personalităţi consacrate în domeniul literaturii, universitari şi academicieni, precum N. Iorga, G. Bogdan-Duică, M. Dragomirescu, D. Caracostea, la început şi E. Lovinescu, ca să nu cităm decît aceste nume, la care se alătură şi poetul I. Barbu, ca urmare a unui incident cu Arghezi, neagă valoarea creaţiei argheziene, publicînd în acest sens numeroase articole, încercînd să demonstreze „facilitatea" versului arghezian, „imoralitatea" artei argheziene, „tragedia unui suflet", „primejdia" pe care ar prezenta-o autorul *Cuvintelor potrivite* pentru cultura naţională, pentru educaţia cetăţenească. Reviste de orientare semănătoristă duc o campanie antiargheziană. Eugen Lovinescu, în *Sburătorul,* îl atacă pentru „abjecţiile" folosite în pamflete şi în versuri, ajungînd să-l considere că „a spurcat tot ce e frumos uneori din nevoia josnică de a spurca", „pilda şi succesul lui uşor au ademenit lunga teorie a pamfletarilor noştri de azi care nu cunosc respectul de alţii, pentru că nu cunosc respectul de sine" [3]). Peste cîţiva ani, însă, E. Lovinescu îşi va revizui opiniile despre Tudor Arghezi. În anul 1924, cînd publică vol. IX de *Critice,* Lovinescu dovedeşte mai multă înţelegere faţă

---

[1]) :*Notele săptămînii,* Flacăra, an III (1914), Nr. 37 (20 iunie), p. 305—307.

[2]) Tomescu, D. : *Cronica, Ramuri,* an VI (1911), Nr. 13—14, p. 220 ; Nr. 17, p. 350 ; an VII (1912), Nr. 2, p. 66 ; Nr. 3, p. 97.

[3]) Lovinescu, Eugen : *Doi pamfletari români : Nicolae Iorga şi T. Arghezi,* Sburătorul, an I (1919), Nr. 16 (2 august), p. 353—355.

de arta argheziană, pentru ca, în 1927, în *Istoria literaturii române contemporane. Evoluția „Poeziei lirice"*, să-i consacre un adevărat studiu, regretînd întîrzierea recunoașterii valorii acestui scriitor. De asemenea, în *Istoria literaturii române contemporane. Evoluția „Prozei literare"*, în *Critice vol. IV, ediție definitivă*, 1928, în *Istoria literaturii române contemporane* (1900—1937) — punea amplu în lumină valoarea marei arte argheziene. Ceilalți critici și istorici literari citați mai sus s-au menținut cu consecvență pe poziția contestării meritelor creației lui T. Arghezi.

Mulți dintre contemporani au încercat să-i definească profilul scriitoricesc. Privit din diverse unghiuri, T. Arghezi a fost considerat de unii tradiționalist, de alții — modernist. Este adevărat, în opera lui T. Arghezi coexistă elemente care, la prima vedere, îndeamnă să fie încorporat unuia sau altuia dintre aceste curente. Tudor Arghezi a avut însă meritul că a știut să evite dilema „modernism" — „tradiționalism", rămînînd, permanent, credincios sie însuși, fapt pentru care a devenit cu timpul un poet de valoare universală. Ar putea fi considerat un poet modern în filiera Baudelaire și Mallarmé, apropierea putîndu-se face numai prin preocuparea pentru desăvîrșirea formei și prin damnatism, întrucît temele și inspirațiile sînt de altă esență.

Tradiționalist este numai în măsura în care acceptă realitatea autohtonă viabilă, pe care să altoiască organic elementele noi, moderne.

Într-un fel, avangarda, literară românească își are o rădăcină în creația lui Tudor Arghezi. Poeziile din ciclul *Agate negre, Viața socială*, pamfletele din *Facla, Seara, Cronica* etc. i-au impresionat pe tinerii poeți avangardiști prin uluitoarea capacitate de care dispunea Arghezi de a înnoi expresia poetică, lirica românească. Înnoirea expresiei poetice a avangardei nu se poate explica fără a ține seama de influența pe care poetul Arghezi a exercitat-o asupra poeților reprezentativi ai acestei mișcări literare. Spiritul neconformist, de reacție al lui Tudor Arghezi animă pe unii dintre poeții avangardiști.

Așa se și explică prețuirea de care se bucură poetul Arghezi în rîndurile moderniștilor. Bunăoară, Fundoianu încă la vîrsta de 19 ani, scria elogios în *Chemarea* despre Tudor Arghezi, în 1923, în *Contemporanul*, îl compară cu Eminescu, publicînd portretele ambilor poeți, însoțite de judicioase comentarii, iar în 1925, în *Integral*, în *Omagiu lui Tudor Arghezi*, își manifestă o desăvîrșită admirație pentru autorul *Agatelor negre*. Am dat doar un exemplu, dar o atitudine similară dovedesc mai toți poeții moderniști.

În ciuda atîtor adversităţi, critici literari dintr-o generaţie mai tînără la vremea aceea, mai receptivi la noutatea şi valoarea creaţiei lui Arghezi, au dus o adevărată bătălie literară, susţinînd că Arghezi este cel mai mare poet român de la Eminescu încoace. În afara unor articole publicate în revistele zise moderniste *(Integral, Punct* etc), alte reviste literare au acordat ospitalitate unui mare număr de articole publicate de : G. Ibrăileanu, G. Călinescu, M. Ralea, Ş. Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, F. Aderca, Izabela Sadoveanu, Camil Petrescu, Vladimir Streinu, Octav Şuluţiu, Mihail Sebastian şi alţi contemporani, prin care se demonstra marea capacitate creatoare argheziană, rolul şi locul atît de important pe care-l ocupă acest scriitor în evoluţia scrisului românesc. Curajoasă şi sugestivă ni se pare încheierea la articolul *Poezia d-lui Arghezi* al lui Ş. Cioculescu în 1926. „Din centuria acelora care l-au citit în întregime şi îl aşează foarte sus, precum Francii îşi înălţau căpetenia pe scut, pun printre cei dintîi umărul să-l ridic cu o statură de om deasupra confraţilor săi de altă specie“ [1]). Alţii, precum F. Aderca, M. Ralea, P. Constantinescu îl consideră şi ei cel mai mare poet român contemporan [2]). G. Călinescu, de asemenea, şi-a spus cuvîntul în anul 1927, tocmai cînd se da cu violenţă bătălia în jurul lui T. Arghezi, la apariţia volumului de versuri *Cuvinte potrivite*. Înfruntînd opiniile lui Bogdan-Duică, I. Barbu şi ale altora, G. Călinescu scria : „D. T. Arghezi ne-a adus poezia monumentală şi grea a sborului sufletesc către lumină, a angelicului fulgerător şi melancolic, a tristeţii mortale dar turburate de neliniştea năzuinţii, a singurătăţii astrale dar extatice, fără eminesciana sugestie etică a tragediei omului superior“ [3]). În acelaşi an, un alt critic literar care se impunea în epocă, Pompiliu Constantinescu, afirma : „De mult sau încă recent, numele d-lui Arghezi a fost asociat de al lui Eminescu, pus în emulţie şi ridicat pe scutul admiraţiei, pînă la tonul izolat al marelui cîntăreţ al nefericirii : anticipare dîrză a destinului literar arghezian. Iar, dacă echivalenţele de valori sînt totdeauna puse sub cumpăna viitorului — râmîne stabilit că T. Arghezi e fermecătorul posesor al unui mare temperament poetic, divers prin feţele lui restrînse-n rezonanţe de variate trepte interne, original în factura expresivă, artist bogat în resurse verbale, creator ce a mlădiat limba poetică în aliaje de oţel şi aur ; lirica noastră îşi sporeşte, prin *Cuvinte potrivite*, geo-

---

[1]) Cioculescu, Şerban : *Poezia d-lui Arghezi*, Viaţa literară, an I (1926), Nr. 19 (sîmbătă, 25 iunie), p. 1.

[2]) Vezi Bibliografia, anii 1926—1940.

[3]) Călinescu, George : *Tudor Arghezi (Note)*, Sinteza, an I (1927), Nr. 3—4 (iunie-iulie), p. 1—4.

grafia interioară, cu o sensibilitate specifică şi o atitudine nouă". [1]) Împotriva celor ce-i aduceau învinuirea lui T. Arghezi pentru „limbajul prozaic", „vulgar", aceşti critici demonstrau vitalitatea, forţa expresivă a verbului arghezian. G. Ibrăileanu aprecia, în acelaşi timp : „Un scriitor care în limba publicisticii a ieşit din cercul tras de Maiorescu şi se mişcă cu succes estetic pe registrul cel mai întins al graiului românesc, ni se pare a fi T. Arghezi, un adevărat revoluţionar în limba noastră literară. E un artist al expresiei cum nu ne putem închipui altul mai strălucit şi, să spun cuvîntul exact, mai mare. El a creat pozia vremii noastre. Este singurul scriitor român contemporan care are sclipiri de geniu". [2])

Tudor Arghezi a devenit mai cunoscut marelui public abia în anul 1927, odată cu editarea volumului de versuri *Cuvinte potrivite.* Pentru înţelegerea mai exactă a atmosferei create în jurul lui Arghezi la data aceea, precum şi a destinului său literar, ni se par foarte elocvente rîndurile lui G. Călinescu, scrise mult mai tîrziu, cînd putea avea o viziune mai clară oferită de prespectiva timpului : „Se poate afirma că mediilor literare oficiale (exceptînd obscurul cenaclu al lui Macedonski), Tudor Arghezi le-a fost aproape necunoscut pînă în preajma apariţiei *Cuvintelor potrivite.* Abia după 1927, numele poetului începe să pătrundă în cercurile de scriitori"... „Între 1904 şi 1927 s-au făcut şi desfăcut numeroase glorii — Octavian Goga, Iosif, Cerna, Anghel, Minulescu, Pillat, Demostene Botez, Blaga, Crainic, Barbu şi atîţia şi-au cucerit reputaţia înaintea celui de o vîrstă sau mai în vîrstă decît ei. Tudor Arghezi s-a coborît poate tocmai din cauza aceasta ca un bolid, fiind proclamat un „nou Eminescu", socotit în orice caz cel mai mare poet de la cîntăreţul Luceafărului. Această glorie tîrzie şi repede a avut un larg efect asupra liricii contemporane şi înrîurirea a fost profundă. Dar semnele reacţiunii s-au ivit, aproape imediat, luînd pretexte felurite"... „Oricît de supărător ar fi lucrul, observaţia obligă să recunoaştem că altfel decît în cazul lui Eminescu, al lui Coşbuc, al lui Goga, opinia intelectualităţii refuză să accepte întîietatea lui Arghezi, deşi prin prestigiul poetului şi prin mijlocirea mediului academic, poezia argheziană este citită şi răspîndită şi chiar studiată după clişee de pe acum constituite" !... „Oameni cultivaţi declară că nu înţeleg această poezie care «nu vorbeşte nimic». În sfîrşit, admiţînd valoarea lui Arghezi, cei mai

---

[1]) Constantinescu, Pompiliu : *Tudor Arghezi : Cuvinte potrivite,* Viaţa literară, an II (1927), Nr. 53 (sîmbătă, 28 mai), p. 3.

[2]) Ibrăileanu, G : *În jurul limbii literare.* Viaţa românească, an XVIII (1926), Nr. 1 (ianuarie), p. 117—119.

mulţi sînt scandalizaţi de compararea cu Eminescu, ce li se pare o profanare. Aceasta este azi situaţia lui Arghezi, simbolizînd nu numai un destin literar, dar şi o răscruce în evoluţia noţiunii de artă a vulgului intelectual"... „Ceea ce în privinţa lui Arghezi şi a altor moderni a împiedicat pe cititorul obişnuit să refuze adîncimea nu este adîncimea ei, ci incapacitatea acestui cititor prea obişnuit cu sentimentul practic exterior să vibreze în faţa marelui lirism pur. De acum încolo, poezia se desparte din ce în ce de linearitatea pe care o cere cititorul cu falsă educaţie estetică şi se rezervă numai sufletelor rafinate. Arghezi este printre primele victime ale acestei despărţiri". [1])

Revoluţia făcută de T. Arghezi în literatura românească a fost sesizată şi mărturisită de unii fruntaşi ai scrisului în epoca respectivă. Vorbind de volumul *Cuvinte potrivite*, M. Ralea scria în anul 1927 : „El are o semnificaţie şi mai importantă : reprezintă un eveniment de istorie literară"... „Dacă aş fi bine înţeles, aş spune că importanţa covîrşitoare e de natură filologică. Altfel se scria înainte de d-sa şi altfel se scrie astăzi. Nu există cît de mărunt, cît de prizărit gazetar de provincie ori de Capitală, chiar din cei care îl detestă, care nu-l cunosc ori nu-l înţeleg, care fără să vrea, inconştient, sub influenţa atmosferei pe care o respiră, să nu-i utilizeze vreo întorsătură sintactică, vreun epitet definitiv, măcar o caracterizare «à la maniere dè»." [2]). Parafrazată, ideea a fost reluată şi de alţi contemporani. Menţionăm, în acest sens, îndeosebi pe Camil Petrescu, care, peste şapte ani, făcea aceeaşi remarcă : „De la Eminescu nu mai fusese o asemenea încercare de proporţii pe care le-am numi, doar pentru sugestia lor activă şi dărîmătoare, herculeane"... „Se poate spune acum cam după un sfert de veac, hotărît, că tot scrisul românesc, nu numai poezia şi nu numai romanul, dar chiar stilul ştiinţific se resimte. Se poate spune că într-un fel se scria româneşte înainte de Arghezi şi altfel se scrie acum" [3]). Înrîurirea lui Arghezi asupra generaţiei tinere de poeţi contemporani este incontestabilă. Unii dintre ei, ajunşi în epoca maturităţii, evocă cu căldură figura poetului, aducînd peste decenii preţioase mărturii, foarte utile pentru cunoaşterea vieţii literare atît de complexe de atunci. În 1960, cînd T. Arghezi împlinea 80 de ani, dintre atîtea mărturii publicate menţionăm îndeosebi pe cele făcute

---

[1]) Călinescu, George : *Tudor Arghezi, Studiu critic,* Iaşi, Colecţia „Jurnalul literar". („Scriitori de ieri şi de azi"), 1939, p. 7—12.

[2]) Ralea, Mihai : *Tudor Arghezi,* Viaţa românească, an XIX (1927), iunie-iulie, p. 426—440.

[3]) Petrescu, Camil : *Tudor Arghezi şi G. Bacovia,* Revista Fundaţiilor regale, an I (1934), Nr. 6 (iunie), p. 188—191.

de Geo Bogza : „Afirmaţia celor mai subtili critici literari, cînd a apărut prima ediţie din *Cuvinte potrivite,* că ne aflăm în faţa unui poet de talia lui Êminescu, afirmaţie pe care mulţi au socotit-o un sacrilegiu, nu a avut nevoie pentru mine şi pentru cei ce împlineau atunci 20 de ani, de o prea îndelungată argumentare spre a fi crezută, însuşită şi transformată într-un drapel de luptă. Pentru că generaţia mea a intrat în viaţă şi a dat prima ei bătălie literară cu numele lui Tudor Arghezi"... „Tudor Arghezi a pus pecetea unei alte vorbiri şi implicit a unei alte gîndiri pe generaţia mea"... „Bătălia literară în jurul numelui lui Tudor Arghezi a fost o bătălie a tinereţii împotriva a ceea ce e depăşit şi ea a deprins mintea şi inima noastră cu gustul unor astfel de bătălii" [1]).

Volumele lui T. Arghezi care au urmat anului 1927 au confirmat credinţele criticilor literari de pînă atunci care vedeau în acest poet o glorie a literaturii româneşti şi totodată au infirmat opiniile altora, după care T. Arghezi ar fi dat întreaga forţă a talentului său în volumul *Cuvinte potrivite.* Recenziile publicate apoi în presa vremii, începînd cu apariţia volumului *Flori de mucigai,* au definit complexa personalitate argheziană, relevînd cu pregnanţă inepuizabilele potenţe artistice de care dispunea poetul. Cu fiecare volum se dezvăluiau noi feţete ale genului său literar, noi resurse scriitoriceşti. Foarte concludentă este aprecierea pe care Ş. Cioculescu o făcea în 1942 în studiul său *Aspecte lirice contemporane :* „Încă o dată, oricît ar displăcea repetiţia, îl socotim de statura ciclopică a lui Eminescu. Şi ne fericim că ne-a fost dat să trăim în epoca lirică pe care posteritatea o va numi a lui Arghezi".

În zilele noastre, lui Tudor Arghezi i s-au recunoscut unanim meritele literare. Ceea ce părea temerar altădată, cînd unii contemporani îl considerau cel mai mare poet român modern, astăzi este un adevăr acceptat de toată lumea. Studii substanţiale au apărut, după cele publicate anterior de Pompiliu Constantinescu, G. Călinescu şi Ş. Cioculescu, dezvăluind, în mare măsură, monumentalitatea edificiului artistic arghezian. Începînd cu studiul lui Ş. Cioculescu din anul 1946 — *Introducere în poezia lui Tudor Arghezi,* au urmat numeroase alte volume sub semnăturile unor critici literari consacraţi : Ov. Crohmălniceanu, Mihai Petroveanu, Tudor Vianu, Dumitru Micu şi alţii. În afara acestor volume, un impresionant de mare număr de articole apărute în ultimii 25 de ani atestă, pe de o parte, preţuirea de care se bucură creaţia argheziană

---

[1]) Geo Bogza : *Omagiu lui Tudor Arghezi,* Viaţa Românească, an XIII, (mai, 1960) p. 8—11.

în vremurile noastre, iar pe de altă parte, bogatele resurse scriitoricești, pe care cercetătorii se străduiesc să le pună în lumină. Cînd Tudor Arghezi împlinea, în anul 1960, 80 de ani, M. Ralea scria : „Poet de avangardă acum 40 de ani cu admiratori fervenți printre cei puțini, T. Arghezi a devenit azi un poet popular, cel mai mare poet în viață al românilor". [1]) Iar în anul 1967, cînd T. Arghezi s-a petrecut din viață, poetul Demostene Botez însemna următoarele cu privire la locul autorului *Cîntării omului* în istoria literaturii române : „Important este că prestigiul lui Arghezi a făcut ca această înnoire a limbajului poetic să fie de-atunci încoace limbajul poeziei noastre moderne. După Arghezi nimeni n-a mai cutezat să scrie ca înainte. Toată poezia românească dintre cele două războaie mondiale și cea de astăzi este sub semnul lui Arghezi". [2])

Rememorîndu-și faptele, atmosfera celor șapte decenii în care și-a desfășurat întreaga-i activitate literară, dificultățile prin care a trecut pentru a-și croi drum în domeniul literaturii române, precum și ostilitățile unor contemporani, incapacitatea altora de a înțelege originalitatea și spiritul său novator în arta cuvîntului, Tudor Arghezi se destăinuia : „Undeva, nu prea știu cum și unde, ca din mărăcini, spini și mătrăgună, s-a ivit odinioară un copilandru cu ochii de stele și umbre. I se păruse ca greerului din fabulă că trebuie să cînte și pe cînd cei de-o seamă cu el se apucau de o treabă cu cîștig, el și-a improvizat o vioară din scîndură și sfoară și nu s-a mai oprit să cînte, întîi scîrțîind-o mai gros și apoi mai subțire. Ai lui l-au batjocorit și i-au sfărîmat vioara și s-au lepădat de el ca de un strein între dînșii. Într-adevăr le era strein.

Învățătorul i-a spus : Vai de capul tău, n-o să se aleagă nimic de tine.

Preotul l-a mustrat pentru rătăcirea lui. Dar copilandrul era un încăpățînat. Și-a lipit sfărîmăturile viorii la loc, s-a pus pe cîntat, îmbătrînind pe scula lui scumpă și în păcatul lui. Dacă întorc foaia paginii povestite, dau, pe dosul ei, de mine, fostul strein între cei pe care i-am iubit și care m-au urît pînă la înverșunare. Dar au trecut un timp și o viață. S-au înnoit și timpurile și viața o dată cu țara. Copilandrul de odinioară se găsește azi prea mult răsplătit de dureroasa lui crîncenă răbdare". [3])

---

[1]) Ralea, Mihai : *Tudor Arghezi*, Viața românească, an XIII (1960), Nr. 5 (mai), p. 70—73.

[2]) Botez, Demostene : *La despărțirea de Tudor Arghezi*, Viața românească, an XX, (1967), Nr. 8 (august), p. 121—122.

[3]) Arghezi, Tudor : *Strălucită adunare*, Gazeta literară, an XII (1965), Nr. 22 (585) (joi, 27 mai), p. 1.

Poetul însuși își prezintă în cele cîteva cuvinte destinul literar în trecutele vremuri și cele noi. Triumful „dureroasei lui crîncene răbdări" încununează o uriașă activitate scriitoricească, recunoscută în actualitate și înscrisă în primul plan al patrimoniului literelor românești. Revoluționarismul său în artă, neconformismul față de unele învechite tradiții în arta scrisului, lupta cu cuvîntul au adus substanțiale elemente noi atît de evidente în creația sa literară.

Deși s-au publicat atîtea studii și articole care au clarificat, în cea mai mare parte, esența fenomenului arghezian, opera lui Arghezi solicită, totuși, noi eforturi din partea cercetătorilor spre a fi mai adîncit cunoscută, spre a putea fi plenar valorificată.

UNELE CONFESIUNI LITERARE

Încă din anul 1904, cînd publică la *Linia dreaptă* articolul Vers și poezie, și pînă în anul 1967, cînd apare, în luna iulie, în *Familia*, ultimul său interviu literar, Tudor Arghezi a manifestat mult interes față de problemele limbii literare, față de tehnica artistică, față de arta cuvîntului ca atare. Deși multe dintre mărturisirile lui literare se repetă, totuși revenirea asupra lor, la intervale de timp mai lungi sau mai scurte, dovedește preferințele poetului pentru o idee sau alta, relevînd totodată noi fațete ale muncii sale creatoare. Uneori, se descopăr și unele contradicții, care însă nu afectează esența gîndirii sale estetice, nu prejudiciază înțelegerea procesului creator arghezian, nu atentează la unitatea concepției lui Tudor Arghezi cu privire la munca scriitorului. În numeroase articole consacrate integral artei literare, în altele doar în parte afectate unor asemenea preocupări, în cronici literare, în interviuri, precum și în diverse alte articole, Arghezi dezvoltă un întreg sistem de idei literare, dezvăluie o complexă și pasionantă experiență scriitoricească. Deși tipărite în foarte numeroase reviste, ca : *Linia dreaptă, Viața socială, Rampa, Viața românească, Seara, Cronica, Hiena, Cugetul românesc, Contemporanul, Națiunea, Lumea, Integral, Viața literară, Sinteza, Universul literar, Adevărul literar și artistic, Bilete de papagal, Ramuri, Cronicarul, Secolul, Progresul social, Convorbiri literare, Revista Fundațiilor regale, Versuri și proză, Săptămîna C.F.R., Tînărul scriitor, Luceafărul, Contemporanul, Gazeta literară, Argeș, Familia,* etc., totuși conținutul lor ilustrează unele coordonate majore, care constituie axele principale ale orientării arghe-

ziene în arta scrisului, în folosirea materialului lexical, în intențiile sale de a rupe cu canoanele tradiționale în versificație, în topică, în tehnica artistică în general.

Voința scriitorului, manifestată atît de violent în anul 1910 prin *Rugă de seară*, de a revoluționa limba poetică, de a da o nouă direcție poeziei românești părea temerară la început. Cu timpul, însă, s-a dovedit că autorul *Cuvintelor potrivite* a creat, ca nimeni altul dintre poeții de după Eminescu, durabile tipare de expresie, noi forme de comunicare artistică a gîndurilor, a intențiilor sale estetice. Este, atît în versuri cît și în proză, un mare creator în limbă, punînd trăsătura cea mai de seamă pe fața liricii epocii sale. Așa cum în secolul trecut a existat un curent literar eminescian, la fel în prima jumătate a secolului al XX-lea se poate vorbi de altul arghezian, căci opera lui Arghezi reprezintă, după Eminescu, cea mai profundă înnoire a lirismului nostru. Foarte sugestive ni se par considerațiile lui Vladimir Streinu, încă din anul 1936, cu privire la forța artistică a creației argheziene : „Poetul acesta e cel mai liber de concepție din cîți avem, se exprimă în reliefuri orogenice, a căror materialitate vorbește de începuturile creațiunii, are sensul liric al vieții proprii și numai al vieții proprii ca nimeni altul. Este în tot ceea ce gîndește atît de personal și dezvoltă împrejurul condeiului său o atît de puternică influență, încît, descompunînd realitățile obiective de care se apropie, li se și propune drept centru de recompunere moleculară. Am impresia că în zona primejdioasă a geniului arghezian granitul este fărîmicios, drugii fie ai oricărei rigidități îndură neașteptate incurvații, solidele se lichefiază și lichidele se solidifică, stările de echilibru anterior ale materiei intră în anarhie provizorie, piere coeziunea sistemelor știute, iar elementele acestora scapă de prizonieratul de mai înainte pentru ca, redevenind libere un moment, să cunoască mai apoi sclavia nouă a gravitației argheziene. O astfel de putere, să zicem, cosmică, nu îngăduie în preajma ei neatîrnarea ; se impune, nu se supune ; își trăiește patetismul propriu neîntrerupt, fără intrări sau pauze, în care să urmărească un patetism străin ; se prezintă pe sine și nu prezintă forțe sau vieți paralele cu a sa“ [1]). Peste trei decenii, și Demostene Botez înfățișa arta lui T. Arghezi cu același sentiment de admirație față de imensele resurse artistice de care dispunea acest poet : „Marii poeți din toate timpurile au fost și mari revoluționari ai limbii. Așa au fost Petöfi, Eminescu ... Cine ar fi crezut că după acea extraordinară purificare a limbii romă-

---

[1]) Streinu, Vladimir : *T .Arghezi : Cimitirul Buna-Vestire,* Revista Fundațiilor regale, an III (1936), Nr. 8 (august), p. 434—438.

nești pe care o adusese Eminescu, se mai poate face ceva nou, care să dea o nouă vigoare expresiei.

Și iată că aceasta a realizat-o Arghezi. Nu o putea face decît cu acel talent excepțional, care să poată impune cu tot prestigiul noua prefacere a limbajului poetic. Prefacerea aceasta nu putea să aibă loc numai în spiritul unei revoluționări a formei. Ea trebuia să fie altoită pe un fond de idei corespunzător. Curajul stilului a fost la Arghezi mijlocul firesc de exprimare a vigoarei noilor idei, lipsite de anostul conformism în care se complăcea poezia. Arghezi a făcut o revoluție de eliberare a cuvintelor, de revalorificare a expresiilor. În vocabularul poetic clasic, Arghezi a adus toate cuvintele, fără excepție, le-a curățat parcă, le-a spălat de uzul lor cotidian și le-a dat o strălucire nouă, o valoare de expresie necunoscută încă. Cuvintele pe care le folosește sînt cele obișnuite din limba pe care o știm cu toții, și totuși ce sunet nou, curat, sonor, capătă ele în versul lui și, ce tărie de exprimare capătă în neașteptata lor împărechere ! În fiecare cuvînt, cum este și în fiecare om, Tudor Arghezi a găsit și rău și bun, și i-a valorificat posibilitățile de expresie artistică" [1]). ,,Formidabila invenție verbală" de care vorbea și E. Lovinescu în anul 1928 [2]) a fost recunoscută de unii contemporani încă înainte de apariția volumului *Cuvinte potrivite*. Arghezi a făcut o adevărată ,,revoluție stilistică", ,,prin el s-a înfăptuit o revoluție și de la care începe o epocă nouă în scrisul român" [3]).

* * *

În articolul *Talentul meu* [4]) Tudor Arghezi face unele prețioase mărturisiri cu privire la lupta sa cu cuvîntul. Printre altele, spune : ,,Talentul meu te farmecă, dar talentul meu e o tortură. De la mintea la condeiul meu e un drum de piedici și de prăpăstii amenințat la fiece cotitură să mă prăbușesc ori să cad în golul fără fund. Scrisul e greu și-l sui cu povara mea încet, încet. Dacă ar fi numai o muncă de suprafață, n-aș fi fericit. Trebuie să ar prin buruieni și să le smulg din locul lor zidit cu plugul. Cîteodată mă duc pînă în adîncul pămîntului ca să le scot din el. Nimic nu-i pentru mine lesnicios. Sînt blestemat să stărui acolo unde altul fluieră și trece. Dacă nu stau neclintit, pana cea mai ușoară dintre

---

[1]) Botez, Demostene : *La despărțirea de Tudor Arghezi, Viața românească*, an XX (1967), Nr. 8 (august), p. 121—122.

[2]) Lovinescu, Eugen : *Istoria literaturii române contemporane. Evoluția Prozei literare*, Editura „Ancora". 1928, p. 223.

[3]) *** Op. cit. p. 220.

[4]) Arghezi, Tudor : *Talentul meu*, vol. *Lume veche, lume nouă*, (ciclul *Trei lumini)*, pag. 324—325.

scule îmi ajunge grea ca un bolovan de plumb. Nu am odihnă nici sărbătoare. Toate plăcerile mie îmi sînt refuzate". „Nu am talent, am o turburare. Cuvîntul îmi vine greu în condei. Îl șterg de zece ori și tot nu l-am găsit. Mă sîngeră fraza, mă doare. Sînt bolnav de ceva, bolnav de nedeslușit și dorm neîntrerupt". „Dumneata crezi că lucrez ca o hîrtie de tipar, că pui hîrtia, învîrtesc de roată și iese scrisul. Nu, dragul meu. Nu m-am născut înzestrat cu facultățile pe care mi le-aș dori. Capul mă apasă ca o piatră. Am ajuns la sîmburele țărînii pe dedesubt, pe unde trebuie să sfredelești și să deschizi o galerie, pas cu pas, palmă cu palmă. Tot ce-i de mine : sînt un cuceritor tenace și neînduplecat și numai într-un etern întuneric. Mă lupt de moarte cu ogorul meu din care țîșnește rar o vînă de argint : mă duc la ea cu lopata. Cîtă sforțare îmi cere mie ca nimănuia, orice bob de nisip e de neînchipuit".

Am dat extindere citatului, întrucît poetul, ajuns în ultima fază a evoluției sale scriitoricești, după o îndelungată și prodigioasă activitate, dezvăluie munca laborioasă depusă în procesul de creație. Despre cuvintele pe care le folosește în scris, materia primă a artei literare, Arghezi a făcut dese și sugestive considerații. S-a declarat întotdeauna partizanul folosirii limbii solicitate de gîndurile proprii ale autorului, proclamînd, ca și alți mari creatori în domeniul artei cuvîntului, adecvarea totală a limbii la obiect, la sentimentele și ideile proprii scriitorului. În acest sens, la dispoziția scriitorului, afirmă Tudor Arghezi, stă cîmpul întins, nelimitat al limbii poporului și nu doar un mănunchi de cuvinte „alese", care ar putea fi socotite, nejustificat, numai ele proprii literaturii artistice. În registrul întins al limbii, scriitorul poate să recurgă la orice categorie lexicală, în măsura în care vorbele pot să materializeze mai pregnant intențiile artistice ale creatorului. În lupta lui cu materia limbii, Tudor Arghezi se străduiește să dea aspecte noi cuvintelor folosite de toată lumea, în sensul îmbogățirii conținutului lor semantic, al „avivării", al dotării lor cu noi forțe expresive. Selectarea expresiilor depinde de profilul artistic al fiecărui scriitor, de natura tematicii, de realitatea ce-și propune să înfățișeze. „Nu-i așa că fiecare își alege cuvintele lui proprii din limbă, susține Tudor Arghezi, numai cît le trebuiește din pămînt și lumină ? Natura se vădește mai complexă și mai inteligentă decît critica literară : pe un metru pătrat de pămînt, mama Safta cultivă plante cu mirosul tare absolut distinct, măghiranul, busuiocul, calomfirul, cimbrul, mărarul, isma, melisa, leușteanul, usturoiul și levănțica — și mai încap în metrul pătrat alte douăzeci de parfumuri deosebite, toate

hrănite exclusiv din același gunoi". [1]) Literatura argheziană reflectă, înainte de toate, strălucirea pe care o dobîndesc cuvintele sub pana autorului. Cuvintele folosite devin noi prin cantitatea de esențe concentrată în ele, prin puterea lor nouă, inedită de exprimare a gîndurilor poetului. Scriitorul face apel la lexicul obișnuit al limbii române : cuvinte uzuale, arhaisme, neologisme, regionalisme, argotisme, neaoșisme etc., dar, după cum declară scriitorul însuși, „Ceva să umble prin fundul cuvintelor să le reînsuflețească, să le croiască un destin, să le stăpînească și să le comande. Limba nu poate să fie o magazie și un depou de unelte sterpe ca dicționarul decît în cărțile proaste". [2]) Tudor Arghezi a avut o atitudine permanent activă față de limbă. De aci, în bună măsură, noutatea artei sale, miracolul artei sale. Scriitorul revoluționează într-un fel limba, aducînd, după Eminescu, cea mai mare contribuție la îmbogățirea limbii românești, nu atît prin expresii noi, cît mai ales prin revitalizarea acelorași vocabule folosite de toată lumea. „E miraculos cuvîntul — spune poetul — pentru că la fiecare obiect din natură și din închipuire corespunde un cuvînt. Vocabularul e harta prescurtată și esențială a naturii și omul poate crea din cuvinte, simboluri, toată natura din nou, creată din materiale în spațiu și o poate schimba." [3]) Preocuparea tenace, fermă a scriitorului de a găsi cuvintele cele mai pline de încărcătură expresivă e atestată de propria sa artă, precum și de mărturiile devenite cunoscute pe calea publicității decenii în șir. În polemica cu I. Barbu, îndată după apariția *Cuvintelor potrivite,* în 1927, Tudor Arghezi, reluînd problema limbii, a cuvintelor folosite ca material de construcție a operei literare, mediocrizînd oarecum procesul său de creație, face noi afirmații, în sensul relevării importanței pe care o acordă cuvîntului în artă, funcțiilor lui estetice, luptei sale ca artist cu cuvintele : „Să mă ferească Dumnezeu, nu am căutat să fac literatură, dar am căutat cuvinte care sar și frazele care umblă de sine stătătoare. Nu știu, am sentimentul că nu le-am găsit și probabil că nu le voi găsi. Însă căutînd cuvinte săritoare și găsind puține, am înlocuit materia lor printr-o natură de adaos și m-am apucat să fac resorturi pentru cuvinte ca să poată sări". [4]) Foarte sugestiv

[1]) Arghezi, Tudor : *Literatura Nouă,* Cugetul Românesc, an I (1922), Nr. 4, (mai), pag. 321—326.

[2]) Arghezi, Tudor : *Cum se scrie românește,* Cugetul Românesc, an I (1922), Nr. 1, (februarie), pag. 99—104.

[3]) Arghezi, Tudor : *Scrisoare cu tibișirul,* Lumea, an I (1924), Nr. 8, (21 decembrie).

[4]) Arghezi, Tudor : *Ars poetica,* Adevărul Literar și Artistic, an VIII, (1927), Nr. 367 (18 decembrie), pag. 5.

pentru ilustrarea propriului său limbaj artistic este un alt fragment din articolul citat: „La bancul meu cu menghină mică", a căutat, pe lîngă cuvinte care „sar". „cuvintele stîncoase", iar cînd nu a găsit de acestea „am luat cuvinte de celelalte și le-am bătut un cui lung înăuntru și le-am lăsat așa; și acestui cui e muchia care nu mai iese". „Apoi evident am căutat cuvinte virginale, cuvinte puturoase, cuvinte cu rîie: le-am excitat aroma, le-am avivat rănile cu sticlă pisată, le-am infectat pe unele complet; și cum de la ele la azur e o distanță directă, o corespondență, am făcut pe cale artificială și cuvinte oglinditoare străvezii și am silit să intre în lumea lor eterogenul ca într-o vitrină de optician ambulant". Este una dintre confesiunile cele mai concludente asupra orientării scriitorului în selectarea cuvintelor din vastul material lexical oferit de limba română și asupra concepției sale artistice în eforturile uriașe pe care le depune în munca de creație. Cuvintele „stîncoase", cuvintele „virginale", cuvintele „puturoase", cuvintele cu „rîie", avivate și excitate în aroma lor, sînt categorii lexicale fundamentale din întregul material lingvistic utilizat de poet. Cuvintele stîncoase-dure, cuvintele virginale-nou introduse în limbă, ori reactivate din fondul pasiv al limbii naționale, cuvintele puturoase — scabroase, considerate pînă la el inutilizabile în arta scrisului, cuvintele cu rîie, toate acestea sugerează diversitatea sectoarelor limbii prea puțin sau aproape de loc abordate de predecesorii sau contemporanii lui Tudor Arghezi.

Divulgîndu-și arta poetică, izvoarele multiple ale limbii printr-o expunere directă, fără înconjur, ori alegorică, poetul a făcut deseori aluzii sau a adus precizări noi, interesante și utile pentru a i se înțelege azi profilul artei sale, intențiile sale artistice. Iată, spre exemplu, ce mărturisea poetul despre meșteșugul literar, despre concentrarea în arta cuvîntului: „Meșteșugul literar s-a isprăvit în forma lui de cuvinte fotografică și servilă și distanțele sînt străpunse diagonal. Concentrarea pînă la esență o sugerează chimia. Scriitorul, sub sancțiunea de a fi înlăturat, este silit să ție seamă de regulile descoperite, peste gramatică și vocabular, în uzină și în laborator, două școli care au descompus materia cugetării și o reorganizează pe un tărîm deosebit. În interiorul timpului său artistul cuvîntului trebuie să utilizeze procedeele în vigoare, transvăzînd în stil impalpat puterile motrice și uneltele mișcate în elipsa curelei".

„Scriitorul care vine e un tehnician. El va lucra în limba lui personală ca un monteur, cu materiile intelectuale, identice în formă și număr, în toate limbile literare. Date la strung, bătute pe nicovală sau presate cu vîrf și ghevint, cuvintele vor construi ideile

și substanțele literare după scheme noi și imaginația împărechiată cu studiul rezistenței materialelor întrebuințate va conduce hărnicia literatului. Progresiv, geniul limbei, particularismele, idiotismele și toate specialismele naționale vor face loc în literatură — unui sistem de expresiune care, ca să fie transpus dintr-o limbă într-alta, nu va cere decît aplicarea brută a unui desinator copist, ca planul unui arhitect, strămutat în albastru" [1]). De asemenea, în *Un basm de cinci minute,* [2]) printre altele, în sens alegoric, Tudor Arghezi, simulînd un basm, face, însă indirect, destăinuiri referitoare la propriul său destin artistic, la esențialitatea artei sale : „Rupînd caisa, se ivi la mijloc un sîmbure de cremene tare. Alianța dintre țepos și fraged, dintre aspru și gingaș, dintre amar și dulce pe care fructele o înțeleg, cărturarul nu a înțeles-o, fiind sărac cu duhul, ca fericiții sfintelor pilde și neștiind că și fulgerarea care este fără de ființă ca văzduhul scapără din două pietre topite". Asociația unor însușiri atît de contrastante ale fructului demonstrează, evident, caracterele creației argheziene sub raportul limbii, al stilului. Similare, unele aprecieri din *Jucăriile,* [3]) din *Robul* [4]) etc. ilustrează aceeași pasiune în lupta poetului cu slovele, pentru însuflețirea cuvintelor spre a le încărca cu mari sugestii, cu inedite și inegalabile străluciri artistice. Tot în legătură cu eforturile depuse asupra cuvintelor, Arghezi făcea noi precizări în 1930, într-un *Interviu* din revista *Cronicarul,* nr. 1 : „Efortul meu literar și-a îndreptat speranțele în această mică îndeletnicire, crăparea cuvintelor, rînjirea miezurilor și depănarea în fir de ață a scaiurilor de umbră dinlăuntrul lor. Scriitorii noștri din trecutul mai apropiat au cunoscut desigur limba, însă numai străzile limbii s-au mulțumit să le păzească din colț ca niște buni vardiști cu tesac, care și-au făcut datoria. Alții au sărit gardurile, au forțat ușa, au spart peceți domnești și s-au înfruptat hoțește. Desigur că nu e o treabă pentru corectitudinile profesorilor de limbă românească : ei fac dicționare, culegeri, categorii și clasificări. Limba fuge înainte ... am încredere în inteligența noastră, că niciodată nu va deveni atît de academică și de organizată spitalicește, pe catedre, încît să oprească vorbele de a ieși cu picioarele goale, să le interzică să fluiere, să umble haimanale. Acestea senzuale și cu garoafă cu

---

[1]) Arghezi, Tudor : *Evenimentul,* Sinteza, an I (1927), 1 aprilie, p. 4.

[2]) Arghezi, Tudor : *Un basm de cinci minute,* în vol. *Pagini din Trecut,* ESPLA 1955, pag. 174.

[3]) Arghezi, Tudor : *Jucăriile,* Bilete de papagal, an II (1928), Nr. 223 (25 octombrie), pag. 1—2.

[4]) Arghezi, Tudor : *Robul,* în vol. *Pagini din trecut,* ESPLA, 1955, p. 188.

mîzgă roșie la ureche, țigăncile cuvintelor noastre sînt destinate să ne dea mulți copii din flori frumoși". Ideea susținută de poet este lupta împotriva formelor vechi, închistate, ce nu permit evoluția limbii literare. Academismul de care vorbește poetul aici era considerat de el drept una din forțele conservatoare ce frînează inovațiile îndrăznețe în limbă. Tudor Arghezi a văzut în cuvînt un adevărat miracol. Dar nu în orice cuvînt și în orice context ar fi el utilizat. „Cuvîntul mi se pare un material prea frumos și plastic — afirma poetul prin anul 1928 — ca să sufăr eu să fie întrebuințat ca găocile goale și ca melcii, încleiți la rînd pe cadrul unei fotografii. Dacă nu scînteiază cuvîntul ca un jar din cenușă suflat în vatra lui din nou, cugetul meu de papagal e nemulțumit și singura tencuire de jurîmprejur a faptului petrecut. Povestirea e ca un sicriu legănat, în care doarme năbușit un prunc, și literatura bănuiam că este o îmbinare și o alcătuire de miezuri, lepădînd cojile, cum facem noi. Au pierdut scriitorii secretul de-a scobi semințele și de-a le gusta mîzga din interior. În cuvintele adormite trebuiesc trezite văpăile avîntate". [1]) Și mai tîrziu, în anul 1935, în *„Ce-ai cu mine, vîntule"*, preocupările poetului rămîn aceleași.

Uneori își orientează eforturile spre „o noutate veche înfrăgezită de cuvintele întoarse în alte înțelesuri și izvoade", [2]) alte ori se consideră unul care „s-a străduit un timp și o țîră ca să stoarcă vorbele de icre". [3]) Și totuși, dacă am face abstracție de creația sa literară și ne-am ghida doar după propriile-i mărturisiri, am putea conchide că munca artistică a lui Tudor Arghezi ar fi finalizarea unei voințe filologice, care a izbutit să-și supună dicționarul și limba română spre a dobîndi o frumusețe nouă. În adevăr, în versuri ca și în proză, în întreaga lui operă, este evidentă tendința unei revoluții în limbă. Unele articulări sintactice, considerate pînă la Arghezi incorecte, precum și multe cuvinte ignorate în literatură, ca interzise, vulgare sau lipsite de capacități expresive, au dobîndit, prin scrisul lui Arghezi, o circulație necunoscută mai înainte, fiind eliberate din închisorile unor vechi prejudecăți. Tudor Arghezi a părăsit instrumentalismul lui René Ghil și al lui Macedonski, însă n-a uitat totuși că poetul este un mînuitor de cuvinte. Ceva din influențele macedonschiene au stăruit în conștiința artistică a lui

---

[1]) Arghezi, Tudor : *Cronica literară a lui Coco,* Bilete de papagal, an I. (1928), Nr. 24 (miercuri, 20 februarie), p. 3.

[2]) Arghezi, Tudor : *Culegătorul de semne,* Bilete de papagal, an II (1928), Nr. 137 (16 iulie), p. 1.

[3]) Arghezi, Tudor : *Rugăciunea lui Goco,* Bilete de papagal, an. II (1928), Nr. 116 (vineri, 22 iunie), p. 1—2.

Arghezi, fiind evidențe în credințele sale literare, formulate atît de des în presa vremii. O precizare se impune, însă, cu necesitate. Sugestia venită de la Macedonski ar fi rămas totuși fără efect, dacă lui Tudor Arghezi i-ar fi lipsit geniul verbal, care dă atîta strălucire creației sale literare. În trecut s-a făcut mult caz de „mistica verbală" argheziană, reducîndu-i-se sensurile estetice ale creației lui la această idee. Opera însăși a scriitorului dă, însă, un răspuns deplin, relevînd faptul că nicăieri în conținutul ei nu se constată nici urmă de tendință de a-și ștrangula inspirația, de a-și silui viziunea artistică de dragul renovării limbajului poetic. Și alte mărturii ale lui Arghezi contribuie substanțial la definirea tipului său estetic. Într-o convorbire cu F. Aderca, poetul afirma: „Sîntem contemporani cu Homer, cu Evanghelistul Ioan și cu Anton Pann, cîntărețul de la biserica Olari". Această declarație ne îndepărtează de estetica verbală de proveniență simbolistă, sugerînd ideea că arta sa este contemporană prin structurile înrudite ale creatorilor, dincolo de timpul istoric. Și în *Jucăriile* [1]), scriitorul face noi precizări în legătură cu lupta sa neistovită cu cuvintele: „Mi-am încercat cuvintele în dreptul urechii ca niște ulcele smălțuite de pămînt, ca să le văd cît pot să sune și cît ar putea să tacă și mi le-am încercat și în zarea soarelui ca niște ouă proaspete de găinușă albă. Mi-ar fi trebuit alte cuvinte și nu am, sărac dar fulgerat în gospodăria mea fulgerată din patru părți prin toate ferestrele de soare"... „Sînt ca un lăcătuș de aur care vrea să făurească un belciug și ar trebui să strice o trîmbiță sau un chivot ca să facă belciugul pentru staul și i-ar trebui fier și are aur și i-ar trebui cuie și are mărgăritare"... „Meșteșugul nostru este cel mai delicat și mai mincinos, fața mea de lumină și de răcoare și cel mai scump plătit din pricina gingășiei lui." Publicînd în decembrie anul 1941 *Dintr-un foișor*, în *Revista Fundațiilor regale*, Tudor Arghezi adaugă noi precizări edificatoare asupra propriului profil artistic. Problema fundamentală căreia îi acordă atenția cea mai mare este „religiozitatea" muncii scriitorului, responsabilitatea artistului, „tragedia scrisului", care devine „cu atît mai grea cu cît îl gustă mai mult". „Scriu de 45 de ani — se destăinuie poetul — și nici azi nu știu cum se începe o pagină, după ce am scris zeci de mii, fără să știu nici pe acelea cum le-am scris și am rămas debutant în perpetuitate, iritat de suficiența arogantă și de atitudinea de omnipotență a majorității confraților mei. Mai mult, nu știu cum să scriu o frază"... „Am intrat în viața expresiei cu zăticnire și cu certitudinea

---

[1]) Arghezi, Tudor: *Jucăriile*, Bilete de papagal, an II (1928), nr. 223 (25 octombrie), p. 1—2.

că scrisul e mai mult și altceva decît a pune condeiul pe vîrf și a-l lăsa să colinde hîrtia semănînd-o cu muște. Această religiozitate a sentimentului poate că ține de o însușire de refracție sau de un strabism a ceea ce ar fi spiritul meu. N-aș putea să definesc dar oprelistea e permanentă". Tot aici, scriitorul demonstrează utilitatea muncii asidue cu cuvîntul, ideea că opera de artă trebuie să fie rodul unei munci intense. Este de altfel reluarea unei idei scumpe autorului, mult susținută și în trecut. În același număr al *Revistei Fundațiilor,* în decembrie 1941, D. Caracostea publică articolul *Contrapunct,* în care, în mod cu totul eronat, nu vedea în profesiunea de credință argheziană adevăratul ei sens estetic, semnalînd doar „ornamentalul și barocul", „grotescul", „conglomeratele de imagini" în lirica acestui mare poet. Sînt pagini în *Contrapunct* care reeditează vechea poziție a lui Caracostea față de T. Arghezi, susținută în *Prolegomena argheziană.* [1])

După cel de al doilea război mondial, Tudor Arghezi revine cu noi profesiuni de credință, care contribuie la conturarea cu mai multă pregnanță a crezului său artistic. Iată, bunăoară, ce spunea poetul în anul 1956 despre arta cuvîntului : „Da, în arta scrisului, trebuie bine potrivit cuvîntul. Concret, masiv. De la preocuparea scriitorului de a strînge cuvîntul în sine, urmează organic și strîngerea ideii, pe care nu trebuie să o lăbărțezi. Scurtînd așa-zisa frazeologie, elimini balastul. Pentru că mai toate cărțile au plusuri și surplusuri inutile : gunoi cum s-ar zice"... „Artistul trebuie să concretizeze mereu, să creeze adevărate concrețiuni geologice. Să se ferească de a lăbărța fraza, ci dimpotrivă s-o strîngă într-un spațiu cît mai mic, s-o cristalizeze. Preocuparea naturii a fost să facă o floare și diamant. Pentru o floricică ori cît de mică, muncește pămîntul" [2]). Pledoaria pentru concentrare este amplă și argumentată în acest interviu. De asemenea, strălucirea versului prin „floare și diamant", concretețea cuvîntului, materialitatea imaginii, atît de preferate de poet în practica scriitoricească și teoretizate în scrisul său anterior, își găsesc un solid suport și de astă dată printr-un temeinic sistem de argumentări. În anul 1958, cînd Arghezi publică alte profesiuni de credință, el reia problema concentrării ideii în puține cuvinte, munca plină de răbdare și pasiune a artistului, religiozitatea muncii de creație, încărcarea cuvîntului cu mari

---

[1]) Caracostea, Dimitrie : *Prolegomena argheziană,* Institutul de Literatură și Folclor, 1937, 36 p.

[2]) Arghezi, Tudor : *Despre sine și despre arta scrisului (Interviu de Horia Oprescu).* Tînărul scriitor, anul V (1956), (noiembrie) Nr. 11 și Nr. 12 (decembrie).

valențe expresive în procesul de creație. Tudor Arghezi subliniază cu aceeași perseverență rolul „slovei“ în vers, care „arde“, în ea fiind „diavolescul de care vorbim“. „E focul cu care nu trebuie să te joci. În slova făurită e ca și potcoava care trebuie bine bătută. Te poți însă să te și arzi cu el, să te pîrlești și chiar să iei foc.“ După peste șase decenii de activitate literară, în anul 1958, în articolul *Despre arta literară* [1]), scriitorul dezvăluie noi aspecte ale convingerilor lui despre procesul de creație în arta cuvîntului. În general, el se referă la efortul depus pentru supunerea limbii, pentru explorarea tuturor resurselor ei expresive. În acest sens, el mai afirmă în articolul menționat : „Am căutat să le supun și din materia lor plastică (cuvintele) să le modelez după gînd și simțire un veșmînt nou pentru idee, pentru sentiment. Numai Dumnezeu știe cîte gînduri, cîte elanuri și prezențe trec și se sting în zarea dintre condei și călimară. Simțirea are o întindere imensă, cu neputință de îmbrăcat“. În același articol, T. Arghezi face și unele precizări interesante îndeosebi în legătură cu regionalismele, arhaismele, neologismele. Despre neologisme, spre exemplu, afirmă : „Adesea tînărul scriitor nu are tihna pătrunderii în ascunsele semnificații logice și afective statornicite în matca cuvintelor românești în înțelesurile care s-au frămîntat de-a lungul veacurilor cu lumina, cu soarele, cu melodia păstorilor și a codrului, cu plînsul fluierului ciobănesc și cu răzvrătirea haiducească a baladelor noastre vechi. Scriitorul nu se poate împăca, n-ar trebui să se împace cu pierderea și regăsirea cuvintelor vechi, cu izgonirea unor vorbe din popor, sau regionale, plastice. Nici neologismul nu e de prisos cînd poate da precizii inexistente în tezaurul vechi. Ați observat ce noutăți splendide a scos Eminescu din aliajul unic de vechime și noutate turnat în poeziile lui ?“ Fără să respingă neologismul, Arghezi preconizează, ca atare, ideea îmbinării vechiului cu noutatea, adică pe fondul general al limbii naționale, se pot grefa elemente noi, neologisme.

* * *

De obicei, în fruntea ciclurilor de poezii, T. Arghezi publică, de fiecare dată, cîte un poem care conține o *Ars poetica.* Veritabil manifest literar, cuprinzătoare mărturie de credință, poezia *Testament,* apărută în fruntea volumului *Cuvinte potrivite,* relevă o

---

[1]) Arghezi, Tudor : *Despre arta literară.* Luceafărul, an I (1958), 1 decembrie.

întreagă „estetică", concepția autorului despre materialul lingvistic, utilizat în plăsmuirea versurilor:

Din graiul lor cu-ndemnuri pentru vite
Eu am ivit cuvinte potrivite
Și leagăne urmașilor stăpîni.
Și, frămîntate mii de săptămîni,
Le-am prefăcut în versuri și-n icoane.
Făcui din zdrențe muguri și coroane.
Veninul strîns l-am preschimbat în miere,
Lăsînd întreagă dulcea lui putere.

. . . .

Din bube, mucegaiuri și noroi
Iscat-am frumuseți și prețuri noi

. . . .

Slova de foc și slova făurită
Împărechiate-n carte se mărită. [1])

Sînt versuri care concentrează esența gîndirii estetice argheziene, preconizînd un limbaj poetic ce-și trage seva din izvorul nesecat al limbii de proveniență populară. Totodată, ele sugerează îmbinarea contrastelor tematice întîlnite în arta argheziană, precum și materialul lexical adunat din multe sectoare ale limbii naționale. Poetul îmbrățișează cîmpul vast, integral al domeniului limbii românești, fără idei preconcepute în alegerea cuvintelor în procesul creației în versuri și în proză. „Slova de foc", cea inspirată, cuvîntul spontan, fierbinte de viață, expresia directă a sensibilității, și „slova făurită", migălită, rod al muncii artistului, se îngemănează în lirica și proza argheziană, dînd creației prestigiul unei arte superioare. Procesul lent al laborioasei lui strădanii, migala înceată a făurarului asupra materiei limbii constituie coordonata majoră a creației argheziene.

Poezia *Rugă de seară*, apărută în 1910 în *Viața socială*, dezvăluie, încă din acele momente, caracterul revoluționar al intențiilor artistice argheziene, al artei sale, ca atare. [2]) Forța poetului de a răscoli și de a distruge, de a surpa, în mijloacele convenționale ale lexicului, pentru a aduce primeniri printr-un vocabular mai proaspăt, prin alte raporturi, originale, între cuvinte, prin alte funcții

---

[1]) Versurile citate în această lucrare sînt luate din poeziile lui Arghezi, ediția 1966, ultima îngrijită de autorul însuși.

[2]) În edițiile ulterioare, pînă în anul 1966, poezia *Rugă de seară* a suferit multe transformări la care a fost supusă de poet, în sensul atenuării caracterului ei revoluționar din versiunea inițială.

morfologice ori sintactice mai neprevăzute, va fi demonstrată genial de Arghezi prin întreaga sa operă. Varianta din 1910 a *Rugii de seară* cuprindea în plus față de cea publicată mai tîrziu în volume șase versuri al căror conținut punea mai viu în lumină caracterul de manifest revoluționar în arta cuvîntului :

Cuvîntul meu să ardă,
Gîndirea mea s-arunce foc
În sinagoga lor bastardă ;
Și ciumă-n formă de cocardă
Să cadă în pieptul lor de soc,
Căscat de-apururi spre noroi.

Iar în altă strofă, existentă în versiunea din volum, manifestîndu-și intenția de a acționa în sensul revoluționării artei scrisului, al transformării slovei în mesager al gîndului novator arghezian, poetul anunță :

Să-mi fie verbul limbă
De flăcări ce distrug,
Trecînd ca șerpii cînd se plimbă ;
Cuvîntul meu să fie plug.
Tu, fața solului o schimbă,
Lăsînd în urma lui belșug.

Aceleași intenții artistice novatoare, mai temperat formulate și oarecum pe un ton de mediocrizare a propriei munci artistice, se evidențiază și în poezia *Cuvinte stricate :*

Toate
Cuvintele mele sînt întortochiate
Și s-au îmbătat.
Le vezi ? Au căzut, s-au sculat.
Au vrut să alerge și să joace,
Dar beția le-a prăvălit încoace.
Nu mai știu ce spun și îs
Bolnave de rîs.

S-au stricat cuvintele mele !
Umblă prin mocirle cu stele
De cositor
După un mărțișor,
Și-ar voi să culeagă roade
Fîstîcite și neroade
Din sălcii nici verzi.

Cuvintele să nu mi le mai dezmierzi.
Să nu le mai spuie agale
Buzele tale,
Să nu le mai cînte cumva
Vocea ta
Şi pe cobză deştele.

Huleşte-le !

Pentru pătrunderea în specificul tehnicii artistice argheziene, în laboratorul său de creaţie, *Un cîntec* aduce elemente în plus. Vorbind de sculele sale de lemn, de obiectele confecţionate de el, poetul scrie :

Le păstrez la mine.
Însă ca pe nişte odoare străine.
Le-am muncit
Dar nu le-am iscusit.
Le-am lucrat, nu le-am făcut.
Am fost ca un ostenitor mut,
Care-a grăit şi nu şi-a dat seama :
Eu am prins numai războiul şi scama.

În această poezie, T. Arghezi tinde să disocieze clar între cele două feluri de elaborări artistice, între „a lucra" şi „a face". Poetul respinge confecţionarea, munca neartistică, considerîndu-se un „ostenitor mut", care grăieşte fără să-şi dea seama, înclinînd spre geneza inconştientă a operei de artă, artistul fiind, după părerea lui exprimată aici, un inspirat, un om dotat cu haruri divine în procesul creaţiei.

Vraciul — altă poezie cu caracter de manifest literar — relevă credinţa poetului în atotputernicia artistului, al cărui atelier de creaţie conţine potenţialele unui întreg univers poetic.

Cîteva versuri :

Am chei pe toate uşile-ncuiate,
Cîntare, cumpeni şi măsuri
De preţuit cenuşile necercetate
Din sufletul imponderabilei naturi.

Arta poetului vizează astfel, pe baza acestor mărturii, „cenuşile necercetate", misterul :

Am site fine de cernut polenul
Împrăştiat cu-albinele pe bolţi.

Atelierul poetului apare ca fiind dotat cu puteri magice în străpungerea misterului cosmic și vindecarea maladiilor sufletești. Și *Inscripția inscripțiilor* relevă, de asemenea, gîndurile poetului în folosirea lexicului :

Slovele cele mai bune
Le-am scris negre, cu cărbune,
Pe de-asupra cu vopsele.
Le-am pus ceară cu mărgele,
Și dintr-unele tipare
Mi-a-ncolțit și cîte-o floare.

Nici acum nu știu s-aleg :
Meșteșug a fost, ori zbeg ?

Poetul distinge net zonele dintre muncă și iscusință. Se pare că el nu prețuiește virtuosul în activitatea căruia nu participă sufletul, dar nu acceptă nici muncă neartistică. Conștiința valorii sale ca artist se definește adeseori în mărturiile poetului, în profesiunile sale de credință. Iată ce spune autorul în acest sens în *Cîntec* :

M-ai dăruit cu aur și podoabe,
De care multor suflete li-e sete,
Sînt plin ca de icoane un părete,
Îngreuiat de nimburi și zmaralde.

Mă simt ca un stihar de voievod,
Țesut încet cu degetele calde
Ale întregului năpăstuit norod
Atît îs de bogat și-n adîncime,
Atît îmi mișună mătasea împrejur,
Că-mpletiturile rămase din vechime
Și-aduc aminte fostul lor murmur.

Aceeași conștiință de sine artistică, credința în împlinirea destinului său literar e manifestă și în *Cîntec de seară :*
Am cîntat pe cîte scule toate, ca să-mi rabde viața,
Dar cîntînd, și țevi și coarde mi-au rămas în mîini ca ghiața.
Primul fluier mi-l tăiasem dintr-un pai de grîu bălan
Și cu cîntecul de nuntă însoțeam secerătorii,
Pînă ce subt maluri unda, răzvrătită an de an,
M-a silit să stau din cîntec și s-ascult zburînd cocorii
Și la fiecare cină, ostenit să vreau să cînt
Mi-am pus capul pe genunche, și genunchii în pămînt.
Și cu fruntea ridicată, ca un stei în rugăciune,

Umilit și trist cerui și nesfîrșitului de sus,
Coarde noi și alte glasuri în cîntare să răsune,
Și pe rînd, în timpul nopții, visu-n ele mi l-am pus.
Iată pentru ce bătrînii-mi sărutau de tînăr, mie,
Mîna de pe corzi desprinsă, ca o stea de pe vecie,
Iată pentru ce-mprejuru-mi se-nvîrteau atîtea hore
Cu talazele stîrnite la văpaia unui far.
Iată pentru ce voinicii dintre văile sonore
M-au încins cu brîu de dafin și cunună de stejar.
De-ar dura măcar cît frunza doina mea de pe-nserate !
De-ar mai ține frăgezimea coardelor înseninate !

Deși în creația argheziană se întîlnesc cele mai diverse sectoare ale limbii naționale, totuși limba populară, limba vorbită a omului din popor domină limbajul poetic al lui Arghezi, atît prin natura lexicului, prin proveniența lui, cît și prin aspectele lui fonetice. Mențiunea făcută de poet în *Prietenul* este edificatoare asupra profilului artistic al autorului *Cuvintelor potrivite*, asupra naturii limbii sale :

Că simt în mine Gorjul de piatră, strunga, stîna
Și sarica și opincile de-acasă.

* * *

Dacă la T. Arghezi se poate vorbi pînă la un timp de o estetică verbală, de o aplicație manufacturieră, de o conștiință de meșteșugar, cu timpul, în conștiința poetului, își face loc o nouă convingere, după care arta ar izvorî din neînțelese forțe, dintr-o supravoință. Căci în concepția estetică a lui T. Arghezi, artistul este nu numai artizan, dar și un inspirat, un creator, lucrarea poetică aparținînd, pe de o parte, meșteșugarului care își modelează inspirația prin strădania „Cuvintelor potrivite", iar pe de altă parte, inspiratorului, după concepția lui — duh revărsat din duhul divin. „Estetica verbală" argheziană este dublată, ca atare, de concepția inspirației ca har, identificînd pe poet nu numai cu un abil meșteșugar de „Cuvinte potrivite", ci cu însăși esența mistică a creatorului.

Despre poezie, despre artă în general, Tudor Arghezi a avut o concepție deosebită : „Poezia e însăși viața, e umbra și lumina care catifelează natura și dă omului senzația că trăiește cu planeta lui în cer. Pretutindeni și în toate este poezie, ca și cum omul și-ar purta capul cuprins într-o aureolă de icoană"... „Poezia nu e numai în dragoste ; poezia e în atelier, în uzină, în chinul omu-

lui de a realiza, în muncile, în invențiile lui — ea trebuie numai găsită. Fiecare om are emoția poeziei : dar se pare că poeții au și harul expresiunii : găsesc poezia, o pun deoparte și fac cu putință existența ei esențială, pentru a fi distribuită în flacoane. Este prin urmare firesc ca nivelul poeziei, complexiunea și nuanța ei să se schimbe de la om la om și de la timp la timp. O poezie înghețată într-un calîp definitiv abdică de la sensul chiar al poeziei, continuu variabilă" [1])...

O latură interesantă a esteticii argheziene privește poezia populară. Trecînd peste faptul că lirica argheziană este puternic influențată de folclor, în substanța ei de idei și sentimente, în versificație și limbaj, Tudor Arghezi a elogiat întotdeauna cîntecul ciobănesc, baladele haiducești, care închid în ele un suflet național, o experiență de viață, un mod de a fi al poporului român. Adeseori, poetul și-a afirmat răspicat admirația față de valoarea artistică a poeziei creată de popor. „Românii, adică țăranii, acești aristocrați ai brazdei — afirmă T. Arghezi — au un har poetic, trebuie să nu uităm, particular. Poezia cultă a limbii noastre n-a atins încă valoarea poeziei țărănești, de la care poeții au încă mult de învățat. Ceea ce se înțelege însă mai greu este calificativul populară al poeziei țăranului. De ce poezia populară? Poezia e numai românească [2]).

---

[1]) Arghezi, Tudor : *Buletinul : Poezia ,Poetul,* Progresul social an II (1933), Nr. 7 (20 iulie), p. 501—506.

[2]) Arghezi, Tudor : Op., cit. pag. 501—506.

ECOURI EMINESCIENE ÎN LIRICA ARGHEZIANĂ

În dese rînduri, Tudor Arghezi şi-a exprimat sentimentele de supremă preţuire faţă de M. Eminescu. Desele afirmaţii argheziene despre Eminescu sugerează în chip magistral măreţia geniului eminescian, locul pe care autorul *Luceafărului* l-a ocupat în evoluţia literaturii româneşti, precum şi, îndeosebi, poziţia lui Arghezi faţă de Eminescu. Pînă tîrziu, dovedind aceeaşi admiraţie faţă de Eminescu, T. Arghezi mărturisea că „numai graiul coardelor ar putea să povestească pe harfă şi să legene slova lui singuratecă şi delicată."

O apropiere între Arghezi şi Eminescu s-a încercat în repetate rînduri încă din prima etapă a evoluţiei scrisului arghezian. Unii critici literari au descoperit în lirica lui T. Arghezi influenţe îndeosebi din literatura franceză, precum şi influenţe eminesciene. Ca atare, creaţia lui Arghezi nu este cu totul străină, de la debuturi şi pînă tîrziu, de înrîuririle unor poeţi ca Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, René Ghill, St. Mallarmé, Macedonski, Eminescu.

În anul 1910, bunăoară, *Viaţa Românească, Viaţa socială* şi apoi, în anii următori, *Fronda, Absolutio* şi alte publicaţii anunţau apariţia unui nou geniu poetic în persoana lui Tudor Arghezi. Totuşi, în presă, asemenea consideraţii apar mai insistent abia după anul 1920. Primul care a relevat mai cutezător, sub raportul valorii artistice, apropierea lui Arghezi de M. Eminescu a fost

B. Fundoianu, care a publicat în *Contimporanul* [1]) portretele celor doi mari poeţi români, însoţite de succinte prezentări, scriind despre Arghezi : „Cu Arghezi intră în poezia românească o sobrietate, o cinste lirică, un dispreţ pentru oina rimei şi ritmului, o sumedenie de lucruri simple..." „Arghezi nu aducea decît cuvinte care trăiau în pămînt, ca pietrele, cu rădăcina în umezeală. Cuvintele lui au fost — ceea ce nu i-a fost mai tîrziu proza — (dar cui îi pare rău ?) — o şcoală de modestie, pe a cărei bănci o generaţie a trecut, smerită şi care-şi tace dascălul, fiindcă nimeni nu ştie." De acum forţa talentului arghezian se impune tot mai mult în peisajul literaturii contemporane, stimulînd comparaţii cu Eminescu, încercări de apropiere sub o faţetă sau alta, sesizări de note eminesciene în lirica argheziană. Şerban Cioculescu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, E. Lovinescu, F. Aderca, în ciuda aversiunii „tradiţionaliştilor", duc o campanie perseverentă pentru punerea în lumină a valorii artei lui T. Arghezi. În anul 1926, de pildă, în articolul *Un nou Eminescu* [2]), F. Aderca precizează : „Ţinem să afirmăm cu tărie şi cu toate riscurile : auzim de pe acum cuvîntul nostru acoperit de glasurile şi măcăiturile tuturor orătăniilor cu mişcătoare cozi critice — că poetul Tudor Arghezi este, de la stingerea lui Eminescu încoace, întîiul izvor de poezie mare, bogată, originală şi complexă, care dă limbii româneşti pe această planetă, justificarea de viaţă şi universalitate." În acest articol, F. Aderca face o paralelă între Arghezi şi Eminescu, situîndu-l cu curaj pe Arghezi pe primul loc al valorilor poetice româneşti în secolul al XX-lea. Peste un an, în 1927, într-un substanţial articol din *Viaţa românească,* [3]) M. Ralea îl proclama cel mai mare poet român de la Eminescu încoace. În acelaşi an, Pompiliu Constantinescu [4]) nu se mulţumea doar cu simple afirmaţii de valoare, ci purcedea la o analiză mai atentă a conţinutului operelor celor doi mari poeţi, stabilind unele asemănări sub raportul armoniei poetice, al tonalităţii, al surselor de inspiraţie. Tot atunci, în *Istoria literaturii române contemporane, vol. III, Evoluţia poeziei lirice,* într-un capitol special, Eugen Lovinescu

---

[1]) Fundoianu, B. : *Eminescu. T. Arghezi, Contimporanul,* an II (1923), Nr. 29, (sîmbătă, 3 februarie), p. 3.

B. Fundoianu îl comparase, însă, pe T. Arghezi cu Eminescu încă în anul 1918, în *Chemarea,* an I, Nr. 17, 20 II.

[2]) Aderca, F. : *Un nou Eminescu, Viaţa literară,* an I (1926), Nr. 28, (sîmbătă, 20 noiembrie) p. 1.

[3]) Ralea, Mihai : *Tudor Arghezi,* Viaţa românească, an XIX (1927), Nr. 6—7 (iunie-iulie) p. 426—440.

[4]) Constantinescu, Pompiliu : *Tudor Arghezi : Cuvinte potrivite,* Viaţa literară, an II (1927), Nr. 53 (sîmbătă, 28 mai) p. 3.

abordează problema *Influenței lui Eminescu* în creația lui Tudor Arghezi, relevînd unele ecouri de natură eminesciană. Lovinescu se referă, îndeosebi, la poeziile argheziene cu caracter elegiac, în care nota eminesciană, o anume armonie eminesciană prezentă în unele poezii argheziene este incontestabilă. Mai tîrziu, Vladimir Streinu relua problema influențelor eminesciene în lirica lui Tudor Arghezi. [1]) Este adevărat, însă, că noutatea versului arghezian, înnoirea limbii literare, sfărîmarea sintaxei limbii românești, noutatea viziunii asupra vieții în general fac ca Arghezi să fie considerat o mare personalitate artistică, un poet neconformist, un revoluționar în arta literară românească din secolul al XX-lea, limbajul arghezian, mijloacele sale de expresie aducînd în literatura română o notă de puternică originalitate. Arghezi apare după Eminescu, care îmbogățise și ridicase limba literară pe culmi necunoscute pînă atunci. Debutînd în 1896, Arghezi aparține, cronologic, epocii posteminesciene. Datorită atitudinii sale active față de limbă, talentului său original și novator, limba lui Arghezi este alta decît aceea a lui Eminescu, precum și temele și felul de a gîndi poetic. De asemenea, și mijloacele de artă sînt altele, căci poetul *Psalmilor,* al *Horelor,* al *Cîntării omului* etc. renovează lirica românească, o smulge de pe căile unde o direcționase geniul eminescian. Aceasta este, în realitate, cea mai importantă consecință a creației argheziene.

Integrat în procesul evolutiv al istoriei literaturii noastre, T. Arghezi, deși o mare personalitate literară, moștenește, totuși, cum era și firesc, unele elemente ce țin de sintaxa poetică, de lexic, de fonetismul expresiei, de la unii dintre marii lui înaintași români și străini. Reținînd o imagine, o întorsătură de stil specifică unui scriitor din generația anterioară, o anume armonie în vers, acestea apar ici colo în creația argheziană. În ceea ce privește înrîurirea eminesciană, faptul este explicabil. Într-o atmosferă suprasaturată de eminescianism, ecourile eminesciene străbat pînă tîrziu în lirica românească, mulți dintre poeții români fiind tributari marelui lor înaintaș.

Într-un articol despre *Tudor Arghezi,* publicat în *Contemporanul* din 20 mai 1960, G. Călinescu nota în acest sens : „Indiscutabil, deși nu fundamental, este însă eminescianismul d-lui Arghezi ! Fi-va răsunetul unui îndelung cult pentru marele poet al Luceafărului, sau numai încercarea eroică de a pune cuprins

---

[1]) Streinu, Vladimir : *Poezia 1930—1940,* Revista Fundațiilor Regale, an VII (1940), Nr. 6 (iunie), p. 759—767.

nou în formele de aramă ale lui Eminescu? Regăsim, însă, cu vocabular proaspăt, dar cu vechea armonie, erotismul și idila eminesciană, cu reminiscențe ce n-au putut fi înnăbușite".

Așa cum se poate vorbi de circulația unor teme folclorice, de circulația unor ziceri populare intrate adînc în limbajul cotidian, la fel se poate vorbi, după opinia noastră, de circulația unui limbaj poetic, impus și generalizat, pe un timp mai scurt sau mai lung, de marii creatori, care au dominat întregi epoci literare. Este vorba, în cazul de față, de aripa geniului eminescian care a fluturat și deasupra celor mai inspirate frunți ale unor mari creatori, de talia lui T. Arghezi.

Urmînd cronologic lui Eminescu, T. Arghezi nu poate fi considerat un poet „posteminescian". Întreaga lui structură artistică, întreaga lui creație, lupta lui pentru recondiționarea și îmbogățirea tradiționalelor mijloace de expresie literară îl situează în alte zone de creație literară decît acelea eminesciene.

Și totuși, unele infiltrații de natură eminesciană se întrezăresc pe fondul larg și complex original al creativității argheziene, fără ca acestea să aibă, însă, capacitatea de a umbri originalitatea și valoarea marei arte argheziene.

Vom indica mai jos cîteva din astfel de infiltrații eminesciene.

Bunăoară, rimele *iată-l* și *tatăl,* precum și *recunoască-l* și *dascăl,* create de Eminescu în *Scrisoarea I* :

Dar de-odat-un punct se mișcă... cel dintîi și singur, *iată-l*
Cum din chaos face mumă, iară ele devine *tatăl.*
. . . .
Fericească-l scriitorii, toată lumea *recunoască-l,*
Ce-o să aibă din acestea pentru el bătrînul *dascăl.*

se reîntîlnesc aidoma în versurile lui Tudor Arghezi :

Săpînd, s-a rupt lopata. Cel ce-o știrbise, *iată-l.*
Cu moaștele-i de piatră fusese însuși *tatăl.*

(Între două nopți)

Orice privighetoare și mierlă *recunoscă-l,*
Cum l-am primi să cînte pe insul fără *dascăl.*

(Trișca)

Fără îndoială, complexitatea imaginilor, a temelor din creațiile ambilor poeți diferă total. Și totuși, existența în poeziile lui Arghezi a unor rime atît de tipic eminesciene nu este o simplă întîmplare. Ele nu se mai întîlnesc în vreo altă poezie românească,

iar proveniența lor eminesciană în poezia lui Tudor Arghezi este incontestabilă.

De asemenea, cuvintele din finalul versurilor argheziene : *defunct e* și *puncte :*

Icoana lui e vie, dar sufletul *defunct e,*
Ce-a fost hotar îți lasă din el cîteva *puncte.*

(Stinse scîntei)

sînt după modelul eminescian : *drept e — trepte, îmbrăcat e — sete, nu e — urme, asta e — lume, totuși e — asemene, sue — nu e,* etc., din versuri precum :

Tu ești copilă, asta e !
Hai, ș-om fugi *în lume,*
Doar ni s-or pierde urmele
Și nu ne-or ști de nume

— Nu e nimic și *totuși e*
O sete care-l soarbe,
E un adînc *asemene*
Uitării celei oarbe.

(Luceafărul)

Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se *sue :*
Era pe cînd nu s-a zărit,
Azi o vedem și *nu e.*

(La steaua)

Imaginea *al cerurilor arc,* specific eminesciană, în poezia *Melancolie :*

În mausoleu-ți mîndru, *al cerurilor arc,*
Tu adorat și dulce al nopților monarc.

se întîlnește, cu aceeași semnificație, mai tîrziu, numai la Arghezi în poezia *Inscripție pe paravan :*

Pe pieptarul roșu-n parc
Zboară pîlcuri frunze roșii
Cu fazanii și cocoșii
Subt *al cerurilor arc.*

La Eminescu, în *Melancolie,* imaginea se înscrie, ca element component, într-un tablou vast al imensității spațiului cosmic. La Arghezi, în *Inscripție pe paravan,* imaginea este încrustată, ca unic detaliu descriptiv de natură cosmică, într-un tablou de natură terestră. Și totuși, deși viziunea de ansamblu asupra naturii se deosebește la cei doi poeți, deși tablourile sînt de substanță

diferită, imaginea „arcului ceresc“ la T. Arghezi este de o evidentă proveniență eminesciană.

O formă verbală specific eminesciană, întîlnită, spre exemplu, în *Melancolie* :

Părea că printre nouri *s-a fost deschis o poartă,*

precum și în :

Și apa unde-*au fost căzut*
În cercuri se rotește

(Luceafărul)

Brighelu, rege tînăr din vremea cea căruntă.
Pe zeii vechii Dacii i-a *fost chemat la nuntă*

(Gemenii)

Și aburi se ridică din fund de văi pe dealuri,
O insulă departe s-*a fost ivit* din valuri

(Sarmis)

se poate descoperi destul de frecvent și în lirica și proza argheziană :

Ah ! De cînd m-a *fost iubit*

(Dor dur)

Eu le-am întors și *le-am tot fost sucit*

(Crezi basmul)

Cu toți cîți în tine *s-au fost zugrăvit*

(Inscripție pe dosul unui portret)

Flautul tău e flaut descîntat.
Văzuși de ce *te-am fost chemat*

(Flautul descîntat)

Cine *l-a fost doborît*

(*Bel Ami,* în vol. *Pagini din trecut,* Editura de stat, pentru literatură și artă, 1955, p. 189).

S-ar părea hazardată apropierea, sub acest raport, între cei doi poeți, întrucît forme de tipul *s-a fost deschis, m-a fost iubit* etc. se întîlnesc și în limba populară în anume părți ale țării, din care s-ar fi putut inspira ambii scriitori. Dar atît modul de folosire a construcției verbale respective în finalul versurilor cît și valențele stilistice dobîndite în lirica lui Arghezi indică, însă, sursa eminesciană.

Adverbul *încalte,* utilizat de Eminescu, cu anume semnificații și nuanțe stilistice, ca în versurile :

Iar te-ai cufundat în stele
Și în nori și-n ceruri nalte.
De nu m-ai uita *încalte,*
Sufletul vieții mele.

(Floare albastră)

sau în :

Astfel război porni-voi, voi arunca *încalte*
O jumătate-a lumii asupra celeilalte.

(Renunțare)

este folosit și de Tudor Arghezi, în numeroase poezii, cu aceleași intenții artistice :

Totuși nu știu cine-*ncalte,*
Mi-a furat pe celelalte.

(Țara piticilor)

Și aici, ca și la Eminescu, rimează *încalte* cu *celelalte.*

Vezi, doamne, s-a-nchinat *încalte.*
Nu m-ai ferit de treptele înalte.
(Flautul descîntat)

Aici, *încalte* rimează cu *înalte* ca în Floare albastră de Eminescu.

Că de-am fi fost *încaltea* boieri de neam ales.

După Eminescu, *încalte* nu mai apare în poezia românească, decît în creația lui Tudor Arghezi, cu aceeași rezonanță estetică. Cuvîntul, investit cu o evidentă forță stilistică în poezia lui Eminescu, își păstrează aceeași încărcătură sugestivă și la Arghezi.

Substantivul *mărgărint,* caracteristic limbajului poetic eminescian, preluat și folosit cu largă circulație de poeți ca A. Vlahuță,

O. Goga și alții, se întîlnește și în lirica lui T. Arghezi, provenind tot din creația lui Eminescu, cu aceleași valori estetice, în versuri, precum :

De la sorvoca cu flori
De hîrtie-n cinci culori
Presărate cu argint
Printre bumbi de *mărgărint.*

(Colindeț)

Din materialul lexical și fonetical specific eminescian, fac parte, de asemenea, forme ca : *nimăruia, conture, talaze, în van, eresuri, cucuvaie, crezămînt, jurîmprejur, nula, aduceri-aminte, de-apururi, în veci, hoit păgîn* (la Eminescu *ochi păgîni,* în poezia *Pe lîngă plopii fără soț), mîndru, argint, de aur, sfîntă,* gerunziu cu rol de adjectiv, *sure, albastre, în zadar, nime* și altele, pe care foarte frecvent le descoperim ca infiltrații eminesciene în creația lui Tudor Arghezi.

Spre exemplu : în *Făt-Frumos din Tei* de Eminescu, apare cuvîntul *nimăruia :*

Tot alături călăresc,
Nu au grija *nimăruia,*
Și de dragi unul altuia
Ei din ochi se prăpădesc,

în *Călin — file de poveste,* în versurile :

Și mi-s dragă mie însumi, pentru că-i sînt dragă lui.
Gură tu ! învață minte, nu mă spune *nimărui.*

iar în *Ce șoptești atît de tainic,* în versurile :

Astfel trece și viața-mi,
Dar o floare-n valu-i nu e,
Nici nu spun ca tine doru-mi
Nimăruie, nimăruie.

În aceeași formă, termenul se reîntîlnește, mai tîrziu, în opera lui Tudor Arghezi, într-un ansamblu de imagini similare, în versurile :

Nu spune *nimăruia* ce știi și ce-ai văzut :
E-o cale de-a-nțelege mai tristă, dar curată.
De cîte ori și zborul nădejdii ți-a căzut,
Să n-afle nici frăția, nici pizma niciodată.

(Nu spune)

Forma *nimăruia* nu apăruse în poezia românească dinaintea lui Eminescu. În epoca posteminesciană, în creația unor epigoni ai lui Eminescu, sub forma aceasta cuvîntul este foarte frecvent, iar la Arghezi apare ca o infiltrație de natură eminesciană. În poezia *Nu spune* de T. Arghezi, expresia este precedată de îndemnul *nu spune*, care confirmă ideea unui împrumut din bogatul lexic poetic eminescian. În poezia *Călin* de Eminescu se află *nu mă spune nimărui*, în *Nu spune* de Arghezi, de asemenea *nu spune nimăruia*. Contextul, în general, în respectivele poezii ale ambilor poeți, relevă similitudinea viziunii lor poetice, identitatea intențiilor lor artistice, ecoul eminescian în lirica argheziană materializîndu-se și prin această particularitate fonetică specific eminesciană, preluată de T. Arghezi.

În *Melancolie*, Eminescu folosește, după anumite modele din limba română veche, expresia *conture* în versul :

Abia *conture* triste și umbre-au mai rămas.

După el, Arghezi, din aceleași rațiuni artistice, din aceleași impulsuri de a frămînta limba, adoptă termenul în această formă deosebită de cea din vorbirea obișnuită :

Schițînd mereu profiluri și *conture*...

(Năluca)

Zugrăvite-n vînt cu fum,
N-au *conture* nici parfum.

(Biulbiul)

Sau în proză :

„Dacă se poate traduce în proză, o povestire, un roman unde literatura se mărginește aproape fizic la tablouri, la personaje și *conture*". *(Eminescu*, în Volumul *Lume veche, lume nouă*, Editura tineretului, 1958, pag. 259).

De asemenea, forma *talaze*, tot de natură eminesciană, se află la Arghezi în numeroase versuri. Un exemplu :

Iată pentru ce-mprejuru-mi se-nvîrteau atîtea hore
Ca *talazele* stîrnite la văpaia unui far

(Cîntec de seară)

„Hotărît să nu mă iau după pîraie, zări și *talaze*" *(Valea Prahovei*, în vol. *Lume veche, lume nouă*, Editura tineretului, 1958, pag. 375).

Tot în *Melancolie*, Eminescu se exprima :
În van mai cuat lumea-mi în obositul creer.

După Eminescu, Tudor Arghezi recurge, în dese rînduri, la expresia *în van*, precum în cazurile următoare :

Nu este, n-o să fie *şi-n van* va să suspine
Eroul meu din suflet de rîsul celui prost

(Rugă de vecernie)

Şi se sileşte-*n van*

(Putina cu clei)

În unele poezii de Eminescu ca *Trecut-au anii, Epigonii, Călin — file de poveste* etc. se află cuvîntul *eres*, mai rar întîlnit în creaţia altor poeţi.
Bunăoară :

Trecut-au anii ca nori lungi pe şesuri
Şi niciodată n-or să vie iară,
Căci nu mă-ncîntă azi cum mă mişcară
Poveşti şi doine, ghicitori, *eresuri*.

(Trecut-au anii)

O şopteşte-mi — zice dînsul — tu cu ochii plin *d'eres*,
Dulci cuvinte ne-nţelese, însă pline de-nţeles.

Călin-file de poveste

O, îmi surîzi cu gura ta fierbinte,
Tu, înger blînd cu ochii plini *d-eres*

(Aveam o muză)

În ochii tăi citeam atît *eres*,
Atîta dulce-a patimei durere,
Că-n suflet toată, toat-o am cules

(Tu mă priveşti cu marii ochi)

Munte cu capul de piatră de furtune detunată,
Stă şi azi în faţa lumii o enigmă n-explicată,
Şi vegheaz-o stîncă arsă dintre nouri de *eres*.

(Epigonii)

La Eminescu, termenul dobîndeşte bogate semnificaţii : credinţe în forţe miraculoase, prejudecăţi, superstiţii, rătăciri, păcat, iubire.

Tudor Arghezi îl preia din fondul lexical poetic eminescian și-l folosește în versuri ca acestea :

Acelorași cuvinte le dai alte-nțelesuri,
Eresuri în credință, credință în *eresuri.*

(Copil din flori)

investindu-l cu aceleași sensuri.

Cu o arie mai largă în lirica argheziană, apare substantivul *cucuvaie*, într-o formă preluată din *Melancolie* de Eminescu :

O *cucuvaie* sură pe una se așează.

La Tudor Arghezi, deși numele păsării nocturne figurează în două feluri, *cucuvea* și *cucuvaie, cucuvăi* și *cucuvele,* totuși domină forma *cucuvaie :*

Cucuvaie, cîntecul tău tîrziu.

(Graiul nopții)

Un icusar i-așijderi cu lăscaie
Tăcu o mierlă, cîntă o *cucuvaie.*

(Înțelepciune)

Forma aceasta apare și în limba populară, iar în literatura cultă — se întîlnește și la alți scriitori. Totuși, în creația lui Tudor Arghezi termenul provine din fondul lexical eminescian.

Substantivul *crezămînt,* atît de caracteristic limbajului eminescian, frecvent în lirica lui Alexandru Vlahuță, Octavian Goga și a altor poeți posteminescieni, e utilizat și de Tudor Arghezi :

În poarta cui să cerem *crezămînt ?*

(Două stepe)

după modelul lui Eminescu din :

Dar dacă vrei cu *crezămînt,*
Să te-ndrăgesc pe tine,
Tu te coboară pe pămînt,
Fii muritor ca mine.

(Luceafărul)

sau din alte poezii ale aceluiași mare poet.

În *Luceafărul* lui Eminescu, zugrăvindu-se vastitatea spațiului cosmic interplanetar, poetul configura imaginea :

Și din a chaosului văi,
Jurîmprejur de sine
Văzu ca-n ziua cea dintîi
Cum izvorau lumine.

Preluat în mod evident din aceeași sursă eminesciană, *jurîmprejur* se întîlnește adeseori și în creația lui Tudor Arghezi :

Ei fermecați pe-ncetul de zborul împreună
Se ocoleau în jocuri *jurîmprejur* la lună.

(Solie pierdută)

Și la Eminescu precum și la Arghezi, termenul e utilizat în ansamblul unor tablouri similare, care proiectează imaginea imensității spațiului cosmic.

La T. Arghezi cuvîntul mai apare și în alte împrejurări, după cum în versurile :

Trei rînduri de zmaralde, ca dinții din gingie,
Rotunde, deopotrivă, *jurîmprejur* răsar

(Mitra lui Grigorie)

În *Scrisoarea a III-a,* de Eminescu, figurează cuvîntul *nula* :

Și cu voi drapîndu-și *nula,* vă citează toți nerozii,
Mestecînd veacul de aur în noroiul greu al prozii.

Existența acestui termen în lirica lui Tudor Arghezi dezvăluie tot un reflex eminescian :

Și nici măcar un petec întreg, căci *nula*-și lasă
Și umbra găunoasă.

(Didactică)

Oare, să fie o întîmplare faptul că și la Eminescu în versul :

„Am jurat ca peste dînșii *să trec falnic fără păs*".

(Scrisoarea a III-a)

precum și la Tudor Arghezi în fraza : Confrații care *treceau fără păs* pe lîngă ferăstruia casei" *(Repetiri în variante,* în volumul *Pagini din trecut,* E.S.P.L.A., i955, pag. 101), propoziția *trec fără păs* este comună ambilor scriitori ?

Epitetele substantivelor provin uneori, în poezia argheziană, din gerunzii. Este o expresie literară întîlnită des și la alți poeți. Anterior I. H. Rădulescu și D. Bolintineanu, apoi Eminescu și, după el, Vlahuță au cultivat această formă stilistică. La Eminescu, îndeosebi în prima etapă a creației sale artistice, gerunziul cu rol epitetic se întîlnește frecvent. Spre exemplu, în următoarele versuri eminesciene :

Atunci tu prin întuneric te apropii *surîzîndă ;*
Albă ca zăpada iernii, dulce ca o zi de vară,
Pe genunchi îmi șezi, iubito, brațele-ți îmi înconjoară
Gîtul... iar tu cu iubire privești fața mea *pălindă*

(Noaptea)

Pe-un pat alb cu un lințoliu zace lebăda *murindă*

(Epigonii)

După modelul eminescian, T. Arghezi reia :
Cu acuarelă *suferindă (Mîhniri) ;* O ! dă-mi puterea să scufund o lume vagă *lîncezîndă (Rugă de seară) ;* făclii și candele la rînd, stinse, aprinse, *fumegînd (Făclii) ;* undele mele *suferinde (Psalmul de taină).*

După același model eminescian, dubletul accentual privind cuvîntul *aripă,* cu predominanța formei *arìpă*, este foarte răspîndit la Tudor Arghezi.

Aripă după exemplul din *Mortua est* de Eminescu :

Un vis ce își moaie *aripa*-n amar —

dobîndește o largă răspîndire în opera lui Arghezi. Cîteva exemple :

Scuturînd *arìpe* ude
Peste brumele eterne

(Gravură)

Se găsește ca să cadă înnapoi un fulg de-*arìpă*

(Caligula)

Cîntecul nu e bun.
Cuvîntul e oftat,
Brațul tărăgănat,
Moleșită *arìpa,*
Mă bate vremea, mă bate ziua, mă bate clipa.

(Cîntec din fluer)

Soimu-și lăsa, deschise evantalii,
Arìpile în mîinile gingașe.

(Șoim de fată)

Dezlegată iar, *arìpa* vrea să fie călătoare

(Peste lumi)

Adeseori, la Arghezi, ca și la Eminescu, se constată tendința de schimbare a genului substantivelor. Un singur exemplu : în *Povestea codrului* de Eminescu termenul feminin *orchestră* apare la genul masculin — orchestrul :

Crainici, iepurii cei repezi,
Purtători ei sînt de vești,
Filomele-i țin *orchestrul*
Și izvoare spun povești.

Procedeul schimbării genului feminin în masculin este practicat și de Arghezi, Bunăoară :

„Acum cîțiva ani, *gorilul* sta cu toată șatra lui"

(Naivitatea ta — în vol. *Pagini din trecut,* ESPLA, 1955).

„Ea se întorcea, fără să-și dea seama și falsificată de lectură și opulență, la instinct, la *goril". (Lina,* E.P.L., ed. 1965, pag. 36).

Atitudinea activă a lui Arghezi, lupta lui cu materia limbii nu este străină de înrîurirea eminesciană. Privit în contextul general al creativității argheziene, în peisajul căruia se deslușesc atîtea ecouri eminesciene, înclinăm să credem că și dîrzenia lui Arghezi în munca de renovare a limbii, de recondiționare a instrumentelor obștești ale comunicării între oameni este inspirată, în mare măsură, tot de modelul eminescian, de giganticele eforturi ale genialului poet de a schimba aspectele cuvintelor, forme morfologice, procedee consacrate, tradiționale.

În creația lirică argheziană, se descopăr, însă, aspecte care indică influențe mai adînci venite din partea lui Eminescu. Nu este vorba numai de pătrunderea unor vocabule ori procedee specifice lui Eminescu, ci și de o anume armonie care domină unele din poeziile argheziene, mai ales în primele decenii de activitate literară a autorului *Cuvintelor potrivite*. Bunăoară, în poezia *Creion*

Soimu-și lăsa, deschise evantalii,
Arìpile în mîinile gingașe.

(Șoim de fată)

Dezlegată iar, *arìpa* vrea să fie călătoare

(Peste lumi)

Adeseori, la Arghezi, ca și la Eminescu, se constată tendința de schimbare a genului substantivelor. Un singur exemplu : în *Povestea codrului* de Eminescu termenul feminin *orchestră* apare la genul masculin — orchestrul :

Crainici, iepurii cei repezi,
Purtători ei sînt de vești,
Filomele-i țin *orchestrul*
Și izvoare spun povești.

Procedeul schimbării genului feminin în masculin este practicat și de Arghezi, Bunăoară :

„Acum cîțiva ani, *gorilul* sta cu toată șatra lui"

(Naivitatea ta — în vol. *Pagini din trecut,* ESPLA, 1955).

„Ea se întorcea, fără să-și dea seama și falsificată de lectură și opulență, la instinct, la *goril*". *(Lina,* E.P.L., ed. 1965, pag. 36).

Atitudinea activă a lui Arghezi, lupta lui cu materia limbii nu este străină de înrîurirea eminesciană. Privit în contextul general al creativității argheziene, în peisajul căruia se deslușesc atîtea ecouri eminesciene, înclinăm să credem că și dîrzenia lui Arghezi în munca de renovare a limbii, de recondiționare a instrumentelor obștești ale comunicării între oameni este inspirată, în mare măsură, tot de modelul eminescian, de giganticele eforturi ale genialului poet de a schimba aspectele cuvintelor, forme morfologice, procedee consacrate, tradiționale.

În creația lirică argheziană, se descopăr, însă, aspecte care indică influențe mai adînci venite din partea lui Eminescu. Nu este vorba numai de pătrunderea unor vocabule ori procedee specifice lui Eminescu, ci și de o anume armonie care domină unele din poeziile argheziene, mai ales în primele decenii de activitate literară a autorului *Cuvintelor potrivite*. Bunăoară, în poezia *Creion*

(Poezii, volumul I, ediţia 1966, pag. 21), din care reproducem doar două strofe :

Vino joc de vorbe goale.
Sîntem singuri. Ce să-i spun ?
Numai gura dumitale
Se aude subt un prun.

Floarea mică, iarba toată,
Sub dantela albei rochi,
Spre genunche ridicată
Plină-i de pîndiri de ochi.

Armonia, muzicalitatea, tonalitatea generală a poeziei evidenţiază apropierea ei de creaţia Luceafărului poeziei româneşti. Versul „Numai gura dumitale" aminteşte de „Numai luna printre ceaţă" *(Lasă-ţi lumea ta uitată* de M. Eminescu), de „Numai tu de după gratii", „Numai tu de după ele" *(Pe aceeaşi ulicioară* de Eminescu). Chemările prin „vino" sau „sîntem singuri", „floarea", „genunchii" reliefează un cert izvor eminescian în poezia *Dorinţa,* în care întîlnim versuri ca :

— Vino-n codru la izvorul
. . . .
— Vom fi singuri-singurei.
— Floarea albă-n părul galben,

iar „plouă crengile", „pîndirile ochilor" reflectă, de asemenea, infiltraţii de certă substanţă eminesciană în procesul de creaţie arghezian.

Poezia *Gravură* se înscrie, cel puţin în aceeaşi măsură, printre creaţiile lui Arghezi dominate de tonalităţi specific eminesciene. Reproducem cîteva strofe :

Pe cînd sufletul *coboară,*
Melancolic, pe-amintiri,
Ca o pulbere uşoară
De scîntei şi licăriri,

Peste cărţile din care
Se deşteaptă musc trezit
De pe foi ce-au putrezit
Prin *unghere* şi sertare,

Orologiul, ploaia-n urmă
Şi cu inima-ntr-un ritm,
Bat secundele ce-n turmă
Nencetat *au tot murit.*

Şi ce linişte se-aşterne !
Şi cum sufletul se-aude,
Scuturînd arìpe ude
Peste brumele eterne !

Dintr-a mea *singurătate*
Las în voie timpul viu,
Care ştie ce nu ştiu,
Şi prin veacuri destrămate
Fac cu pana semn şi scriu.

În afara evidentei armonii eminescine, unele imagini conduc, de asemenea, direct la izvorul eminescian :

În odaie prin *unghere*
S-a țesut păinjeniș,
Și prin cărțile în vravuri
Umblă șoarecii furiș.
(Singurătate)

sau „Scuturînd aripe ude“ ne indică poezia *Ce te legeni, codrule,* de M. Eminescu, în care găsim :

Și, se duc ca clipele
Scuturînd aripele.

Expresia *melancolic* amintește de versul al patrulea din *Peste vîrfuri* de Eminescu, (*Melancolic* cornul sună). *coboară, se deșteaptă* — de versurile patru și cinci din *Scrisoarea III* de Eminescu, (Dacă ochiu-nchis afară, înlăuntru *se deșteaptă,* / Vede, cum din ceruri luna lunecă și *se coboară*).

Versurile : *Bat* secundele ce-n turmă / Nencetat au tot murit / / din poezia *Gravură* de T. Arghezi sau Poate mai *bate încă secunda* de atunci, din *Despărțire* de Arghezi se apropie, într-un fel, de : Numai eu, rămas același / *Bat* mereu același drum *(Pe aceeași ulicioară* de Eminescu) sau : Ca și flori în poarta vieții, / *Bat* la porțile gîndirii (*Criticilor mei* de M. Eminescu).

Redăm, mai jos, integral, poezia *Doliu,* în care atmosfera eminesciană se relevă cu claritate :

Mai mult, tu nu vei mai vedea
Nimic, nici cer, nici flori.
S-au prăfuit din zarea ta,
Ca niște nori.
Nici zarea nu vei mai avea,
Nici ochi cu care s-o măsori
În geamuri prin perdea.

De-acum străină mîna ta
Îți va ședea deoparte,
Ca un condei, pe undeva,
Alăturea de-o carte.
Și ochii tăi, de gura ta,
Vor trece mai departe
Decît un nufăr de o stea.

Orbit-a viața și, cu ea,
Și cîntecul și luna.
Și unda-n care strălucea
S-a stins pe todeauna.

Tu pe vecie n-ei mai fi,
Și-ai fost, mă-ntreb, vreodată ?
Pustiul mă învălui,
Cînd subt un plop mi se trezi
Tot dorul de-altă dată !

Durerea mi se pierde-n fum,
Tot căutînd un vreasc de rost
Între-aste drumuri fără drum,
În care taote doar au fost
Și nu mai sînt acum.

Strofele acestei poezii reproduc armonii întîlnite în versuri de Eminescu, în manieră și limbaj eminescian, precum :

De-acum nici asta nu-mi rămîne
Şi n-o să am ce blestema :
Ca azi va fi ziua de mîne
Ca mîni toţi anii s-or urma.

(Te duci)

Te duci, ş-am înţeles prea bine,
Să nu mă ţin de pasul tău,
Pierdută veşnic, pentru mine,
Mireasa sufletului meu.

(Atît de fragedă)

De-acuma nu te-oi mai vedea,
Rămîi, rămîi cu bine !
Mă voi feri în calea ta...

(Adio)

Nici poezia argheziană *Nu te teme* nu este în afara sferelor de influenţă eminesciană. Prin dimensionarea versurilor, prin armonie, ritm, unele imagini şi elemente lexicale, poezia se încadrează în rîndul producţiilor care reflectă, evident, ecourile eminescianismului. Iată cîteva strofe din poezia *Nu te teme* de Tudor Arghezi:

Nu te teme de cuvinte, cel cu degete-n urechi :
O să te prăvale noaptea şi-au să amuţească solii,
Sfărîmat în lutul vremii, ca un vraf de oale vechi,
Adăpost nu vor mai cere de la tine nici sobolii.

Nu te teme de răsunet, cel ce te-mpresori cu cripte
Şi te supără flăcăii fugărind în cucuruz,
Cînd prin trestii, lănci în tinda heleşteului înfipte,
Cîntă caldă doina bălţii, misticului tău auz.

Lasă horele şi trînta să-ţi învie cimitirul,
Cela ce ridici beteala iederilor peste vis
Şi, uitîndu-ţi rădăcina, îţi urmezi pe boltă firul,
Pentru că în vîrf o floare cît o stea i s-a închis.

Oare, „Lasă horele şi trînta" nu urmează modelul eminescian „Lasă-ţi lumea ta uitată", precum şi tonul întregii poezii *Nu te teme* nu e identic cu cel din poezia *Lasă-ţi lumea ta uitată* de Eminescu ?

Armonia, unele expresii precum şi o atmosferă elegiacă indică, în aceeaşi măsură, influenţele eminesciene şi în poeziile *Toamna, Oseminte pierdute, Despărţire, Agate negre,* precum şi altele de T. Arghezi. În *Dedicaţie*, spre exemplu, întîlnim versurile :

Visez o dragoste suavă,
O sărutare lină, rece,

Cum sînt moliftii din dumbravă
Cînd peste dînșii *luna trece.*

care amintesc de *Peste vîrfuri trece luna* de Eminescu, sau versurile

Dar dacă visul meu e fals ?
Dar dacă totu-i nebunie ?

(Un veac s-a scurs)

relevă aceleași izvoare eminesciene de idei, tonalități, limbaj poetic. De asemenea, „Ora ce-a trecut" din *Despărțire* este tot o moștenire eminesciană.

O evidentă influență eminesciană apare în *Apa trecătoare,* care este, așa cum afirma G. Călinescu, „o variantă îndepărtată la *Revedere* de Eminescu" [1]). Ca și în *Revedere* de Eminescu, *Apa trecătoare* simbolizează intersectarea formelor eterne cu aparențele :

Zamislită nu se știe pentru ce mîhnirii noastre,
Ai s-ajungi, fărîmă rece, curgătoare unde-albastre.
Îmbrăcată cu arșița ce te-așteaptă-n zori de mai,
Vei fi troacă și oglindă, boturilor de buhai.
Luciul tău, prin blèstem tainic, înghețat în umbra morii,
Va tăia din dungă luna și cresta din zbor cocorii.
Înșirînd minunea firii cu grosimea-ți de mătase,
Fundul mărilor de ceruri îl vei înnădi și coase.
Tot călătorind vei pune șesurilor, peste țară,
Așternuturi vii de salbe, împrejururi de brățară,
Și-n pămînt, arat sălbatic și-apărat încins cu fierul,
Brazde-n lungu-i de luceferi, îngropînd în maluri cerul.
Prin salcîmi plecați și sălcii, mulțumit că te-atinge,
Sînul mumelor voinice îl vei mîngîia și linge.
Gîștele cuprinde-le-vei pe subt àripi și vei duce.
Se va coborî prin tine turla răzimată-n cruce.
Plumbul tău cu fețe multe va sticli ca un vitrou
Care-n fiecare petec scăpăra un soare nou.
Și cînd mintea mea croiește un tipar mai lesnicios,
Începînd întodeauna lucrul cu temei, de jos.
Tu răstorni așezămîntul, și o lingură de apă
Mă învață că se poate munca și de sus să-nceapă.

. . . .

(Apa trecătoare)

---

[1]) Călinescu, G. : *Tudor Arghezi (Studiu critic),* Jurnalul literar, 1939, Colecția Scriitori de ieri și de azi, p. 42—43.

Dar nu numai sub raportul concepţiei poezia *Apa trecătoare* de Tudor Arghezi este tributară lui Eminescu, ci şi, în deosebi, sub acela al construcţiei tablourilor, armoniei, versificaţiei, al structurii imaginilor şi al limbajului poetic. Asemănări în acest sens sînt cu *Scrisoarea I* de M. Eminescu. Construcţii ca : „pentru ce mîhnirii noastre", „înşirînd minunea firii", „tot călătorind", „de gîndirea mea", precum şi altele se reîntîlnesc în diverse poezii eminesciene, chiar dacă nu într-o formă identică, dar se simte în ele substanţa poetică eminesciană.

Deşi T. Arghezi debutase într-o atmosferă simbolist-instrumentalistă, într-o atmosferă macedonskiană, totuşi ecourile poeziei eminesciene sensibilizează mai mult conştiinţa poetică a tînărului Ion Theo încă pe cînd publica, în 1896, la *Liga ortodoxă.* Se pare că versurile cele mai izbutite ale lui Theo din epoca aceea nu sînt cele care stau sub zodia lui Macedonski, ci acelea care indică influenţa lui Eminescu. Bunăoară, timbrul *Scrisorii a IV-a* de Mihai Eminescu se regăseşte în *Clara noapte* a lui Ion Theo, din perioada debuturilor, publicată în *Liga ortodoxă,* (1896), Nr. 25, fiind una din cele mai reuşite din întîile sale poezii :

Noaptea clară într-un basm de magie schimbă balta.
Oh, ce aur curge în trestii, ce cad una peste alta !
Peste tot, plăceri nespuse bat din aripile lor.
Tainic cîntă-n ulmul falnic singuraticul cinflor,
El doineşte, şi în ochii-mi se răsfrînge, clară, balta.

În această poezie, coexistă însă şi vizibile elemente macedonenskiene. *Clara baltă* de Tudor Arghezi urmează fidel poezia *Baltă clară* de Macedonski. [1])

Dacă influenţa unor scriitori ca Ch. Baudelaire, spre exemplu, se exercită asupra lui T. Arghezi pe o perioadă de timp mult mai îndelungată, şi după apariţia volumului *Cuvinte potrivite,* elementele eminesciene se întîlnesc îndeosebi în poeziile din prima etapă a creaţiei argheziene, pînă la întîiul război mondial, pînă la apariţia epocalului *Belşug,* care constituie un momet de cotitură în evoluţia scrisului lui T. Arghezi, sub raportul mijloacelor de expre-

---

[1]) Tudor Arghezi este tributar lui Macedonski în deosebi în perioada debuturilor. Influenţa lui Macedonski se exercită însă asupra lui Tudor Arghezi pînă tîrziu, chiar după întiul război mondial prin anume teme poetice, prin limbaj poetic, unele imagini, mod de a versifica etc. Iată, bunăoară, poezia *Mă uit* de Arghezi nu e străină de *Mă uit la cer* de Macedonski, *Satan* de Arghezi nu e străină de *Imn la Satan* de Macedonski şi *Satan* de Baudelaire, fără să mai vorbim de versurile de debut în care T. Arghezi imită poezia simbolist-instrumentalistă.

sie. Este epoca în care T. Arghezi își desăvîrșește un mod propriu de expresie poetică. După 1916, lirica argheziană se scutură de influențele eminescianismului, ecourile creației eminesciene nu mai ajung pînă la el, ele stingîndu-se în drum. Tudor Arghezi a contribuit, mai apoi, în mare măsură, prin întreaga sa activitate, la eliberarea liricii românești de eminescianism, de semănătorism și de poporanism. Căci deși în prima etapă a creației sale, în opera sa se întîlnesc aluviunile acestor curente, totuși Tudor Arghezi, temperament poetic excepțional, a știut să se desprindă din sfera lor și să creeze valori literare noi, originale. Meritele lui sînt cu atît mai mari cu cît potențele sale artistice i-au permis să se dezvolte pe un drum propriu în creația poetică și mai ales să elibereze lirica românească de eminescianism. Pînă la Tudor Arghezi, poeți minori, precum și poeți de mare prestigiu au suferit o incontestabilă influență venită de la autorul *Luceafărului*.

ELEMENTE LEXICALE IN CREAŢIA ARGHEZIANĂ

1. **Filonul popular.** Arghezi este scriitorul care se pare că vehiculează cel mai bogat vocabular al limbii române. Filonul principal al limbajului său poetic este, însă, de natură populară. Prin proveniența, prin natura și aspectul lor fonetic, cea mai mare parte din vocabulele folosite de Tudor Arghezi dovedesc, evident, originea lor „din graiul cu îndemnuri pentru vite" al strămoșilor poetului. Caracterul popular al limbii argheziene prezintă adeseori aspecte regionale, din Oltenia ori din Moldova, cum se va vedea din cele ce urmează.

Unele cuvinte circulă pretutindeni, în poezia și proza argheziană, într-o singură formă, cea populară. Altele, și cele mai multe, apar sub o dublă formă, una dintre ele, cea populară, dominînd totuși.

Ilustrăm mai jos, prin cîteva exemple, modul cum Tudor Arghezi utilizează multilateral resursele limbii populare.

a) Notăm, în primul rînd, *transformarea vocalei a în vocală mijlocie ă.* Fenomenul este foarte răspîndit în materialul lexical utilizat de Tudor Arghezi, preluat din limba populară, cu implicații estetice incontestabile în creația sa, îndeosebi, poetică. Sub influența limbii populare, Arghezi folosește pretudindeni, bunăoară, pluralul *căși* în loc de *case,* pluralul în — *i* antrenînd de obicei trecerea lui *a* în *ă* din radical. Spre exemplu : Domnii cu *căși* de geam din București, / Sînt bucuroși, pe-un-te duci *(Într-un județ) ;* Și mai sînt cămări și *căși (Doină pe fluier).*

De asemenea, *cătărămi, băniţi, grăniţi,* apar în locul formelor literare *catarame, baniţe, graniţe*: Închise ca în chingi cu *cătărămi* /..../ El are două *băniţi (O răzbunare)*; La mii de poşti departe şi peste zeci de *grăniţi.* / El ne-a cărat avutul în doniţe şi *băniţi. (Păianjenul negru).*

Şi cuvîntul *mădulare* apare peste tot în opera lui Arghezi *mădulări*: Bărbaţii şi copiii, ciosvîrte şi crîmpee / De *mădulari* şi resturi gingaşe de femeie *(Convoiul sicrielor)*; Îl îmbrăţişau, în sărutau pe frunte, în vreme ce agonia începe să le scuture şi *mădulările* lor *(Simple povestiri,* în vol. *Pagini din trecut)*; Prin potrivirea *mădulărilor (Scrisoare familială,* în vol. *Pagini din trecut)*; Superioritatea *mădulărilor* capitonate ale omului de stat *(Om şi om,* în vol. *Pagini din trecut)*; Scuturat în *mădulări,* vei încerca spasmul fericit al tuturor spînzuraţilor *(Năpîrca,* în vol. *Pagini din trecut)*; Figurile de carton legate pe dedesubt cu noduri de sfoară şi care sucesc cîte două *mădulări* opuse *(Juridice,* în vol. *Pagini din trecut).*

De asemenea, T. Arghezi foloseşte numai pluralele *străni* şi *pălmi* pentru *strane* şi *palme* : Cu sfeşnicele sparte, cu *strănile* lui rupte *(Sufletească)*; Un covor galbej a fost aşternut pe jos şi pe deasupra celui obişnuit în rotogolul *strănilor* şterse de praf *(10 Mai la Mitropolie,* în vol, *Pagini din trecut)*; Dovadă *pălmile* şi tălpile mele *(Priveghere)*; Şi-n cuprinsul *pălmii* drepte *(Frageda)*; Mi-aş vrea *pălmile,* tălpile, reci *(Bivolul de jar).* La fel, în neologismele de dată mai veche, *făbrici* pentru *fabrici,* ca în limba populară : Arendaşul unei *făbrici* de acid carbonic ; unealta esenţială a unei *făbrici (Domnilor editori,* în vol. *Lume veche, lume nouă).*

b) În al doilea rînd, sub aceeaşi influenţă populară, *transformarea vocalei e în ă* apare foarte frecvent în lexicul utilizat de T. Arghezi. În întreaga creaţie argheziană *tresare* se întîlneşte doar de cîteva ori, generalizată fiind forma *trăsare*: Copacu-ntreg *trăsare* să se-ndoaie *(Pia)*; *Trăsare* nu răspunde *(Tecla)*; Acela care *trăsare* / Nici nu ştii de unde şi cum *(Cuvînt)*; În toată inima bate şi *trăsare (Cîntec din fluier)*; Poema ce-o visez *trăsare (Poema)*; Zăbranicul perdelei *trăsare*-ncet şi rece *(Îngînare)*; Şi-n roua ei *trăsare* nouă floare *(Strigoi pribeag)*; Se sperie şi *trăsare (Domnul polemist)*; N-aţipesc niţel măcar / Că se-nneacă şi *trăsar* *(Doină din frunză).*

Substantivul *cucuvea* apare cînd în această formă, cînd *cucuvaie,* precum în poezia lui Mihai Eminescu *Melancolie,* cînd *cucuvăi — cucuvele*: Lătrat de cîini şi ocărît în zori / De *cucuvăile* bătrîne, cu urdori *(Neguţătorul umilit).* În poezia / *Blesteme de*

babă, spre exemplu, se întîlnește sub formele *cucuvăi* și *cucuvele* : Să-ți zboare ciori și *cucuvăi* / Prin odăi / Să nu poți să te aperi și să dai în ele, / În ciori și *cucuvele*. Este evident faptul că poetul recurge la ambele forme, întrucît trebuiau să rimeze cu *odăi* și cu *ele*. În loc de *nicovale* apare *nicovăi* : Pe mii de *nicovăi*, în trîntă *(Didactică)*.

Cu o arie mult mai largă de răspîndire, *săcure, săcară păreche, părete* s-au impus în această formă în creația argheziană, poetul utilizînd doar în cazuri cu totul izolate formele muntenești și literare : *secure, secară, pereche, perete*. În forma cea mai răspîndită, de natură populară, apar : *Săcurea* plugului cînd s-a întors *(Belșug)* ; Scrisă-n visare ca o slovă, înfiptă-n trunchiul meu : *săcure*. *(Psalmul de taină)* ; Unii-învîrtesc *săcurea*, ceilalți desfoaie crini *(Rugă de vecernie)* ; Și luîndu-și fluier, însă și *săcure (Făt-Frumos)* ; Sînt cioplitură dreaptă, pe muche, de *săcure (Inscripție pe o poartă de conac)* ; Ai născocit tăișul, cuțitul și *săcurea* *(Născocitorul)* ; Blestem asupra voastră, și spadă și *săcure (Sîngele)*.

Grîu, *săcară* și porumb, / S-au făcut pietriș de plumb *(Curgeți vînturi)* ; Ca niște *săcară* cu spic *(Inscripție pe Biblie)*. Casa noastră, ca o moară, / Face zoană de *săcară (Viscolul)* ; Că leagă bine grîul, *săcara* și ovăzul *(E advocat)* ; Din popușoi și din *săcară (O răzbubunare)* ; Noi pusesem an *săcară (Ilie în cer)* ; Grîu, popușoi, *săcară*, mei și orz *(Belșug)*.

Împărecheate-n carte se mărită *(Testament)* ; *Împărecheată* cu zeci de instrumente *(Vraciul)* ; Stau *părechile*-mpreună *(Streche)* ; Din atîta-*mpărechere* și împreunare *(Fătălăul)* ; E-o *păreche* de paftale *(Parada)* ; *Părechi* sau *despărecheate (Să vedem)* ; Sînt înhămați, *părechi*, între păpuși *(Mărturie pe vioară și arcuș)* ; S-a ridicat *părechea* de lei cu patru pui *(Să ți-o sărut)* ; Căci toate ale tale sînt gemene *părechi (Copil din flori)* ; Și-o fac zuvelci și scoarțe-*mpărecheate (Haruri)* ; Mii de *părechi* se duc și vin *(Du-te, vino)* ; O *păreche* de albine /..../ *Părechi* groase de opinci *(Ilie în cer)* ; Cui dorește o *păreche* / Îi fac numai o ureche *(Facerea lumii)* ; O *părech*e de bocanci *(Țara piticilor)*.

Înfricoșată-n fața cereștilor *păreți (Fiara mării)* ; Ca un *părete* de-arme, cu care aș fi vînat *(Toamna)* ; Tiara stă-n *părete*, păzită de doi sfinți *(Mitra lui Grigorie)* ; *Păretele*-i veacul pătrat *(Psalm)* ; Aștri defuncți atîrnă pe *păreți (Vraciul)* ; S-au povîrnit *păreții (Duhovnicească)* ; Cu nările-n *părete*, un șir de armăsari *(Maica Scintila)* ; Pe un *părete* de firidă goală *(Flori de mucigai)* ; Fata babii la *părete (Pui de găi)* ; Uimindu-se că-n cerul, plecat ca un *părete (Aleluia)* ; Mișcată din *părete* de ceas cu minutar *(Rue de*

Saint-Pièrre); *Păretele* de var de lîngă pat *(Păretele de var)*; S-au lăsat pe mine *păreții*, bîrnele și toată casa *(Spuza fierbinte)*; Și-i sorb încet în moalele *părete (Creion)*; Icoanele-n *părete* sînt chipuri de părinți *(Jale)*; Biblioteci legate îi căptușesc *păreții (E advocat)*; Sînt plin ca de icoane un *părete (Cîntec)*; Echer plăpînd te-ai și prins de *părete (Fluture, tu)*; Dar se lovi-n *părete*, parcă-l împinse dracul *(Scîndura)*; Pe un *părete* al odăii lui *(Dihania)*; Pe *păretele* din șură *(Țara piticilor)*; Dînd cu nasul de *părete (Uite-l, vine)*.

c) Tot din limba populară, T. Arghezi adoptă fenomenul lingvistic, prezent în unele regiuni ale țării, de adăogire a unei consoane în fruntea cuvîntului. Este cazul, spre exemplu, cuvîntului *așchii*, utilizat în toate împrejurările în creația lui Tudor Arghezi în forma *hășchii*: Frînturi de scriptură și *hășchii* de lună *(Reminiscențe)*; cu un condei de *hașchie* de piatră *(Din peșteri)*; Generali, ofițeri de toate rîndurile scapără din cîte patruzeci de *hășchii* de foc pe pieptul lor *(10 Mai la Mitropolie*, în vol. *Pagini din trecut)*; Spărgînd silabele cu bolovanii, rupîndu-le cu unghia *hășchiile*, desfăcînd literele ghimpate, el ajunsese să le facă la loc *(Ochii Maicii Domnului*, pag. 212).

De asemenea, poetul spune mai rar *odaie* și aproape pretutindeni *hodaie*: Și l-a-ncins într-o *hodaie (Țara piticilor)*

În opera lui Arghezi se întîlnește foarte rar *odihnă* și foarte des *hodină*, fenomen lingvistic adoptat din limba populară : Și ceri smerit *hodină* la cerul tău pustiu *(Triumful)*; Lîngă fata mea te-i *hodini (Pui de găi)*; Ca să poată *hodini stăpînii (Galere)*; Se *hodinește* sau se-nchină *(Nu-nțelegeam)*; Și prăvălit, se iscă din *hodină (Ghiersul îngînat)*; El ar fi mulțumit să muncească numai 16 și să se folosească de o *hodină* de 8 *(Domnilor editori*, în vol. *Lume veche, lume nouă)*.

d) În graiurile din sudul țării noastre, substantivul *deget-degete* se întîlnește, frecvent, sub formele *deșt, dești* și *dește*. De aici, circulația foarte răspîndită a acestui substantiv sub forma regională în creația lui Arghezi : Fusul scapă dintre *dește (Buna-Vestire)*; Fii început de coardă din fiecare *dești (Stihuri)*; Il ia ca pe un purec, din loc cu două *dește (Maica Scintila)*; Cartea veche singură se răsfoiește. Învățată cu boantele *dește (Făclii)*; Și în fiecare *deșt cîte-un* inel *(Tinca)*; Cei de față vorbeau pe *dește (Cîntec mut)*; Sau din *dești* mărgăritarul ? *(Steaua-n iarbă)*; Și pe cobză *deștele (Cuvinte stricate)*; N-am deslipit *deștele (Sfîntul)*; Și *deștele*-n ceață *(Reminiscențe)*; Nepipăite încă de ciutură și *deșțe (Pisma)*; Pune-l în *deget*, scoate-ți-l mereu/.../ /Inelul strecurat pe *deșți* / Sărută-l cînd îl scoți și cînd citești *(Inscripție pe un*

inel); Spinările zdrelite și *deștele* zdrobite *(Duduia)*; Trîntindu-l, tăvălindu-l, i-a prins-o-n două dește *(Pătru al Catrincii)*; Mai linge-te pe *dește (O răzbunare)*; Uitîndu-se-n *dește (Colindă de Crăciun)*; *Deștele* ți-s stacojii *(Țara piticilor)*; Cu trei *dește*-încîrligate *(Cine fuge?)*; Totul, tot, pe zece *dește (Foaie verde de Paris)*; Uitîndu-se în *dește (Colindă de Crăciun)*; îl prinde copacul de un *dești (Ochii Maicii Domnului,* pag. 10).

e) Influența populară asupra aspectului fonetic al lexicului arghezian se reflectă și în modul cum notează cuvintele compuse. Cuvintele care, în mod obișnuit, se scriu despărțite, sînt unite în scrisul arghezian. Cîteva exemple : Bat secundele ce-n turlă / *Nencetat* au tot murit *(Gravură)*; Și viețuiam cu zarea *launloc (Închinăciune)*; Vecinul meu a strîns cu *nendurare (Psalm)*; Toți au murit *detot (Duhovnicească)*; Tu treci *întotdeauna (Zăpadă)*; Cînd sufletele toate *detot* vor fi tăcut *(Voci)*; Pe-o *nentreruptă* margine de gol *(Cei doi orbi)*; Sîngele candelei obrazului e de *undelemn (Maica Scintila)*; A venit *aznoapte* Dumnezeu *(Cîntec mut)*; Iar la *zintîi (Convoiul)*; Cu cîrtițele *launloc (Har)*; *Totuna,* e, la urmă : zicală și cuvinte *(Un altul zise)*; *Decum* găsește insul din treapta lui afară *(A mai trecut o vreme)*; Ca la o horă încă *nenceputǎ (Coconu Alecu)*; În *cinzeci* de ani de sfat *(Doină pe ani)*; Și-*ntrutotul* înțeleși *(Boierii)*; *Cinzeci* de ciubere ; într-un *zintîi (Vacile)*; Au doborît dulapuri și-au pus foc/ În toate, aruncate *launloc (Stane, Căpitane)*; Întristați *bineînțeles (Comoara)*; Stă-n raft, ca-ntr-o vitrină pantoful *nencălțat*/.../ De ce *cîtămai* teancul de hîrtie *(Volumul și crîmpeiul)*; Că strînsese *dindestul (Biblioteca)*.

f) În modul de întrebuințare a prepozițiilor, numeralelor, pronumelor, influența populară este, de asemenea, foarte evidentă. Aceste expresii sînt scrise în forma în care se rostesc în vorbriea zilnică. Cîteva exemple : Și-n *fiecarele* din noi *(Răzbunare)*; *Treiburicele* închinăciunii s-au ros *(Făclii)*; Care se vor înălța din călcîie *cîteștrei (Priveghere)*; Și *cîteștrele* femeile s-au suit în pat *(Pui de găi)*; Te-am *văzutără cîteștrei (Sici, bei)*; *Fieștece* răsad, în îndoială *(Confidență)*; Și *fieștecare* trunchi *(Iese vatra)*; lipsește *fitecui* cîte ceva *(Înțelepciune)*; Corbi în stoluri *cîteșcîte (Doină pe nai)*; Și, după *feldefeluri* de masaj *(Cucoana Mare)*; Dar așa, din întîmplare,/ De-a venit *ceva scrisoare (Pițigoii mei)*; *Fieșcare* os mă doare *(Dor dur)*.

g) Cu evidente implicații stilistice, adeseori *cu funcții epitetice, de regulă ironice, depreciative, sînt folosite expresiile : niște, niscaiva, oarecare :* După scris și după manieră, tînărul părea să

fie student, pe undeva, la *nişte* litere ori la *nişte* drept *(Pe vremea lui,* în vol. *Pagini din trecut,* pag. 366). Prezenţa articolului nehotărît *nişte* înaintea celor două determinate accentuează caracterul de dispreţ faţă de pregătirea intelectuală a tînărului. M-aş scula pe *nişte* picioare lungi şi sînt sigur că aş zări toate cerurile frămîntate de ape *(19 April,* în vol. *Pagini din trecut).* Aceeaşi notă depreciativă faţă de studiile altui tînăr este sugerată şi de folosirea adjectivului pronominal *oarecare :* Proprietarul e un tînăr valid care s-a amuzat, făcînd *oarecare* studii, mi se pare că de drept *(Justiţie nu poate să fie,* în vol. *Pagini din trecut). Niscaiva* figurează în opera lui Arghezi cu aceleaşi funcţii : Imitînd pilda *unor niscaiva* sportivi cu biceps şi ceafă *(Tableta de întoarcere,* în vol. *Lume veche, lume nouă).*

Aceleaşi expresii sînt folosite de Arghezi într-un mod cu totul original şi în alte contexte. Cîteva exemple : Doamne, parc-au dat cu oiştea-n *nişte* zid *(Pui de găi)* ; Din marmur, poate, din *niscai* / Icoane, rugi ori şuiere de nai *(Mi se pare)* ; E mînă-aici de *niscai* om parşiv *(Lipsesc morminte)* ; Îndemnurile mele în pustiu,/ Sînt socotite *nişte* vorbă goală *(Raport la prefect)* ; Se-arătau cu scăpărare/ *Nişte* fel de degetare *(Tot de ziua ta)* ; Privirea, grea de-o veghe-nveninată, / Mocneşte vînătă ca *nişte* zer *(Şi dumneata?)* ; Şi s-ar îndemna la *nişte* vinişor *(10 Mai la Mitropolie,* în vol. *Pagini din trecut)* ; A dat ocol de mai multe ori broaştei, care venise să ceară luminii *niscaiva* muşte *(Broasca,* în vol. *Pagini din trecut)* ; Ce de lume de gîze mişunate, care, în loc să zboare, o însoţeau umblînd ca porumbeii după mei, pe la picioare şi pe de lături, ca *nişte* cer de stele, pogorît pe cîmpie *(Basmul,* în vol. *Pagini din trecut)* ; Cînd a tras *nişte* pantofi în picioare, i s-a părut că se încalţă cu o fiertură de smoală *(Unchiaşul Gavrilă,* în vol. *Pagini din trecut).*

h) De natură regională, ţinînd de formele vii ale limbajului vorbit, *este şi forma cuvintelor următoare atît de frecvente în creaţia argheziană :* se cleatină, findcă, fincă, sfiios, sfiială ; fenomenul iotacizării : să pui, să rămîi (pers. I), să vază, să auză, să vie, să minţă ; finţă, să poci, dogorîtoare, căpcane, anţărţ, dogoreşte, Sf. Duc., văzduc, boloboc, acuş, acuşa, fasoale, mohîrcă, drumeac, vulvoi, vultori, ce s-au cugetat, în foarte vechime, şi-au luat şi el răsplata, noi singuri cu nevasta, ţăvi, deteră, beserică, dăsagii, beutură, dimigeană, înfăţoşare, reprezintaţie, rătează.

i) Mulţimea locuinţelor populare, existente atît în poezia cît şi în proza lui Arghezi, dovedeşte aceeaşi influenţă a stilului popular-familiar asupra scrisului arghezian : De-a surda, de-a dura, în dorul

lelii, bătu-i-ar norocul, te-ai fript, pînă una-alta, mai mare dragul, arde-l-ar focul, mai linge-te pe deşte, să-ţi crape măselele în gură, calea-valea, al dracului, tîrîş-grăpiş, mai abitir, cu ţîrîita, o lua de-a buna, trăieşti de capul tău, care-pe-care, bătu-i-ar sfinţii, de-a-mpunsul.

j) Tudor Arghezi foloseşte, însă, mai ales în versuri, în mod frecvent, *regionalisme*. În afara unor fonetisme şi vocabule specifice graiului oltenesc, poetul acordă o largă circulaţie multor termeni existenţi în toate provinciile, dar îndeosebi celor din graiul moldovenesc. Explicaţia ar consta în faptul că poetul consideră aceşti termeni mai expresivi, aducînd în propria-i creaţie un plus de sugestivitate, de diversitate în posibilităţile de obiectivare a ţelurilor sale artistice. Este încă o dovadă că Tudor Arghezi tinde să cuprindă prin mijloacele sale de expresie „registrul cel mai întins al limbii noastre naţionale", cum aprecia G. Ibrăileanu în anul 1926. Dăm mai jos unele exemple de fonetisme şi vocabule regionaliste care fac parte din acelaşi fond atît de bogat al limbii populare : Grîu, *popuşoi*, săcară, mei şi orz *(Belşug)* ; Înveşmîntat în *promoroc (Iosif al Ungro-Vlahiei)* ; S-au stîrpit *cucuruzii (Duhovnicească)* ; Şi te supără flăcăii fugărind în *cucuruz (Nu te teme)* ; Departe de jalea *mămuchii (Ion Ion)* ; Cu uger de *omăt (Fătălăul)* ; *Nea* de măghiran *(Miere şi ceară)* ; Toată lumea se joacă/ De-a un fir de *promoroacă (Iarna blajină)* ; Horbota moale, *cămeşile* fumurii de acasă ; /.../ În aromate, calde *promoroace (Incertitudine)* ; Lungi de cîrji de *popuşoi (Iarbă trează)* ; Lemnul i se tot *dăvîngă (Crucea veche)* ; Dintre cetăţi de plumb şi de *omăt (Om de pămînt)* ; Cotrobăind pe drumuri, pe şosele, / După *coceni*, după surcele *(Într-un judeţ)* ; Tîrît în ploaie de *ciubote* grele *(Cătunul)* ; *Mînce-te* viermii, hoitule, din viaţă *(Blesteme de babă)* ; De cnutul domnişoarei cu cisme şi *nădragi (Duduia)* ; Că nu e zi de tîrg şi *iarmaroc (Stane, Căpitane)* ; *Trei cîştiuri* de chirie *(Pătru al Catrincii)* ; Dărîmătorii o duc în *tărăboanţe* şi care, şi o varsă departe, desfăcută în cărămizi şi bîrne *(Plîngerea lui Oscar pe ruine*, în vol. *Pagini din trecut)*.

La o analiză mai atentă a limbajului poetic arghezian, se descopăr, însă, multe elemente care indică o orientare a poetului spre ceea ce este multilateral specific *graiului oltenesc*. Tudor Arghezi, care simţea în el *„Gorjul de piatră, strunga, stîna,/ şi sarica şi-opincile de-acasă"*/, îşi impregnează materialul lingvistic, mijloacele de expresie cu numeroase forme şi elemente fonetice, lexicale şi sintactice chiar, care reflectă sorgintea lor din ţinuturile de dincolo de Olt. Prezenţa din abundenţă a *perfectului simplu*, numeroşi termeni întîlniţi doar în părţile Olteniei, aspecte fonetice specific ol-

tenești, anume particularități în maniera de formulare a ideilor pun în lumină preferințele poetului față de asemenea elemente de limbă.

1) Caracterul popular al limbii lui Arghezi nu provine, însă, numai din categoriile enunțate mai sus. Structura ca atare a limbajului poetic arghezian este de natură populară. Faptul se poate verifica pe scara întinsă a evoluției scrisului său de la debut și pînă la ultimele creații. Bunăoară, în *Testament* întîlnim : răzvrătită, străbunii, rîpi, gropi, bătrîni, brînci, cu credință, căpătîi, robilor, saricile, osemintele, sapa, condei, brazda, călimară, plăvani, sudoarea, muncii, graiul, îndemnuri, vite, am ivit, potrivite, leagăne, urmașilor, stăpîni, frămîntate, am prefăcut, făcui, zdrențe, muguri, veninul, am preschimbat, miere, ocara, torcînd, ușure, am pus-o, să-mbie, să-njure, cenușa, morților, vatră, hotar, înnalt, lumi, poale, păzind, pisc, datorie, durere surdă, amară, grămădii, ascultînd-o, a jucat, un țap, înjunghiat, bube, mucegaiuri, noroi, iscat-am, frumuseți, prețuri, biciul, răbdat, se-ntoarce, izbăvește, încet, pedepsitor, odrasla, îndreptățirea, ramurei, ieșită, pădure, vîrf, ciorchini, negi, rodul, durerii, vecii, leneșă, domnița, slova de foc, slova făurită, se mărită, îmbrățișat, clește, adîncul, zace, mînia, bunilor. Toate laolaltă, constituind osatura lexicului acestei poezii, confirmă că Arghezi și-a alimentat expresia poetică cu vorbe luate „din graiul cu-ndemnuri pentru vite" al bătrînilor lui, care au adunat printre plăvani „sudoarea muncii sutelor de ani". „Ramura obscură", care iese acuma „la lumină din pădure", își află expresia năzuințelor de veacuri într-un limbaj propriu, popular, plin de o savoare caracteristică, nealterată în versul arghezian.

, Din exemplele enumerate mai sus se constată o preferință pentru o anume categorie de cuvinte din limba populară, o selectare a lor care să materializeze pregnant intențiile autorului.

Dar, dacă această poezie programatică este făurită aproape integral cu un limbaj de factură populară, și în restul operei, pînă în anul 1967, este dominant un vocabular de aceeași esență. În unele din volume, precum : *Cuvinte potrivite, Versuri de seară, Buruieni, Letopiseți, Cîntare omului, 1907, Ritmuri,* fondul lexical popular constituie mai tot materialul lingvistic folosit de poet. Multe din poeziile ce alcătuiesc aceste cicluri sînt, de altfel, scrise și într-un vers popular, fapt care imprimă și pe această cale caracterul popular al creației argheziene.

m) Din aceleași izvoare provin și alte fenomene ale expresiei poetice argheziene. Trecerea sistematică a lui *e* în *i* în cuvinte ca *deosibești,* forma *zmunci* a verbului a *zmuci,* (La Emniescu : Cînd

ai zmuncit infernul ca să-l arunci în stele — *Andrei Mureșan), consună* în loc de *consoană*, în : Care merge împreună/Ca vocală cu-o *consună (Foaie verde de Paris)*, Ca în limbile cu rădăcini slave, se observă o mare abundență de *consune* succesive *(Ochii Maicii Domnului*, pag. 76), Două litere și atît : *o consună* — m — și o vocală — u și ai dezlegat o problemă gravă *(Capul tău adevărat*, în vol. *Pagini din trecut)*, moluz, oscilarea între terminațiile *atic* și *atec* : cînd *sălbatec*, cînd *sălbatic*, repetarea unor cuvinte cu folosirea unui prefix : De fala cîte unui *străin* sau *nestrăin (Sonet de izbîndă), Femeie nefemeie*, la bine și la rău *(Duduia)*, La fel totuna ți-e, și *viață* și *neviață (Castelană), Cauză, necauză (Foaie verde de Paris)* ; ba poate chiar și unele schimbări de gen : *Șobolanca*-și pune plozii/ Cuibăriți în pini și bozii *(Ilie în cer)*, Cînd s-a voit un vultur, pe cer te-ai vrut *hultană (Gîsca inspirată)*, Și capul tău mi-e drag, / Căci e ca malu-n stuf / Unde păianjeni dorm, / Pe *zori* făcute puf *(Creion)*, papagalul sau *papagalița (Ochii Maicii Domnului)*, și, de asemenea, frecvența substantivelor cu sens colectiv : *Fluturimea* mă plătește /De dureri, împărătește *(Parada)*, Să îmbraci, de-alung și latul, / *Muieretu*-n tot Banatul *(Doină pe fluier)*, Se poate ca la termen să n-ai destul *bănet (E advocat)*, Te săturăm noi de *bănet (O răzbunare)*, precum și substantivele colective, *cîinărie, gîndăcărie, ciorărime, ciorăpărie, cititorime, păducherie, surtucărie* pentru *surtucărime*. Unele substantive fără plural la Arghezi apar și sub formă de plural : *mazeri, cașcavale, mobiliere, sănătăți, fertilități, omeniri, prudențe*, deși în aceste cazuri, năzuința spre renovare nu înregistrează succese estetice.

n) Intențiile poetului de a renova limba, de a crea noi forme în limbă, chiar bruscînd uneori expresia vie, curentă, se realizează, în general, tot sub influența limbii populare : Să-ți sfredelească *dupăprînza*/ Limbricii, rînza și osînza *(Blesteme de babă)*, Îngenunchiat cu codrii-n spate, clădiți pe *stîlpnici* și Icari *(Pe un prag)*, Săreau în jurul mumii prin *spinării* și bozii *(Psalm)*, Proprietarul e un tînăr valid care s-a amuzat, făcînd oarecare studii, mi se pare că de drept. Are patru imobile în București, joacă la club și *politicărește* la cafenea *(Justiție nu poate să fie*, în vol. *Pagini din trecut)*, El doarme în București la o gazdă de lîngă gară și se întîlnește cu *fică-su* la tribunal ; și bătrînul simte din ce în ce mai mult că nu mai e *fi-su (Unchiașul Gavrilă*, în vol. *Pagini din trecut)*, Peisajul se *meschinizează (Domnul polemist*, în vol. *Pagini din trecut)*, Il simte încolăcindu-i-se pe brațe și pe înghițitoare și *însomnărîndu-l* cu ochii de șarpe *(Vocații*, în vol. *Pagini din trecut)*, precum și a se *ofițeri*, a *gondola*, a *jăvri*, a

vitrioliza, sticlit, stîngăcit; unele derivații morfologice stau sub aceleași influențe : din adjectivul *des,* poetul construiește *desime,* din *șes-șeasă,* din *ostaș-ostașe.* Atitudinea activă de renovare a limbii se manifestă permanent în scrisul arghezian. Adeseori, poetul elimină unele consoane de la începutul sau din mijlocul cuvintelor, dîndu-le altă formă, dobîndind astfel uneori și alte semnificații. Alteori, articulează cuvintele într-un mod neobișnuit astăzi, după modele din vechea limbă românească : *Carageorgheviciul* se comporta ca un actor *(Cariera,* în vol. *Pagini din trecut)* etc.

o) Interesant este și faptul că forma cuvintelor depinde, la T. Arghezi, uneori, și de anume cerințe în vers. Pretutindeni, poetul spune *pîine* și *cîine,* deosebindu-se, în acest caz, de modul de utilizare a altor expresii similare. Cînd apare *pîne* și *cîne,* schimbarea e impusă de cuvintele cu care ele trebuie să rimeze : Joc de păsări, de flori, de *cîni* (ca să rimeze cu *stăpîni) (De-a v-ați ascuns),* După ce-au pierit și *cînii* (ca să rimeze cu *bătrînii) (Drumu-i lung),* Îți dau și-o însemnare de capre și de *cîni* (ca să rimeze cu *bătrîni) (Psalmistul).* Fenomenul este însă mai general. Încă un exemplu — dubletul *mătase-mătasă :* Fuiorul vieții tale de *mătasă* (ca să rimeze cu *duioasă) (Inscripție pe un portret),* Rămîne viu crîmpeiul de *mătase*/ Acolo unde maica-l *așezase (Inscripție pe steag),* El frumos și ea *frumoasă,* / Două fire de *mătasă (Urare de nuntași),* Și le *coase* / Cu *mătase (Viscolul),* O să te-mbrac în face de *mătasă* (ca să rimeze cu *casă) (Șoim și fată).*

p) Sub aceeași influență populară, putem considera și existența unor anume fenomene lingvistice în lirica lui Tudor Arghezi, ca :

Schimbarea funcției unor substantive, care, în anumite împrejurări, dobîndesc valori de adverbe :

— Eu sînt acel pe care l-am visat,
L-am căutat și-am vrut să-l născocesc,
Ca prin gunoiul meu cel omenesc
Să treacă *rază,* ager și curat.

(Miez de noapte).

— Întinde mîna, *piatră* și tihnit
Mîngîie-i-l cu palme de granit

(Interior de schit)

— Statuia zveltă și-nsemnînd, se pare,
Iubire, tinerețe sau credință,
Subt frunza toamnei cenușii dispare,
Întinsă-n șes pustiu *velință*

(Înviere)

— Ciorile din pomi se mușcă
Steaua cade, *foc de pușcă*

(Serenada)

— Fata ei sforăia. Bun !
Și părea că și fata străină, doarme *tun*

(Pui de găi)

— Hîrtii, am scotocit-o, n-are *neam*

(Tecla)

Transformarea substantivului în adverb este una din particularitățile cele mai caracteristice ale limbajului poetic arghezian.

Și adjectivele sînt supuse acelorași schimbări de funcție gramaticală în textele argheziene, devenind adeseori adverbe, cu aceleași efecte stilistice ca și substantivele aflate în situații similare :

— Să bată *alb* din aripă la lună
Să-mi dea din nou povața ta cea bună

(Psalm)

— Pasul, nesimțit în veștminte,
Vrea tot mai încet să o ducă,
Imaterial și lin, de nălucă

(Maica Scintila)

Prin astfel de schimbări de funcție gramaticală, atît de frecvente și de caracteristice stilului arghezian, se realizează o mare economie în limbă, conciziunea limbajului poetic în lirica lui Tudor Arghezi. Căci expresiile în atari situații concentrează în sfera noțiunilor pe care le denumesc o mare bogăție semantică, o mare forță stilistică.

Existența unui limbaj intim în multe din poeziile lui Tudor Arghezi poartă, evident, însușirile limbii populare din care provine.

Căci există la Tudor Arghezi o aplecare spre universul mărunt, spre viața intimă, atît de stăruitoare în multe poezii și chiar cicluri întregi de poezii, în care se reflectă realitatea cotidiană din mediul familial, din gospodăria poetului, din lumea cu care vine în contact.

În atari situații, nu se descoperă o poezie minoră, ci o anume manieră argheziană, care se relevă ca o afectare de minuscul, de familiarități, de folosire a unui limbaj adeseori naiv, de poleiri a unor realități. Atunci poetul se exprimă :

Măcar cîteva crîmpeie,
Măcar o țandără de curcubeie,
Măcar niţică scamă de zare,
Niţică nevinovăţie, niţică depărtare.

(Cuvînt)

Mai tot ciclul *Versuri de seară,* spre exemplu, este scris în acest limbaj.

Sau :

Şi nu era păianjen, era păinjeniţă,
Avea, ca tine, o guriță
(Mînca-o-ar mama !)
Şi părul ca arama,
Ochii ca niște dude
Brumate, negre, ude.

(Ghicitoare)

Acelaşi ton şi limbaj se întîlnesc şi în ciclul *Mărţişoare* şi *Logodnă.* Bunăoară, în *Frageda,* poetul se exprimă :

Nu îi fie de deochi,
Ce frumoasă-i fără ochi !
Tivul pleoapelor se coase-n
Ferfeniţe de mătase...

În poezii de genul acesta, Tudor Arghezi vorbeşte de o „ţandără de curcubee“, de „hîrtie chinezească“ şi „vopsele“ cu care copilul să „zmîngălească“ slava divină, de „niţică nevinovăţie“, de „niţică depărtare“, de oiştea care dă în „nişte zid“, de văile care sînt de „tibişir“, noroiul e „borş“, de luna care se urcă „niţel mai sus“, toamna care trage pe o troiţă „c-un deget sau cu două“, „albăstreala nouă“. În universul mărunt arghezian, insectele, micile vietăţi nu scapă atenţiei poetului cu toate detaliile

vieții și coloritul lor. Despre broaște, poetul spune că „cu o pensulă de zdreanță“, vopsindu-l cu „faianță“, lăcusta are „pieptar cu solzi de țiplă“, „căptușit c-un fel de sticlă“ și e o „domnișoară“ „de cristal și scorțișoară“ :

Și strînsă-n fotele ei,
Fără tocuri și cercei,
Cu bundiță-n subsuori
Și cu talpa goală-n flori
N-a fost, cînd era mireasă,
Nici Crăiasa mai frumoasă.

O furnică este mică, mică,

Dar înfiptă, va să zică,
Ieri, la prînz, mi s-a urcat
De pe vișinul uscat,
Pe picioare, pentru căci
Mi le-a luat drept niște crăci.

Măruntica de făptură
Duse, harnică, la gură
O fărîmă de ceva,
Care-acasă trebuia.

Și cu acest prilej se relevă, cum de altfel pretutindeni în creația lui Tudor Arghezi, puterea concretă, *materialitatea limbajului său poetic,* datorită cărei însușiri lumea materială pare a fi adusă sub simțurile cititorului.

Nu pretutindeni în folosirea acestui limbaj intim, prin care poetul avea să sugereze un univers mărunt, Tudor Arghezi izbutește să se ridice la valoarea stilistică a restului operei sale. Excesul de precizie face ca poetul să se coboare adeseori în artificios, dezvăluind, în astfel de împrejurări, o lipsă de gust estetic.

2. **Arhaisme.** Contrar afirmațiilor unor exegeți ai operei lui T. Arghezi, în creația acestui mare scriitor se află, cu o largă arie de răspîndire, un număr apreciabil de arhaisme. Prezența lor în versurile argheziene nu este lipsită de o anume semnificație, de forță sugestivă, de nuanță expresivă. Ponderea lor în opera lui Arghezi izvorăște nu atît din numărul ca atare al arhaismelor, din frecvența lor, cît mai ales din forța lor sugestivă în context. Cîteva exemple de arhaisme : Ea e *hrisovul* vostru cel dintîi ; *Slova* de foc și *slova* făurită *(Testament) ;* A *stihurilor* mele bărbătești *(Din drum) ;* În care se repetă *izvodul* la culoare

(Icoana); *Purcede* drept și biruie-n furtună *(Inscripție pe o ușe)*; Mi-e *de-a pururea* deschisă *(Pisanie)*; Din *pravila* ei aspră, el își făcu porunca *(Chemarea înnălțării)*; *Ohabnicele* bunuri din danii și din *ocini (A mai trecut o vreme)*; De le-ntorceau *bucoavna* citită, răscitită *(Trișca)*; I-a-ntărit un *hrisov*. / Scris cu *slove de ceaslov* /.../ *Buche, buchi*, pedinafară *(Țara piticilor)*. Cu *osîrdincă* migală *(Buruiană, nu știu care)*. Cele mai multe dintre acestea țin de domeniul vieții culturale.

3. **Religioase.** O parte din poezia lui T. Arghezi conține un mare număr de termeni religioși, care constituie un sector însemnat în cadrul limbajului poetic arghezian. Momentele de zbucium sufletesc, căutările perpetui, întrebările ce-și pune poetul în legătură cu viața, cu natura, cu existența în general, solicită un limbaj adecvat.

a) Unii din acești termeni *denumesc ființe divine* ce țin de religia creștină : Dumnezeu, Fiul, Hristos, Maica Domnului, Sfîntul Duh, sfinți, ieromonah, preot, proroc, părinți, îngeri, magi, profeți.

b) Alții *denumesc obiecte și acțiuni ce țin de ritualul creștin :* cruce, mătănii, săptămîna-mare, post, rugăciune, schit, biserică, mănăstire, templu, Sfînta Scriptură, paradis, stihar, tămîie, cădelniță, hram, liturghie, pomelnic, candelă, crucifix, iconostas, parastas, altar, acatist, sfeștanie, sărindar, icoană, tipicul, aghiasmatarul, penticostarul, binecuvîntare, Florii, Sfîntul Munte, clopote, Paști, Înviere, praznic, sfeșnic, potir, cinul monahicesc, sfintele odoare, prescură, strană, psalmodie, smerenie, stareț, molitvă, molitvelnic, botez, sfîntul sînge, paraclis, crezul, parohie, sinod. sobor.

c) În afara termenilor de mai sus, *limbajul poetic arghezian este, însă, influențat de limba veche bisericească,* de literatura religioasă. Limba lui Arghezi poartă, prin fonetismul unor cuvinte, prin anume întorsături de frază, urmele contactului adînc al poetului cu vechea literatură bisericească. Peste tot, Arghezi spune, spre exemplu, a *pogorî* și nu *a coborî ;* Căci întregul *Duhul* Sfînt / S-a *pogorît* pe pămînt *(Joc de chiciuri)*; Și o *pogoară* vie printre noi *(Ex libris)*; Pe drum, la *pogorîre,* din ceruri, din zenit *(Să ți-o sărut)*; Cînd va *pogorî* răbdătorul Dumnezeu *(Dialog,* în vol. *Pagini din trecut)*; Mesagerii Sfîntului Spirit, din icoanele mînăstirii de odinioară, *pogorau* din ceruri dimineața pe marginea ferestrei *(Porumbielul de dantelă,* în vol. *Pagini din trecut)*.

Sub aceeași influență a literaturii religioase *pe* devine adeseori *pre* în literatura argheziană : Și Dumnezeu, ce vede toate, /

În zori, la cinci și jumătate, / Pîndind, să iasă, prin perdea, / *O a văzut* din cer *pre* ea *(Mîhniri)*, El este de *pre* pămînt *(Serenadă)*; Dumnezeu al lui Izrael, privește Sodoma și scufund-o *pre* ea *(Dialog,* în vol. *Pagini din trecut)*.

Chiar dacă aceste aspecte lingvistice se găsesc și în vechea literatură laică, totuși generalizarea și perpetuarea lor în timp se datoresc vechii literaturi religioase. Ele introduc în lirica argheziană o notă arhaică, prielnică materializării intențiilor poetului.

Din aceleași rațiuni estetice, substantivul *cer* a dobîndit circulație în creația argheziană sub formele : *cer, ceriu, ceruri, ceriuri.* Forma *ceruri* e influențată de literatura bisericească. De altfel, și contextul în care se află pretutindeni cuvîntul în această formă sugerează natura și proveniența lui. Cîteva exemple : Pe drum, la pogorîre, din *ceruri,* din zenit *(Să ți-o sărut)*; O stea era pe *ceruri,* în cer era Isus *(Între două nopți)*; Ostrețe pînă-n *ceruri,* mirezme pipărate *(Din nou)*; Și-n *cerurile* sfinte luminile din stele *(Doi flămînzi)*; Cu fluturii din *ceruri* care au nins *(Ziua albă)*; Mă uit la *ceruri,* în Împărăție *(Mă uit la flori)*; Aripile, din *ceruri* le-au căzut *(Solie pierdută)*; Una de *ceruri,* alta de pămînt *(Stepele)*; Ce-i colo sus, în *ceruri,* în Zenit? *(Păsările de fier)*; Din *cerurile*-nalte, jucîndu-se pe casă *(Moartea-n vatră)*; Cînd trăznetul din *ceruri* se sparse peste ei *(Erau trei)*; A fost o noapte albă, cu luna-n *ceruri* lipsă *(A fost o noapte albă)*; Tu nu mă uiți, iubite din *ceruri,* niciodată *(Lucefere)*; Pe ulițele, albastre, din *cerurile* tale *(Asceză)*; Ori ai rămas în *ceruri* ostatec de atunci? *(Ție)*; Cu mîna ridicată spre *ceruri* *(Plaja,* în vol. *Pagini din trecut)*; pogorau din *ceruri* dimineața pe marginea ferestrei *(Porumbielul de dantelă,* în vol. *Pagini din trecut)*.

4. **Neologisme.** Configurat, îndeosebi, pe un bogat lexic popular, limbajul poetic din lirica argheziană cuprinde un număr redus de neologisme. Arghezi nu respinge neologismele. Teoretic, în dese rînduri, poetul a manifestat înțelegere față de neologisme, preconizînd utilizarea lor numai atunci cînd vocabula națională nu e suficient de cuprinzătoare, de nuanțată, pentru oglindirea plenară a gîndurilor și sentimentelor unui scriitor. Pe fondul general al materialului lingvistic existent în lirica lui Arghezi, neologismele trec aproape neobservate, întrucît numărul și ponderea lor în versuri sînt aproape insignifiante. Cele la care face apel poetul, îndeosebi de origine franceză, se întîlnesc ici-colo în poezii, precum : Privirea în *suvenire;* Tu știi că *destinul* e grav *(Graiul nopții)*; Petecul unui *crepuscul* *(Închinăciune)*; Subt cari *stagnează* ochii și pletele-ți opace ; copil naiv ! de aceea te *ador*

şi te mîngîi *(Tu nu eşti frumuseţea)*; Vino, mîna mi-e caldă şi *pură (Portret)*; Din sufletul *imponderabilei* naturi *(Vraciul)*; Şi fii-ne iubită în rostul tău *sublim (Stihuri)*; A nopţii *atroce* şi grea *impudoare (Dimineaţa)*; Ai plîns şi tu, *suava* mea domniţă *(Ce plîngi?)*; Şi zămisleşte marea lui *fantomă* / De *reverie*, umbră şi *aromă (Ex libris)*; În mîlurile groase dorm umbre şi *mistere* /.../ Ţi-e sufletul ca floarea duminicii *sonore (Ţi-e sufletul)*; Pe cînd în viaţa *vastă (Didactică)*; Între clipele *sublime (Bilete de papagal)*; Titluri vechi şi *perimate (Foaie verde de Paris)*.

În schimb, în proză, T. Arghezi deschide larg porţile neologismelor. În pamflete, în romane, în publictistică în general, T. Arghezi dă curs liber unui mare număr de neologisme. Ele satisfac mai deplin intenţiile scriitorului în polemică, în portretistică, în reconstituirea unor tablouri de viaţă, în dialoguri. Un singur exemplu, spre a ilustra limba lui Arghezi în publicistică: „Revoltat de ipocrizia proprietarului, medicul cere probe cu martori, care i se admite. Magistraţii puteau să nu i-o admită, şi nu era justiţie. Ei au admis-o şi nu e justiţie nici de data asta.

Sînt singurul martor al medicului şi medicul mă roagă să-mi exercit calitatea. Aş fi putut să-l refuz, pe temeiul realităţii că nu am vreme de pierdut, şi nu era să fie justiţie. Am considerat mărturia mea ca o datorie şi am depus. Va fi justiţie? Trei mii de muşte în sacou stau grămezi pe crengile de piatră ale Palatului ei.

Înainte de ziua procesului, proprietarul, care spusei că-mi este prieten, încercase de cîteva ori să-mi determine, evaziv şi semidistrat, sugestiunea de care avea nevoie ca să-şi dea locatarul afară, că, în ziua întîlnirii noastre în cabinetul medicului, convorbirea avusese cu totul alte obiective decît relaţiile dintre proprietar şi chiriaş." *(Justiţie nu poate să fie*, în vol. *Pagini din trecut)*. Dăm, în continuare, cîteva exemple de neologisme frecvente în proza lui Arghezi, care, de altfel, apar şi la alţi scriitori: abilitate, abjecţiune, actor, actual, admirabil, afecţiune, aluzie, a apela, a asorta, atitudine, avantaj, banal, bizar, carieră, categorică, comisiune, a compensa, compliment, confidenţă, confuziune, contrarietate, convieţuire, cordial, cotidian, declaraţie, decoraţie, decrepitudine, demnitate, dificil, discreţiune, dispoziţie, eleganţă, entuziasm, evocaţie, excelent, exclusiv, expansiune, fidelitate, fenomen, generos, geniu, gravă, idee, ilaritate, inevitabil, incertitudine, inechitabil, inexistent, ingratitudine, injurie, intelectual, intelectualmente, interesant, interiorul, interogator, inspiraţie, intuiţie, ipocrizie, juneţe, juvenil, masacru, mesaj, mister, misterios, miracol, obligaţie, obscuritate, a ofensa, omagiu, onoare, opini-

une, ostentație, ostilitate, peisaj, perfecționează, personaj, a prefera, a prezida, principiu, privilegiu, psihologie, raționament, recită, rectitudini, reflecțiune, a refuza, reminiscență, reprezentație, respect, reticență, reverie, ridicul, senzațiune, socialmente, solidaritate, solicitudine, spectacol, subiect, superstiție, suvenire, teroare, vizează, viziune. [1])

Pe alocuri, în versuri, dar mai ales în proză, poetul manifestă preferință și pentru termeni de origine *turcă.* Unii dintre aceștia sînt folosiți pentru denumirea de obiecte, de funcții, alții pentru a caracteriza mai pregnant persoane sau anumite situații : Cîteva exemple : șalvari, eunuc, basma, chilipir, bacșiș, balamuc, bariș, pașă, arnăut, pașalîc („pașalîcul indeferenței", în *Repetiri în variante,* în vol. *Pagini din trecut),* pehlivan, ișimirlic, pușlama, iatagan, buluc, bucluc, tacîm etc.

5. **Expresia argotică.** Împotriva calofililor, trași îndeosebi din cercurile lui Titu Maiorescu, împotriva atîtor apărători ai regulilor academice în arta cuvîntului, precum și a unei campanii antiargheziene atît de puternic dezlănțuite în perioada interbelică, Arghezi recurge, atît în versuri, cît și în proză, la toate sectoarele limbii naționale. Elementele de la periferia limbii, expresiile argotice, ale rișcarilor, birjarilor, hoților aflați în pușcării și ale altor categorii sociale asemănătoare își află un loc dominant în anumite poezii sau bucăți în proză. Deși volumul *Cuvinte potrivite,* apărut în anul 1927, atrăsese fulgerele atîtor apărători ai scrisului „frumos", „moral", împotriva autorului *Blesteme*-lor, totuși Arghezi publică peste trei ani *Flori de mucigai,* în care limbajul său poetic sensibilizează de asemenea „rafinamentul" unor contemporani. Poetul este adeptul consecvent al adecvării totale a limbajului la obiect.

O parte din poeziile ciclului *Flori de mucigai,* precum *Tinca, Rada, La popice* și altele, conțin expresii care indică orientarea poetului spre un limbaj mai „pitoresc", spre expresia nudă, pentru a reflecta cît mai veridic realitatea vizată, intențiile artistice ale poetului.

---

[1]) Listele de cuvinte date în această lucrare la cele mai multe dintre capitole sînt stabilite pe baza unei statistici întocmită de noi pentru a defini structura lexicului în lirica argheziană. Statisticile elaborate în acest sens dezvăluie sectoarele limbajului poetic arghezian, orientarea lui în selectarea acestor termeni, care reflectă, în fond, universul poetic arghezian, viziunea poetului asupra lumii, asupra vieții în general. Chiar dacă, pe alocuri, unele exemple nu sînt investite cu anumite valori stilistice, ele sînt date mai mult pentru a ilustra aria de răspîndire a unui termen în poezia lui Tudor Arghezi, din volumul de cuvinte ce denumesc obiecte sau ființe, noțiuni dintr-un sector sau altul al vieții, al universului.

Proza lui Arghezi este, de asemenea, pe alocuri, redactată într-un stil care indică aceleași surse ale acestui limbaj. Romanul *Lina,* bunăoară, abundă în tablouri, zugrăvite cu mult pitoresc, în care culoarea este dată de expresiile argotice. Cîteva rînduri :

— „Și toate astea din pricina unei putori de muiere, zise unul, ca într-o suferință personală.

— Tacă-ți fleanca, janghinosule de barbat grozav, îl ocărî o țață lăbărțată.

Pîngărită la suflet, Lina simțea ca o vărsătură de buboaie că se apropia de ea, ca un flux, și nu putea să scape. A închis ochii speriată, ca să fugă de sine. Ar fi voit să-și smulgă auzul, care o mînjea subt un zuluf diafan și-i colcăia în ureche ca un melc" *(Lina,* E.P.L., 1956, pag. 23.)

6. **„Din bube, mucegaiuri și noroi..."** Este de remarcat faptul că fluiditatea grațioasă, gingășia limbajului din multe poezii create îndeosebi în prima etapă a evoluției lirice argheziene sînt înlocuite, cu timpul, în numeroase alte capodopere poetice ale lui T. Arghezi, cu expresia dură, cu destule crudități verbale, de care unii critici și istorici literari au făcut mult caz în comentariile lor. Frapați de astfel de aspecte lingvistice, ei se arătau neplăcut impresionați de înfățișarea lor „colțuroasă", „pietroasă", pretinzînd că aceste vocabule „înțeapă și jignesc uneori". N. Iorga, G. Bogdan-Duică, I. Barbu și alții repudiau arta argheziană pentru limbajul „scîrbos" folosit de poet în anumite versuri, pentru „imoralitatea" unor tablouri de viață. În articolele sale din *Floarea Soarelui,* G. Bogdan-Duică, bunăoară, manifesta, la apariția *Cuvintelor potrivite,* o atitudine violent ostilă, antiargheziană, contestîndu-i valorile literare îndeosebi pentru limbajul din unele poezii.

Apărători ai calofiliei în literatură, acești critici și istorici literari făceau din „bubele, mucegaiurile și noroiul" din lirica argheziană obiectivul principal al campaniei lor împotriva poetului

În toiul bătăliei ce se da în jurul numelui lui T. Arghezi, au existat, însă, și spirite lucide, oameni sensibili și receptivi la noutatea artei argheziene, sesizînd și punînd în lumină valorile estetice ale acestei arte. G. Călinescu, bunăoară, aducea, încă din anul 1927, un punct de vedere personal, izvorît dintr-o excepțională capacitate de înțelegere a semnificației fenomenului complex artistic arghezian, susținînd :

„Scriind *Blestemele* T. Arghezi dădea cea mai mare măsură a puterilor sale. Amestecul de suavitate cu cruzime, de realism material și fluturător fior al necunoscutului, vădit din bucățile

folcloristice *(Buna Vestire, Lingoare)*, se ridică aici la proporții biblice. Violența verbală este numai o iluzie a înverșunării realiste cu care se desfășoară, în culori grele, spaima apocaliptică a descompunerii. *Nu e atît brutalitatea sumbră a caznelor infernale în care dinamismul durerii, conștiința biciuită a ispășirii, aduc un element de umanitate și chiar de ușurare. E marea frescă a groazei, a morții materiale, a plăgilor biblice, a semnelor judecății universale*, Triomfo della morte al lui Orcagna în cimitirul din Pisa, întîmplarea, cu semnificație etică, a celor trei coșciuge cu cadavre intrate în putrefacție, unde rotunzimea hidoasă și burdușită de viermi a pîntecelor livide contrastează în chip așa de suav coloristic cu petecele de mătăsuri veluri, iar astuparea nasului este un gest așa de evocator. Pentru a scoate o atît de picturală armonie și pentru a împerechia cu atît de culpabilă rafinare tonurile impalpabile ale zărilor și strălucirea ciudată a putreziciunilor, T. Arghezi avea nevoie de un vocabular crud, în care orice violență națională să se prefacă într-o pată de culoare fără alt scop decît cel pictural. *Testamentul* poetului ni se pare altfel legitim :

Veninul strîns l-am preschimbat în miere,
Lăsînd întreagă dulcea lui putere.
Am luat ocara și torcînd ușure,
Am pus-o cînd să-mbie cînd să-njure,

Nimeni astăzi nu îmbină însă într-o sinteză mai desăvîrșită inspirația largă, profundă, elementară cu nuanță măruntă și nestatornică, și mai ales nimeni nu poate fi mai trivial cu atîta suavitate și mai elevat cu mijloace așa de materiale. De aceea socotim pe D. Tudor Arghezi drept cel mai mare poet contemporan al nostru“ [1]). Am dat extindere acestui citat, pentru a ilustra, pe de o parte, puterea de pătrundere de care dă dovadă G. Călinescu în descoperirea specificului artei argheziene, a noutății superior artistice a fenomenului arghezian în domeniul artei cuvîntului, iar pe de altă parte, curajul acestui critic de a înfrunta, la data aceea, reacțiile unor personalități consacrate în literatura română. Constant în convingerile sale, G. Călinescu va reveni peste 12 ani cu noi precizări în aceeași problemă de artă argheziană : „Abjecțiunea lui Arghezi constă într-o evocare, uneori prea stăruitoare, a materiilor degradate. Scopul artistic este de a folosi, ca în pictură, orice culoare, indiferent de eminența ei, și din acest punct de vedere

---

[1]) Călinescu, George : *Tudor Arghezi (Note)*, Sinteza, an I (1927), Nr. 3—4 (iunie-iulie). p. 1—4.

obiecţiile etice nu au nici un rost. Cînd degradarea e dezvoltată pentru calităţile ei plastice, în forma unei viziuni a lumii percepţionale, scriitorul e de neîntrecut“ [1]). Problema limbajului poetic arghezian privit sub aspectul lui întunecat a primit, între timp, şi alte aprecieri, care relevau orientarea lui T. Arghezi spre toate zonele limbii naţionale, din care a selectat elementele lingvistice care-i slujeau cel mai bine la sugerarea cît mai plastică a unei realităţi. În 1940, Vladimir Streinu, abordînd aceeaşi problemă literară, nota : „Noul puternic temperament a scos poezia de unde estetica nu îngăduia şi unde nici nu se credea că poate să existe, din materia groasă şi degradată pe care a făcut-o contemplabilă, fie în sine, fie de cele mai multe ori însoţită de stările ei pure şi oarecum răscumpărătoare ; iar în al doilea rînd, dacă se poate spune al doilea rînd, a dat limbajului nostru poetic ca şi celui în genere literar o vigoare necunoscută, prin anexarea zonei întunecate de cuvinte, din subsolul dicţionarului...“ [2])

Într-adevăr, Arghezi „se mişca cu succes estetic pe registrul cel mai întins al limbii române“, cum constata, în 1926, G. Ibrăileanu. Poetul alegea vorbele după condiţia sa interioară. Pentru el, nu existau cuvinte „alese“, „nobile“ sau „muzicale“. Legea internă a necesităţii momentane în creaţie atrage ca un magnet vocabulele cele mai capabile să evoce noţiuni, aspecte materiale din viaţă, stări morale, într-un chip cu totul particular, arghezian.

S-a vorbit îndelung de influenţa poetului francez Ch. Baudelaire asupra lui T. Arghezi. Aceasta este o realitate evidentă, ilustrată de cercetările de pînă acum cu suficiente dovezi din conţinutul operei celor doi poeţi. Încă din anul 1923, în *Evoluţia poeziei lirice,* E. Lovinescu semnala *Influenţa lui Baudelaire* asupra lui T. Arghezi. Peste cîţiva ani, Pompiliu Constantinescu relua problema într-un articol despre *Tudor Arghezi : Cuvinte potrivite,* în Viaţa literară din 28 mai 1927, insistînd oarecum asupra acestui aspect al creaţiei argheziene. Vl. Streinu, într-un articol despre *Cuvinte potrivite* (reeditat în *Pagini de critică literară,* ed. 1938 şi ed. 1968, vol. I), dezvoltă şi el analiza, susţinînd, pe bună dreptate, că influenţa lui Baudelaire s-a exercitat puternic asupra lui T. Arghezi nu numai în prima perioadă de creaţie argheziană, ci şi mai tîrziu. Vladimir Streinu afirmă că „Artistul Arghezi a înţeles şi întrebuinţat pînă la ultima poezie (este vorba de anul 1928) uneltele de lucru ale artistului Baudelaire“.

[1]) Călinescu, George : *Tudor Arghezi, Studiu critic,* Iaşi, Colecţia „Jurnalul literar“ („Scriitori de ieri şi de azi“), 1939, p. 60.

[2]) Streinu, Vladimir : *Poezia 1939—1940,* Revista Fundaţiilor regale, an VII (1940), Nr. 6 (iunie), pag. 759—767.

Poezia *Dedicaţie*, bunăoară, de Arghezi conţine elemente din *Le Revenant* de Baudelaire. Chiar şi în poezia *Portret*, publicată în Kalende, nr. 1/1928, apar note baudelaireene. După ce se declară înger, poetul avertizează :

— Ia seama : bruta de fier va să se scoale, imitînd versul lui Ch. Baudelaire :

Dans la brute assoupie un ange se reveille *(L'Aube Spirituelle)*.

În consideraţiile sale, Vladimir Streinu dă chiar o listă de termeni din *Fleurs du mal* de Ch. Baudelaire, precum : bourbeux, puer, helminthes, chancre, poison, crachat, cadavre, fange, tette, ver, carcasse, brute, agathe, pestilence, la boue, velours, la plaie, serpents, le bourreau, cracher, injure, suave, venin, florentine, iar apoi o alta din creaţia argheziană : venin, ocara, mucegaiuri, bube, noroi, scîrbit, putregai, florentină, ţîţă, otravă, mocirlă, limbrici, şerpi, nămoluri, coptură, a se împuţi, bruta, suav, călău, hoit, — cu scopul de a demonstra unele similitudini de limbaj, de imagini, de viziune asupra vieţii. Fără îndoială, problema influenţei lui Ch. Baudelaire asupra lui T. Arghezi este mult mai complexă, ea cuprinzînd mai toate resorturile tehnicii baudelaireene, cumpănite îndelung şi experimentate de Arghezi nu numai pînă în anul 1928 cînd apare articolul lui Vl. Streinu, ci şi după aceea. Conjucţiile, prepoziţiile, expresiile neutre, expresiile antinomice atît de frecvente în Fleurs du mal şi folosite în acelaşi chip în lirica argheziană ilustrează, de asemenea, influenţa poetului francez asupra lui T. Arghezi.

S-ar putea susţine că limbajul crud, în opera argheziană, şi-ar avea, în parte, izvorul în creaţia poetului francez. Arghezi a respins însă întotdeauna o astfel de opinie, întrucît el avea în vedere, în acest sens, propriul său profil estetic, natura propriei sale personalităţi artistice, care nu se putea realiza în domeniul artei cuvîntului decît într-un anume mod. Oricum, dacă este vorba de o influenţă a lui Baudelaire, aceasta a întîlnit la Arghezi o condiţie propice pentru receptare şi dezvoltare. Sînt, totuşi, sub acest raport, multe note diferenţiale între cei doi poeţi, şi îndeosebi faptul că Arghezi preschimba „bubele şi noroiul" în „frumuseţi şi preţuri noi". Astfel trebuie înţeleasă şi concluzia călinesciană că „nimeni nu poate fi mai trivial cu atîta suavitate şi mai elevat cu mijloace aşa de materiale". Căci Arghezi este, în arta cuvîntului, un inovator nu numai verbal, ci de substanţă, zonele nesondate ale lumii morale cerînd îndrăzneli şi suferinţi de explorator.

Dacă în unele poezii ca *Blesteme* ori *Blesteme de babă* expresia abjectă nu părea unora, la prima vedere, justificată, în alte poezii

ori bucăţi în proză, aceste expresii slujesc pe deplin anumtior intenţii artistice argheziene, mai ales în exteriorizarea atitudinii ostile a poetului faţă de unele persoane ori stări de lucruri. În marea lui aversiune faţă de o realitate reprobabilă existentă în societatea vremii, poetul găseşte în cuvîntul dur, trivial elementul lingvistic cel mai sugestiv, mai pitoresc, spre a-şi manifesta reacţia sufletească. Ici-colo, unele poezii ca : *Apocalips*, *Curgeţi vînturi*, *Inscripţie pe un flacon de cristal*, *Convoiul sicrielor*, *Cîntec din fluier*, *Psalm* (Vecinul meu a strîns cu nendurare), *La popice*, *Tinca*, *Rada* etc., conţin expresii izolate sau scene de viaţă scabroase, triviale. În alte poezii, însă, tablouri similare ocupă aproape integral cuprinsul lor, sugerînd indignarea poetului împotriva anumitor persoane. Spre ilustrare, redăm integral poezia *A mai trecut o vreme* :

Şi-a mai trecut o vreme, şi zeci de vremi, şi sute
Şi mii de vremi, pe număr, în şir, nemaiştiute.
Puterea-nscăunată a stăpînit cu jugul
Popoarele, pămîntul, gîndirea şi belşugul,
N-ajunse-n luptă omul să biruiască firea
Că trebui să intre-n război cu stăpînirea.
Decum păşeşte insul din treapta lui afară
Nu mai e om ca tine, ci se preface-n fiară,
Şi ins pe ins apasă îndată ce se suie,
Şi-l răstigneşte-n cuie,
Şi neamuri şi popoare şi mii de ani, întregi,
Au fost ţinute-n lanţuri de slugi de regi şi regi.
Un rege ce se cheamă în cronici Rege-Soare
Sta-n sfaturi cu şezutul subt tron pe o căldare.
Pe gaura din fund
Răspunsul Majestăţii se desluşea rotund.
Curtenii ascultîndu-l din două voci odată,
Una ieşea vor' ită, şi cealaltă cîntată.
Curtenilor de viţă li-i nasul surd şi mut :
Nici oala, nici răsuflul din vînturi nu le put.
Prea măguliţi în sine şi fericiţi să intre,
Ei află ce gîndeşte stăpînul şi din vintre.
De-altfel, întodeauna şi-ncins cu chiparoase
Şi crini, un tron miroase
A stîrv, a murdărie, avutul strîns porceşte
Îi dă trufie celui ce, prost, te porunceşte.
Ohabnicele bunuri din danii şi din ocini,
Ajunseră să scoată duhori de grajd şi cocini,
Şi s-a întins leşinul şi putreda duhoare

De le-a răbdat în suflet și cuget fiecare,
Un timp, cîteva timpuri. Mocirla adunase
Din loc în loc, să zacă, lăturile spumoase.
O dîră de mocirle legase între ele
Tărîmurile-nchise, palate și castèle.
Puroaiele umflate, hrănite zmîrc cu zmîrc,
Au copt buboiul negru, înmugurit cu sfîrc,
Și-atunci, din țară-n țară,
Buboaiele, atinse de ac și foc, crăpară.

Imaginea suveranului și a cercurilor de acoliți, întreaga atmosferă de la curtea regească sînt puse în lumină prin mijloace de expresie considerate de poet ca fiind cele mai evocatoare în acest sens. În același timp, reacția poetului, repulsia sa față de astfel de stări de lucruri se manifestă prin limbajul folosit de poet, prin expresiile figurate din aceste versuri.

Alteori, aversiunea poetului îmbracă forme mai violente. Expresia devine mai dură, mai trivială. Menționăm, spre ilustrare, pamfletul *Baroane*, din care cităm :

„Mi-ai împuțit salteaua pe care te-am culcat, mi-ai murdărit apa din care ai bătut și cu care te-ai spălat. Picioarele tale se scăldau în Olt, și mirosea pînă la Calafat, nobilă spurcăciune" !

Tot pamfltul este redactat în acest spirit.

Întregul material lexical al limbii române îi stă poetului în egală măsură la dispoziție, din care, după imperativele momentane ale creației, face uz de vorbele care exprimă plenar gîndurile, sentimentele, ideile sale. Dacă și cuvintele triviale ajută cu mai multă vigoare decît altele la definirea unei poziții personale, la conturarea unui tablou, la făurirea unei imagini puternic evocatoare, T. Arghezi le utilizează fără rezervă. Într-adevăr, în scrisul arghezian acest limbaj dobîndește multă culoare, imense efecte artistice. Poetul Arghezi posedă acea excepțională capacitate de a conferi verbului trivial valori estetice, de a „isca din bube, mucegaiuri și noroi frumuseți și prețuri noi".

* * *

Deși cuvîntul dur, „colțuros" constituie elementul caracteristic în limbajul poetic arghezian îndeosebi după anul 1916, totuși în versurile lui T. Arghezi figurează un însemnat fond lexical care exprimă, cu mare forță artistică, o altă latură importantă a personalității poetului — delicatețea sufletească, un spirit de o rară gingășie. O parte din *Psalmi, Creioane, Inscripții* și atîtea alte ci-

cluri de versuri reflectă acest aspect sufletesc al poetului, manifestat printr-o expresie adecvată, corespunzătoare, prin imagini pline de gingășie. Contrastele tematice își găsesc învelișul material într-un mod perfect corespunzător.

Una dintre poezii, bunăoară, *Lumină lină*, ca atîtea altele, este definitorie în acest sens :

Cum te găsești, ușoară zburătoare,
Zăcînd aci, pe-o margine de drum,
Și nu dormind într-un polen de floare,
Învăluită-n aur și parfum ?

Neascultînd de vîntul de la stup,
Te-ai aruncat în plasa verde-a zilei
Și darurile-acum, ale zambilei,
Puterile-amorțite ți le rup.

Voind să duci tezaurul de ceară,
Te prăbușiși din drumul cel înnalt.
Cine-o să vie, trupul tău de-afară
Să-l caute și-n jur să sufle cald ?

Cu aripa-n țărînă și în vis,
Strînge la piept comoara ta deplină.
Cît te iubesc, frumoasa mea albină,
Că sarcina chemării te-a ucis !

Expresii ori imagini, precum : *ușoară zburătoare, polen de floare, învăluită-n aur și parfum, plasa verde-a zilei, darurile-acum ale zambilei, tezaurul de ceară, cu aripa-n țărînă și în vis, strînge la piept comoara ta deplină și cît te iubesc, frumoasa mea albină. Că sarcina chemării te-a ucis !* dezvăluie un alt univers moral-artistic, diferit de cel întîlnit în multe din poeziile argheziene. Aceeași sensibilitate și gingășie sufletească a poetului transpar și în poeziile cu caracter peisagist printr-un bogat, variat și foarte sugestiv material lingvistic.

Un exemplu :

Niciodată toamna nu fu mai frumoasă
Sufletului nostru bucuros de moarte.
Palid așternut e șesul cu mătasă,
Norilor copacii le urzesc brocarte.

Casele-adunate, ca niște urcioare
Cu vin îngroșat în fundul lor de lut,
Stau în țărmu-albastru-al rîului de soare,
Din mocirla cărui aur am băut.

Păsările negre suie în apus,
Ca frunza bolnavă-a carpenului sur
Ce se desfrunzește, scuturînd în sus
Foile,-n azur.

Cine vrea să plîngă, cine să jelească
Vie să asculte-ndemnul nențeles,
Și cu ochii-n facla plopilor cerească
Să-și îngroape umbra-n umbra lor, în șes.

(Niciodată toamna)

Dintre *Creioane*, consemnăm mai jos, din aceleași motive, conținutul uneia :

Obrajii tăi mi-s dragi
Cu ochii lor ca lacul,
În care se-oglindesc
Azurul și copacul.

Surîsul tău mi-i drag
Căci e ca piatra-n fund,
Spre care-nnoată albi
Pești lungi cu ochi rotund.

Și capul tău mi-i drag,
Căci e ca malu-n stuf,
Unde păianjeni dorm,
Pe zori făcute puf.

Făptura ta întreagă
De chin și bucurie,
Nu trebuie să-mi fie,
De ce să-mi fie dragă ?

Același limbaj, adeseori metaforic, e folosit de poet pentru materializarea intențiilor lui artistice și în arta portretistică. Printre altele, cităm din poezia *Dar ochii tăi* :

Dar ochii tăi ? Albaștri, verzi, negri sau căprii,
Zălog a nu se știe ce mute mărturii.
Cîte stihii senine adînc se zbuciumară,
Ca să-ți răsară limpezi icoanele de-afară ?
Ce gînd, în ce cuvinte, s-a-nvrednicit a spune
Cum s-a ivit din sînge uimita lor minune ?
Prin ce minuni ciudate și zămisliri încete
S-a săvîrșit în sîmburi asemenea scumpete ?
În pleoape, ca petala de floare de gutui,
E un zmarald și nu e, e de safir și nu-i.
E bîlbîirea noastră în stare să mai știe
Ce amintiri de noapte, rămase din Tărie,
Căzînd pe-o dîră lungă, de aur, dintre stele,
S-au închegat la tine în două peruzele,
Domniță-al cărei zîmbet mă tulbură și-nghează ?
Îți pîlpîie-n privire și-un vînăt fir de ceață.

Mulțimea metaforelor, plasticizante, conturează chipul uman, care uimește prin însușirile lui. Toate mijloacele de expresie relie-

fează fondul afectiv al poetului, bogăţia sufletească dominată de o mare sensibilitate.

În altele — *Tinca, Rada* etc. — imagini de o mare putere evocatoare, pline de gingăşie, alternează cu expresii dure, de la periferia limbii. Este îmbinarea, atît de caracteristică liricii argheziene, a „frumuseţilor şi preţurilor noi" cu „bubele, mucegaiurile şi noroiul", a contrastelor izbitoare de limbaj, reflectînd fidel esenţialitatea structurii personalităţii artistice argheziene.

7. **Pietre preţioase, metale nobile.** Trecînd prin şcoala „Literatorului lui Macedonski, în anii debutului, T. Arghezi a dobîndit, pentru tot restul vieţii, printre altele, şi preferinţa pentru un limbaj ce denumeşte pietre preţioase, metale nobile. E ştiut că Macedonski distribuia, în cadrul cenaclului, asemenea daruri, bineînţeles false, dovedindu-şi înclinaţia spre fastuos, spre belşug. Şi poezia macedonskiană, precum şi aceea a altor simbolişti români şi străini, conţine, abundent, asemenea elemente lexicale. Fără îndoială, denumiri de pietre preţioase, de metale nobile există în opera oricărui scriitor. La Arghezi, însă, frecvenţa lor este atît de insistentă, încît ele constituie un sector lexical important în structura de ansamblu a materialului lingvistic utilizat de scriitor. De notat că, în marea lor majoritate, aceste vocabule au sens metaforic. Ele sînt folosite pentru puterea lor de sugestie în peisagistică, în portretistică, în definirea mai substanţială a esenţei fenomenelor. Cînd Arghezi ţine să releve, bunăoară, minunea ochilor, a înfăţişării fizice a chipului uman, recurge la o suită de astfel de expresii, care, laolaltă (ex. în poezia *Dar ochii tăi*), pun într-o lumină evidentă intenţia artistică a poetului. Acestea apar şi în descrierea podoabelor naturii în miezul iernii, sau, în general, în zugrăvirea naturii. Dăm mai jos doar cîteva exemple :

E un *zmarald* şi nu e, e de *safir* şi nu-i. /.../ Căzînd pe-o dîră lungă, de *aur* dintre stele, / S-au închegat la tine în două *peruzele* /.../ E că *bijuteria* cu pleoape calde vede. /.../ De ce a plîns *zmaraldul* la şoapta în andante / A scripcii, două lacrimi în două *diamante* *(Dar ochii tăi)*; Pe frunţi purtau cunună cu fund, ca de tingire, / Sticlind din *diamante, zmaralde* şi *safire* *(Un altul zise)*; Stropii noştri de sudoare / Se făceau *mărgăritare* /.../ În cerceii de *rubin* /.../ *(Doină pe nai)*; Mi-ai dăruit cu *aur* şi podoabe, /.../ Îngreuiat de nimburi şi *zmaralde* *(Cîntec)*; Să ţeasă cu *argint*, la vreme, / Sufletul greu de crizanteme *(Vine de la sine)*; Şi pardosindu-ţi noaptea cu lespezi de *rubine* *(Nu spune)*; Grămezi de *giuvaere* le-mprăştii dintre bolţi *(Lucefere)*; Cu ochii-aprinşi ca jarul de *rubin* *(Fluture, tu)*; Pui un bob, din el răsare / Mia de

mărgăritare (boabele de grîu) *(Mamă țară)*; De la sorcova de flori / De hîrtie-n cinci culori / Presărate cu *argint* / Printre bumbi de *mărgărint* /.../ *(Colindeț)*; Și o să-ți pui brățări în ghiare, / Inele cu *mărgăritare* *(Șoim și fată)*; Și sacii grei cu *aur* de mălai *(Flautul descîntat)*; Copacul, darnic cu găteala lui, / De sus își pierde foi de-*argintărie* *(Din drum)*; Unda-ntinsă, val cu val, / Pînă-n malul celălalt / Spală-n lapte de *opal* / Cerul scund și plopul-nalt *(Marină)*; Cum te găsești, ușoară zburătoare, / Zăcînd aci, pe-o margine de drum, / Și nu dormind într-un polen de floare, / Învăluită-n *aur* și parfum *(Lumină lină)*; Spune tu, Noapte, martor de *zmarald* *(Psalm)*; Și, de dor de vînt și mierle, / Faci cu acul fir de *perle* — / Îți ungi rănile cu-*argint* *(Dor dur)*; De s-ar crede că se sparge / Subt ciocane *diamante* *(Mînăstire)*; E feerie de *argint* / Cristalizat în țurțuri lungi *(Drum în iarnă)*; Ascultă-n noaptea de *safir* și lut *(Prințul)*; Tiara, grea pe frunte, de *aur* gros bătut. /.../ În bulgării de *aur* supuși silit strivirii /.../ Tors ca din furci de *aur* și ajungînd mătase /..../ Trei rînduri de *zmaralde*, ca dinții din gingie /.../ Pealocuri întrerupte de-o *piatră rubinie* / Și de un bob mai mare de vechi *mărgăritar* (Mitra lui Grigorie) ; Fluturi albi, cu ochi de *aur* *(Agate negre)*; Stea cu stea pe-ntinsul undei liniștite pun *cleștar* /.../ Plîngeri de viori și fluier cad în lac *mărgăritar* *(Caligula)*; Tu mîngîi, mir de *aur*, durerea mea adîncă... *(Vino-mi tot tu)*; Pur trandafir, bătut în cuie de *diamant*, pe crucea mea *(Psalmul de taină)*; Să străjuiască-n lănci *diamantine* *(Interior de schit)*; Și scăpărînd cu focuri-de *azur* și de *rubine*? *(Rugă de vecernie)*; Sînii, ca doi pui de mierlă, / I-aș fi pus în cîte-o *perlă*. / Și de fiece obraz / Un *rubin* ori un *topaz* *(Lingoare)*; /..../ De te-ai strecurat prin cuibul tainicelor *giuvaiere* *(Apă trecătoare)*; *Zmaraldul* care încă pe mîini n-a strălucit /.../ *(Stihuri)*; Cu peruci de *aur* și cu încălțăminte ; Le împănează cu *safire* /.../ Icre de *aur*, în linguri și pe cîrlige *(Lache)*; Asta te ține scump, vezi bine ! / Un *zmarald* și două rubine *(Munca)*; Unui *giuvaer* de sînge. /.../ Statuia ei de *chihlimbar* /.../ (Rada) ; Din basm în basm și-aruncă funinginea de *aur* *(Aleluia)*; Niște pui de porumbiei, / De *argint* și de polei, /.../ În vîltoarea de *zmaralde* / *(Parada)*; Îngrădirea-n care scriu / Cerne *aur argintiu* *(Creion)*; Domnișoarei cu trei rochii-i / Lăcrimau *rubine* ochii *(O lăcustă)*; Iar livezile la loc / Din *argint* și promoroc / *(De Crăciun)*; Stăpîna mea, frumoasă ca *aurul* *(Mierla)*; Geana de *argint* tremură ca zaua, / Ai fost pe un pieptar de fier *(Toate stelele)*;

8. **Elementele cosmice.** Multe din poeziile lui T. Arghezi sînt dominate de o viziune cosmică. Dimensiunile spațiului cosmic, cît poate ochiul să cuprindă, constituie coordonatele majore ale nume-

roaselor imagini create de poet. Cerul, cu toată măreția și splendorile lui, aștri, stele, luceferi, luna, soarele, azurul, zenitul, vîntul cu „sulurile desfășurate", ceața, bezna, lumina, întunericul, noaptea, ploaia, zăpada, norii, haosul, văzduhul, tăriile, bolțile albastre, slava, universul, stihiile, fulgerele sînt prezente în mai toate poeziile argheziene. În general, aceste elemente sînt evocate de poet pentru descrierea peisajului cosmic. Alteori, însă, universul lui Tudor Arghezi e încărcat de mister, de taine în care acționează forțe suprapămîntene, spre care poetul își îndreaptă cu smerenie privirea și gîndul.

Aria atît de largă a denumirilor elementelor cosmice în creația lui Arghezi face ca acești termeni să constituie unul dintre cele mai importante și dezvoltate sectoare ale limbajului poetic arghezian. În ordinea frecvenței, a ariei de răspîndire, [1]) *cerul* ocupă locul de frunte, după care urmează *stelele, luna, azurul, soarele, bezna* și celelalte.

Cerul, uneori exprimat figurativ prin *bolțile albastre, vastul tezaur, cripta nopții, cetatea cerului, steagul nopții* sugerează imensitatea, infinitul, măreția, „visul de azur" spre care aspiră poetul permanent, admirîndu-l pentru sublimul lui, pentru armonia universală în toate frumusețile ei.

În unele poezii, ca : *Muntele Măslinilor, Vînt de toamnă,* unii *Psalmi, Între două nopți, Psalmul de taină, Triumful, Potirul mistic, Doi flămînzi, Mirele, Un cîntec, Înțelepciune, Solie pierdută, Clopotele, De cînd mă știi, Ogor pustiu, Inscripție pe biblie, Ți-e sufletul, Lucefere, Psalmistul, Asceză, Așteaptă, Ilie în cer, Răzbunare* și altele, prin *cer* T. Arghezi nu înțelege însă bolta albastră ca atare, ci un cadru universal în care sălășluiesc puterile divine, un univers încărcat de mistere. Această viziune este reflexul marilor și permanentelor dezbateri interioare ale poetului, al credinței și al tăgadei, al permanentei lui neliniști lăuntrice.

Dăm mai jos cîteva exemple de versuri în care *cerul* arghezian se definește cu pregnanță :

Cerul tău și nesfîrșitul *(Cîntec de adormit Mitzura) ;* Munte-ndreptat cu piscul în *Tărie* / Și neclintit în *visul de azur (Muntele Măslinilor) ;* Și oamenii de *ceruri beți* / Se leagănă-n stihare de profeți *(Vînt de toamnă) ;* Știu că steaua noastră ageră-n *Tărie ;* Nu mai suferința *cerului, păcat ;* Vreau să pier în beznă și în putregai /, Nencercat de *slavă,* crîncen și scîrbit *(Psalm) ; Cerul* scund și plopul nalt ; În tot *cerul,* dat cămașă / A-mbrăcat azurul

[1]) Conform statisticii menționate anterior.

el *(Marină)*; Şi doliul înfaşă *Tării* şi livezi; Se cleatină *cerul* în drum *(Prigoana)*; Abia se scoală vîntul. În fund un ultim *cer*; Ca nişte pui de păsări din *cer* necunoscute *(Oraş medieval)*; Pămîntul e una cu *cerul (Cenuşa visărilor)*; Plouă crengile lui rouă / Aerul se strînge. *Cerul* / O dogoare şi-o sărută *(Creion)*; Născut dintr-un crîmpei de soare / Şi o fărîmă /.../ El e de felul *cerului* înnalt *(Chemarea)*; *Cerul* la gust i-ajunge ca un blid / Cu laptele amar şi agurid *(Heruvim bolnav)*; El, singuratec, duce către *cer* *(Belşug)*; Te iată iarăş singur, în luntrea cît o scoică, / Luptînd în fundul zării cu norii mari din *cer (Fiara mării)*; Şi pe-al *cerului pieptar*, / Scapără frumoşii teferi / Sumedenii de luceferi *(Miez de noapte)*; Pe unda-n fund a *cerului* străjar, / Pe care noaptea trec întunecate, / Luntrile, lin, cu prora de cleştar? *(Pia)*; Şi anii mor şi veacurile pier / Aici sub tine, dedesubt, subt *cer (Psalm)*; Drept mulţumire şti-voi că *cerurile* reci / Vor strecura prin găuri lumina unei stele. / S-o las s-o umple *cerul* cu vastul lui tezaur *(Nehotărîre)*; Mai mult, tu nu vei mai vedea / Nimic, nici *cer*, nici flori *(Doliu)*; Şi nu-ndrăznesc să te dobor din *cer* grămadă *(Psalm)*; Liliecii din clopotniţi / Dau de *cerul* risipit *(Mînăstire)*; Ştiind că leagănă spre *cer* / În sînul tău pre Domnul / *(Puţin)*; Cu ochii, rîpi de umbră, deschişi din *cer* spre mine *(Satan)*; O stea era pe *ceruri*, în *cer* era Isus *(Între două nopţi)*; Un abur slab se cerne, un *cer* spoit cu lapte *(Restituiri)*; Ostreţe pînă-n *ceruri*, mirezme pipărate *(Din nou)*; Vino-mi tot tu-n fereastră, stea-n fundul lumii vie, / Ce mă cunoşti aproape cu geamul de *Tărie (Vino-mi tot tu)*; Pămînt făgăduit de *ceruri* cu turme, umbră şi bucate *(Psalmul de taină)*; Chiar stelele sfinţite şi puse la-nceput, / Au putrezit în *bolta visărilor străbune* /.../ Şi cer smerit hodină la *cerul* tău pustiu /.../ Şi să atingă *cerul* bătut şi-ngenunchiat *(Triumful)*; Soroacele erau scrise în stelele urmaşe, / Şi ne simţeam acasă subt *cer*, ca-ntr-o odaie *(Închinăciune)*; Iată-l cuprins, în singura lumină / Ce-o altoieşte cerul pe pămînt /.../ Ce bat zăgazul limpedelui *cer* /.../ *(Potirul mistic)*; Din *cer* ia fulgeri, din pămînt grăsimi *(Psalm)*; Purtînd în vîrful lăncii, spre *cer*, o stea mai nouă *(Rugă de vecernie)*; Infinit! Infinit! Adună-ţi *bolţile* deodată *(Rugă de seară)*; *Fundul mărilor de ceruri* îl voi înnădi şi coase /.../ Şi-n pămînt, arat sălbatec şi-apărat încins cu fierul / Brazda-n lungu-i de luceferi, îngropînd în maluri *cerul (Apa trecătoare)*; Petală de pe flori / Sădite în azur. / Azurul se încheagă / Să facă iernii salbă / E o trudă-n *bolta*-ntreagă / Să-ţi facă fiinţa albă *(Zăpadă)*; Întîrzia din ceruri o şuviţă /.../ *Cerul* desfăcut şi-a strîns burduful *(Schivnicie)*; În ţărm se face seară, şi steaua-n *cerul* rece / Păzeşte cripta nopţii cu candeli şi peceţi *(Toamnă de suflet)*.

Cu ajutorul *stelelor*, atît de des întîlnite în peisagistica argheziană, în universul poetic arghezian, scriitorul făurește unele dintre cele mai frumoase și puternic evocatoare imagini din lirica sa. Stelele nu apar întotdeauna pe numele propriu, ci sugerate de diferite figurații poetice : *nalt candelabru, strajă de hotar, stelele se aprind pe rînd, comorile albastre, și de pe bolți, zorele / Și muguri și ciorchini de stele, pe-al cerului pieptar, toată iarba de pe cer, o noapte aprigă cu foc de aștri, ocean de stele, o stea din policandru, cu-al zalelor de stele așternut, păzește cripta nopții cu candeli și peceți, stele albe, mărțișoare, iarba cerului albastră, zăbrelele s-au îndopat cu faguri de cer, și-atîrnau candele de stele, aprinsul stelelor de seară, pe cer scînteiau stelele de mei și orz, doar stelele din cuiburi coboară firul drept, chivotul stelelor, ochii stelelor se zbat, stelele din spice adie ca o holdă, albastrul rîu din cer, din țări în țări de stele.*

În rest, poezia argheziană conține tablouri de natură, în care *stelele* sînt elemente de decor. Termenul abundă în lirica lui T. Arghezi. Cîteva exemple :

Întîlnite-n vîrful crucii, / Fața-n față, *Steaua, luna,* / Se privesc și, cîte una, / *Stelele* deșteaptă nucii *(Miez de noapte)*; Cerul la gust i-ajunge, ca un blid / Cu laptele amar și agurid, / *Stelele* lui nu și le mai trimite / Ca niște steaguri sfinte zugrăvite *(Heruvim bolnav)*; Deasupra muncii tale încet biruitoare / Veghează-n toată lumea un singur strop de *stea (Fiara mării)*; Cînd magii au purces după o *stea (Psalm)*; O zi măruntă, o noapte aprinsă cu *foc de aștri (Poate că este ceasul)*; Drept mulțumire ști-voi că cerurile reci / Vor strecura prin găuri lumina unei *stele (Nehotărîre)*; Vor trece mai departe decît un nufăr de o *stea (Doliu)*; Să-i scînteie *stelele-n* luciu *(Graiul nopții)*; O *stea* era pe ceruri, în cer era Isus *(Între două nopți)*; Cuiburi albe perini albe, printre *stele* furnicar /.../ *Stea cu stea* pe-ntinsul undei liniștite pun cleștar *(Caligula)*; Vino-mi tot tu-n fereastră, *stea-n* fundul lumii vie *(Vino-mi tot tu)*; Și care-n fiece mișcare pierzi cu-o petală cîte-o *stea,* / Cămin al dorurilor mele, fîntîna setii-nverșunate *(Psalmul de taină)*; Chiar *stelele* sfințite și puse-la-nceput, / Au putrezit în bolta visărilor străbune *(Triumful)*; Soroacele erau scrise în *stelele* urmașe, / Și ne simțeam acasă subt cer, ca-ntr-o odaie *(Închinăciune)*; Iată-l cuprins în singura lumină / Ce-o altoiește cerul pe pămînt /.../ Precum ar fi al *codrilor de stele (Potirul mistic)*; Taci. Nu te mișca, / Din întunericul meu s-a deșteptat / Să zboare-n văzduhul *înstelat* / Acvila amintirii *(Denie cu clopote)*; Purtînd în vîrful lăncii, spre cer, o *stea* mai nouă *(Rugă de vecernie)*;

Şi, ca *steaua*, să mîngîi *(Lingoare)*; Şi-n pămînt, arat sălbatec şi-apărat încins cu fierul / Brazdă-n lungui-i de *luceferi*, îngropînd în maluri cerul. / *(Apa trecătoare)*; Dar ajungînd la noi, / Ca *steaua* şi cu luna, / Tu treci întotdeauna / Şi laşi în lut noroi *(Zăpadă)*; Din vălul nopţii rupi o *stea (Răzbunare)*; Şi-un zmalţ în geamul casei, din liniştea din *stele (Voci)*; Pentru că în vîrf o floare cît o *stea* i s-a închis *(Nu te teme)*; O şchiopătare de vulturi căzuţi din *stele (Galere)*; Şi-n cerurile sfinte luminile din *stele (Doi flămînzi)*; O clipă, văzu numai *stele* şi aţe *(La Popice)*; Ciorile din pom se muşcă / *Steaua* cade, foc de puşcă *(Serenadă)*; Pe la aprinsul *stelelor* de seară *(Morţii)*; Într-o *stea* / Bătu ora de catifea *(Ceasul de apoi)*; Doar *stelele* din cuiburi pogoară firul drept *(Aleluia)*; Voi bate-albinele de la prisacă / Şi vă voi apăra de *stele* *(Confidenţă)*; Într-un stup şi o *stea (Miere şi ceară)*; *Stelele* de dimineaţă *(Vaca lui Dumnezeu)*; S-a pogorît un păianjen dintr-o *stea (Ghicitoarea)*; Bună pază / Scăpărată dintr-o *stea (Uitare)*; E gîngania cu *stea* / Albăstruie, stinsă-n verde *(Steaua-n iarbă)*; Se loveşte de nuferi şi *stele (Haide)*; Merge marea, merge cerul împovărat de *stele (Învierea)*; Mai multe *stele* au sclipit / Văzduh mai mult a fugit *(Mai mult pămînt)*; Toate *stelele* care-au trecut /.../ *Stelele*, întîrziate, încolţite în pămînt *(Toate stelele)*; De cînd s-a uitat la *stele* / S-a prins bezna de ele *(Fragedă)*; S-au stricat cuvintele mele / Umblă prin mocirlă cu *stele* / De cositor *(Cuvinte stricate)*.

Beznă — alt element al naturii — mai puţin frecvent în lirica argheziană, cu o arie de răspîndire mai restrînsă decît *cer* şi *stele*, are, totuşi, un conţinut bogat, multiple semnificaţii conferite de poet. În general, înseamnă întuneric, întunecime. De cele mai multe ori, cuvîntul sugerează, în versurile argheziene, cînd neantul, infernul, iadul, cînd decăderea morală. Adeseori, cuvîntul se întîlneşte la Arghezi, în mod neobişnuit în limba comună, sub formă de plural — *bezne*. Mai sus, mai sus de nori şi aştri /.../ Te-mping spre *beznele* albastre *(Pe ploaie)*; Talazele-adunate cu *bezne*, şerpi şi rîme, / Şi-n gloate ghemuite fanaticii limbrici *(Fiara mării)*. Cităm alte cîteva exemple cu cuvîntul *beznă*:

Vreau să pier în *beznă* şi în putregai, / Nencercat de slavă, crîncen şi scîrbit *(Psalm)*; Puternicii *beznei* şi răii pădurii / S-au strîns pentru pradă ca furii *(Prigoana)*; Cu *bezna* mea, ca de o sărutare, / Stea, nu poţi tu intra-n veriga lui / Şi lacătul tăcerii să-l descui ? *(Descîntec)*; Du-te, purtată-n soare, cu mîndrie, / Pînă acolo unde-s zori de seară, / Şi vîră-te în *bezna* cenuşie *(Potirul mistic)*; Cu sufletele-n *beznă* şi degetele-n soare *(Rugă de ve-*

cernie); De cînd s-a uitat la stele / S-a prins *bezna* de ele *(Frageda)*; Şi mă scrutează *bezna* lor cu stăruinţă *(Păretele de var)*; Şi s-o alunge-n *bezna* mare *(S-a culcat o fiară)*; Ori *bezna* lui zidită să descuie *(Făt-Frumos)*.

Dacă *luna* lui Eminescu, poet romantic, apare adeseori transfigurată cînd în chipul unei „regine a nopţii moartă", cînd ca o podoabă inegalabilă a universului, cînd ca o stăpînă a mării ori ca simbol al frumuseţii feminine, la Arghezi, luna are, însă, atributele ei fireşti, proprii, de astru, servindu-i poetului pentru zugrăvirea plastică a configuraţiei bolţii albastre. *Luna* este foarte des întîlnită în opera poetică argheziană, trecînd, ca element lexical, în rîndul cuvintelor celor mai frecvente. Cîteva exemple :

Şi *luna* şi-a făcut un far / Din turla-nvăluită-n scamă *(Poarta cernită)*; Întîlnite-n vîrful crucii, / Faţă-n faţă, steaua, *luna* *(Miez de noapte)*; În umbra *lunii* albe, cu lancea naltă ruptă *(Cîntare)*; Şi, cu nădejde, pînă ce, rotund, / *Luna*-şi aşează ciobul pe moşie *(Belşug)*; Orbit-a viaţa şi cu ea, / Şi cîntecul şi *luna* *(Doliu)*; *Luna*-şi mînă lin păunii / Pe întinsu-i aşternut *(Mînăstire)*; Şi cum scoboară noaptea, al'dată, aşteptată, / Îmi pare veche *luna* şi steaua ce se-arată / Şi fără glas, cu *luna*, şi noi ne-am ridicat *(Toamna)*; El îşi întoarse capul puţin, strîmbînd în loc / Plantele, ca mingea, şi *luna* cum e chifla *(Satan)*; Mîini, lăsaţi-le flămînde să se-acopere cu *lună* /.../ Şi printr-însul zugrăvite lebezile par şi *luna* *(Caligula)*; Cine umblă fără lumină, / Fără *lună*, fără lumînare /.../ Au zburat din straşina *lunii* *(Duhovnicească)*; Ochi, cîte un bob de rouă, / Licurici în *lună* nouă *(Lingoare)*; Va tăia din dungă *luna* şi creasta din zbor cocorii *(Apa trecătoare)*; Strici *luna* rece şi rotundă *(Răzbunare)*; *Luna* umblă printre case /.../ Fiecare-i *lună* plină. / Noi ne ducem printre *luni* /.../ Şi atunci bătu şi *luna* *(Creion)*; Aznoapte cu *luna* şi plopii *(Dimineaţa)*; Şi o *lună* cît o cobză de argint *(Cîntec mut)*; Bătea cetatea cerului şi-a *lunii* *(Şatra)*; Pulberea de *lună* *(Miere şi ceară)*; Luna vine şi-o mănîncă *(Vaca lui Dumnezeu)*; În lumina *lunii* moale-a / Unei nopţi de Betleem /.../ *Luna* plină drept în faţă *(Podoabe)*; Iarna blajină / *Luna*-n crengile de ceară *(Iarna blajină)*; *Luna-i* vine în ureche / Şi-un luceafăr în cercel *(În perdea)*; Aş urca greul cerurilor goale / Şi munţii *lunii* pînă-n pisc / Am rămîne-n *lună*, pe disc *(Mirele)*; Mi-l aşternuse *luna* pe masa cu scule / Şi puteam să fac giuvaere destule *(Nu am)*; Am adunat *lună* şi lumină *(Frunză palidă, frunză galbenă)*; Are să fie vîntul, poate, / Cu sulurile desfăşurate /... Cu *luna* în salbe /.../*Luna* spartă / Căzuse-ntr-o scorbură moartă *(A venit)*; *Luna* s-a suit în zare /.../ *Luna* prinsă în belciug *(Luna s-a)*; Scos din

lună cu burghiu /.../ I-l aduse noaptea *luna.* / Și cînd *luna-n* ceruri nu e *(Cîntec de boale)*; A ieșit o *lună plină.* / Ce mai caută și *luna (Într-un lac)*; Și-n așteptare, număr ca nebunii / *Luceferii* rotiți din coada *lunii (Domnița)*; Să nu străbată-n ele, nici, curată, *luna (Păstrează)*; Ar necheza-nvîrtindu-se la lună *(Mărturie pe vioară și arcuș)*; Se ocoleau în jocuri, jurîmprejur, la *lună (Solie pierdută)*; Vezi mi se pare, *lună* / Să mergem împreună *(Au trecut)*; Torcînd ușor pe lîngă *lună (Alba)*; Înainte de a-și fi prins / Firele de streașini *luna (Desen romantic, zgîriat pe-o amforă veche)*; Aceeași *lună,* nouă /.../ Pe nopțile de viscol fără *lună (Păianjenul)*; Du-te, *lună,* din ogradă *(Cetate medievală)*; Du-te *lună,* ia-ți veșmîntul *(Cetate medievală)*; Cînd intră-n grădină și bîlbîie *luna* /.../ Văd școala spoită cu *luna (Serenadă)*; Se umflă *luna*-n blid fugară /.../ Coșciugul ctitoriei din schit furat la *lună (Apocalips)*; În el și împrejur, totul, ape, stele, /Codri, *luna,* toate cele *(Ai văzut)*; Luna-i într-un coș de vatră veche *(Ogor pustiu)*; Ai văzut *luna,* / Nebuna? *(Spuză fierbinte)*; Oricît s-ar scobori *luna* de jos? *(Făt-Frumos)*; Și peste ea, livada, umblă *luna* /.../ Ești, *luna,* moartea, hîrca sau nebuna? *(Două nopți)*; Țărînă, ascunde-mă de *lună (Răscruce)*; Ții în verigi și *luna* și soarele și norii *(Ți-e sufletul)*; Isus mi se-arătase la *lună* prin livede *(Psalmistul).*

Mulțimea expresiilor ce denumesc elemente cosmice, cu o pondere atît de mare în structura lexicului arghezian, participă în mod hotărîtor la definirea profilului estetic al poetului. Multe dintre aceste elemente, precum : *slavă, ceață, nămoluri dintre stele, luceferi, nori, azur, lumină, noapte, întuneric, stihii,* dobîndesc semnificații noi sub pana argheziană, sugerînd adeseori nu elementele materiale, ci noțiuni abstracte, stări generate de trăirile interioare ale poetului. Ele sînt în profund contrast cu elemente ca : *sol, brazdă, mocirlă, zmîrc, piatră,* care dezvăluie un alt aspect al viziunii poetice argheziene.

9. **Animale, păsări, insecte.** Universul poetic arghezian, reflex al viziunii sale asupra vieții, e populat de numeroase viețăți de toate categoriile, de la cele mai mari, mai fioroase, pînă la păsările și gîzele cele mai gingașe. În poezia lui Arghezi prezența *vulturilor,* a *șoimilor,* a *acvilelor,* a *cucuvelelor* este atît de răspîndită, încît, adeseori, concentrează asupra lor ponderea cea mai mare a semnificației respectivelor creații. *Bivolii, taurii, lupii, leii, șerpii* sînt prezenți în natura, în realitatea descrisă de poet. Cele mai izbutite comparații în arta poetică argheziană se sprijină pe aceste elemente.

În plus, apar numeroase alte vietăţi, ale căror nume abundă, prin mulţimea şi frecvenţa lor, în multe din poeziile lui T. Arghezi. Bunăoară :

— ariciul, berbecii, bivoliţele, broaştele, brotăceii, cămilele, cimpanzeul, cerbii, ciutele, căprioarele, caprele, cîinii, cîrlanii, elefanţii, iezii, lupii, măgarul, mîţele, maimuţele, oile, peştii, şoarecii, şopîrlele, ţapii, vacile ;

— barza, botgroşii, bufniţa, columba, ciorile, corbii, cocorii, cocoşii, ciocîrliile, claponii, cintezoiul, grangurii, graurii, găinile, huhurezii, hultanul, lăstunii, lebezile, mierlele, papagalii, porumbiţele, pajura, privighetoarea, piţigoiul, scatiii, vrăbiile ;

— albinele, coropişniţele, cărăbuşii, fluturii, furnicile, gîndacii, greierii, lăcustele, limbricii, lipitorile, licuricii, libelulele, muştele, melcul, moliile, omizile, păianjenul, păduchii, rîmele, ţînţarii, viermii, viespiile — devin, pentru poetul Arghezi un bogat material utilizat în descrierea uneori a unei realităţi macabre, alteori a unui univers mărunt, familial, ori ca elemente de comparare cu anume realităţi sociale.

Oricum, prezenţa atît de numeroasă a acestor vietăţi în atîtea tablouri face ca, în lexicul poetic arghezian, numele lor să constituie un sector însemnat.

10. **Caracter simbolic.** Tudor Arghezi se distinge nu numai prin faptul că face apel la cel mai întins registru al limbii române şi revoluţionează limba prin spargerea unor tipare sintactice tradiţionale, prin alăturări neaşteptate de cuvinte, prin „avivarea" unor vocabule „neacademice" ori căzute demult în desuetudine sau chiar prin intervenţia, sub multiple aspecte, în structura cuvintelor, ci şi prin conţinutul nou, prin semnificaţiile noi pe care poetul le conferă uneori cuvintelor. Marii creatori care i-au premers sau contemporani cu el : Eminescu, Creangă, Caragiale, Sadoveanu, au adus o contribuţie de frunte în îmbogăţirea şi dezvoltarea limbii noastre literare. T. Arghezi se înscrie printre marii scriitori şi din acest punct de vedere.

Caracterul simbolic constituie una din trăsăturile fundamentale ale limbajului poetic arghezian. Cuvinte ce denumesc obiecte comune, metale preţioase, noţiuni ce ţin de relieful terestru, elemente cosmice, păsări, animale au, în o mare parte din situaţiile în care se găsesc, un caracter simbolic, sugerînd cu mare forţă de evocare gîndurile poetului, viziunea sa asupra vieţii, tribulaţiile sale morale. Şoimul, vulturul, acvila, cucuveaua, albina, lumina, cerul, azurul, bezna, ceaţa, norii, muntele, fulgii de zăpadă, lacătul, cheia, paharul de cristal, potirul mistic, piscul, cîntecul, veacul

sînt numai o infimă parte din cuvintele care dobîndesc un nou relief, un nou conţinut în lirica argheziană. Sînt prezente simboluri mari, sugerînd viziunea cosmică, universală a poetului, simboluri cu caracter mistic, religios, precum şi simboluri care dezvăluie o lume măruntă, familială a scriitorului, reflectînd stările sufleteşti ale poetului în momentele de creaţie.

Muntele, bunăoară, care-şi înalţă piscul în Tărie, în „visul de azur", ilustrează, prin caracterul său simbolic, monumentalitatea imaginilor concepute de poet, dimensiunile lor cosmice, măreţia idealurilor şi gîndurilor poetului. Uneori, *muntele* simbolizează eternitatea, veşnicia, alteori, povara morală purtată de poet prin viaţă, iar alteori, formele uriaşe ale existenţei terestre, precum şi multe ale situaţii.

Iată, spre exemplu, în *Muntele Măslinilor* :

> *Munte*-ndreptat cu piscul în Tărie
> Si neclintit în visul de azur,
> Bătut de-a mării veche duşmănie
> Cu bici de lanţuri împrejur.
>
> . . . .
>
> *Munte*, cădelniţi de izvoare,
> Altar de şoimi, sălaş de sori,
> Care nu suferi floarea trecătoare
> Tu — în hotarul marilor mistere,
> Eşti ca un semn de-apururea putere,
> Al vieţii noastre cea fără de leac —
> Împresuratule de astre !

Muntele simbolizează aici eternitatea şi măreţia.

În altă poezie, precum în unul din *Psalmi*, *muntele* simbolizează povara morală a vieţii purtată de poet :

> Cînd mă găsesc în pisc
> Primejdia o caut şi o isc,
> Mi-aleg poteca strîmtă ca să trec,
> Ducînd în cîrcă *muntele* întreg.

În plus, mai dăm cîteva exemple cu acest termen, spre a ilustra perimetrul lui de răspîndire, precum şi valorile simbolice în diversele ipostaze în care se află :

Am fost un pai şi am răzbit în *munte*, /.../ Mută-mi din ceaţă mîna ce-au strivit-o *munţii (Psalm)*; Şi *munţii* lunii pînă-n pisc *(Mirele)*; Prinde *munţii* şi-i înjugă *(Vînt străin)*; Din munţi în munţi, croiesc hotarul lung *(Altădată)*; Şi-a smuls din grinda casei

spadă /.../ Să dea din *munte* namila grămadă /.../ Că *muntele* pleșuv a tremurat *(La treabă)*; Poți reteza din *munte* și piscuri un stejar *(Moartea-n vatră)*; Zăresc în mine șesuri și temelii de *munți* *(Natură moartă)*; Nici *muntele* de ceață nici nu s-a clătinat *(Haruri)*.

Lacătul, cheia, zăvorul, alți termeni frecvenți în opera lui T. Arghezi, apar, în cele mai multe cazuri, ca simbol al putinței ori neputinței poetului în a străbate căile vieții, în a învinge greutățile ce-i stau în cale. În cele cîteva exemple de mai jos, apare evident caracterul simbolic al acestor termeni.

Văzduhul se închide cu *lacăt* și *zăvoare (Oraș medieval)*; *Lacăte,* cine te-a închis / La ușa marelui meu vis? / Unde mi-i *cheia,* unde-i păzitorul, / Să sfarme *zăvorul* / Și să vedem în fundul nopții noastre / Mișcîndu-se comorile albastre? /.../ Cine va pune-n ușă noastră *cheie* / O singură scînteie? /.../ *Lacătul* simte și tresare / Cu bezna mea, ca de o sărutare. / Stea, nu poți tu intra-n veriga lui / Și *lacătul* tăcerii să-l descui? *(Descîntec)*; Fereastra sufletului *zăvorîtă* bine / Se deschisese-n vînt /.../ Iată, / Au sărit *zăvoarele* / Și mînăstirea mi-a rămas *descuiată (Morgenstimmung)*; Și inima urmează s-atîrne ca un *lacăt* / Cu *cheile* pierdute, la porțile luminii *(Nehotărîre)*; Cum nici pămîntul știe pe-ale lui, / În care dorm statui lîngă statui, / Și-i *zăvorît* sicriu lîngă sicriu *(Arheologie)*; A murit și numărul din poartă / Și clopotul și *lacătul* și *cheia (Duhovnicească)*; Și-n fiecarele din noi / Știi să strecori *chei* mici și moi *(Răzbunare)*; Lacătul rupt în gură / Ca o prescură *(Generații)*; Subt *lacătele* mari de la spital *(O noapte)*; Călugărul din poartă-i adormit / Cu *cheia* spînzurată lîngă *broască* *(Tîrla)*; Noaptea-*ncuiată,* e cu *lacăt* greu *(Două stepe)*; Scaperi amnarul, nu mai dă scînteie. / Nu s-a lovit cu *broasca nici o cheie* / Ce sta-*ncuiat* acuma stă căscat, / *Cheile* noastre s-au încovrigat, / Am în gîtlej *lacăte* sparte *(Spuza fierbinte)*; Așa ne-am pomenit. Bătrînii mei / N-au prea umblat cu *lacăte* și *chei (Nu-nțelegeam)*; Tu, care știi *deschide* și *descuia* cu-o șoaptă *(Inscripție pe o poartă de conac)*; Dar fiecare titlu-i crestat pe-o carte-nchisă / Cu *lacăte,* cu *cheia* știrbită, cînd e scrisă *(Mîna lui)*; Cu *lacăte* și cu țițîne /.../ Și *cheile-s* la ei, / O mie de stăpîni cu *chei,* / Care *descuie* țara și-o *încuie (O răzbunare)*; O punte duce-n bezna *încuiată* cu *zăvor* *(Nu spune)*.

Piscul, cu o arie atît de largă în poezia lui Arghezi, aproape pretutindeni apare cu caracter de simbol. În general, *pisc* simbolizează înălțime, un ideal moral spre care tinde poetul. În exemplele de mai jos, se relevă nuanțele, semnificațiile cu care e încărcat cuvîntul :

Păzind în *piscul* datoriei tale *(Testament)*; Munte-ndreptat cu *piscul* în Tărie *(Muntele Măslinilor)*; Cînd mă găsesc în *pisc* *(Psalm)*; Piscul sfîrşeşte-n punctul unde-ncepe *(Psalm)*; Cît lumea-i era *piscul*, şi-n *pisc* era Isus /.../ Şi am voit atuncea să sui şi-n *pisc* să fiu *(Între două nopţi)*; Poetul, strîns în casă, pe *piscul* dintre hornuri *(Din nou)*; În cîmp, în dîmb, în rîpi şi-n *pisc* *(Psalm)*; Fugi spre *piscuri* goală şi vie. Aleluia *(Aleluia)*; Şi munţii lumii pînă-n *pisc* *(Mierle)*; Prin pasurile sufletului / Decît prin *piscuri* *(Mai mult pămînt)*; Pleşuve *piscuri*, zvelte, drepte rupte *(Om de pămînt)*; N-are loc în ce să-ncapă, / Nici pe *piscuri*, nici în groapă *(Vînt străin)*; Şi s-au cuprins ca rîpa-ncleştată-n *pisc* de stîncă *(Solie pierdută)*; Munţii pustii, cu *piscurile* cată *(Făt-Frumos)*; Poţi reteza din munte şi *piscuri* de stejar *(Moartea-n vatră)*; Un om de sînge ia din *pisc* noroi / Şi zămisleşte marea lui fantomă *(Ex libris)*; Căci somnul tău nu trebuie să-nnece, / Sufletul meu de *piscuri* mari de piatră *(Inscripţie pe un portret)*; Că *piscurile* înseşi descresc şi se supun *(Înplinire)*; Între clădiri de *piscuri*, pierdute-n culmi de talaze *(Chemarea înnălţării)*; Isca vîltori, prăpastii şi *piscuri* de talaze *(A fost o noapte oarbă)*; Ca un vultur de *piscuri*, tîrît printre găini *(Pătru al Catrincii)*; Cu ceruri printre *piscuri* şi rîuri pe subt punţi /.../ *(Natura moartă)*; La peştera cu turle de *piscuri*, mut şi prost *(Din peşteri)*; Dar ajungînd în *piscuri* de rîpi, încrucişate *(Psalm)*; Să număr codrii-n *piscuri* şi nuferii din baltă *(Psalmistul)*; Pe boltă ; văi, pe *piscuri*, pe izvoare *(Ritm chirilic)*; Înfruntă vremea-ncremeniţi pe *pisc* *(Plecarea)*; De veacuri vechi, mai multe sute, / *Piscul* în creştet, cald, să ţi-l sărute *(Ţie)*; Cu grădinile de brîu, / *Pisc* cu *pisc* şi rîu cu rîu *(Balada unirii)*; Ascultă, e mai cald aci ca-n *pisc* şi ceaţă *(Şoim şi fată)*; Că ai un *pisc* în suflet şi case de armură *(De ziua cărturarului)*.

Un alt termen cu mare rezonanţă estetică în creaţia argheziană este *lumina*. Ponderea lui în structura materialului lingvistic folosit de poet provine nu numai din larga lui răspîndire, ci mai ales din conţinutul bogat în semnificaţii cu care-l dotează scriitorul. *Lumina* are în lirica lui T. Arghezi o pluralitate de sensuri, dintre care menţionăm : văzduhul, puterea divină (a lui Isus), aureolă mistică, culoare aurie, zorii lumii viitoare (în sens religios creştin), înţelepciune, zorii dimineţii, scîntei, pîlpîire de viaţă, ambiţie deşartă, tendinţa spre mărire, puritate morală, ieşirea la viaţă. Bunăoară :

Nu-ţi verşi *lumina* toată-n gol *(Din drum)*; E pardosită lumea cu *lumină* ; Rece, fragilă, nouă, virginală / *Lumina* duce omenirea-n poală ; Şi sorcova *luminii* în braţe i-o aruncă *(Vînt de toamnă)*;

Şi-i silit şi lacul sur / Să-l îmbrace cu *lumină (Marină)*; *Lumina*-şi cară-n matcă nămolul alb al cetii *(Oraş medieval)*; *Lumina* ochiul şi-l aşază / Şi-n încăpere caută să vază *(Descîntec)*; La nesfîrşit, ca dintr-un vîrf de caer / Urzit cu fire de *lumină (Belşug)*; Drept mulţumire şti-voi că cerurile reci / Vor strecura prin găuri *lumina* unei stele /.../ Şi inima urmează s-o atîrne ca un lacăt / Cu cheile pierdute, la porţile *luminii (Nehotărîre)*; În care să nu fi descins / *Lumina* siderală *(Drum în iarnă)*; Nu am zărit *lumina* lui Isus *(Evoluţii)*; Nins, cum şi tu vii, de *lumini* /.../ O, du-te, fluture, din nou, / *Luminile* te cheamă *(Puţin)*; Pentru sprincene firele subţiri / De iarbă nouă ce-a-nţepat *lumina (Jignire)*; Cîntecul, *lumina*, taina, unda-ntinderile-albastre ; Folosiţi-vă de cîntec, de *lumină* şi de taină *(Caligula)*; Icoanele pierdute-n *lumină* aurie /.../ Aripile mînjite, din timpuri, cu *lumini (Stinse scîntei)*; Le simţi apropiate din ce în ce mai mult, / Ca spiţele din roată, crăpate de *lumină* /.../ Flori vechi răsar de-a pururi cu vechile *lumini (Restituiri)*; Unde ţi-s mîinile să-ntoarcă în aer căile *luminii (Psalmul de taină)*; Iată-l cuprins în singura *lumină (Potirul mistic)*; Pe şesul negru cu *lumini* de ceară *(Vraciul)*; Ce pregătesc dreptatea *luminii* viitoare. / Le datoresc *lumina* şi faptul crud că sînt ? *(Rugă de vecernie)*; Aprinde-ţi două umbre de fiece *lumină (Stihuri)*; S-a răsucit *lumina*-n sine ca zuluful *(Schivnicie)*; Scăldîndu-te-n *lumini* de mare *(Răzbunare)*; Uitată-n *lumină* sihastră *(În golf)*; Sau licăr de *lumină* vă ţine loc de glas *(Voci)*; Între *lumină* şi-ntre rădăcină /.../ De pe *lumina* ochilor — ne moartă. / S-a *luminat* lumea de azi *(Cei doi orbi)*; Nu se mai vedea la nimic *luminile (Pui de găi)*; În potcovării cu clăbuci de *lumină (Galere)*; În ochii-i deschişi o *lumină (Ion Ion)*; Căci a simţit *lumina* şi-n stei aceeaşi mînă *(Aleluia)*; Şi jivină cu jivină / Sub bezmetica *lumină (Parada)*; Că o şi turbură cu fulgere *lumina (Confidentă)*; A intrat în voi, întîi, ca o *lumină (Iarna blajină)*; Vitele pasc şi rumegă *lumină (Dragoste)*; Ar pune un semn turbure de *lumină (Să vedem)*; Au adunat lună şi *lumină (Frunză palidă, frunză galbenă)*; Cînd *lumina* se aciuă *(Bîlci în Aldebaran)*; Într-un lac alb de *lumină (Într-un lac alb)*; Mă plec şi de scrutez cu un fior / Ca-ntr-o *lumină* de fîntînă *(Alba)*; Ca să ne minţă, cu *lumină* el le-a uns *(Îmi pare rău)*; Şi semeni a mireasmă şi *lumină (Tu)*; Ia *lumina* din cui / Şi-o mută tocmai într-un gutui *(Ai văzut ?)*; Abur de aur, spumă de *lumină (Neguţătorul umilit)*; Mînjit cu zmalţuri ce-ar fi fost *lumină (Ogor pustiu)*; Şi o *lumină* nouă-n viaţa lui *(Făt-Frumos)*; În fieştece ţarină străină / Am bulgări tari de jar şi de *lumină* (Nu-nţelegeam) ; Şi-i lingeţi doaga umedă de must. / Pe stîrvul vostru mila de *lu-*

mină / Așterne un linţoliu murdar, o rogojină *(Seceta mare)*; Cel ce gîndește singur și scormone *lumina* /.../ O sîrmă dă *lumină*, o ţeavă vălvătaie /.../ *(Cel ce gîndește singur)*.

Cîntec, termen cu multiple valori simbolistice, e întîlnit cu sens de simbol și în creaţia altor poeţi. La Goga, bunăoară, *cîntec* dezvăluie o întreagă stare de spirit în societatea românească din Transilvania la începutul secolului nostru. T. Arghezi îi dă alte înţelesuri, mai complexe, cu aproape infinite semnificaţii și rezonanţe artistice. În multe cazuri, cîntec simbolizează anume stări morale cu un caracter mistic. Dăm mai jos cîteva exemple :

Tu ţi-ai strecurat *cîntecul în mine* ; Fără să știu că te aud *cîntînd* ; *Cîntecul* tău a umplut clădirea toată ; Cu *cîntecul*, și degetul tău cel mic ; De ce-ai *cîntat* ? *(Morgenstimmung)* ; Să *cînte*-n mine și să zboare ; *Cîntece* mici de vrăbii și lăstun *(Psalm)* ; Ruga mea e fără cuvinte, / Și *cîntecul*, Doamne, mi-e fără glas *(Psalm)* ; Și-năbușit în *cîntec* de ţîţele-i de fier *(Fiara mării)* ; Și *cîntecul* și viaţa și moartea să le-nnece *(Nehotărîre)* ; Orbit-a viaţa și, cu ea, / Și *cîntecul* și luna *(Doliu)* ; *Doamne*, izvorul meu și *cîntecele* mele *(Psalm)* ; Nu lua în seamă *cîntecele* grele /.../ Și *cîntă* moartea-n trîmbiţele mele *(Psalm)* ; Cucuvaie, *cîntecul* tău tîrziu, /.../ De *cîntecul* tău cu chemări străine, *(Graiul nopţii)* ; *Cîntă*-n ritmuri de tipsii *(Biulbiul)* ; *Cîntările* sunînd în cor *(Iosif al Ungro-Vlahiei)* ; Văzduhul *cîntă* întreg cu toţi cocoșii *(Icoană)* ; *Mă*-ndrept încet spre mine și sufletul mi-l caut / Ca orbul, ca să *cînte*, spărturile pe flaut *(Toamna)* ; *Cîntecul*, lumina, taina, unda-ntinderile-albastre *(Caligula)* ; Tu ce mi-ai prins de *cîntec* viaţa cu braţe strînse de grumaji *(Psalmul de taină)* ; Singură plînge și *cîntă* *(Buna-Vestire)* ; Cîntecul nostru se-nălţa *cîntat* *(Închinăciune)* ; Dă-mi pace și răzbunarea s-o caut și s-o *cînt* *(Rugă de vecernie)* ; Singură plînge și *cîntă* *(Buna-Vestire)* ; Fii *cîntecul* viorii ce doarme nerostit *(Stihuri)* ; Nimic nu mai lucește și *cîntă* / De dincolo de zarea sfîntă *(Maica Scintila)* ; Și, ca să *cînte*, streaja de sus și-a luat răgaz *(Toamnă de suflet)* ; *Cîntă* caldă doina bălţii, misticului tău auz *(Nu te teme)* ; *Aș cînta* un *cînt* și sînt *(Incertitudine)* ; Ei *au cîntat* din buciume și strune *(Cîntec mut)* ; Au auzit *cîntec* de ţambal și nai *(Convoiul)* ; Sînt bolnav de *cîntece* mamă *(Rada)* ; Întreaga noapte *au cîntat* din sute / De fluiere, cimpoaie și viori *(O noapte)* ; Ele-a *cîntare* au purces din zori / Căci oamenii-au uitat să *cînte* *(Cirip)* ; A venit o solie / De o mie / Să-i *cînte* la ureche *(Domniţa)* ; Cîntec, stihuri și povești *(Urare)* ; *Cîntă*, hai, să te-aud /.../ Nu am har să *cînte* toate *(Nici nu-i pasă)* ; La jghiaburi, burlane și *cînturi* *(Iarna blajină)* ; Sculele mele *cîntate* *(Iarbă trează)* ; *Cîntecul* care mă doare

/.../ Și să-i *cînți* îngenunchiat *(Colind)*; A-nvățat să *cînte*-așa / Din scuipat și din lulea ; /.../ Zicu-ți și eu o *cîntare (Moștenire)*; *Cîntă*. O să asculte, o să te cheme *(Ora rece)*; Nici *cîntecul*, nici ruga n-au descremenit *(Sfîntule)*; Vîntului, noi, venetic, / Nu-i putem *cînta* nimic *(Vînt strein)*.

Simbolistica argheziană constituie unul dintre cele mai însemnate capitole ale artei poetului *Cuvintelor potrivite*. Analizarea fiecărui termen cu toată bogăția semantică creată de poet ar defini pe deplin personalitatea artistică și morală a poetului.

Prin cele cîteva exemple citate mai sus, ne-am propus doar să semnalăm caracterul simbolic al limbajului poetic arghezian și nu să epuizăm problema, care comportă largi discuții, teoretice și aplicative, ce ar depăși limitele și profilul acestui capitol consacrat lexicului poeziei lui Tudor Arghezi.

FLORI DE MUCIGAI

Cu *Flori de mucigai*, arta poetică argheziană cotește în personalitatea adîncă a scriitorului, așa cum se manifestă multilateral și în publicistică. Dacă, poetic și spiritual, volumul *Cuvinte potrivite* deține primatul, în schimb *Flori de mucigai* reflectă nota cea mai autentică a tehnicii artistice argheziene, a mijloacelor de expresie în arta în versuri a lui Tudor Arghezi. Sînt, în acest sens, revelatoare opiniile lui G. Călinescu expuse în numeroase împrejurări, din care cităm, printre altele : „Cu *Flori de mucigai* arta lui Arghezi se preface în așa fel încît, formal, putem afirma că poezia argheziană autentică, lipsită de orice ecouri străine, aci începe. Arghezi cel adînc nu se află în aceste versuri, dar a te înnoi mereu, a experimenta este un merit. *Flori de mucigai* este o operă de rafinament, de subtilitate artistică, ele presupun un cer al gurii dedat cu mirodeniile. Cititorul necultivat în sens artistic se sperie de ele și le crede vulgare, deși raritatea și savoarea sînt însușirile lor ca și ale operei lui Rabelais“ [1]). Aceste afirmații constituiau, în 1941, o replică la adresa celor care încă subevaluau arta argheziană pentru pretinsul ei caracter pornografic.

Cu cîțiva ani mai devreme, în 1937, și Eugen Lovinescu ajungea la aceleași concluzii : „Nu se află dovadă mai strălucită de neexistența pornografiei în artă de cît aceste admirabile poezii, în care expresia, în adevăr violentă și uneori vulgară, e ridicată în

---

[1]) Călinescu, George : *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, 1941, p. 730.

așa plan estetic, încît reziduul ei material dispare. Singura pornografie în artă e lipsa de talent, fără el cele mai categorice declarații patriotice sau moraliste devin obscenități estetice. [1]).

În același plan se înscriu și opiniile lui Baudelaire, care afirma adeseori că „E un miraculos privilegiu al artei că oribilul, artistic exprimat, devine frumusețe și că durerea ritmată și cadențată umple spiritul cu o bucurie liniștită". Odată Baudelaire a elogiat pe Domier tocmai pentru capacitatea de a reprezenta josnicul, trivialul, abjectul, cu o claritate exactă, căci Baudelaire considera că poetul poate să facă să se nască din urît un farmec nou. În acest climat artistic se mișcă, într-un fel, și Tudor Arghezi, pentru care subiectele de literatură nu mai tolerează pretutindeni conceptul mai vechi al frumuseții.

Perimetrul tematic din ciclul *Flori de mucigai* este destul de restrîns. Deși în aparență disparate, totuși există o premeditată corelare a acestor teme, care au darul de a naște un univers poetic unitar și inedit în peisajul liricii românești. Puținele teme din acest volum pot fi interpretate ca purtătoare, variante, metamorfoze ale unei tensiuni fundamentale a conștiinței artistice a poetului.

Multe scene din *Flori de mucigai* se întîlnesc mai pe larg prezentate în volumul *Poarta neagră*, publicat anterior, în care figurile deținuților și funcționarilor din administrația închisorii sînt zugrăvite prin prisma celui mai crud realism. În versuri, nervatura tematică, portretele și scenele sînt concentrate excesiv în jurul cîtorva elemente concrete de viață sau trăsături morale esențiale. Bunăoară, din tabloul zguduitor din *Oasele* apărut în *Poarta neagră*, poetul reține doar cîteva momente din încleștarea dintre un deținut și un cîine pentru un ciolan, pe care le imortalizează în poezia *Doi flămînzi*. După aceeași tehnică a filtrării faptelor de viață pentru transpunerea lor în versuri procedează și cu schița *Tecla Svab* din *Poarta neagră*, din care preia în poezia *Tecla* portretul bătrînei, predominînd, însă, interesul poetului pentru reliefarea atitudinii profund umane a ostașului, manifestată față de deținută. Figura lui *Lache* din poezia cu același titlu din *Flori de mucigai* este și ea prefigurată de un portret conturat de scriitor în schița *Balaban* din același volum *Poarta neagră*. De data aceasta, însă, Tudor Arghezi nu stăruie asupra datelor existente în opera în proză, ci pune în lumină, cu precădere, trăsăturile morale ale personajului. Semnificativ ni se pare și faptul că unele scene din *Poartă neagră* nu reapar în *Flori de mucigai*, ci mult mai

---

[1]) Lovinescu, Eugen : *Istoria literaturii române contemporane*, 1900—1937, p. 186.

tîrziu, în alte volume de versuri, după o mai îndelungată perioadă de gestaţie. Este, printre altele, cazul cu bucata în proză *Gîngăniile* din *Poarta neagră*, în care e descrisă cu abundentă minuţie năvala insectelor spre lumina lămpii, tablou reluat şi zugrăvit magistral în cunoscuta poezie Parada, publicată abia în volumul *Cărticică de seară*. Poate nici poezia *Morţii* din *Flori de mucegai* nu e străină de *Convoiul* din *Poarta neagră*, din care Tudor Arghezi a selectat unele scene. Nu este lipsită de interes urmărirea filiaţiei tematicii, imaginilor, elementelor de viaţă de-a lungul procesului creator de la unele opere în proză la altele în versuri. Inspirîndu-se din viaţa închisorii de la Văcăreşti, poetul recurge la un limbaj pe care-l consideră cel mai corespunzător pentru evocarea unor scene şi personaje. Întregul ciclu *Flori de mucigai* ilustrează cu pregnanţă preferinţa poetului pentru cuvintele rare, tari, nude, expresive, potenţial mai bogate decît altele, pentru a da multă culoare şi relief tablourilor înfăţişate. Argotismele, cuvintele vulgare, considerate pînă la Tudor Arghezi neliterare, sînt adeseori prezente ca o cerinţă de ordin estetic, prin plasticitatea lor, în versurile din *Flori de mucigai*. Poetul le reînviază, le prelucrează la înalte temperaturi artistice, făcînd din ele elementele caracteristice ale noului alfabet stilistic arghezian. La Arghezi, aceste expresii vorbesc nu numai prin raporturi gramaticale, ci ele iradiază din interior multiple posibilităţi expresive. Locul obişnuitelor clişee lexicale îl ia acum, în poeziile lui Tudor Arghezi, un limbaj poetic nou, o nouă tehnică a expresiei. Tudor Arghezi s-a afirmat ca un temerar explorator în teritoriile lingvistice nesondate încă înaintea lui.

Dacă în *Cuvinte potrivite* şi în alte volume de versuri de mai tîrziu Tudor Arghezi foloseşte copios expresiile figurate, simbolurile, în *Flori de mucigai* poetul dă curs liber în deosebi cuvîntului cu sens propriu, direct. Materialitatea limbajului său poetic din acest ciclu investeşte versurile cu neîntîlnite, pînă la Arghezi, potenţe expresive. Arta poetică a acestui mare îmblînzitor al verbului dobîndeşte astfel acel inedit, care conferă poetului prestigiul renovării limbii literare, a tehnicii artistice în lirica românească din secolul al XX-lea.

Cu excepţia unor capodopere ca *Rada, Şatra*, în care se găsesc unele nuclee metaforice, ori *Fătălăul*, în care comparaţia este elementul stilistic primordial, sau în alte cîteva poezii în care figurează unele simboluri, în restul volumului limbajul poetic arghezian se constituie, în primul rînd, din substantive, în al doilea rînd din verbe utilizate cu sensul lor propriu şi apoi prea puţin din adjective, care dispun doar arareori de palide roluri epitetice. Limbajul este de o anume factură, determinînd astfel profilul artistic al poe-

ziilor din acest ciclu și al personalității însăși a poetului. În general, în *Flori de mucigai* se întîlnește un material lexical de natură preponderent nominală. Bunăoară, în poezia *Pui de găi* se găsesc 133 de substantive, 70 de verbe și numai 10 adjective. Tablourile din închisoare, imaginile uneori de un realism zguduitor se pot desluși chiar prin trecerea în revistă doar a cîtorva substantive folosite de poet în acest ciclu de versuri ; frig, noroi, hoții, convoi, lanțuri, picioare, mocirli, sudoare, fiertura, lingura, lopata, ciorba, hîrdaie, furt, sîngele *(Cina)*; porc, mut, strechea, coapsa, dracul, leușteanul, ceapa, piron, țîță, vătrai, vintre, sînge, șarpe, lup, ușa, cheia, păreche, oftatul, înnecul, mădularele, struguri, chei, drugii, scoabe, paznicul, închisoare *(Streche)*; o palmă, gură, creștet, lovitură, bocancul, mațe, stele, ațe, călcîi, umeri, bărbie, spinarea, piatră, mîneca, brațe, pulpele, podina, scurtul, ochii, pumn, dinți, colților, dălți, degeți, ghiontul, lungule, ocară, săritură, musteață, sînge, mătreață, beregată, gheată, cuțit, cămașe, boașe *(La popice)*; arătare, stafie, răgace, fuste, copite, beteșug, coșciug, cimitir, momîie, tămîie, noaptea, zorzoane, izmenitură, satană, parale, gît, ipingea, țăranul, cuțitul, căruța, putoarea, muiere, poale, pistoale, *(Ucigă-l toaca)*; bolnavi, ortul popii, foamea, chinul răbdării, burta, șira spinării, fund, buricul, bube, șale, noroaie, sînge, morții, impudoare, organele, colț, cadavrul, femei, lespede, trupul, paznicii *(Dimineața)*; francul, bobîrnacul, cruci, hoții, băncuță, Piele-lungă, Puță, măsa, ceata, găoază, tichie, parale *(Sici, bei)*. Dacă în alte cicluri de versuri se întîlnesc adeseori arhaisme, unele neologisme, în *Flori de mucigai*, acestea lipsesc aproape cu desăvîrșire. Cu excepția unor expresii ca *bizar*, *orologiu*, iar acestea sînt puse în gura unor personaje numai pentru a le certifica apartenența socială, poetul exclude neologismele în volumul *Flori de mucigai*. Adjectivele ocupă un loc cu totul minor în versurile din acest ciclu. Sînt poezii ca *Sici, bei*, în care nu apare nici un adjectiv, verbele dominînd prin numărul lor covîrșitor, devenind astfel evidentă intenția autorului de a situa pe primul plan mișcarea, acțiunea. În altele, precum *Ucigă-l toaca*, cele cîteva adjective : stîngace, veștejite, întortochiat, sau în *Serenada* : afunde, sfărîmate, scîrții, mititei, reci, ori în *La popice* : grea, groase, albastre, înfricoșat, fierbinți, cîinești, jerpelit, precum și în alte poezii, nu dispun de valori epitetice. Cele cîteva epitete caracteristic argheziene se întîlnesc doar în unele versuri din *Flori de mucigai* : cinci oameni *de cositor*, cinci oameni *de plumb* *(Pui de găi)*; bate ora *de bronz* și *de sidef*, bate ora *de catifea*, ora *de pîslă*, bate în turla din cetate ; ora de *lînă*, ora *de hîrtie* *(Ceasul de-apoi)*, iar în aceste cazuri epitetele provin nu din adjective, ci din substantive cu prepoziție. În general, și

adjectivele, puţine la număr în *Flori de mucigai,* reflectă, prin natura şi semnificaţia lor, aceeaşi preferinţă din partea poetului pentru expresia nudă, dură, ca şi în cazul substantivelor. Cîteva exemple elocvente de modul cum se orientează poetul în selectarea adjectivelor : tîrîş, livizi, şui, strîmbaţi *(Cina)*; despletită, pătrunsă, neistovită *(Streche)*; gol, băloasă, frînt, *(Ion Ion)*; scîrţîi, afunde, sfărîmate *(Serenada)*; stîngaci, veştejite, întortochiat *(Ucigă-l toca)*; ridicul, sinistru, cleioase, atroce, hîd *(Dimineaţa)*

Mai mult decît în alte volume de versuri argheziene, în *Flori de mucigai* se relevă anume funcţii stilistice ale timpurilor verbelor, în deosebi în acele poezii în care sînt narate acţiuni sau prezentate mişcări, stări morale încordate. Bunăoară, în strofa întîi din *Pui de găi,* cînd poetul expune un şir de fapte fără o prea mare pondere în tabloul de ansamblu al poeziei, cînd acţiunea se desfăşoară lent, timpul tuturor verbelor este numai *imperfectul* :

În ceaţa groasă
Carul *se-ntorcea* acasă.
Întuneric beznă.
Nu *se vedea* pînă la glezna.
Caii *mergeau* din obicei,
Unde, *nu ştiau* nici ei.
Hamurile nu mai *ştiau* ce mînă,
Iepile sau muntele de ţărînă.
Nu se mai *vedea* la nimic luminile,
Dar treaba *era gata.*

Imperfectul este, de altfel, timpul cel mai frecvent în povestiri în literatura română cultă şi populară.

Cînd, însă, acţiunea se precipită, cînd devine mai încordată, cînd tensiunea morală creşte, poetul schimbă brusc în aceeaşi poezie timpul verbelor şi, renunţînd la imperfect, utilizează cu vădită predilecţie *perfectul compus,* ca fiind mai expresiv pentru sugerarea unor atari situaţii :

Doamne ! Parc-*au dat* cu oiştea-n nişte zid.
Iepile s-*au împleticit.*
Cinci oameni de cositor, cu un cuţit,
Măruntaiele şi buzunarele omului le-*au scotocit.*
Şi, nevăzută, fata s-*a strecurat* în pîcla stătătoare.
Şi *a orbăcăit,* tîrîş ca o lipitoare,
Pe dihania nopţii, vreme lungă,
Pînă ce i-*a fost sorocit,* undeva să ajungă.

Nimic poetizat, înfrumusețat. Totul se derulează ca într-un film, cu momente palpitante, înfățișate în imagini plastice, fără multe comentarii. Perfectul compus marchează mai pregnant decît imperfectul fiecare moment al narării faptelor. Cînd zbucimul fetei care a „orbăcăit" prin ceață se intensifică, cînd, abia ținîndu-și răsuflarea, exclamă — „Oameni buni" și îi destăinuie „mătușii" cele întîmplate, Tudor Arghezi recurge la alt timp, la *perfectul simplu*, în care descoperă mai bogate resurse evocatoare pentru a sublinia și mai viu evenimentele și starea morală a fetei :

— „Oameni buni !" În strungăreața ușii
Mîna fetei *se lovi* de mîna mătușii.
Mătușa, cine-o fi fost, *o bagă* în odaie
Și fata *povesti* la vatră, într-un crîmpei de văpaie.
. . . .
Atunci, pe-ntuneric, berechet,
Brațele, mîinile, degetele, hoții, baba
Înnăbușiră fata lor, o *tîrîră* în beci, degeaba,
Pe cînd fata noastră *fugi*, pe ceață,
Pînă *se făcu* dimineață.

Și în celelate poezii din *Flori de mucigai,* stilistica timpurilor verbelor reflectă, cu consecvență, aceeași orientare a poetului, după exemplele de mai sus.

În alte poezii, însă, în care nota descriptivă domină, poetul folosește în mod constant timpul *prezent :* știi, îmi vine, mi-aș pune mintea, mă arde, mă frămînt, mă întorc, gem, zbier, scrîșnește, stau, se pune, se-ncovoaie, se lipește, se supune, șovăie, vine, se zguduie, zac, numără, spune, se face, are *(Streche) ;* trec, e,e,e, dă, ispășesc, -i ce faci, culci, scoli, își duc (Cina) ; toacă, bate, știi, calcă, se clătesc, înghit, se mișcă, cade, rod, vin, miroase, vine, *(Serenadă) ;* licăre, să-și păstreze, face, vrei, face, are, bate, se aude, e, sînt, crede, face, scade, face, împănează, scurge, tescuiește, frige, scoate, stă *(Lache).*

Cînd, însă, Tudor Arghezi urmărește să reliefeze cu și mai multă pregnanță o acțiune ajunsă la paroxism, întrebuințează, cum de altfel procedează și alți artiști ai cuvîntului, suite de verbe, precum în cazurile următoare :

A doua oară, nu ș'cum măsa a *căzut,*
Că ceata *s-a făcut,* s-*a desfăcut,*
S-*a învîrtit,* s-*a rupt,* s-*a prins*
De s-a-*nnodat* din șase inși un singur ins.

(Sici, bei)

— *Mă arde, mă frămînt, mă întorc* ;
— Trupul *se-ncovoaie, se lipește, se supune,*
Oftatul *șovăie*, înnecul *vine,*
Și *se zguduie* mădularele, pline
Ca niște struguri, cu chin.

(Streche)

— „*Puneți mîna*, mă ! *Veniți* încoace !"
„*Lasă*, bă ! că *bine-i face* !"
Scurtul îi *sfîșiase* buza celui lung.
Acu-i acu ! *Se mai ajung,*
Se mai lovesc, se-mpung.

(La popice)

Limbajul poetic în ciclul *Flori de mucigai* poartă o puternică notă specific argheziană, generată și de foarte numeroase expresii cu anume semnificații și rezonanțe estetice atribuite de T. Arghezi. Bunăoară, „oamenii de cositor" *au socotocit* măruntaiele și buzunarele omului cu cuțitul, noaptea este o *dihanie*, ușa are *strungăreață*, baba întînde *laba*, fata dormea *tun*, oamenii se întorc *mofluzi* la han, omul ce-l *beliseră*, baba se *linse pe buze*, oamenii *chitiră să-i facă de ducă* fetii *ca la berbeci, tacă-ți gura*, fata *trăsese cu urechea*, dormea ca *dușii de pe lume*, baba *miorlăie (Pui de găi)* ; mi-aș *pune mintea și cu tine ca un porc, mi s-a făcut, (Streche)* ; broaștele *se clătesc în beregată cu faianță sfărîmată*, cioburile ei *scîrții*, ciorile *se mușcă* în pomi *(Serenada)* ; *izmenitura*, țăranul *se cruci, păi să mi-i dai, îi puse mîna-n gît, prost te-ai hotărît*, pe subt ipingea *țăranul se cam pregătea, cît ai clipi, vezi că te-ai fript*, căruța *trase, măre Ilie, putoarea cu brățară*, era muiere doar pe dinafară, că pe subt poale, *avea, ca omul, de toate* și două pistoale *(Ucigă-l toaca)* ; mă, tu *semeni a femeie, și-al dracului* ! a miere și-a tiparoase *hoitul* tău miroase, fata, ca din vînt, *rămîne grea, o fi fost măta vădană*, doar *anapoda și spîrc, cine știe din ce zmîrc, na ! ține o țigare (Fătălăul)* ; opt bolnavi au *dat ortul popii*, lipită li-i *burta de șira spinării*, buricul *ochește* sinistru *(Dimineața)* ; francul, lucind, *pînă la cruci s-a dus*, „*nu se prinde*", *te-am văzutără cîteștrei*, „*să-i saie ochii*", „*să-i*", „*Vrei, Piele-lungă*", „*bine Puță*", *nu-ș cum măsa a căzut*, „*vezi, dacă joci, mă ! fără parale*" *(Sici, bei)* ; *Tecla mereu, și pace*, hîrtii n-*are neam*, săraca e bolnavă și-*abia de se mai ține, (Tecla).*

Una din trăsăturile stilului arghezian o constituie *elipsa de cugetare* și *elipsa de expresie*, pe care Eugen Lovinescu la considera

„cheea de boltă“ a tehnicii artistice argheziene. În general, contracția, laconismul, „vorbirea înfrînată“, densitatea exprimării sînt trăsături fundamentale ale stilului arghezian. În atari condiții, poetul realizează o considerabilă economie în limbă. O cale prin care Arghezi își duce la împlinire acest permanent deziderat estetic este și folosirea frecventă a elipsei de cugetare și elipsei de expresie. Exemple se pot descoperi în majoritatea poeziilor sale, din toate ciclurile. În *Flori de mucigai,* însă, elipsa este mai des întrebuințată decît în multe alte volume de versuri argheziene. Un exemplu :

Săteanul dete bici.
— „Ce cauți noaptea, cernită, pe-aici ?“
Cu mănuși, cu zorzoane, ca la gară,
Izmenitura nu se potrivea cu drumul de țară.
— „Vine noaptea ! Ia-mă, nene. Fă-ți pomană.“
Țăranul se cruci și zise : — „Suie, Satană !“

Cucoana și săteanul încruntat
Cîrmeau pe drumul întortochiat.
Ea întrebă : — „Ai parale ?“
El răspunse : — „Da' ce-ți pasă dumitale ?“
— „Păi, să mi-i dai“ — și-i puse mîna-n gît.
Stafie, prost te-ai hotărît !
Pe subt ipingea,
Țăranul se cam pregătea.
Cît ai clipi, cuțitul s-a și-nfipt.
Vezi că te-ai fript ?

Și, căruța trase, măre Ilie,
De-a dreptul la primărie.

Elipsa de gîndire este evidentă.

În versurile :

În ceața groasă.
Carul se-ntorcea acasă.
Întuneric beznă

(Pui de găi)

sau :

Tîrîșul pe burtă,
Încălecarea scurtă,
Urcușul, alunecușul
Ca plușul.
Pașii-nceți
Ca niște peceți.

Copita mută,
Urma păscută,
Lacătul rupt în gură
Ca o prescură.

(Generaţii)

prezenţa elipsei de exprimare contribuie la reliefarea puternică a faptelor concrete de viaţă şi totodată a gîndurilor poetului.

Tot pe atît de evidentă apare elipsa de gîndire în finalul unui foarte mare număr de poezii. De regulă, poeziile lui Tudor Arghezi se încheie cu cîteva versuri care includ adeseori clarificări asupra conţinutului creaţiilor respective. Este, de asemenea, una din particularităţile tehnicii artistice argheziene în versuri. Poeziile : *Lache, Tinca, Candori, La popice, Streche, Ucigă-l toaca, Sici, bei, Cîntec mut, Şatra,* sfîrşesc cu unele versuri, lămurind cititorul asupra motivelor unei acţiuni, asupra stării sau caracterului unui ins. În finalul poeziei *Cîntec mut,* spre exemplu, versurile :

L-au găsit
Zgîrcit.
Unde-i sufletul lui ? Nu ştiu. A plecat.
El stă acum în pat.

sau în finalul poeziei *Candori,* următoarele versuri :

Are patru spargeri, în dosare.
Nouă furturi de buzunare.
Şi un păcat de neiertat :
Un asasinat.

definesc profilul moral al personajelor, rămas destul de voalat din conţinutul propriu zis al acestor poezii. Hiatul existent între versurile finale şi restul poeziilor marchează mai viu semnificaţia faptului pus în lumină de aceste versuri de încheiere.

Un procedeu stilistic generalizat în *Flori de mucigai,* cu efecte estetice considerabile, este *parataxa*. Stilul abrupt, sacadat, cu unele întreruperi în tonalitatea de ansamblu a poeziilor, este determinat de existenţa atît de răpîndită a acestui procedeu [1]). Dacă în poezia modernă a unor poeţi reprezentativi din literatura română şi universală parataxa este alogică, o juxtapunere incoerentă a propoziţiilor, nici o propoziţie neputînd fi dedusă din alta, în lirica lui

---

[1]) Despre rolul stilistic al parataxei în lirica argheziană se tratează mai pe larg într-un capitol din volumul Studii de stil şi limbă literară, 1968.

Tudor Arghezi propozițiile alăturate paratactic se află într-o înlănțuire logică, de sensuri, procedeul potențînd valorile expresive ale propozițiilor respective și definind mai substanțial sensurile și ideile exprimate prin înșiruirea lor.

Diversitatea stilului în *Flori de mucigai* este, în oarecare măsură, și urmarea faptului că Tudor Arghezi îmbină, s-ar putea spune în chip unic artistic, *stilul direct cu stilul indirect*. Procedeul este foarte răspîndit în lirica argheziană și mai ales în *Flori de mucigai*.

În unele poezii, autorul se adresează direct unui erou imaginar :

Cu vreo cîteva tuleie,
Mă, tu semeni a femeie.
La sprinceană
Fetișcană,
Subsuoară
De fecioară.
Ai picioare
Domnișoare ...
. . . .
Solz de sticlă-n unghie.
Ochiul tău înjunghie,
Gura ta subt firișoare-i
Pafta de mărgăritare ...
. . . .

Întreaga poezie se consumă pe acest ton, iar din loc în loc apar în versuri expresii ca acestea :

Și — al dracului ! — a miere
Și a tiparoase
Hoitul tău miroase.

Expresia „al dracului", încrustată în context, conferă stilului o savoare de tip arghezian, neîntîlnită în această esență în versurile altor poeți. Cu adresă directă din partea autorului, pe un ton cînd dojenitor cînd ironic, poezia posedă înalte virtuți artistice și datorită vorbirii directe folosite de autor.

În alte poezii, stilul direct și cel indirect alternează, imaginile, tabloul de ansamblu dobîndind astfel mai mult relief, mai multă culoare, vioiciune. Bunăoară, în *Tinca*, în prima strofă, poetul relatează :

Coşul ei cu soare,
Proptit în şold, pe cingătoare,
Ducea snopi de ochi galbeni cu gene de lapte.
. . . .

pentru ca, în strofele următoare, adresîndu-se direct eroinei, poetul să continue :

Fă, Tinco, fă ! papucii de mătase,
Mărgelele, cerceii nu ţi i-a dat Năstase —
Şi-n fiecare deşti cîte un inel
Nu ţi l-a pus cu mîinile lui, el.

Cine ţi-a frămîntat carnea de abanos
Şi ţi-a băut oftatul mincinos ?
Cui i-ai dat, fă, să ţi-o cunoască
Făptura ta împărătească ?
. . . .

Vezi, Năstase osînditul
Nu te-a pătruns de cît o dată ;
Şi atuncea toată,
Cu tot cuţitul.

Prin stilul direct, poetul îşi dezvăluie nemijlocit propria atitudine, reliefînd totodată mai viu şi trăsăturile morale şi fizice ale personajului. Se observă că, de regulă, poetul recurge la vorbirea directă mai ales în creaţiile în care manifestă o atitudine ironică şi dispreţuitoare faţă de oameni. În *Streche,* în *Cîntec mut,* în *Morţii,* în *Munca,* prin folosirea stilului direct, creşte potenţialitatea expresivă a mijloacelor de comunicare.

Pitorescul, savoarea stilului lui Arghezi în acest ciclu de poezii provine, foarte vizibil, şi din calitatea artistică a *dialogurilor* intercalate de poet în versuri. Acestea apar ca încrustaţii de mari vibraţii artistice, dispunînd de funcţii stilistice inedite şi inegalabile în lirica românească.

Cîteva exemple :

Cu mînuşi, cu zorzoane, ca la gară,
Izmenitura nu se potrivea cu drumul de ţară.

— «Vine noaptea ! Ia-mă, nene. Fă-ţi pomană».
Ţăranul se cruci şi zise : «Suie, Satană !»

Cucoana şi săteanul încruntat
Cîrmeau pe drumul întortochiat.
Ea întrebă : «Ai parale ?»

El răspunse : «Da' ce-ți pasă dumitale ? »
«Păi, să mi-i dai» — și-i puse mîna-n gît.
Stafie, prost te-ai hotărît !

(Ucigă-l toaca)

„Nu se prinde ! — strigă cei cu bei —
Te-am văzutără cîteștrei
Cum l-ai pornit !" — „Măi !"
„Să-i saie ochii ?" — „Să-i !"

— „Se prinde ! — hotărîră cei cu sici
Dar, haide ! Inc-o dată, dacă zici.
Ins-acù pe cinci lei, nu pe băncuță...
Vrei, Piele-lungă ?" — „Bine, Puță !"

(Sici, bei)

Poetul reproduce fidel, autentic dialogurile, limbajul personajelor, punîndu-se astfel în lumină, și sub acest aspect, una din fațetele marelui talent literar arghezian, comparabil din acest punct de vedere cu I. L. Caragiale.

În numeroase poezii de Tudor Arghezi, personajele rămîn anonime. Se pomenește, ici-colo, de „cineva", „careva" sau „undeva", adeseori spre finalul poeziilor, se indică generic personajul vizat : „hoțul", „hoții", „morții", „femeia" etc. În *Flori de mucigai, anonimitatea* caracterizează o bună parte din poeziile care compun acest ciclu. În poezii ca : *Galere, Candori, Cîntec mut, Munca* și altele se relatează despre o stare de fapt privind un personaj sau mai multe, adeseori nenumite. În *Galere,* spre exemplu, se vorbește de „zgomotul de lanțuri multe", de „veriga bătută între picioare și la glezna mînii", de „o șchiopătare de vultùri căzuți din stele", de „pasul strîns lîngă pas", de „palmele unite cu ciocanul, cătușa și pila", pentru ca doar într-un vers să vedem că este vorba de „hoții" care „trec dintr-un tărîm într-alt tărîm". Totul se relatează prin anume detalii care sugerează laolaltă atmosfera, starea de fapt descrisă. În altă poezie, *Lache,* se constituie un tablou foarte sugestiv, fizic și moral, al unui erou care rămîne pînă în final anonim, cînd poetul, în ultimele două versuri, vine cu precizarea :

Lache stă închis de opt ani și patru luni.
Pentru multele lui minuni,

În alte poezii, nici atît nu se indică despre personajul respectiv. *Cîntec mut* și altele sînt semnificative sub raportul anonimității. Procedeul ca atare se înscrie, de altfel, în ansamblul liricii

moderne universale, cu alte semnificaţii şi cu mai largi implicaţii estetice, în creaţia unor scriitori proeminenţi de talia lui Garcia Lorca, R. Alberti şi alţii.

Flori de mucigai, moment poetic atît de reprezentativ în evoluţia tehnicii creaţiei argheziene, dispune de mari însuşiri artistice, rezultat al unor procedee şi mijloace stilistice foarte complexe, existente în poeziile care alcătuiesc volumul respectiv. Am mai menţiona, în continuare, printre altele, existenţa unei largi game de *onomatopei*, precum :

Cu cimpoaie-n pîntece.
Mugete, cîntece,
. . . . . .
Şi ţipete
De scripete
Şi-un şuier ca de nuia
Tăia zbierătul şi vuia.

(Şatra)

care imprimă versurilor multă forţă de plasticizare, de expresivitate, prin armoniile imitative, prin sonoritatea expresiilor, prin sugestivitatea imaginilor.

Un aspect tipic al tehnicii artistice argheziene în versuri îl constituie intrarea bruscă în acţiune, în descrierea tablourilor încă din primele versuri ale poeziilor. Fără alte comentarii, fără încercări de a-l preveni pe cititor asupra unor anume situaţii, T. Arghezi îşi începe poeziile, în general, după modelul celor de mai jos :

O palmă grea i s-a lipit pe gură.
În creştet pumnul puse-o lovitură.
Bocancul îi ajunse pînă-n maţe.
O clipă, văzu numai stele şi aţe.

(La popice)

Sfîrr ! Francul azvîrlit de bobîrnac în sus,
Lucind, pînă la cruci s-a dus

(Sici, bei)

E de lege creştină.
Se închină.
E smerit, bate metanii.
Dă acàtiste, face sfeştanii

(Candori)

Coșul ei cu soare,
Proptit în șold, pe cingătoare,
Duce znopi de ochi galbeni, cu gene de lapte,
Și garoafe de noapte

(Tinca)

Acest procedeu este încă o ilustrare a stilului concentrat atît de caracteristic nu numai creației în versuri, ci și publicisticii lui T. Arghezi. Genul scurt al creației : pamflete, tablete, cronici, etc. atît de larg practicat de Arghezi, solicită un stil comprimat, o prezentare condensată a esențialului, care nu permite divagări, „lăbărțări“, combătute sever și consecvent de poet.

* * *

Valoarea artistică a poeziilor din ciclul *Flori de mucigai* este creată, în afară de procedeele și mijloacele de expresie indicate mai sus, și de structura versurilor, de dimensionarea lor. Dacă pînă în anul 1927, cînd apărea volumul *Cuvinte potrivite,* în lirica argheziană coexistau versul tradițional și versul liber, cu predominanța versului tradițional, după 1927, versul liber se impune în creația lui Tudor Arghezi, culminînd prin generalizarea lui în anul 1936, cînd poetul se mărturisește ca fiind partizanul hotărît al versului liber :

Alt'dată am grăit în stihuri încălțate,
Croite măsurat și-mpodobite.
Am ostenit să-mi fie strînsă limba în coturni
Și vreau s-o las să umble de acum desculță.

(Iată, sufletule)

Volumul *Flori de mucigai* se înscrie în peisajul liricii argheziene în care versul liber dobîndește largă răspîndire. De la poezia *Flori de mucigai,* cu care se deschide volumul cu același titlu, și pînă la *O noapte,* cu care se încheie respectivul volum, toate poeziile sînt concepute în versuri libere. De la versul de 18 și 20 de silabe, se ajunge uneori la versul bisilabic în cadrul aceleeași poezii, creîndu-se astfel o cadență extrem de variată, adaptată conținutului de idei, scenelor, tablourilor prezentate de poet. *Pui de găi, Cina, Sfîntul* — se deschid cu versuri de mici dimensiuni, pentru ca, pe parcurs, dimensiunile lor să crească necontenit pînă în final. Altele, dimpotrivă, încep cu versuri lungi, descrescînd la finele poeziilor pînă la dimensiunile unor versuri de cîteva

silabe. Este cazul poeziilor *Generații* și *Nostalgii*. Altele cunosc, însă, o cu totul altă evoluție. *Munca*, spre exemplu, începe cu versurile :

Orice supus al regelui lor
E cu ceva sălașului dator,
Și toate meșteșugurile-s bune
Agonisita zilei să adune.

Pe la mijlocul poeziei, versurile devin foarte scurte :

O alifie
La sfrînție,
O băutură
La căldură
La frig,
Țipirig...

iar în încheiere reapar versuri de dimensiunea celor de mai jos :

Asta te ține scump, vezi bine !
Un zmaragd și două rubine.

Fără îndoială că, în cuprinsul unor poezii, adeseori alternează versuri de lungimi diferite :

Ploaia bătea-n coviltire cu bice,
Cu pietre și alice.
Catapulta furtunii
Bătea cetatea cerului și-a lunii.
Așa era uneori,
Zarea cu lanțuri, pămîntul cu vîltori.

(Șatra)

Toată această gamă de dimensiuni ale versurilor nu este nici rezultatul unui capriciu artistic, nici concretizarea unui joc facil al imaginației scriitorului, ci adaptarea perfectă a versului la condiția interioară a autorului în procesul creației. La Tudor Arghezi acționează decisiv, și sub acest raport, legea internă a necesității momentane, care solicită veșmîntul cel mai potrivit pentru fiecare imagine, pentru fiecare tablou. Așa cum cuvintele sînt atrase parcă de un magnet lăuntric în timpul plăsmuirii imaginilor, la fel dimensionarea versurilor la Arghezi este rezultatul unor cerințe stringente de ordin artistic. Sînt poezii în ciclul *Flori de*

mucigai în care, bunăoară, se relevă, cu pregnanță, influența populară atît în selectarea limbajului poetic cît și în factura versului. Multe elemente lexicale, numeroase expresii sînt de proveniență populară, după cum versurile din poeziile : *Fătălăul, Candori, Generații, Munca,* urmează modelul versurilor din poeziile populare. Unele, prin tonalitate, limbaj și dimensiuni, sînt asemănătoare versurilor din descîntece. Cîteva exemple :

Abuba, gingia și gălbinarea
Trec repede ca țigarea.
Doi dumicați de jar
În apa unui pahar.
Cu tăciuni
Se face și de-aplecăciuni.
Relele coapte
Pier într-o noapte.
Răscăcărătura,
Umflătura, surpătura,
Deșelarea,
Noada, spinarea,
Ceafa, nasul
Trec cu trasul

(Munca)

De factură populară sînt, spre exemplu, și versurile următoare din *Fătălăul :*

La sprinceană
Fetișcană,
Subsuoară
De fecioară.
Ai picioare
Domnișoare,
Coapsa lată
Adîncată,
Ca-n zuvelci ;

. . .

Efectul artistic în aceste poezii este generat de vibrația limbajului poetic și de plasticitatea imaginilor, dar cel puțin în aceeași măsură și de structura și dimensionarea versurilor. Un exemplu, *La popice.* Primele strofe cuprind tabloul crîncenei încleștări dintre cele două personaje, „scurtul" și „lungul", cu dorința fierbinte

a fiecăruia de a învinge. Versurile ajung pînă la o lungime de 13 silabe :

— Se-nțepeni din umeri, din bărbie,
Spinarea piatră și-o făcu. Ce-o fi să fie !

pentru ca, ulterior, cînd încordarea ajunge la punctul culminant, versurile să descrească simțitor sub raportul dimensiunii :

Scurtul l-a și mușcat
De mustează
Și a scuipat
Sînge din ea, cu mătreață.
. . . .

și în final :

Și toată pricina
Fusese Gherghina.

Nu numai în această poezie, ci și în celelalte din *Flori de mucigai,* este evidentă tehnica poetului în proporționarea versurilor după gradul de intensitate a acțiunii, după nervatura tematicii, după tensiunea morală prezentată în poezie.

Încă un exemplu din *Tinca :*

Cine ți-a dezlegat părul cu miros de tutun ?
Cine ți-a scos cămașa, ciorapul ?
Cine ți-a îngropat capul
Nebun,
În brațele lui noduroase, păroase,
Și te-a-nfrigurat fierbinte pînă-n oase ?

Descreșterea primelor versuri pînă la cel de al patrulea, bisilabic, iar apoi creșterea ultimelor două la proporțiile primelor versuri din aceeași strofă dezvăluie, fără echivoc, tehnica versificației argheziene, în sensul proporționării versurilor după cum o impune conținutul de idei și stări morale proferate de autor. În strofa de față, primele trei versuri și ultimele două au un caracter narativ — descriptiv, cu lungimi între 8 și 15 silabe, pe cînd cel de al patrulea, bisilabic, concentrează într-un singur cuvînt „nebun“, starea morală a eroului în momente de maximă încordare. Integrat în mijlocul strofei, între versuri de mai mari dimensiuni, acest vers scurt exprimă cu multă putere sugestivă, la înalte temperaturi artistice, mai mult decît toate celelalte versuri laolaltă, starea de tensiune a eroului.

Şi în celelalte poezii, se poate urmări dimensionarea versurilor ca fiind determinată de aceleaşi raţiuni estetice.

Un element prozodic cu efecte artistice uneori de mari valori în versuri este *rima*. Deşi în această etapă poetul manifestă o categorică preferinţă faţă de versul liber, pe care cu timpul şi-l doreşte eliberat de „povara" rimei, lăsîndu-l „să umble de acum desculţ", totuşi nu uită funcţiile estetice ale acestei „bijuterii", pentru care va pleda în viitor, în articolele sale despre arta cuvîntului, considerînd-o ca o cerinţă de prim ordin în vers, impusă de implicaţiile ei artistice. Volumul *Flori de mucigai* este o splendidă ilustrare a rolului pe care rima o are în versuri, a atributelor estetice cu care Tudor Arghezi investeşte rima în creaţiile sale în versuri.

Bunăoară, cîteva versuri din *La popice* :

O palmă grea i s-a lipit pe gură.
În creştet pumnul puse-o lovitură.
Bocancul îi ajunse pînă-n maţe.
O clipă, văzu numai stele şi aţe.
Şi şovăi pe un călcîi.
„A! vrei să birui şi ai dat întîi!"

Fiecare cuvînt din vers este parcă dăltuit în piatră, iradiind din interior lumini necunoscute, în contextul în care este integrat, în structura fiecărei imagini. Şi totuşi ponderea cea mai mare o au cuvintele din finalul versurilor : gură, lovitură, maţe, aţe, călcîi, întîi. În celelalte strofe, de asemenea. Faptul devine, mai relevant în versurile mai scurte :

Lungul se prăvale. Il izbi şi-n beregată
O margine de gheaţă.
Se scoală-mpleticit
Şi pune mîna pe cuţit.
La o parte, faceţi-le loc!
Dar lungul nu are noroc.

în care cuvintele : beregată, gheată, -mpleticit, cuţit, loc, noroc, dispun de cea mai mare capacitate de exprimare în versurile respective. Accentul ritmic cade cu mai mare intensitate pe silabele din rimă decît pe oricare alt cuvînt din vers. În alte poezii din *Flori de mucigai*, rezonanţele rimei sînt mai mari. Bunăoară, în : *Lache, Fătălăul, Candori, Şatra, Generaţii, Munca*, rimele au un rol dominant în crearea armoniei de ansamblu din poezii. Rimele nu sînt, aici, doar nişte podoabe artistice, frumoase în sine, ci ele

participă la exprimarea mai vie a conţinutului de idei din versurile respective.

În versurile :

Tîrîşul pe burtă,
Încălecarea scurtă,
Urcuşul, alunecuşul
Ca pluşul,
Paşii-nceţi
Ca nişte peceţi,
Copita mută,
Urma păscută,

Lacătul rupt în gură
Ca o prescură...
Abecedarul
Începe cu zarul.
Şi toţi,
Şi caii — sînt hoţi.

(Generaţii)

sau :

La sprînceană
Fetişcană,
Subsuoară
De fecioară.
Ai picioare
Domnişoare,
Coapsa lată.
Adîncată,
Ca-n zuvelci ;
. . .

Şi — al dracului ! — a miere
Şi a tiparoase
Hoitul tău miroase.
Ţi-este mîna
Ca zmîntîna,
Degetele ţi-s —
Parcă ţi le-a scris —
Gemene,
Să semene

(Fătălăul)

poetul pune, incontestabil, un accent deosebit pe valorile estetice ale rimei. Majoritatea versurilor constînd din unul sau două cuvinte, rimele, în asemenea cazuri, au roluri determinante în crearea armoniei, în obiectivarea ţelurilor artistice ale poetului. Tudor Arghezi a mărturisit el însuşi, în dese rînduri, că, în lupta cu materia limbii, a urmărit cu tenacitate să găsească rimele cele mai potrivite, după cum arată şi în versurile următoare :

Pe cînd, în viaţa vastă, pe timpul tău decliv,
Tu-ngheţi pe cîte-o rimă şi-aştepţi un adjectiv.

(Didactică)

E drept, rimele lui Arghezi sînt rodul unei răbdătoare munci cu cuvîntul, dar pretutindeni se relevă forţa talentului său artistic, spontaneitatea cu care poetul găseşte cuvîntul cel mai indicat pentru fiecare loc în vers, pentru fiecare final de vers. Oricît a pus la baza lucrării lui literare aplicaţia artizanală cea mai migăloasă şi perseverentă, trebuie avut în vedere faptul că, mai presus de

toate, în orice poezie, în orice imagine argheziană, spontaneitatea şi originalitatea sînt trăsături dominante ale actului său creator. Şi rimele, ca orice element prozodic în lirica argheziană, sînt ilustrarea vie a unei munci îndîrjite cu cuvintele, a travaliului unui artist cu mari resurse creatoare, de inspiraţie. În *Flori de mucigai*, aspiraţiile poetului spre desăvîrşire şi-au găsit o maximă împlinire şi sub raportul creării acestui element prozodic.

* * *

Asupra lui Tudor Arghezi, înrîuririle lui M. Eminescu s-au exercitat încă de la debuturi pînă tîrziu. Unii exegeţi au susţinut similitudinea structurilor lor poetice. Dacă ar trebui să facem însă o distincţie între personalităţile artistice ale celor doi mari poeţi, ciclul *Flori de mucigai* ar constitui cel mai propice teren de analize şi demonstraţii în acest sens. Autenticitatea artei argheziene aici se descoperă în modul ei cel mai plenar. T. Arghezi se deosebeşte fundamental de M. Eminescu, prin temele de inspiraţie, prin structura şi plasticitatea imaginilor artistice, prin viziunea asupra vieţii, prin universul poetic configurat în creaţiile din acest ciclu.

Eminescu este şi el un novator prozodic, sparge şi el tiparele rigide ale corectitudinii, aduce în prim plan poetic un univers moral şi artistic deosebit, evocînd o imagine a lumii dotată cu toate dimensiunile prelungite pînă la limita lor cea mai îndepărtată. Universul lui Eminescu este vast, graniţele lui confundîndu-se cu ale cosmosului întreg. Şi în pictura sentimentelor omeneşti se vădeşte aceeaşi pornire de a îndepărta limitele pînă la cele mai mari adîncimi, pînă la cele mai ascunse regiuni ale sufletului omenesc. Poezia lui Eminescu produce reacţii răscolitoare în sufletul cititorilor. Imaginea artistică în lirica eminesciană este profund evocatoare, sensibilizatoare, cu mari funcţii de potenţare. Nimeni pînă la Eminescu nu supusese limba scriitorilor la o transformare mai adîncă şi nu recoltase de la ea o armonie mai originală şi mai plină de farmec. Acţiunea lui asupra limbii se orientase în sensul poetizării lexicului şi selectase, în deosebi, din sectoarele lui, vocabulele care exprimă realităţile pure şi diafane, mişcările sufleteşti suave şi dulci, înlocuite uneori cu o revoltă energică, însă plină de nobleţe.

În secolul nostru, T. Arghezi, convins de virtuţile limbii şi ale geniului naţional, ajunge la o sinteză poetică pe de-antregul originală.

El apare în vremurile noastre ca posesorul unor daruri artistice neîntîlnite la predecesori. Spre deosebire de Eminescu, Ar-

ghezi se îndreaptă spre alte resurse ale limbii naţionale, cu forme dure şi regionale, spre care nu îndrăznise nimeni înaintea lui să se orienteze şi să le introducă în limbajul poetic. Precum V. Hugo şi mai apoi Baudelaire, Rimbaud şi alţi poeţi francezi în secolul trecut, care încetăţeniseră în literatură toate cuvintele, chiar şi cele „compromise", Tudor Arghezi obţine sinteza poetică din rezervele cele mai vulgare ale limbii române, mai cu seamă în *Flori de mucigai,* revoluţionînd astfel limbajul liricii româneşti. Dar, aşa cum remarca şi Tudor Vianu, „tot ce este aspru şi crud în poezia lui Arghezi, imaginea aparenţelor degradate şi înjosite ale omului şi aşezărilor lui, cuvintele care le exprimă pe acestea sînt proiectate, dintr-un fond de revoltă şi durere, dincolo de care se ridică năzuinţa poetului spre ce este curat, inocent şi graţios." Lui T. Arghezi îi place să spună lucrurilor pe nume, extinzînd sfera proprietăţii în exprimare dincolo de limitele permise pînă la el în literatură.

În opera lui Tudor Arghezi se descoperă o lume poetică alcătuită din mari contraste, opoziţie armonioasă a unui ţinut însufleţit de o viaţă cu ciudate împerecheri, o alianţă dintre ţepos şi fraged, dintre aspru şi gingaş, dintre amar şi dulce, cum scriitorul însuşi se mărturiseşte în *Un basm de cinci minute.* Amalgamul e încheiat solid, ca într-o coloană de aur şi moloz. De la azur pînă la zmîrc, poetul alătură cele mai neaşteptate şi contrastante elemente din natură, din viaţă. Ca şi Eminescu, însă mai agresiv, se manifestă T. Arghezi mai ales prin atitudinea lui revoluţionară faţă de uzanţa literară, faţă de ceea ce fusese acceptat unanim înaintea lui în literatură, faţă de anumite asociaţii comune de cuvinte. Arghezi este un mare novator în limbă şi în deosebi în domeniul asocierii inedite a cuvintelor, creînd astfel imagini cu o mare putere de evocare şi îmbogăţind considerabil energia expresivă a limbii noastre literare.

Aşa cum viziunea lui asupra vieţii este structurată pe contraste, aşa cum tematica operei lui este fundamentată pe contraste, învelişul material este asemănător, îmbinînd sectorul aspru al limbii conţinînd multe forme regionale munteneşti, cu sectorul gingaş, suav şi pur al limbii naţionale. Coexistenţa celor două sectoare ale limbii se relevă cu precădere în *Flori de mucigai,* în care poetul foloseşte laolaltă cuvinte cu totul deosebite ca esenţă în înălţarea acestui inegalabil monument literar. Alături de : îngerească lumină, lună, minute, stele, altare, ochi, sură, ceruri, sfinte, luminile, murmurele, braţe, gură, umeri, slove, horbote, albastre, frumos, surîs, soare, galbeni, gene, lapte, garoafe, candele, sînul, mura, florile, mărgele, cercei, faguri, făptura, împărătească, părul,

mărgăritărel, cer, mai, faianță, vrabia, taina, safire, argint, aur, rugăciune, beteală, inel, cleștar, există în aceleași poezii din *Flori de mucigai*: beliseră, lehuze, noroi, mocirli, sudoare, porc, strechea, huidui, mațe, a scuipat, jerpelit, boașe, șobolani, băloasă, păduchii, curvă, ploșnițele, izmenitura, putoarea, hoitul, măta, vădană, spîrc, zmîrc, tîlhar, buricul, noroaie, organele, hoții, Puță, găoază, mucegai, răscăcărătura, umflătura, noada, sfrinție, puroi, scîrnă, rînză, beteșugul, betegi, fetia, pușcării. Asocierea unor asemenea contrastante sectoare lingvistice adeverește, practic, consecvența poetului în aplicarea dezideratelor sale estetice în acest domeniu, pe care le formulase atît de lucid și lapidar în *Testamentul*:

Făcui din zdrențe muguri și coroane,
Veninul strîns l-am preschimbat în miere,
Lăsînd întreagă dulcea lui putere,
Am luat ocara, și torcînd ușure,
Am pus-o cînd să-mbie cînd să-njure.
. . . .
Din bube, mucegaiuri și noroi
Iscat-am frumuseți și prețuri noi.

Așa cum au afirmat atîția exegeți ai liricii argheziene, autorul *Florilor de mucigai* a realizat „cea mai adîncă reformă a limbii poetice pe care o poate nota istoria literaturii noastre moderne", în epoca de după Eminescu. Urmărind evoluția scrisului său, a artei lui literare pe toată traiectoria ei atît de sinuoasă, se pot defini unele dominante care-l arată pe Arghezi ca trăgîndu-se din mișcarea novatoare în literatură, declanșată în secolul trecut de mari poeți francezi și condusă la noi apoi de cercurile macedonskiene, simboliste. T. Arghezi a exercitat o incontestabilă influență asupra poeților mai tineri de la noi, în deosebi avangardiști, în ceea ce privește selectarea lexicului și folosirea unor procedee artistice de certă proveniență argheziană.

Ca o notă distinctivă esențială, în domeniul limbajului literar, este *puterea concretă, materialitatea lexicului* poetic arghezian. O comparație între semnificațiile și potențele expresive ale acelorași cuvinte în creația lui Arghezi și aceea a lui Eminescu: stea, stele, cer, aur, argint, brațe, păr, ochi și altele, reliefează valori cu totul deosebite la cei doi poeți. Forței de poetizare a limbajului, de transfigurare a naturii, a realității de care dispun cuvintele în lirica eminesciană, i se opune, la Arghezi, materialitatea limbajului poetic. Aceleași cuvinte nasc ecouri diferite, rezonanțe de tonuri cu totul deosebite la acești mari creatori în limba românească.

În poeziile argheziene din *Flori de mucigai*, cuvintele numesc direct obiectele, ele dispun de o mare concretitudine, pe cînd în lirica eminesciană ele dobîndesc o polivalenţă semantică neîntîlnită în poezia românească pre şi posteminesciană. De aici, şi deosebirea fundamentală între structura imaginilor lui Arghezi şi acelea ale lui Eminescu.

Criteriile de selectare a lexicului pentru plăsmuirea poeziilor, posibilităţile de încărcare a cuvintelor cu grele semnificaţii, modalităţile de renovare a instrumentului obştesc de comunicare între oameni — diferă la ambii poeţi, proiectîndu-i ca personalităţi proeminente ale artei cuvîntului la noi, dar de substanţă deosebită, cu viziuni deosebite asupra lumii, cu trăiri lăuntrice ordonate pe alte axe sufleteşti şi artistice. Cu *Flori de mucigai* se poate spune că T. Arghezi se desparte de ecourile eminesciene, care pînă de curînd avuseseră rezonanţă în conştiinţa sa artistică, în desăvîrşirea actului său creator.



ELEMENTE DE ARTĂ PORTRETISTICĂ ARGHEZIANĂ

Dotat cu o imaginaţie ingenioasă, cu un ascuţit simţ de observaţie şi cu talentul notaţiilor precise, obiective, T. Arghezi se distinge în literatură română şi printr-o superioară artă protretistică. Fantezia lui se mişcă de la libera asociaţie vizionară pînă la însemnările minuţioase şi exacte ale lucrurilor percepute pe calea simţurilor. Este cunoscută, în acest sens, arta cu care poetul descrie, bunăoară, structura minusculă şi gingaşe a insectelor. Tudor Vianu îl considera „cel mai de seamă pictor animalier al literaturii noastre."

Faţă de om, T. Arghezi manifestă un interes deosebit. Înzestrat cu o pătrunzătoare intuiţie, sesizează cu fineţe caracterele oamenilor, profilul lor moral, pe care-l proiectează prin energice trăsături de penel.

Tudor Arghezi avea un ochi de pictor abil exercitat, confirmat de o largă bogăţie de tonuri în zugrăvirea portretelor. Adeseori, într-o violentă şi magistrală combinare de linii şi culori, poetul suprapune o paletă viguroasă peste realitatea directă, luată în obiectiv. Căci verbul arghezian, modelat după legi intime covîrşitoare, este atît de expresiv, încît în spatele tablourilor proiectate se relevă gesturi şi profiluri morale, ca din pînzele unui strălucit şi autentic pictor romantic.

Arta portretistică argheziană este complexă, cu largi implicaţii în creaţia scriitorului. În poezii, îndeosebi în volumul *1907*, în romanul *Lina*, precum şi în multe volume de proză ca : *Poarta neagră, pamflete, Icoane de lemn, Lume veche, lume nouă* etc., o

imensă și diversă galerie de portrete demonstrează, pe de o parte, statornica predilecție a lui T. Arghezi pentru portretizări, iar pe de altă parte, excepționalul și vigurosul talent arghezian în zugrăvirea figurilor umane.

În general, T. Arghezi face din portretistică un mijloc artistic de a-și manifesta reacțiile sufletești față de oameni. Adeseori, scriitorul evocă aspectul uman mai mult pentru a-l înjosi, pentru a denunța prin el un viciu sau o faptă josnică. Disprețul și ura animă de cele mai multe ori pana lui Arghezi, generînd și vehiculînd reacțiile-i sufletești față de anumiți oameni. Mulți dintre eroii spre care-și îndreaptă atenția sînt selectați dintre declasați, dintre cei decăzuți moral, dintre pușcăriași, care fac din viciu un mijloc de existență, din rîndurile bancherilor și moșierilor, din rîndurile politicienilor veroși, ale pretinșilor intelectuali, ale gazetarilor, oricum, în general, din lumea interlopă. Portretul întocmit de Arghezi în asemenea cazuri este întotdeauna un act de respingere și pedepsire, un derivat al stării sufletești a autorului. În multe împrejurări din desfășurarea acțiunii unei opere, portretul este mijlocul principal de expresie. Portretul arghezian este, în general, liric, traducînd uneori extaze, iar de cele mai multe ori — revolte.

Considerînd omul mai mult în realitatea lui interioară, scriitorul subordonează, de regulă, detaliile fizice scopului artistic permanent de a pune energic în lumină laturile morale ale oamenilor. Unele dintre astfel de tablouri degajă atîta desgust, încît scot cu violență în relief îndîrjirea scriitorului de a face din portret un instrument de maximă eficiență în acțiunea de denunțare a hidoșeniei fizice și morale a acestor oameni. Unii scriitori portretiști în literatura română, ca : Negruzzi, Hogaș, Sadoveanu și alții, nu fac decît să comunice, de cele mai multe ori, anumite detalii, reacția lor sufletească fiind inexistentă sau abia perceptibilă. T. Arghezi, dimpotrivă, nu înfățișează oamenii numai pentru a-i arăta pur și simplu, ci el îi descrie pentru „a fi ascultat", pentru „a fi crezut", căci el nu se poate stăpîni în fața omului cînd îl descrie. El se angajează, de obicei, prin dispreț ori ură, mai rar prin admirație sau stimă. Unii critici literari l-au considerat un mizantrop, apreciind că disprețul și ura față de oamenii zugrăviți ar fi rezultatul unei atari stări sufletești. Socotim că nu este nevoie de prea multe explicații pentru a putea înlătura o astfel de apreciere, întrucît T. Arghezi manifestă, dimpotrivă, profund umanism în arta sa, profundă dragoste și stimă față de oamenii cinstiți, descoperiți de el, de cele mai multe ori, printre cei săraci, nevoiași. Cazul Linei, al lui Trestie, din lumea de rînd, al atîtor reprezentanți ai

culturii şi artei româneşti ilustrează suficient, prin modul cum sînt zugrăviţi, adevăratul resort sufletesc care declanşează reacţiile, într-un fel sau altul, ale lui T. Arghezi.

Deşi sugestive, foarte expresive, unele portrete existente, spre exemplu, în vol. de versuri *1907, (Coconu Alecu, Duduia, Cucoana Mare* etc.) pălesc, totuşi, în faţa celor zugrăvite de Arghezi în volumele de proză. Faptul este explicabil, ţinînd seama de condiţiile de spaţiu de care autorul dispune într-o operă în proză.

S-ar putea susţine că romanul *Lina*, bunăoară, îşi întemeiază meritele literare îndeosebi pe şirul nesfîrşit de portrete de-a lungul acţiunii. Era şi firesc ca rectitudinea morală a romancierului să fie sensibilizată în mijlocul unei faune umane atît de diverse şi totuşi atît de unitare ca aspect moral, refugiată în fabrica de zahăr de la Topliceni la finele veacului trecut. În acel mediu, se întîlnesc, la tot pasul, oameni scăpaţi din puşcărie, hoţi, criminali, oameni brutali, ipocriţi, exploatatori, în genere există o atmosferă pe care Vulpe, unul dintre cei angajaţi în fabrică, o descrie cu multă veridicitate. Adresîndu-se lui Trestie, îi declară : „Să nu te miri cînd vei găsi aci toate tipurile cele mai extravagante pe care le-a corcit universul, oameni veniţi de pe toate tărîmurile lumii, cioburile tuturor dramelor, tragediilor şi formelor de simţire, de nesimţire şi demenţă. Cum ajung aci aceste epave, tocmai aci, la Topliceni, unii veniţi de la douăsprezece mii de kilometri ? Tot ce născoceşte romanul, închipuie teatrul, scrutează ştiinţa şi prevede codul penal, totul la un loc e floare la ureche, şi floare artificială, pe lîngă ceea ce se trăieşte de mii de oameni pe aceste o sută de hectare zidite, toate formele de excepţii şi de absurdităţi din existenţă. E un instinct care grupează originalităţile, de la starea sufletească inspirată pînă la asasin, care le împinge către această oază fantastică, în care putregaiurile tehnice sînt silite să exprime un cristal“ *(Lina* — EPL, 1965, pag. 205).

Repulsia scriitorului este evidentă în compunerea majorităţii portretelor din romanul *Lina*. Ea se exprimă printr-un limbaj viu, plastic, adeseori prin expresii tari, pitoresc triviale, menite să divulge atitudinea de reprobare a autorului. Multe dintre aceste portrete par mai degrabă nişte caricaturi, exagerînd pînă la ridicul anumite trăsături fizice şi psihice negative. Asupra unora dintre aceşti eroi, scriitorul revine în repetate rînduri, stăruind prin noi şi noi adăugiri de penel, închegînd, de-a lungul acţiunii, un viu şi complex portret. Bunăoară, Pisko : „rîde cu o gură mare, şi cu toţi dinţii lui surprinzător de simetrici şi de albi, ca un pepene galben crăpat în două, cu sîmburii aparenţi, dar, ca o femeie frumoasă care n-a cuvîntat un ceas, acoperită de prestigiul tăcerii,

și a vorbit o singură dată, el și-a trădat stupiditatea. De la rîsul mare a trecut la rîsurile descrescînde, voind să și le arate pe toate ca un colecționar cioburile strînse, și fragmentele de cioburi. Ceea ce irita în rîsul acestui prost, inginer și chimist, nu era numai lipsa de cauză și raportul monstruos inversat dintre cauză și efect, dar mai ales admirabila lui pereche de gingii și de șiruri de dinți. Un rîs imbecil ofensa bijuteria gurii" (*Lina*, pag. 126)... „Și fizicul îi suferea de un mare defect. Îi lipsea din talpă adîncitura încovoiată dintre perna degetelor și coltucul călcîiului. Micul neajuns îi dezorganiza cumpăna și da mersului o crăcănare, picioarele căutînd un umblet oblic pe apucate pe o grosime șoldie, a gleznei, ca și cum o natură ironică îi lipise labele de-a dreptul pe genunchi. Problemă de rasă și levitație, natura filtrîndu-și formele prin degetare din ce în ce mai subțiri și dînd liniei verticale a formei umane un contact păsăresc, cît mai ușor și provizoriu, cu țărîna /.../ Încălțămintea domnului Pisko, cu obezități și spinări, părea să conție, între șireturile încrucișate ca pe niște umplutură puhavă, doi cobai articulați pe anatomie. Ca la chiaburii bătrîni, șovăitori pe o atitudine de gîscă, umbletul era o suferință. Pisko asuda repede și mult, cu o abundență porcească, lichid și umed, și licăritor, ca și cum o pensulă îl spăla cu bale. Podul palmelor smîntînind în permanență, o mîzgă i-l sleia cu guturai, parcă o nară de cîine cîrn se isprăvea în mijlocul ei. Insul întreg scotea un miros de țap și de berbec" (*Lina*, pag. 137).

Recurgînd adeseori la comparații : gura lui Pisko seamănă cu „un pepene galben crăpat în două", el este „ca o femeie frumoasă care n-a cuvîntat un ceas și a vorbit o singură dată", își arată rîsurile ca „un colecționar cioburile strînse și fragmentele de cioburi", încălțămintea lui „părea să imite doi cobai articulați pe anatomie", asudă mult „ca și cum o pensulă îl spală cu bale", podul palmelor „smîntînind în permanență", „parcă o nară de cîine cîrn se isprăvea în mijlocul ei", — precum și la expresii tari : „acest prost", „un rîs imbecil", mersul lui avea o „crăcănare", asuda mult cu o abundență „porcească", T. Arghezi configurează un portret monstruos, stupid. Este, de altfel, maniera în care sînt zugrăvite cele mai multe dintre figurile care populează fabrica din Topliceni. Ironia, disprețul, sarcasmul romancierului față de persoana zugrăvită își găsesc o splendidă împlinire artistică prin pensula de mare pictor al chipului uman, mînuită de Arghezi.

Din aceeași galerie de figuri și cu o înfățișare simplă face parte și Tache, magazioner ajutor, alt personaj spre care T. Arghezi își îndreaptă privirea scrutătoare, însoțită de aceleași reacții sufletești : „Trestie dete, întorcîndu-se în laborator, de o arătare

mută, cuprinsă în pervaz. O secundă, a tresărit. Un cap măsliniu, un cioc și două urechi în creștet, ca de lup, încovoiate. Chica. sculată ca foile de varză, pe o pieptănătură involtă de clovn, părea mișcată din buzunar cu o bășică a lui Pisko. I s-a părut că i se pare. A dat de două ori din pleoape, a nedumerire, și a voit să treacă de ghișeu, după colț. Dar capul din părete a surîs. Și-a desfăcut buzele pînă la urechi, ca o foarfecă de vie, curbă, care, și dacă taie, și dacă ciopleşte, trebuie să se deschidă toată" (op. cit. pag. 171).

Eroul e urmărit de-a lungul acțiunii, scriitorul revenind cu ample detalii portretistice, spre a-l fixa cît mai întreg și sugestiv : „Numindu-se, tînărul cu pielea clocită strînse din ochii întunecați într-o pleoapă groasă ca o jumătate bobosată de prună, surîse cu înțelesuri ce i se părură laborantului ironie și adăugă : Sînt fericit !" (Opt. cit. p. 172). „Individul părea adept al unui rit estetic, de care avea motive să fie încîntat. O lavalieră îi sta spînzurată de gît ca o cioară, și o tărîțe cenușie îi umplea umerii de drojdii. S-ar fi crezut că spinarea lui, supusă la povară, cărase la magazie saci de mătreață. În rebeliune cu peria, săpunul și apa, el trăgea din dezordine, care i se părea artistică și intelectualizantă, un accent de distincție, miloasă față de meticuloasa prospețime a îngrijirii de sine și zeflemistă. Mintea lui avea conștiința că nu trebuie să se oprească la detaliul van al înfățișării decente, chemată către preocupări neînțelese de oamenii de rînd. Își acorda un nivel și o superioritate, și unghiile neretezate și le conserva intacte, parcă tratate cu cosmeticuri personale. Zărindu-i și dinții prinși în mucegai alimentar și în descompuneri asociate, i se făcu laborantului rău" (Op. cit. p. 173) „Părul bogat, dat peste cap, îi ajungea cu ferfenițele inegale, sălbatec, la gulerul unsuros. Dagta-ni-an purta jachete cu coadă pînă aproape de călcîie, pe picioarele scurte disproporționat. Un miros greu ieșea din asocierile absurde ale trupului cu costumul terminat în josul pantalonilor cu niște căpute de ștofă, care, încălțate de fudulie, par niște ciorapi fără vîrfuri, trași boierește peste ghete. La spate, acești galoși de culoare palidă, mai lungi decît tocurile tocite strîmb, atingeau nivelul pingelei, conservînd, ca o hîrtie sugătoare de postav, conturele zvîntate ale noroiului parcurs, pînă la fabrică, pe ploaie" (Op. cit. pag. 174). Sarcasmul cu care scriitorul prezintă acest om declasat, un magazioner, fost ziarist, cu pretenții de cultură și de erou legendar din romanele de aventuri, care-și face din ținuta extravagantă un sens în viață și un mijloc de a se distinge printre ceilalți, domină întreaga descriere. O îmbinare armonioasă între detaliile fizice și cele morale relevă talentul de neîntrecut portretist al lui Arghezi.

Este totuşi evidentă tendinţa prozatorului de a subordona trăsăturile fizice dorinţei de reliefare a profilului moral al personajului. În portretul zugrăvit, scriitorul transpune, în mod foarte vizibil, stări proprii în legătură cu el. Omul este pentru Tudor Arghezi uneori o simplă excitaţie din afară, peste chipul căruia cresc culori care sugerează corespondenţe sufleteşti şi echivalenţe perfecte.

Romancierul descoperă, însă, la Topliceni şi unele figuri, faţă de care arată, cu consecvenţă, stimă şi simpatie. Bunăoară, Lina, personajul principal al romanului, „selectat" dintr-un mediu atît de viciat, creşte în desfăşurarea acţiunii, situîndu-se printre puţinele existenţe umane luminoase în fabrica de la Topliceni. Lina e urmărită de T. Arghezi din primele pagini ale romanului şi pînă la ultimele, cînd evadează cu Trestie din acest mediu profund nociv, plecînd să-şi caute de lucru aiurea. Revenind atît de des asupra ei, romancierul desăvîrşeşte pînă în finalul romanului un portret pe cît de complet şi evocator, pe atît de frumos, înnobilîndu-l cu multiple şi alese trăsături fizice şi morale. În copilărie, Lina „avea o carne de floarea neagră şi trèzi ochi neînchipuiţi de albaştri". (*Lina,* pag. 13). Mai tîrziu, „avea picioare fin desinate, linia şoldurilor se înjghebase, sînii-i dădeau o nobleţă ciudată, cum numai natura şi mila ei fantezistă şi absurdă ştiu să o acorde fetelor fără rasă şi mătase, refuzînd-o fetelor bine născute, cu drepturi la estetică şi agrement. Mîinile îi erau coconeşti, grumazul înnalt şi alb. Schiţată subt umeri, clavicula, şi furişată în zdreanţa cămăşii, se sculpta trandafirie. Gura fetei surîdea cu trei petale : arcul buzelor şi limba". (Op. cit. pag. 16) „Vara silueta ei înnaltă colinda grădinile, şi părul ei negru adînc, contrastînd cu lumina violetă a ochilor, impresiona localurile, mira publicul, buchetele se vindeau numaidecît, şi Domnişoara Lina, aşteptată de florarii din piaţă ca o clientă de forţă, se ducea să-şi umple coşul, odată pe oră, după sezon" (Op. cit. pag. 17).

Mai tîrziu, în fabrica de la Topliceni, frumuseţea fizică şi morală prinde noi contururi şi, proporţional cu aceasta, preţuirea şi stima celor din jur : „Grumazul telefonistei, proaspăt, înconjurat de o dantelă, prinsă cu acul, de zmarald, se oprea, înnalt, în bărbia sprintenă. Obrajii luminoşi, ochii teferi, gura fragedă, nasul ridicat din vîrf, dimpreună cu buza de sus, urechile modelate dădeau feţei o distincţiune de mare cucoană. Fruntea ivorie se lăsa văzută din părul nou ca o mătase, cu fibra tare, încolăcit în jurul creştetului peste o cărare senină" (Op. cit. pag. 282). Reacţia sufletească faţă de Lina, diferind fundamental de aceea pe care o resimte în faţa unor degeneraţi ca Solo, Azner, Fink, Mîslin, etc., solicită

alt limbaj, alte mijloace de expresie, alte trăsături de penel pentru portretizarea tinerei. Dispare complet expresia dură, care reflectă aversiunea și repulsia scriitorului, dispare total tendința spre caricaturizare. În schimb, înnobilarea chipului fizic și moral al fetei înlocuiește culorile paletei în compunerea portretului. Oricum, și în acest caz, ceea ce domină arta portretistică este forța intuiției scriitorului de a scoate în relief viața lăuntrică a eroinei, ținuta ei morală, mai presus de frumoasele ei însușiri fizice. Gingășia portretului dezvăluie o anume sensibilitate a scriitorului, resursele artistice atît de multiple de care dispune T. Arghezi pentru evocarea celor mai diverse aspecte din viață.

Poarta neagră oferă, aproape în aceeași măsură, un șir de portrete, vecine uneori cu caricatura, consacrate unor oameni pe care scriitorul îi descoperă în lumea pușcăriașilor ori a salariaților din închisori. Spre exemplu, în bucata intitulată *Organizarea*, T. Arghezi configurează, cu multă vervă artistică și incisivitate, portretul unui grefier : „Înalt cît o scară de zugrav de fațade, cu picioarele imens de lungi, ras la față și pletos în creștetul capului, grefierul e un cumulard, care iscălește registrul de ieșire, cîntă din mandolină și scrie poezii. Nesatisfăcut în ce privește arta, dar bun funcționar, sătul de meserie, sufletul grefierului simte imboldurile academice și are impresia nestrămutată că ar putea să fie un mare poet sau romancier. Ca să dea o dovadă permanentă de extracția lui intelectuală deosebită, el și-a fixat și o estetică individuală a costumului. Haina lui, cu detalii prețioase la mîneci, se despică mult pe bust, prelungind gulerul pînă la stomac, deasupra cărui stomac reverul gulerului se unește în doi nasturi îmbrăcați în culoarea stofei costumului, ca să fugă iarăși despărțindu-se, pe dedesubtul buzunarelor pînă la spate, unde haina, modelată pe trunchi, comite cîteva fantezii de croială și cute, necunoscute în arhitectura croitoriei comune.

Pantalonii largi pe pulpe cad în strîmtoare pe genunchi și continuă strîmtîndu-și și adoptînd volumul piciorului, ca un ciorap, pînă la încălțăminte, în interiorul cărora dispare marginea lor misterioasă. Însă curmat aparent pe genunchi și deasupra carîmbului de cîte o bentiță, cracul poartă pe desenul musculaturii, proeminent prin postav, cîte un șir de nasturi de stofă. Buzunarele curmezișe decorează oblic și haina și pantalonii, iar de gulerul cămășii atîrnă o lavalieră de largi dimensiuni, ale cărei vîrfuri ajung la pîntec, și mai jos, ca aripile unei găini tăiate, atîrnată pe piept".

Întregul capitol conține o galerie de portrete de la Văcărești. Portretul grefierului se constituie, însă, prin minuția detaliilor, prin arta cu care scriitorul, observator fin, consemnează formele, dimen-

siunile, culorile ținutei vestimentare, aspectul fizionomiei acestui funcționar. Fără să indice direct înclinațiile, caracterele lui, pe care, în mod obișnuit, le reliefează cu violență uneori la alte personaje, aici scriitorul preferă să le sugereze, cu ironie și sarcasm chiar, prin „estetica vestimentară" a eroului. Fiecare cută, fiecare detaliu se asociază cu celelalte, constituind, laolaltă, imaginea unui ins ridicul, respingător. Darul scriitorului de a pune în lumină laturile caricaturale ale ființei umane fac și din acest portret, precum din multe altele din *Poarta neagră,* imaginea vie, foarte sugestivă a unuia dintre cei întîlniți în închisoarea de la Văcărești.

De regulă, Tudor Arghezi, înainte de a introduce în acțiune un personaj, îi face portretul. Aceasta, pentru a-l preveni pe cititor asupra aspectului exterior, dar mai ales asupra profilului moral al eroului respectiv. Din primele pagini ale romanului *Lina,* este adus în scenă, spre exemplu, bancherul Solo, care, în urma incidentului cu Lina la restaurant, devine subiectul unor largi comentarii în localitate. Înainte, însă, de a-și face eroul să se miște, să trăiască, să-și dezvăluie singur, prin propriile-i fapte, josnicia morală, T. Arghezi îl creionează suficient, cu mult sarcasm, chiar de la început, pentru ca cititorul să-l poată cunoaște și urmări apoi în ceea ce are mai caracteristic : „Crai de felul lui și îmbujorat de o perpetuă eczemă acoperită cu fard, domnul Solo se găsea constrîns să biruiască o contradicție. Repulsiunea pe care i-o inspira chiar doamnei Solo, victimă a două averi împreunate în aceeași casă, avea un rival în priapismul lui permanent. Ochi umflați, cu două guri îndopate ca prăjiturile cu cremă, se strecurau prin public, pîndind efectul asupra femeilor, al trecerii firmei lui, cunoscută și puternică, printre mese și chelneri, și auzul îi recolta, fără să-l înregistreze, vechiul calificativ de „scîrbos", obișnuit urechilor lui crăcănate" *(Lina,* pag. 18).

În opera lui T. Arghezi există numeroase lucrări în proză, consacrate integral portretizării unor oameni. În locul unor relatări de date și fapte pentru a dezvălui viața morală și socială a unei persoane, Tudor Arghezi recurge adeseori la portretizări, care sînt mult mai evocatoare, mai edificatoare decît orice alte precizări. Printre altele, menționăm figura *Președintelui,* din volumul *Pagini din trecut,* asupra căruia scriitorul stăruie îndeajuns pentru a-l înfățișa în toată monstruozitatea lui fizică și morală : „În ziua examenelor, domnul președinte, ras, înălbit și cochet, s-a prezintat la școală ca un vizir surîzător și urît, cu o familiaritate musulmană. Fizicul îl deservea cît și intelectul cu o figură între lăutar și cioclu, violetă, buzată și cu doi dovleci în pantaloni, unul în față și altul în locul opus, pe picioare scurte, de scăunel. O pată vînătă,

suspectă ochiului medical, i se întindea pe o jumătate de ochi și obraz, ca două Americi și pipăitul puhav îi era gras.

Decorul de carne neagră, cu descompuneri interioare, pe care pudra bărbierului nu putea să o-năbușe, ar fi dat numai o impresie de tristețe și de compătimire, dacă accentul berbant al complexului caricatural nu-l făcea odios între cucoane și domnișoare".

„Toată cariera lui universitară era cu dezgust cunoscută dascălilor care nu confundă datoria de director intelectual și educativ al studenților, cu limba căscată pe strechea virilă și la fiecare tentativă de a forța o ușe pentru o înaintare nemeritată și un plasament, domnul președinte s-a lovit cu nasul în cîte un băț și din nou și-a făcut vînt, încurajat de anumite servicii și nerușinări. Rămînea în el o imagine de Don Juan crăcănat și de cocoș opărit".

Baroane, Omul cu ochii vineți și altele sînt concepute în aceeași tehnică artistică, relevîndu-se mijloacele estetice specific argheziene, precum și repulsia scriitorului față de astfel de figuri. Adeseori, însă, T. Arghezi descrie, nu un anume ins, nu un individ oarecare, ci un tip social, întruchipare a atributelor unei categorii sociale. *Viciul boieresc*, printre altele, ilustrativă în acest sens, scoate în evidență atitudinea scriitorului față de astfel de oameni, configurîndu-le profilul moral și fizic într-un pamflet cu titlul de mai sus.

Sînt opere în care, chiar cînd portretul își poartă numele ca un accident neesențial, liniile lui interioare sparg limitele strîmte ale individualului, ridicîndu-l la proporțiile simbolului, cum se întîmplă, bunăoară, în volumul *Poarta neagră*, cu cele două magistrale evocări, Mitică Lăutarul, simbol al artistului, demoniac în inspirație și divin în misiunea lui spirituală, și Maria Nichifor, simbolul naturaleții poporului și al instinctului sfînt de maternitate.

Alteori, precum în *Un mic binefăcător, Domnul Constant* și altele, eroii înșiși sînt puși să-și facă portretul fizic și moral.

Compasiunea scriitorului față de oamenii umili, nedreptățiți, victime ale unei societăți rău întocmite, se reflectă la fel de limpede în portrete creionate în pamflete, precum *Sînge și aur, Sergentul Răiculeanu* și altele.

Ciclul de medalioane închinate lui *Pompiliu Constantinescu, Vasile Pîrvan, G. Tutoveanu, François Villon, Enescu* și *Menuhin*, profesorului *Reiner*, lui *Caragiale, Anton Pann, Eminescu* contrastează izbitor cu cele mai multe din portretele existente în creația argheziană, printr-o altă tehnică artistică utilizată în plăsmuirea lor și, mai ales, printr-o cu totul altă atitudine față de persoanele zugrăvite.

Dacă T. Arghezi dispreţuieşte şi bicuie în mod necruţător pe pseudointelectuali, în schimb personalităţile ştiinţifice, artistice au smuls lui Arghezi adeseori vibrante accente de admiraţie, materializate în scris. Partretul a fost, şi în aceste cazuri, calea artistică proprie scriitorului pentru a-şi exterioriza mai viu astfel de sentimente.

În medalionul *Pompiliu*, spre exemplu, consacrat criticului literar român de prestigiu între cele două războaie mondiale, Pompiliu Constantinescu, T. Arghezi notează : „După spusele unui prieten comun, care m-a chemat la îngropăciunea de duminică, unde n-am fost în stare să fiu, «Pompiliu s-a pregătit ani de zile să-mi facă o vizită la gospodărie şi s-a sfiit»"... „A fost caracteristica lui, sfiala. Copilandru şi la faţă, rumen ca o păpuşă de porţelan şi gingaş la suflet şi retractabil ca mimoza, proaspăt ca o virginală petală de roză, Pompiliu Constantinescu, rebarbativ, la cea mai favorabilă ambianţă, a ocupat locul cel mai curat, străin de complicaţii şi simplicităţi, sincer ca fluturele într-un petec de lumină"... „Mi-a zburat o pasăre, pe care nu o să o mai găsesc în ramurile mele niciodată."

* * *

Alteori, însă, T. Arghezi nu se angajează în plăsmuirea portretelor, ci se opreşte doar la notaţii unice. Totuşi, aceste unice notaţii au o mare capacitate de evocare, fixînd imaginea globală sau parţială a unei fiinţe în ceea ce are mai substanţial, mai caracteristic.

Iată, bunăoară, grupul statuar din *Belşug* :

El, singuratec, duce către cer,
Brazda pornită-n ţară, de la vatră.
Cînd îi priveşti împiedicaţi în fier,
Par, el de *bronz* şi vitele de *piatră*.

Impresia globală pe care ne-o formăm despre aceste fiinţe e creată de foarte încărcatele de forţă expresivă epitete substantivale *de bronz* şi de *piatră*.

În alte poezii, însă, T. Arghezi lărgeşte oarecum sfera detaliilor. Şi în aceste cazuri, notaţiile reuşesc să definească prin cîteva linii aspectul fizic şi moral esenţial al unei fiinţe. Este, spre exemplu, cazul poeziei *Satan* :

Călătorind pe malul furtunilor latine,
L-am întîlnit, sol paşnic, pe-o stîncă de topaz,
Cu ochii, rîpi de umbre, deschişi din cer spre mine.
Cu talpa roză, linsă, subt munte, de talaz.

Gol în imense zare, tăcut și gînditor,
Cu brațele păroase, la piept, făcute cruce,
Privea la luntrea-mi albă pe undă cum se duce
Tîrîtă de vîrteje, — *picior peste picior.*

. . . .

Și se-ntreba atuncea speranța mea mirată :
Cine-ar fi fost să fie *bărbatul uriaș,*
Oprit pe țărmul lumii, *cu-o mînă-atît de lată*
Încît putea să joace pe deget un oraș ?

. . . .

El își întoarse capul puțin, strîmbînd în loc
Plantele, ca mingea, și luna cum e chifla —
Și *încruntînd sprinceana pe ochiul lui de foc,*
Răspunse Europei, *orgolios,* cu tifla.

Prin cîteva creionări : *ochii rîpi de umbre, cu talpă roză, linsă, subt munte, de talaz, bărbatul uriaș, mîna lată, încît putea să joace pe deget un oraș, încruntă sprînceana pe ochiul lui de foc, tăcut și gînditor, orgolios, meditativ,* se încheagă un admirabil portret fizic și moral al acestei uriașe apariții.

De aceeași putere de evocare dispun și cele cîteva trăsături fizice ale celor doi eroi în încleștare în poezia *La popice,* cele cîteva notații de ordin fizic și moral din *Maica Scintila,* precum și din alte poezii. Se distinge, însă, în mod cu totul excepțional, admirabilul portret realizat în poezia *Rada :*

Cu o floare-n dinți
Rada-i un măceș cu ghimpi fierbinți.
Joacă-n tină
Cu soarele-n păr, ca o albină.
Se-apleacă, se scoală, sare,
Cu sălbile zornăitoare,
Ca niște zăbale spumate.
Se încovoaie pe jumătate,
Oprește șoldu-n loc, zvîrle piciorul
Spre pîlcul, în cer, unde Săgetătorul
Ațîne noaptea drumul vultùrilor de-argint

Și-a dezvelit sărind
Bujorul negru și fetia.
Parcă s-a deschis și s-a închis cutia
Unui giuvaer, de sînge.
Ai pune gura și-ai strînge.

Statuia ei de chihlimbar,
Ai răstigni-o, ca un potcovar
Mînza, la pămînt,
Nechezînd.

Metaforele, epitetele, comparațiile care configurează tabloul se înseriază în plastice imagini, evocînd un foarte sugestiv portret în plină mișcare. Rada este „un măceș cu ghimpi fierbinți", cu „soarele-n păr ca o albină", „statuia ei este de chihlimbar", sărind „și-a dezvelit bujorul negru și fetia", care-i ca „un giuvaer de sînge". Toate aceste expresii figurative, prin excepționala lor forță sensibilizatoare, dezvăluie marea artă argheziană de a „aviva" cuvintele, de a le încărca cu grele potențe artistice. Calitățile de dansatoare ale *Radei* sînt viu relevate prin expresiile : „se încovoaie pe jumătate", „oprește șoldu-n loc, zvîrle piciorul", face „sălcii, nuferi și ape cînd joacă", „stoluri și grădini și catapetezme", îmbolnăvindu-l pe poet de „mirezme" și de „cîntece".

O altă poezie remarcabilă tocmai prin arta portretistică este *Fătălăul*. T. Arghezi consacră integral această poezie zugrăvirii unui „tîlhar de drumul mare" :

Cu vreo cîteva tuleie,
Mă, tu semeni a femeie.
La sprînceană,
Fetișcană,
Subsuoară
De fecioară.
Ai picioare
Domnișoare,
Coapsa lată,
Adîncată,
Ca-n zuvelci ;
Urechile, ca doi melci ;
Doi zulufi cu doi cîrcei ;
Două boabe de cercei
Dezlipite, de muiere.
Și — al dracului ! — a miere
Și a tiparoase
Hoitul tău miroase.
Ți-este mîna
Ca zmîntîna,
Degetele ți-s —
Parcă ți le-a scris —
Gemene,
Să semene ;
Degetele : ca viermușii,
Pielea : pielea corcodușii.
Solz de sticlă-n unghie.
Ochiul tău înjunghie,
Gura ta subt firișoare-i
Pafta cu mărgăritare.
Buzei tale apă dă
Fîntîna și leapădă.
Fata, de cum te-o vedea,
Ca din vînt rămîne grea,
Căci pleoapa de ți-o ridici
O ciupești cu trei furnici.
O fi fost măta vioară,
Trestie sau căprioară
Și-o fi prins în pîntec plod
De strigoi de voevod ?
Că din oamenii de rînd
Nu te-ai zămislit nicicînd,
Doar anapoda și spîrc,

Cine știe din ce zmîrc,
Morfolit de o copită
De făptură negrăită
Cu coarne de gheață,
Cu coama de ceață,
Cu uger de omăt —
Iese așa fel de făt.

Din atîta-mpărechiere și împreunare,
Tu ai ieșit tîlhar de drumul mare.
Na ! ține o țigare.

Portretul se încheagă dintr-o suită de detalii fizice, exprimate prin metafore, prin multe comparații, epitete, precum și expresii cu sens direct. Arta portretistică se distinge aici printr-o manieră vădit influențată de literatura folclorică. Nu numai dimensiunile și ritmul versurilor, dar făurirea, ca atare, a imaginilor se desăvîrșește după modele populare. Deși detaliile vizează, în general, portretul fizic al personajului, totuși, atît prin versurile din final, cît și, pe parcurs, prin unele elemente, poetul sugerează, discret, anume laturi morale ale acestui ins.

În alte poezii, dintre care menționăm, în special, *Candori,* scriitorul urmărește cu exclusivitate zugrăvirea unui profil moral, a unui portret psihologic. Este foarte izbitor contrastul dintre fariseismul, „evlavia" fără margini, pe de o parte, și ceea ce reprezintă în realitate — un spărgător, un hoț de buzunare, un asasin, pe de altă parte. Portretele din *Flori de mucigai* sînt, în general, de o plastică minuțioasă și nedeformată de adîncimea sensibilității din *Poarta neagră.*

Este, în procedeul prezentului volum, o evidentă decantare de lirism. Bunăoară, portretul lui *Lache* :

Țepos ca un cui
Licăre ca sabia,
Forfota ca vrabia
Să-și păstreze taina lui.

precum și al schilodului din *Sfîntul,* unde și nota poetică se adaugă la preciziunea realistă :

E cel mai slut dintre betegi.
Tălpile-i sînt întoarse la gură,
Genunchii-s rupți din încheietură ;
Fluierele sucite și bătute
S-au împietrit pe tăcute.
Ca niște aripi, umerii-i s-au frînt,
Și ochii lui caută a sfînt.
A rămas mic cît un pui
Chinuit în toate zgîrciurile lui.

Tabloul realist şi naraţiunea sînt căile în *Flori de mucigai* prin care poetul ne introduce în lumea închisorii. Uneori poetul foloseşte portretul individual, alteori cel colectiv. Prin materialul de observaţie ne găsim în prelungirea directă a *Porţii negre.*

* * *

T. Arghezi este, însă, şi un pictor al urîtului, aproape unic în felul lui sub acest raport. Hidosul din viaţă, aspectul degradat al vieţii umane reţine deseori atenţia lui Arghezi. Multe poezii şi bucăţi în proză dezvoltă anumite laturi urîte din viaţă, ridicîndu-le pînă la monstruos. Nimeni în literatură română şi poate nici reprezentanţii celui mai crud naturalism din literatura universală nu au cultivat într-atît zugrăvirea urîtului ca Tudor Arghezi.

Iată un aspect de viaţă, înfăţişat în poezia *Dimineaţa* :

. . . .

Aznoapte cu luna şi plopii,
Opt bòlnavi au dat ortul popii.
De foamea şi chinul răbdării
Lipită li-i burta de şira spinării,
Şi-n fundu-i, distrat şi ridicul,
Ocheşte sinistru buricul.

Cu toţii-s în pieile goale,
Au bube cleioase pe şale,
Noroaie de sînge pe piept şi picioare.
A morţii atroce şi grea impudoare
Dezvăluie cinic ce vor,
În viaţă, organele lor.

Imaginea trupurilor scheletice zugrăvite aici ne duce cu gîndul la scene din Infern, de proporţie mitologică hugoliană.

În final este creionat un alt tablou, al unei făpturi feminine, sfîrşite în aceleaşi condiţii :

În colţ, un condei
Înseamnă cadavrul şi-al unei femei
Bălaie, subţire, ea-şi ţine deschis
Pe lespede trupul, defunct paradis,
Pe cînd îşi arată gîndul hîd
Paznicii vii, care rîd.

Prin cîteva trăsături : „bălaie", „subţire", „defunct paradis", T. Arghezi izbuteşte să proiecteze imaginea, cu însuşirile esenţiale, ale femeii defuncte.

Ion Ion, din poezia cu același titlu, reține mai îndelung atenția poetului, fiind prezentat într-un portret mai complet, mai expresiv :

În beciul cu morții, Ion e frumos.
Întins gol pe piatră, c-un fraged surîs.
Trei nopți șobolanii l-au ros
Și gura-i băloasă-i ca de sacîs.

Cînd cioclu-l ridică-n spinare,
Ion parc-ar fi de pămînt.
De-l pui poate sta în picioare.
Dar brațul e moale și frînt.

În ochii-i deschiși, o lumină,
A satului unde-i născut,
A cîmpului unde iezii-a păscut,
A încremenit acolo străină.

Departe de vatră și prins de boieri,
Departe de jalea mămuchii,
Pe trupu-i cu pete și peri,
În cîrduri sînt morți și păduchii.

Detaliile existente : frăgezimea surîsului, chipul frumos al lui Ion, lumina din ochii lui deschiși, e greu ca de plumb, brațul e moale și frînt, trupul cu pete și peri e plin de cîrduri de păduchi și ei morți — sînt suficiente pentru a sugera dramaticul sfîrșit al tînărului, starea de degradare fizică în care se găsea la trei zile după moarte. Poetul subordonează toate aceste detalii viziunii sale sumbre asupra stării generale a deținutului, subsumează totul ideii de a pune în lumină tragismul vieții acestui ins. Se deslușește, totodată, discret, participarea afectivă a poetului, compasiunea față de tînărul smuls de „boieri“ de lîngă ai lui.

Sentimentul morții este poate cea mai profundă realitate din viața înlănțuită a pușcăriei. Moment suprem de meditație și umanizare, moartea depășește prin mister cadrele rigide ale promiscuității de penitenciar. Și portretul slujește lui Tudor Arghezi ca teren de realizare artistică supremă a imaginii pline de dramatism a degradării omului prin moarte.

EXPRESIA METAFORICĂ

Una din caracteristicile principale ale stilului arghezian este dezvoltarea metaforică. Poetul gîndește metaforic, prin imagini care produc o puternică impresie asupra cititorilor. În *Agate negre*, în *Creioane* și *Inscripții*, în *Psalmi* sau poezii cu caracter peisagistic ori portretistic, T. Arghezi proliferează o abundentă floră metaforică. Prin forța lor sensibilizatoare și evocatoare, aceste expresii figurative participă esențial la împlinirea aspirațiilor estetice ale autorului, la definirea profilului moral-artistic al scriitorului, la dezvăluirea laturilor caracteristice ale personalității argheziene. Prin mijlocirea metaforelor, poetul își exprimă cu pregnanță trăirile sale interioare, uneori sentimentul de admirație adîncă, de bucurie, alteori amenințarea, condamnarea, sentimentul de ură, de revoltă în fața unor realități reprobabile. Atitudinea ironică, atît de proprie firii lui T. Arghezii, se exteriorizează, îndeosebi, cu ajutorul metaforelor.

Caracterologic, metaforele argheziene s-ar putea împărți în două mari grupe, și anume : *plasticizante și revelatorii.* [1] Unii exegeți ai operei lui T. Arghezi au negat caracterul plastic al verbului arghezian, sesizînd, însă, pe de altă parte, concretețea, materialitatea lui.

Am distinge, așadar, în primul rînd, categoria metaforelor plasticizante, care ocupă locul de frunte printre mijloacele stilistice

[1]) Lucian Blaga a consacrat acești termeni în lucrarea sa *Geneza metaforei și sensul culturii.*

argheziene. De regulă, aceste metafore se produc prin apropierea unui fapt de altul, mai mult sau mai puţin asemănător, prin transferul de termeni de la unul asupra celuilalt, care se face numai pentru plasticizarea unuia dintre fapte. Cum remarcă teoreticienii problemei, nu se plasticizează un fapt prin altul, ci expresia incompletă a unui fapt prin expresia altui fapt. Metaforele plasticizante au menirea, în primul rînd, de a exprima carnaţia concretă a faptului, pe care cuvintele cu sens propriu nu o pot exprima deplin. În general, aceste metafore nu îmbogăţesc conţinutul noţiunii, al faptului. Metaforele plasticizante sînt folosite pentru exprimarea concentrată a faptelor, a noţiunilor, cu maximă forţă sugestivă, pe care cuvintele cu sensul lor direct, de obicei palide, nu le-ar putea exprima decît dacă ar fi utilizate într-un număr mult prea mare. Ca atare, aceste metafore înlocuiesc un întreg balast de cuvinte, căci expresia directă este îndeobşte prea puţin sugestivă. Tocmai aceasta este şi funcţia estetică a metaforelor plasticizante, de a compensa insuficienţa expresiei directe prin expresiile indirecte, printr-un transfer de termeni, prin metafore. Adept consecvent al unui stil concentrat, supraconcentrat chiar, ostil declarat al stilului „lăbărţat", T. Arghezi află în metaforă, în general, tocmai mijlocul expresiv cel mai potrivit năzuinţelor sale artistice, propriului său stil în creaţia literară.

După semnificaţia şi natura lor, metaforele plasticizante se pot diferenţia în două mari categorii în cadrul liricii argheziene-*peisagiste* şi *protretistice*. Tablouri din natură, succint şi viguros conturate, portrete umane, energic şi puternic evocatoare, populează poeziile lui T. Arghezi, dobîndind viaţă şi superioară împlinire artistică prin prezenţa metaforelor. Arghezi posedă un mare dar de a zugrăvi, prin cîteva trăsături de penel, complexe profiluri umane, o mare diversitate de tablouri oferite de imensitatea spaţiului cosmic ori de natura telurică. Arghezi nu transfigurează viaţa, natura, cum se întîmplă în creaţia eminesciană. Dimensiunile realităţii, concreteţea ei poliexistenţială apar cu cele mai autentice atribute. Poetul încarcă cuvintele cu nuanţe, de grele sugestii, capabile — cum afirmă G. Călinescu — să deschidă de odată „zece porţi", „zgomotos şi simultan peste ameţitoare perspective". Metafora argheziană, prin structura, prin esenţialitatea ei, prin viziunea şi întreaga ei semnificaţie şi potenţă estetică, este alta decît cea eminesciană.

Atitudinea activă a scriitorului faţă de limbă este foarte evidentă pretutindeni. Poetul s-a luptat cu expresia, supunînd-o, modelînd-o după condiţia sa interioară, după resortul intim sufletesc, care solicită cuvîntul cel mai cuprinzător şi colorat. O trăsătură

fundamentală a contribuției lui Arghezi la îmbogățirea limbajului poetic și a limbii literare în general nu constă atît în introducerea de cuvinte noi cît mai ales în învestirea celor existente cu noi forțe expresive, necunoscute pînă la el. Poetul însuși mărturisește în acest sens că noutatea limbii lui nu are nou decît „aspectul nou al acelorași cuvinte, puse să comunice unele cu altele și să se împrumute între ele, așa încît un critic superficial nu le mai recunoaște". Poetul valorifică resurse neexplorate ale limbii vorbite, acordînd cuvîntului o considerabilă însemnătate în procesul creației. Unele cuvinte, — după propria-i mărturisire —, au în vers „greutatea unui miligram, altele greutatea unui munte răsturnat din temelia lui pînă în patru silabe". Conștient de faptul că vorbele lăsate în voia lor sînt ca niște „timbre uscate", scriitorul se luptă cu materia limbii pentru a o dota cu o putere de evocare peste înconjurul lor îngust, cînd ele se află în singurătate. De aceea, spune Arghezi : „Cînd vine cîntărețul, povestitorul sau apostolul, cuvintele tremură ca păsările îndrăgostite la ivirea liniștitelor dimineți... Miracolul cuvîntului se îndeplinește cu miracolul înflăcărării lui. Prin cuvinte trec lămpile cu raze divergente ale talentului de a le reconstrui".

Bogăția imagistică argheziană, caracterul novator al artei lui Arghezi, geniul său artistic se relevă mai ales în domeniul metaforei. Forța de „avivare" a cuvîntului, de dotare a expresiei cu noi și inegalabile valențe stilistice se dezvăluie cu pregnanță în modul cum poetul făurește aceste expresii figurate, în toată diversitatea semnificației lor. Pentru înlocuirea expresiilor directe cu altele care sugerează indirect obiectul, Arghezi recurge la o imensă gamă de noțiuni, din cele mai felurite sectoare ale vieții — din universul extraterestru, din universul pămîntesc, din universul vieții intime al poetului însuși. Stele, luceferi, aștri și planete, fenomene ale naturii, copaci, flori, animale sălbatice ori domestice, diverse obiecte etc. servesc, în egală măsură, scriitorului pentru plăsmuirea metaforelor, pentru zugrăvirea fizică ori morală a vieții, pentru definirea sensului existenței.

Abundă în poezia argheziană metaforele plasticizante cu caracter *peisagistic*. Un exemplu elocvent din cele multe îl oferă poezia *Viscolul* din ciclul *Stihuri*, ediția 1966 :

Iată, iarna vine albă,
Sunînd țurțurii din salbă,
În odăjdii și stihare,
A venit *mîngîietoare.*
Și o văd cum *își agață*
Ciucurii-n pridvor de gheață,
Cum îmi pune noaptea-n geam
Flori de care vara n-am,
Și le coase
Cu mătase.

Așternută cu peschire
Și tăceri de mînăstire,
Prin livadă-mi lasă *dar,*
Policandre de cleștar,
Cu un roi aprins în ele
De scîntei și de mărgele.

Vai de păcatele mele,
Astăzi pare să m-nșele!
Vai de noi, ce vînt cumplit!
Zece zile-a viscolit,
Zece nopți ne-a zguduit.
Zece nopți și zece zile
Huruiau mii de tocile,
Ascuțind, printre nămeți,
Suliți, săbii și săgeți,
Că *Vicleanul* e cu noi,
Fără veste, *în război.*

Zimbrii-n turme, herghelii,
Se-alungau peste cîmpii,
Armăsarii-n lumea largă
Călcau Dunărea s-o spargă
Cu cirezile năuci,
Speriate de năluci,
Năvălind să se afunde,
Aiurite în neunde.
Bărăganu-i, între zări,
Coame, coarne și *spinări*
De harapnice și bice
Bolțile stăteau să pice,
Și în huiet și urale
Stîlpii lor să se prăvale.

S-a strîns haosul să urle :
Tobe, buciume și surle.
Șesul crește, ceas cu ceas
Niciun sat n-a mai rămas.
Unde-s turlele, că nu-s ?
Unde-s crucile de sus ?
Din biserica-ngropată
Numai una se arată,
Ca-ntr-un cimitir pustiu,
Mai e om pe lume viu ?
Casa noastră ca o moară,
Face zoană de săcară
Și tărîțe de zăpadă,
Val-vîrtej, grămezi-gramadă.

. . . .

Giulgiul alb, pînă departe, -i
Presărat cu aripi moarte,
Pițigoi și pitulici,
Noduri parcă de panglici.
Ne-a murit lîngă fereastră
Și o pasăre albastră,
Fără să cunoaștem daca
Ne-a cerut culcuș săraca.

Tabloul unei naturi răscolită de stihiile dezlănțuite, universul întreg transformat într-un haos în care *urlă huruitul miilor de tocile, tobe, buciume* și *surle* dobîndește dimensiuni apocaliptice în această poezie. Dacă, inițial, *odăjdiile* și *stiharele, țurțurii din salbă* și *policandre de cleștar* configurează imaginea unei naturi liniștite de iarnă, mai apoi *turmele de zimbri, hergheliile de armăsari, sulițele, săbiile* și *săgețile* sugerează cu maximă putere de evocare viscolului ajuns la paroxism. Poetul selectează elementele cele mai pline de forță evocatoare din domeniul vietăților sălbatice, al armelor șuierătoare, al instrumentelor care produc puternice sgomote, pentru ca, laolaltă, să compună un tablou unic prin măreția lui înfricoșătoare. Prin caracterul lor plasticizant, metaforele din această poezie nu tind să îmbogățească conținutul noțiunilor, al faptelor de viață, ci să sugereze, potențînd la maximum, concretețea realității imaginate de poet și descrisă în poezie. Înlocuirea

termenilor cu sens propriu prin alții cu sens figurat mărește forța sugestivă a imaginilor, ajungînd chiar la o hiperpolizare a aspectelor viscolului. Metaforele, aici, duc la realizarea intenției scriitorului în cel mai înalt grad artistic.

Forța imaginației poetului, puterea sa de sugerare și de potențare a aspectelor de viață prin metafore îl situează pe Arghezi printre marii artiști ai cuvîntului în arta peisagistă. Pentru zugrăvirea altor tablouri similare, precum cele din *Viscolul,* poetul recurge la mijloace de expresie de același fel. În *Vînt străin,* bunăoară, reapare imaginea unei naturi în plină dezlănțuire a forțelor cosmice. Substanța tabloului este generată de numeroasele metafore, asemănătoare prin natura și puterea lor de evocare cu acelea din *Viscolul :*

Vîntul . . . . . .
. . . .
Pustnic și întărîtat,
Plugul și l-a-ngenunchiat.
Rupe, scurmă și *sfărîmă,*
Umple cerul cu țărînă.

Își mînă cu miile,
Negre, hergheliile.
Răscolește mările,
Le varsă căldările...

Ia-n vîrteje turmele
Și le pierde urmele,
În *spinare, să răstoarne*
Taurii izbiți, în coarne.
Pune zările pe fugă
Prinde munții și-i înjugă
Cu pădurile gălbui
Alergînd în *hora lui.*
Năvală de ropote,
Gloate-adînci de clopote.

Imaginea unei naturi agitată de vînt apare în mod frecvent și în alte poezii argheziene. O întîlnim, astfel, în *A venit* :

Are să vie vîntul, poate,
Cu *sulurile desfășurate.*
Poate o *umbră albă*
Cu *luna în salbă.*

precum și în altele. Pretutindeni, aceeași imagine a naturii se constituie din metafore plasticizante peisagiste, dotate cu mari forțe sensibilizatoare, de potențare. Aceeași natură dinamizată, ale cărei aspecte sînt integral sugerate prin mijlocirea suitelor de metafore plasticizante peisagiste, constituie obiectul artei argheziene și în alte poezii, precum în *Prigoana :*

— Porniră și norii.
Convoaie duc toamna-n mormînt.
Grămezi de lințolii se sfîșie-n vînt,
În luptă cu corbii, vîrtej cu cocorii,
— Din negură fulgerul sare.

L-astupă *un munte* ce trece
Şi-apoi se despică în zece.
Pe culmi *zboară spume şi valuri de sare*
Cu monştrii de mînă aleargă zmintite
Femeile slute, cu muget de vite,
Subt biciul de haos ce şerpuie-n zare
Mînat de gigantul Satan gol, călare,

sau în *Cenuşa visărilor* :

— *Se scutură vîntul şi geme.*
Pămîntul e una cu cerul,
Oraşele-s bulgări şi gheme,
Ghitare adînci de blesteme,
Şi aerul rece ca fierul.

Pămîntul e-o *moară deşartă*
Cu *larve cerşind adăpost.*

sau în *O noapte* :

Întreaga noapte au *cîntat din sute*
De fluiere, cimpoaie şi *viori*
Şi din uneltele necunoscute
Vîntul şi ploaia pe învelitori.
Vulturii, corbii au venit cu toţii
Şi rîd în coruri grave de metal.

În cele mai multe poezii, natura apare însă senină, indiferent de anotimp ori de momentul zilei cînd e surprins faptul de viaţă. Metafora deţine un rol primordial în cadrul mijloacelor artistice argheziene utilizate de poet în peisagistică. Un alt exemplu — poezia *Miere şi Ceară* :

Fetele, albinele
Au furat sulfinele,
Ţărînă de soare,
De pe flori uşoare,
Pulberea de lună
De pe mătrăgună,
Scrumul de şofran,
Nea de măghiran,
De pe izma-creaţă,
Broboane de ceaţă,
Lînă de tămîie
Şi smirnă, molîie —
Soiuri de lumină
Făcută făină —
Li se-aştern ca pînzele
Toate dupăprînzele,
Şi la toate ceasurile
Trîmbele, atlasurile.
Cred că va-ncăpea
Într-un stup şi-o stea,
Care a venit
Şi s-a rătăcit
Dintr-un roi de sus.
Şi care diseară
E miere şi ceară.

Hărnicia albinelor se definește cu pregnanță pe fondul tabloului naturii, viu și puternic colorat prin metaforele folosite de poet.

Alte poezii consacrate integral sau parțial descrierii naturii demonstrează în aceeași măsură talentul de peisagist al poetului. *Niciodată toamna,* unii *Psalmi, Belșug, Mînăstire, Heruvic, Potirul mistic, Icoană, Vraciul, Incertitudine, Miez de vară* etc. conțin tablouri peisagiste, în care metaforele plasticizante definesc esența lor. De exemplu, în *Heruvic:*

. . . .
Cîmpia scoate-n brazde *bijuterii de rouă*
Și pomii pun *coroane* și *nimburi* pentru mine
. . . .
Și, seara, învelindu-și grădinile cu *crep,*
Sînt altoit cu visuri, ca un ocean cu stele.
Nu știu *culesul lumii* de unde să-l încep,
Din cîte *flori de aur* mi-ajung pînă-n zăbrele.

Împrejmuit cu *noaptea,* aștept ca o *făclie,*
Înfășurată-n iederi și-n frunze de leandru
Și încă neaprinsă, la ora mea tîrzie
În vîrf să mi se lase *o stea* din policandru.

În *Binecuvîntare,* spre exemplu, poetul vorbește de „monarhia minerală", în *Pia,* de „inel de foc", de „brățară", în *Tîrziu de toamnă,* de „somnul funerar", în care e învăluit întregul parc, precum și de „fumegoasele oglinzi", în *Belșug,* de luna care-și așează „ciobul pe moșie", într-un *Psalm,* de „săgeata nopții", care „zilnic vîrfu-și rupe" și „se-ntregește cu metal", de „o ieșire din cristal", de un „stejar de brîie de lumini", noaptea e „martor de smarald" etc., metafore cu o funcție de potențare, de reliefare puternică a aspectelor caracteristice ale realității.

Admirabile metafore care susțin cu multă forță artistică imagini pline de viață din natură se întîlnesc într-un mare număr de poezii. Cîteva exemple :

Unda-ntinsă, val cu val, / Pînă-n malul celălalt / Spală-n *lapte de opal* / Cerul scund și plopul nalt. / ; Peste zare, uriașă, / Creasta-și suie un *hotel* / ; În tot cerul, dat *cămașă,* / A-mbrăcat azurul el. / *(Marină) ;* Pietrișul roșu, boabe, al grădinii, / Îi sînt, bătuți și risipiți, *ciorchinii* /. *Plocate grele se urzesc treptat* / În care frunzele s-au îngropat / ; Și-n *fluierul de sticlă* al cintezii / Se *joacă mițele cu iezii* / *(Vînt de toamnă) ;* Prin singurătatea lui Brumar / Se risipește parcul cît cuprinzi, / Învăluit în *somnul funerar* / Al fumegoaselor oglinzi / ; Căci prin mijloc, *bolnav* de mii de ani, / Întunecat în adîncimi un lac e-ntins, / Și *sîngele,* din vii și

din castani, / Pe fața ruginie a undelor s-a prins / *(Tîrziu de toamnă)*; *Nalt candelabru, strajă de hotare,* / Stelele vin și *se aprind* pe rînd / *În ramurile-ntinse pe altare* / *(Psalm)*; Și pe-al *cerului pieptar* / Scapără frumoșii teferi / Sumedenii de luceferi / Plini de voie și de har. / ; Din apus la răsărit / Toată *iarba de pe cer* / Mică-n bob cît un piper / *A-nflorit și-a tresărit* / *(Miez de noapte)*; *Săgeata nopții* zilnic *vîrfu-și rupe* / Și zilnic *se-ntregește* cu metal. / Sufletul meu, deschis ca șapte cupe, /, Așteaptă o ivire din cristal, / *Pe un ștergar cu brîie de lumină* /, Spune tu, Noapte, *martor de zmarald,* / În care-anume floare și tulpină / Dospește sucul fructului Său cald? *(Psalm)*; Niciodată toamna nu fu mai frumoasă / Sufletului nostru bucuros de moarte. / *Palid așternut* e șesul cu *mătasă* / Norilor, copacii *le urzesc brocarte.* / Casele-adunate ca niște urcioare / Cu vin îngroșat în fundul lor de lut, / Stau în *țărmu-albăstru-al rîului de soare* / *Din mocirla cărui aur am băut* / ; Cine vrea să plîngă, cine să jelească / Vine să asculte-ndemnul ne-nțeles /, Și cu ochii-n *faclă* plopilor cerească / Să-și îngroape umbra-n umbra lor, în șes. / *(Niciodată toamna)*; Clopotele-au ostenit, / Liliecii din clopotniți / Dau de cerul risipit / Pretutindenea din *solniți* / ; Luna-*și mînă lin păunii Pe întinsu-i așternut* / ; Timpul cel adevărat / Vine-n *aripi* împrejur, / Și pe capul meu plecat / *Varsă poale de azur.* / *(Mînăstire)*; Decembre, ca un paradis / *De marmuri și scîntei,* / *Hlamida și-a deschis* / Și, dintre tei, / Un *vuiet lin de clopoței* / *Suspină*-abia, ca-n vis. / ; *E feerie de argint* / *Cristalizat în turnuri lungi* / Și pe cît ochii ți-i alungi, / Pe cît ajungi, / E *marmur alb, neprihănit,* / *Pustiu și nesfîrșit* / *(Drum de iarnă)*; Noaptea întinde *scoarțe, plocate* și *covoare,* / *Urzite* cu *zigzaguri și cu chenar mărunt* / În care se repetă izvodul de culoare / Și chipurile crucii și florile, cum sînt. / În fața lumii, dreaptă, șoseaua-n *vărgi cu plopii* / *S-a pardosit cu țoale* din Jii și Mehedinți, / Și-n umbra fiecărui copac așteaptă popii, / Strîngînd în mîini tăcute cădelnițe fierbinți. / *(Icoană)*; Cum e-n mijlocul tăcerii, / Adîncită-n *văgăuna* / Nopții palide, ca luna / Licărind în *bruma serii* *(Agate negre)*; Dorm în umbră legănate lebezile-n puf de undă, / *Cuiburi albe,* printre stele *furnicar,* / ; *Plîngeri de viori și fluier* cad în lac *mărgăritar* / Și se-aud din depărtare lovind unda cîte una /. *(Caligula)*; Cîmpia scoate-n brazde *bijuterii de rouă* / Și pomii pun *coroane și nimburi pentru mine.* / În *giulgii* clătinate se leagănă cu lacul / Făptura, pretutindeni de față și dosită, / A celui ce, cu *firul de umbră și cu acul* / *Scînteii, îndesește pînza mereu pe sită.* / *(Heruvic)*; Văzduhu-i face parte din avut / Cu-al *zalelor de stele așternut* / *(Psalm)*; La ceasul cînd luna-n *zăbranice,* mută, / Intră ca un taur cu coarne-n stihie. / ; Coboare-se cerul,

furtuni de alice / În cîmp să v-alunge cu *stelele-n bice (Blesteme)*; Înşirînd minunea firii cu grosimea-ţi *de mătase, / Fundul mărilor de ceruri îl vei înnădi şi coase* /. Tot călătorind vei pune şesurilor, peste ţară, / *Aşternuturi vii de salbe, împrejururi de brăţară,* / Şi-n pămînt, arat sălbatec şi-apăsat încins cu fierul, / *Brazde-n lungu-i de luceferi,* îngropînd în maluri cerul. / *(Apă trecătoare)*; Fulg limpede şi pur, / Te-aştept să te scobori, / *Petală de pe flori* / *Sădite în azur.* / Azurul se încheagă / Să facă iernii *salbă* / E-o *trudă-n* bolta-ntreagă / Să-ţi facă *fiinţa albă (Zăpadă)*; Sub povîrnişul caselor de şiţă / Întîrzia din ceruri o şuviţă, / Oprită-n *marea moartă* a nopţilor din sat, / De-o *cracă neagră de potop uscat.* / *Turmele albe de azur şi foc* / Încet s-au strămutat din loc. / S-a răsucit lumina-n sine ca zuluful. / Cerul, dezumflat, şi-a strîns *burduful*; *Dropii de beznă se tîrăsc îngenunchiate (Schivnicie)*; Ape fără oglindire, / *Sfoara pîraielor subţire* / Care-ntr-o dîră se zbate / *Pe păturile otrăvite ale ălbiei uscate?* / (Timpuri); Zilele albe, iată, au început să plece, / Ca nişte bărci tăcute, pornind fără lopeţi. / În ţărm se face seară, şi steaua-n cerul rece / *Păzeşte cripta nopţii cu candeli şi peceţi (Toamnă de suflet)*; Îmi atîrnă la fereastră / *Iarba cerului albastră,* / Din care, *pe mii de fire,* / *Curg luceferii-n neştire (Incertitudine)*; Luna *ninge chiparişii* / Cu *funingini de argint.* / Unda pare *amurgind.* / Turnurile par trimişii / Unui rege, ca s-asculte. / El le-a pus pe cap comori, / *Chivăre cu pietre multe,* / Şi le-a dat şi trei surori. / Păsările trec în zbor. / Păsările sînt *de aur.* / Pentru cine ciocul lor / Duce-acolo *foi de laur?* / Au *rubine*-n ochi şi-n ghiare. / Din fîntîna cu căldare. Cercuită cu ghirlande, / Scoate-o fată *diamante.* / *(Cetate medievală)*; Ogor pustiu şi neumblat. / S-a tot risipit, s-a tot adunat. / Luna-i într-un *coş de vatră veche.* / Şi soarele-*aninat de-o ureche,* / *Cofă de lut, atîrnă de-o prăjină,* / Mînjit cu *zmalţuri* ce-ar *fi fost lumină,* / Uscate stele, pe *coceni de ostreţe,* / Încep de Slăvi şi cer să se dezveţe / *(Ogor pustiu)*; La ce folos că-mi străluceşti, tu, soare, / C-ai pus grădina noastră-n sărbătoare, / *Că pardoseşti pămîntul cu covoare,* / *Ştergare* şi *peşchire* şi *plocate,* / Şi aşterne cărările nemaiumblate, / Că umpli casa cu lumină albă, / Că ne atîrni de ramuri *salbă după salbă,* / *Un cîrlionţ de aur, un cîrcel,* / Cînd *o beteală, un inel ori un cercel,* / Pe pomii *unşi în vîrfuri nante* / *Cu miruri şi ulei de diamante,* / Nu ai lăsat nici din scaieţi niciunul / A nu-aminti-n *odăjdii de rouă* şi Crăciunul. / *Mărgelelor din ghimpi şi spini* nu preget / Să le adaug *o mărgea din deget (În deşert)*; *Opaiţele nopţii* s-aprind la mii de poştii, / *Din ţări în ţări de stele,* din ce în ce mai sus. / Din fundul Mării Moarte pînă-n văpaia Cloştii / Nu-i nimenea nemernic şi singur ca Isus. *(Psalm).*

Poezia peisagistă are o tradiţie reprezentată prin mari artişti ai cuvîntului în literatura română. E deajuns să amintim doar pe V. Alecsandri şi G. Coşbuc. Arta descriptivă la Arghezi se deosebeşte, însă, fundamental de aceea a predecesorilor săi, în primul rînd printr-o nouă viziune asupra naturii zugrăvite şi, în al doilea rînd, prin caracterul mijloacelor de expresie utilizate de poet. Multe din creaţiile lui Arghezi înfăţişează o natură extraterestră, un cer cu „iarba lui de aur", cu stele şi luceferi, cu luna, Cloşca, azurul, norii, „rîurile de soare", precum şi forţele naturii adeseori dezlănţuite. În altele, o natură terestră, întinsul nesfîşit al solului, acoperit cu „scoarţe", „covoare", „peşchire", „brocarte", cu obiecte de „cleştar", de „marmur", de „mărgăritar", de „plumb", de „zmalţ" ori de „tibişir", de „chihlimbar", uneori împodobite cu „salbe de nea", cu „candeli" şi cu „candelabre", cu „opaiţe de aur", etc. Dacă în poezia peisagistă a scriitorilor din generaţiile anterioare fondul tablourilor din natură se constituie, în general, din natura imediat înconjurătoare — precum lunca Mirceştilor, concertul în luncă, munca plugarilor primăvara, sosirea cocorilor ori iarna pe uliţă, satul la căderea serii, în schimb, tablourile argheziene sînt, de cele mai multe ori, de dimensiuni cosmice, incomensurabile, orizontul spaţial nelimitat oferindu-i poetului tot ceea ce poate fi perceput de ochiul omului. Peisajul atît de complex din lirica argheziană dobîndeşte frumuseţi îndeosebi prin metafore. În poezia peisagistă, metaforele argheziene poartă şi ele caracteristica expresiei generale a poetului *Cuvintelor potrivite*.

* * *

În aceeaşi măsură, T. Arghezi excelează şi în arta portretistică. Metafora plasticizantă sporeşte, şi în acest domeniu al artei argheziene, forţa sensibilizatoare a imaginii. Poezii întregi sînt consacrate uneori portretizării unor figuri umane, iar alteori descrierii unor vietăţi ce populează natura.

Printre altele, un exemplu concludent în acest sens îl oferă poezia *Dar ochii tăi* :

Dar ochii tăi? Albaştri, verzi, negri sau căprii,
Zalog a nu se ştie ce mute mărturii.
Cîte stihii senine adînc se zbuciumară.
Ca *să-ţi răsară* limpezi *icoanele de-afară?*
Ce gînd, în ce cuvinte, s-a-nvrednicit a spune
Cum s-a ivit din sînge *uimita lor minune?*
Prin ce minuni ciudate şi zămisliri încete
S-a săvîrşit în sîmburi asemenea scumpete

În ploape, ca petala de floare de gutui,
E *un zmarald* și nu e, e de *safir* și nu-i.
E bîlbîirea noastră în stare să mai știe
Ce amintiri de noapte, rămase din Tărie,
Căzînd pe-o *dîră lungă, de aur,* dintre stele,
S-au închegat la tine în două *peruzele,*
Domniță-al cărei zîmbet mă tulbură și-ngheață?
Îți *pîlpîie*-n privire și-*un vînăt fir de ceață.*
E depărtare multă la *zmalțul ei cu ape,*
Deși ți-e frumusețea de salcie aproape.
Ascultă, ce nu-mi poate închipuirea crede
E că bijuteria cu pleoape calde, vede.
Auzi? Pricepi? Să poată vedea un mădular?
Atunci, nu-i vorba numai de trupuri, ci de har,
De o *văpaie* alta, de-o voie, de-o dogoare,
Ce vine și se duce, *făclie călătoare.*
De ce a plîns *zmaraldul* la șoapta în andante
A scripcii, două lacrimi în două *diamante?*
Pricepe. Nu știu dacă, prostită de cuvinte,
Mai are lucrul ăsta loc să ne-ncapă-n minte.
De-asemenea, și mintea, nu-mi pare, omenește,
Un bolovan de cocă și oase că gîndește.

Am transcris cea mai mare parte a versurilor pentru a reliefa mai viu valențele artistice de care dispun metaforele folosite de poet. „Minunea" zugrăvită de T. Arghezi impresionează prin atributele ei sugerate de metaforele: *icoanele de-afară, zmarald, peruzele, safir, zmalțul de ape, bijuteria, văpaia, făclie călătoare, diamante* și altele. Uimirea scriitorului în fața frumuseții ochilor, care au darul de „a vedea", este exprimată prin metafore plasticizante, ce nu îmbogățesc conținutul noțiunii cu noi semnificații, dar care au o mare capacitate de plasticizare, de revelare a aspectelor exterioare ale obiectului. Comparații din care lipsește al doilea termen, metaforele din această poezie, în majoritatea lor, denumesc pietre prețioase, care au, după opinia autorului, cea mai mare forță de evocare a frumuseții ochilor. De altfel, în lirica argheziană, compararea obiectelor, a însușirii lucrurilor cu pietrele prețioase este foarte frecventă.

Diverse figuri, precum: *Rada, Duduia, Cucoana mare* etc. dobîndesc contur în poeziile cu aceleași titluri, prin forța de plasticizare cu care sînt dotate metaforele. Iată un fragment din *Rada:*

Cu o floare-n dinți
Rada-i un măceș cu ghimpi fierbinți.

Joacă-n tină
Cu *soarele-n păr*, ca o albină.
Se-apleacă, se scoală, sare,
Cu sălbile zornăitoare,
Ca niște zăbale spumate.
Se încovoaie pe jumătate,
Oprește șoldu-n loc, zvîrle piciorul
Spre pîlcul, în cer, unde Săgetătorul
Aține noaptea drumul vulturilor de-argint.

Și-a dezvelit sărind
Bujorul negru și fetia.
Parcă s-a deschis, și s-a închis cutia
Unui giuvaer, de sînge.
Ai pune gura și-ai strînge.

Statuia ei de *chihlimbar*,
Ai răstigni-o, ca un potcovar.

. . . .

Spune-i să nu mai facă
Sălcii, nuferi și *ape* cînd joacă,
Și *stoluri și grădini și catapetezme*.

Cele cîteva metafore la care face apel Arghezi sînt încrustații poetice ce conferă tabloului o excepțională putere de evocare. Mișcările grațioase ale dansatoarei scot în relief virtuți fizice pe care scriitorul le descoperă cititorului cu maximă forță sugestivă prin aceste expresii figurative.

În lirica lui T. Arghezi, un loc important îl ocupă descrierile miniaturistice. Multe din poeziile lui înfățișează, cu detalii, într-o atmosferă plină de gingășie, aspectele unor minuscule vietăți, ale ținutei lor „vestimentare", sau ale vieții intime poetului. Cu un ager ochi de observator, Arghezi scrutează obiectul ce-și propune să descrie și-i relevă detaliile cele mai semnificative, care, însumate, constituie laolaltă o imagine încărcată de nuanțe, de culoare, a vieții insectelor, păsărilor, animalelor.

O poezie reprezentativă în acest sens, în care poetul proliferează o largă gamă de expresii figurative, de metafore plasticizante, este *Parada*. Iată cîteva fragmente din poezie :

Cînd încerc, pe dibuite,
Stihuri nemeșteșugite,
Vin la geamul meu închis,
Ca din basme și din vis,
Toată noaptea, cît veghez,
Pînă-n miez și după miez,
Valuri, ploi, ninsori de fluturi,
Purtînd chivăre și scuturi,
Sumedenii de gîngănii, —
Și-ngenunchi *îmi fac mătănii.*

Mă cunosc și *mi se-nchină*
Că le dau din geam lumină

. . . .

Între treptele de sus,
Pot să nu fiu, cum nici nu-s,
Din *împărăția mea,*
Începută din perdea,
Fluturimea mă plătește
De dureri, împărătește.

. . . .

Una-n *văluri de mireasă,*
Are pasul *de crăiasă,*
E albastră și frumoasă,
Scrum de umbră somnoroasă,
Și-i subțire, *din tipare,*
Ca un fum și ca o boare.
Străveziu-i borangic
S-a urzit în Carul Mic,
Și-i gingașe și suavă
Ca Ofelia bolnavă.

Niște pui de porumbiei,
De *argint* și *de polei,*
Vin în stoluri, ca o ceață,
Se opresc, se strîng și-nghează.
În odăjdii de atlaz
Vin lăstunii mici la iaz,
Să se bucure și scalde
În vîltoarea de zmaralde
O șopîrlă vrea să fie
Cît un ac cu gămălie.
În *imperiul meu pătrat,*
S-au mutat și așezat
Ciute, cerbi și *căprioare*
Prefăcute-n *mărțișoare.*
Toate cele mari și vii
Sînt făcute *jucării*
Și-au trecut prin făcătură
Nouă, în miniatură,
Între bumbi și cuișoare,
Fermecate să și zboare ;
Vite mari, cu coarne grele,
Deochiate, în mărgele,
Viespii, muște și lăcuste
Cu aripile înguste ;
Fiarele-au ajuns sfiioase
Și-s cusute *cu mătase.*

Un țînțar cu *picioroange*
Sare-n arcuri peste goange.
Alt lungan și-un uliu berc
Tremură-n zigzag și-n cerc.
O chirilică răsare
Pe *un punct de întrebare.*
Droaiele de alfabete
Și de *litere schelete*
Se tîrăsc pe geam alene,
Printre *slove egiptene,*
Tresărite de un har
De mai nou *abecedar,*
Și jivină cu *jivină*
Sug bezmetica lumină.

De fereastră s-a izbit,
Gros cît un mitropolit,
Cărăbușul, un gîndac
În manta cu comanac.
E greoi și cam atîrnă
Cu un *corn* în *fruntea cîrnă,*
În dulamă și *giubele*
Lustruite, ca de piele.

Ca o pajure de foc,
Fluturele din mijloc
E-o păreche de paftale.
Aninată-n balamale
De cristal, o cataramă
Pentru plete și năframă.
E bălțat din *catifele,*
Zugrăvite cu inele,
Tighelite cu chenare
Albe, de mărgăritare.

Cîtă mare cheltuială
De zmalț, lac și *poleială !*
Ce belșug și *ce risipă*
De comori într-o aripă !
Ce-avuții într-o *paiață*
Și-ntr-o *scamă de mustață !*

Nu s-a calicit măcar
Niciun strop de chihlimbar
Sau cerneală de cleştar

Că *stihiile,* grămadă,
Au luat parte *la paradă,*
Pana mea, să nu te sperii
Că vin *gloate* şi *puzderii.*

Dacă în unele poezii metafora îşi împarte cu alte expresii figurative rolul exprimării estetice a fanteziei poetului, în poezia *Parada* metaforele plasticizante domină întregul tablou, propriu-zis din ele se constituie imaginea întreagă a năvalei *valurilor, ploilor, ninsorilor de fluturi,* precum şi a unei mari mulţimi de alte vietăţi. Atît pentru sugerarea imensului număr de insecte, cît şi pentru descrierea înfăţişării lor, ale căror „vestminte" poetul le prezintă cu minuţie, sînt folosite suite întregi de metafore. Tabloul e mult însufleţit prin asemuirea detaliilor fizice ori a „îmbrăcămintei" lor cu acelea ale omului. Totul e configurat, adus la condiţia umană. Unele vieţuitoare sînt în *văluri de mătase,* au pasul ca *de crăiasă,* poartă *chivăre* şi *scuturi, borangic străveziu, odăjdii de atlaz.* Altele îşi pun *manta cu comanac, dulamă şi giubele, paftale, catarame pentru plete şi năframă.* Uimit de însuşirile cu care le-a înzestrat natura, poetul recurge, pentru descrierea bogăţiei de culori şi frumuseţi, la metafore ce desemnează *smalt, lac, poleială, belşug* şi *risipă de comori, chihlimbar, cerneală de cleştar.* Şi în această poezie, ca de altfel în foarte multe altele, metaforele argheziene se disting îndeosebi prin concreteţea lor, prin puterea lor de plasticizare, prin materialitatea lor.

Arta descriptivă miniaturistică la T. Arghezi se realizează, în majoritatea poeziilor în care sînt înfăţişate păsări, mici vieţuitoare etc., prin folosirea unui mare număr de metafore ce sugerează similitudini cu elemente de viaţă umană. Trăsături fizice, definite artistic prin asemănarea cu atribute omeneşti, dobîndesc multă culoare, relief.

Încă un exemplu, spre a ilustra tehnica artistică atît de răspîndită în arta descriptivă argheziană, îl oferă, printre altele, şi poezia *Doi frumoşi:*

Pe-o foaie de izmă-ngustă
Se opreşte o lăcustă.
Ce frumoasă-i, fa, Mărie !
N-are nici ea *pălărie*
Şi, *strînsă-n fotele ei,*
Fără tocuri şi cercei,
Cu bondiţa-n subsuori
Şi cu talpa goală-n flori

N-a fost, cînd era *mireasă,*
Nici crăiasa mai frumoasă.
Însă e şi-un brotăcel
Şi nu luai seama la el.
Ochii lui în ochii ei
Licăresc şi dau *scîntei,*
Sufletele amîndouă
Tremurînd de-o spaimă nouă,

Şi fiecare se strînge
Celălalt c-o să-l mănînce.
Vai de păcatele lor,
Nu a fost niciun omor,
Au sărit care-ntr-o parte
Şi s-au dus în *cîrji* departe.

Metaforele folosite de poet : *pălăria, fuste, tocuri* şi *cercei, bondiţă-n subsuori, cu talpa goală-n flori, ochii dau scîntei, cîrji,* ilustrează, şi de astădată, tehnica atît de extinsă în arta miniaturistică argheziană de a reliefa anumite însuşiri fizice ale fiinţelor prin metafore ce denumesc elemente din mediul de viaţă uman.

Sau un alt exemplu din poezia *Două capre :*

În *giubele* lungi, de păr,
Şi cu bărbi, ai da să zici
Că sînt chiar, într-adevăr,
Cinci monahi ori ucenici,

Şi-i şi altă-asemănare :
Ciute şi-n *suman sărac,*
Înţolite-s, fiecare,
Roşcovanele-n *şiac*

Aceleaşi efecte artistice produc şi metaforele din această poezie. Părul lung al caprelor seamănă cu nişte giubele, înfăţişarea lor întreagă le identifică cu nişte monahi ori ucenici, iar sumanul sărac şi şiacul în care sînt „înţolite" le fac să pară nişte fiinţe umane.

Deşi s-ar părea că sfera de viaţă din care îşi extrage poetul substanţa pentru făurirea metaforelor în aceste poezii este prea limitată, totuşi metaforele, cu multă putere de evocare, de potenţare a anumitor însuşiri, ar compensa, sub acest raport, insuficienţa numerică, cantitativă la care face apel în împlinirea ţelurilor sale artistice în arta portretistică.

În *Iarna blajină,* întîlnim aceeaşi modalitate de utilizare a metaforelor în arta miniaturistică. Iată un fragment din această poezie :

Buruienile sînt *îmbrăcate*
Şi încălţate
Cu tîrlici
De panglici.
În streaşinele mele
Vrăbiile au adus *perini* şi *saltele,*
Pisica bătrînă
Şi-a pus *ciorapii de lînă,*
Şi torcînd pe neştiute

Din *carîmbi* și *căpute*
S-a-mbrăcat cu *tricou*
Cenușiu și *nou.*

Tot pe atît de edificatoare în ilustrarea tehnicii argheziene în crearea metaforelor pentru înfățișarea unor insecte este și poezia *O lăcustă,* în care întîlnim :

Mi-a umblat în păpădie
O goangă cu *pălărie*
Și *cămașe stacojie.*
Avea *fuste* și *manta*
Tăiate din *catifea*
Și pieptar cu *solzi de țiplă,*
Căptușit c-un fel de sticlă.
Domnișoarei cu trei rochii-i
Lăcrimau *rubine* ochii.
Să te-ntreb pe Dumneata
Cum veniși în iarba mea
Și de unde, Domnișoară
De *cristal* și *scorțișoară?*
După *pana ce te-a scris,*
Vii și tu din somn și vis.
Căci *vopseli* asemeni nu-s
Decît colo, tocmai sus,
Unde sînt într-adevăr
Pensule de-afir-a-păr
Și zugravii de o șchioapă,
Meșteri scriitori cu apă.

Metaforele : *pălărie, cămașe stacojie, fuste și manta, tăiate din catifea, pieptar cu solzi de țiplă, căptușit c-un fel de sticlă, trei rochii* etc., relevă aceeași viziune poetică, același univers din care se inspiră poetul în selectarea elementelor de viață, prin care exprimă, indirect, mult mai viu și colorat decît prin expresia directă, varietatea infinită a aspectelor fizice ale acestor gîze.

Încă un exemplu, din *Vaca lui Dumnezeu :*

De prin vîrful pomilor
A venit *o boabă-n zbor*
De cafea,
Năclăită în perdea.
Dumnezeu cînd i-a făcut
Ființa din *scuipat și lut,*
Cu o pensulă de zdreanță
A vopsit-o cu faianță
Și i-a pus ca din greșeală
Două coji de căptușeală
În spinare,
Ca să zboare,
Și aproape în zadar
Patru puncte, ca de zar.
Se gîndea atunci că nu-i
Greu să fie vaca lui.

Concretețea imaginilor, plasticitatea lor își trage substanța din natura metaforelor, din materialitatea lor. În poezia *Vaca lui Dumnezeu,* ca și în altele, metaforele, prin forța lor plasticizantă, scot în lumină imensele resurse artistice argheziene, de o categorie cu totul particulară, în zugrăvirea multiplelor aspecte ale vieții. Insecta aceasta este de *catifea. Cu o pensulă de zdreanță a fost vopsită cu faianță.*

Aripile ei sînt *două coji de căptușeală*. T. Arghezi recurge, și în acest caz, la identificări cu elemente comune din realitatea imediată, pe care, încărcîndu-le cu valori metaforice, le încrustează în conținutul poeziei, ca pe niște rubine sau diamante, conferind astfel tabloului sclipiri de giuvaer și, totodată, nuanțele caracteristice ale diverselor obiecte. Sub acest raport, G. Topîrceanu înclină spre aceleași reliefuri artistice, în cazuri similare, zugrăvind și el, în aceeași manieră, viața micilor viețuitoare. Arta miniaturistică, la ambii poeți, deși resursele artistice diferă considerabil, ocupă un însemnat loc în creația lor.

* * *

O altă categorie de metafore, cele *revelatorii,* au și ele o întinsă circulație în lirica argheziană. Dacă metaforele plasticizante nu dezvoltă semnificația faptelor la care se referă, ci întregesc doar expresia directă, metaforele revelatorii sporesc uneori considerabil conținutul fenomenelor, substanța lor. Ele nu sînt destinate doar unor potențări și sensibilizări obișnuite, ci scot la iveală latura ascunsă a fenomenelor, întreaga lor semnificație. Ele au însușirea de a pune în lumină nu aspectul exterior al faptelor de viață, ci tocmai ceea ce au ele mai esențial, mai ascuns în viața lor interioară.

Poetul spune în *Doină* :

Îi țes țării, pe *gherghef,*
Fire-n jur, ca de sidef,
Să ne sugă, ca pe muște,
Cînd ne țin să nu ne-mpuște.
Toți *păianjenii domnești*
Stau la pîndă-n București
Și apucă, pe furiș,
Oamenii-n păinjeniș.
Făcuți ghem, pe dedesubt,
Și-i păstrează pentru supt ;
Iar păianjenul cel mare
Stă în mijloc, ca-ntr-un *soare*
De mătase.

Coase firul și-l descoase
Și-l așează, să se joace,
Mai încolo, mai încoace ;
Îl înnoadă, îl deznoadă,
Împletit tot pe-altă pradă,
Ca să prindă, ca năvodul,
Înlăuntru tot norodul.
Poate nici nu te-ai gîndit
Că un băț doar, de chibrit,
Ar da foc într-o clipită
La mătasea împletită.

T. Arghezi nu intenționează să reliefeze aspectele fizice ale insectei respective, ci ceea ce este mai caracteristic acesteia — faptul că este o vietate de pradă, care înfășoară muștele ori alte insecte într-o plasă de păinjeniș și le suge vlaga, sîngele. Fără îndoială că, recurgînd la asemenea metafore, poetul are în vedere nu insecta respectivă ca atare, ci anumite stări de lucruri din societatea

vremii. Numind clasele posedante păianjeni, T. Arghezi relevă cu multă forţă expresivă tocmai latura ascunsă a vieţii acestei clase sociale, faptul de a fi spoliatoare, hrăpăreaţă, sugînd şi ea, la rîndu-i, întocmai ca păianjenii, vlaga masei de muncitori şi ţărani în condiţiile vechii societăţi. *Păianjenul cel mare,* care *Stă la mijloc, ca-ntr-un soare / De mătase, / Coase firul şi-l descoase /* este, evident, regele. Dacă imaginaţia plastică prodigioasă a autorului *Cuvintelor potrivite* creează metafore plasticizante, prin mijlocirea cărora reliefează cu strălucire, potenţînd şi hipersensibilizînd, aspectele exterioare ale fenomenelor, tot pe atît, poate chiar mai mult, izbuteşete, cu ajutorul metaforelor revelatorii, să descopere latura esenţială, caracteristică, internă a fenomenelor şi s-o pună în lumină într-un mod sugestiv, inegalabil în literatura română.

Metaforele semnalate aici au o semnificaţie socială. Ele au implicaţii ce depăşesc, prin forţa lor revelatoare, sfera însuşirilor unei individualităţi oarecare. Ele dezvăluie fenomene sociale profunde, pe care poetul, fără nicio rezervă, le înfierează. De-a lungul întregii sale activităţi literare, T. Arghezi şi-a exprimat, prin metafore revelatorii, dispreţul, reprobarea faţă de excrescenţe parazitare ale vechii societăţi, faţă de laturile negative intrinsece ale fenomenelor societăţii. Mai insistent şi necruţător îşi manifestă asemenea resentimente în deosebi în volume ca *1907, Cîntare omului* etc. Metaforele revelatorii cu implicaţii sociale abundă în aceste cicluri de versuri, mai mult decît în oricare alte volume din toate epocile anterioare ale evoluţiei liricii argheziene. Este şi firesc, dacă ne gîndim la tematica generală a acestor două volume din ultima perioadă a scrisului arghezian. Aceeaşi vehemenţă străbate toate poeziile din respectivele cicluri, exprimată fiind printr-un ansamblu de expresii figurative, în concertul cărora metaforele revelatorii deţin rolul primei viori.

Bunăoară, cîteva versuri din *Doină pe nai,* aparţinînd tot ciclului 1907 :

Dmnişorii se adună
Să se sfătuie-mpreună,
În cinzeci de ani de sfat
S-au scuipat şi înjurat,
La coşciugul mortului,
Ca la uşa cortului,
Mari ciocoi şi mici ciocoi,
Ciocli vechi şi *ciocli noi,*
Corbi în stoluri, cîteşcîte,
Ca pe hoituri, tăbărîte,
. . . .
Cîte decoraţii are
De la gît la cingătoare,
De la ceafă pe spinare,
Zace copt, subt *fiecare*
Licărire, un puroi
Şi nu poate da-nnapoi.
Din *buboaiele stătute,*
Scos din el, ciocoiul pute.

„Cioclii", „corbii", „puroiul", „buboaiele" reliefează atît răul social existent în vechea societate cît și atitudinea foarte categorică, de condamnare, a poetului față de o astfel de realitate socială. Metaforele revelează aici, prin forța lor de potențare și sensibilizare, în modul cel mai violent, elementele cele mai abjecte ale vieții, factorii sociali care poartă cea mai mare răspundere pentru perpetuarea răului în timpurile din trecut.

Poetul face în mod frecvent uz de astfel de metafore pentru a sugera aceleași esențe ale fenomenelor sociale, precum și atitudinea sa ca artist și cetățean. În *A, mai trecut o vreme,* din volumul *Cîntare omului,* întîlnim versurile :

> O *dîră de mocirle* legase între ele
> Tărîmurile-nchise, palate și castele.
> *Puroaiele umflate, hrănite zmîrc cu zmîrc,*
> *Au copt buboiul negru, înmugurit cu sfîrc,*
> Și-atunci, din țară-n țară,
> *Buboaiele, atinse de ac și foc, crăpară.*

Sfera de sugestie, în aceste versuri, a acelorași metafore întîlnite în poeziile precedente este mai largă. În afara proclamării existenței „puroaielor" și „buboaielor", poetul sugerează și sfîrșitul lor, prin „atinse de ac și foc", precum, și mai ales, prin foarte elocventul „crăpară". Puterea lor de evocare, de scoatere în lumină a aceleiași stări de lucruri este la fel de evidentă ca și în cazurile menționate anterior. Semnificația socială a metaforelor revelatorii, prin natura lor, conferă poeziei o atmosferă unitară.

Sensul social al metaforelor revelatorii se descopere, însă, și în alte poezii cu un pronunțat caracter satiric :

> Ca să-și păstreze sceptrul, *momîia lor de paie,*
> A-mpins, cinstit, poporul în sînge și-n războaie.
> Stăpînul cel mai lacom, fiind și cel mai tare,
> Își întindea cruzimea în larg, cotropitoare,
> Cu cîrdul lui de *ciocli și corbi nemaisătui,*
> Peste popoare, roabe ca și poporul lui,
> Zîzania, otrava, mocnită înnafară,
> *Le-a cuibărit și-n țară,*
> Și cînd, *clocit o vreme, cocea-ndestul veninul.*
> Hain, mințit, poporul își cotropea vecinul.
>
> *(Trufașul)*

În *E advocat,* T. Arghezi face apel la același gen de metafore, spre a ilustra una din figurile tipice ale vechii societăți :

O izbucnire-a *bubei lăuntrice,* deodată,
Ar mai mînji și fețe părute fără pată.
Un zvon, cîndva, făcuse pe omul de onoare,
Încrezător în șefii mai mari, să se omoare.
Cînd zvonul ar ajunge știut întemeiat,
Puroiul s-ar întinde și-n sus, pînă-n Palat.
. . . .
Ei vin de zece poștii, în car, la București,
A-și mai vedea *vlăstarul,* și-aduc de-acasă vești.

Aceleași fenomene sociale și aceeași atitudine afectivă din partea poetului este ilustrată și în poezia *Cauza cauzelor,* prin aceleași categorii de expresii figurative, metafore revelatorii cu semnificație socială :

Poliția streină slujea pe cea din țară,
Le dezlipea trimise, primite dinafară,
Și copiile fură trecute-n București
Potăilor lihnite de vinovați și vești.

sau în *Boierii :*

Dintre clănțăi și-nvățători
Se pregătește-a treia treaptă,
Omizi, gîndaci și *lipitori,*
Și-alt supt, mai crîncen, va să-nceapă,
Căci *corciturile* dădură
Pe cea de-a treia *corcitură.*

În alt ciclu de versuri, *Fabule,* T. Arghezi înserează poezia intitulată *Păianjenul negru.* Același conținut social și aceeași atitudine a scriitorului solicită metafore similare :

Îl simți cum te pîndește din *pînza lui de aur*
Păianjenul cel negru, cu genele de taur.
Corect în redingotă, joben, mînuși, monoclu,
Își face meșteșugul, discret, de *mare cioclu.*
Pe *un gherghef cît țara,* ascuns într-un fotoliu,
Nebănuit îi țese *zăbranicul de doliu*
El nu tocmește mortul, bucată cu bucată,
Ca firmele din piață, ci țara dintrodată.
. . . .

Păianjenul gîndește... în noua lui uzină,
A născocit o altă, mai crîncenă *mașină*.
I-au izbutit *mașina* și ritmul ideal.

. . . .

Dihania-mbrăcată în platoșă și zale,
Flămîndă să ucidă, dă lumii iar tîrcoale.

Metafora revelatorie, prin multiplele ei valențe stilistice, răspunde unei întinse game de obiective artistice ale poetului în practica scriitoricească. Poezii întregi se susțin prin suite de metafore, căci poetul gîndește metaforic. Aceasta este una din trăsăturile fundamentale ale procesului său creator, ale artei sale literare. Un filon artistic de mare amploare, cu prelungiri în timp de-a lungul activității sale creatoare, se compune din poeziile în care se dezvăluie tribulațiile interioare ale scriitorului, zbuciumul său lăuntric în dezlegarea tainelor firii, pendularea sa între credință și tăgadă. Numeroase sînt poeziile al căror conținut reflectă această viață profund agitată de întrebări asupra existenței, de sentimentul neputinței poetului în dezlegarea enigmei naturii, de răsvrătirea sa în momente de căutări zadarnice, fără ieșiri din acest impas. În aceste poezii, metaforele revelatorii slujesc pentru relevarea stării morale proprii a poetului.

În unul din *Psalmi,* bunăoară, poetul se închipuie :

Tare sînt singur, Doamne, și pieziș !
Capac pribeag uitat în cîmpie,
Cu fruct amar și cu frunziș
Țepos și aspru-n îndîrjire vie.

Tînjesc ca *pasărea ciripitoare*
Să se oprească-n drum,
Să cînte-n mine și să zboare
Prin umbra mea de fum.

. . . .

Nu am *nectare roze de dulceață.*
Nici chiar *aroma primei agurizi,*
Și prins adînc între vecii și ceață
Nu-mi stau pe coaje moile omizi.

Nalt candelabru, strajă de hotare,
Stelele vin și se aprind pe rînd
În ramurile-ntinse pe altare —
Și te slujesc ; dar, Doamne, pînă cînd ?

. . . .

Poezia e o adevărată confesiune în public a lui T. Arghezi, o autodefinire a propriei personalităţi morale. Autoportretul, configurat aici prin alegoria : *Copacul pribeag uitat în cîmpie, / Cu fruct amar şi cu frunziş / Ţepos şi asupru-n îndîrjire vie, /* este o mărturisire revelatoare a conştiinţei despre sine a poetului. Metaforele, ce se ţin lanţ, scot la iveală trăsăturile cele mai caracteristice, ascunse ale firii scriitorului, latura esenţială a individualităţii sale. Şi celelalte metafore din strofele care urmează dispun de aceleaşi însuşiri estetice, completînd, în mare măsură, profilul psihologic al poetului. În *Întîmpinare,* altă poezie argheziană, scriitorul îşi dezvăluie alte nuanţe ale sufletului său, ale complexităţii sale morale, cu ajutorul unor sugestive metafore revelatorii :

Dormi la *fereastra sufletului meu,* ţară,
Al cărei lan a strălucit întîia oară
Cădelniţelor sufletului meu fierbinte,
Cu care ţi-am ieşit arzînd nainte,
Şi am călcat *potecile lui Dumnezeu*
Cu luare-aminte.
Prin gîndurile mele *căile* se ţes
Mereu, pe unde *spinii mi-am cules,*
De unde corbii-nvăluiţi de ploaie
Ridică
Pe aripe blestemul celui ce se-ndoaie
Şi face-ntîiul pas, în zori, cu frică.

. . . .

Cîntec şi joc
Prin *lumea sufletului* meu vă faceţi loc
Şi fiţi-i zi cu zi *aluatul*
La frămîntatul suferinţelor cu foc —

Totul este raportat la viaţa interioară a poetului. Metaforele folosite reliefează laturi ale „sufletului" său „fierbinte".

În *Heruvic,* aceeaşi introspecţie cu exteriorizări ale altor faţete ale stării lui morale :

Îmi creşte-n suflet iarăş o *strună de vioară,*
Dar *cîntecul în mine,* tînjind să se deştepte,
Sfiios şi şovăielnic şi-acum ca-ntîia oară,
Răsună-n depărtare, mai sus şi mai afară,
Ca-ntr-o vecie albă *cu stîlpi şi turle drepte.*

Şi, seara, învelindu-şi *grădinile cu crep,*
Sînt altoit cu visuri, ca un ocean cu stele,
Nu ştiu *culesul lumii* de unde să-l încep,
Din cîte *flori de aur* mi-ajung pînă-n *zăbrele* –

Uneori starea depresivă a poetului se accentuează, fiind reflectată în versuri tot cu ajutorul metaforelor revelatorii, precum în *Toamnă de suflet* :

În șirul vieții noastre întreg, *se face seară,*
O seară fără sunet, nici vînt, nici amintiri,
Ieri a plecat *o barcă,* azi *alte bărci* plecară,
Convoi de goluri strîmpte pe undele subțiri.

Alteori poetul, asemuindu-și sufletul cu anume obiecte ori animale, izbutește în mai mare măsură să dea expresie zbuciumului său interior. Bunăoară, în *Mărturie pe vioară și arcuș* :

Sufletul mi-e *un leagăn de păpuși,*
Un *călușel de leagăne-nvîrtite*
În valsul unei muzici pe șoptite.

sau în *Cîinele sufletului* :

Sufletul meu e *cîine credincios.*
L-am dezlegat adeseori din lanț.
Adeseori *din cușca lui l-am scos*
Și l-am tîrît pînă la șanț,
Pînă la *șanțul întăririi mele,*
Ca să-l înnec în zmîrcul dintre stele.

Metaforele făurite de poet dispun de o mare forță revelatoare, relevînd întreaga viață interioară a scriitorului.

Nici o altă expresie figurativă, niciun alt mijloc expresiv nu aruncă o lumină mai fidelă și multilaterală asupra sufletului poetului ca metaforele revelatorii. Prin ele se exteriorizează ceea ce este mai ascuns, mai profund în ființa morală a scriitorului Arghezi. Un alt exemplu ni-l oferă, printre altele, și poezia *Inscripție* în *dosul unui portret* :

Trecutul acela e-al meu,
Că zilele lui mă cunosc,
Trăite cu alții-n vileag,
Tangent și-n zigzag.

Pe *firul meu* trec *alte fire*
Se-ating *cele groase de firul subțire.*
O sfoară se curmă și alta se duce
La toată *răscrucea* e-o cruce —

Trecui *pe o rază*, de lume.
Pădurile albe, postume.
Ciorchini spînzurați între *zodii*.
Robi, calea străbate prin codri de rodii.

În poezia *Arheologie* se oglindesc aceleași intenții artistice ale scriitorului, obiectivate prin același gen de mijloace artistice :

Sufletul meu își mai aduce-aminte,
Și-acum și ne-ncetat, de ce-a trecut,
De un trecut ce mi-e necunoscut,
Dar ale cărui *sfinte oseminte*
S-au așezat în mine făr' să știe,
Cum nici pămîntul știe pe-ale lui,
În care *dorm statui lîngă statui*.
Și-i zăvorît sicriu lîngă sicriu.

Tot pe atît de sugestive sînt metaforele revelatorii și în *Întoarcere în țărînă* :

În sufletul, *bolnav de oseminte*
De zei străini, frumoși în templul lor,
Se iscă aspru un îndemn fierbinte
Și-mi sînt sculate *aripi de cocor*.

La fel și în *Nehotărîre* :

Să bat noroiul vremii, cu ochii-închiși. *Hlamida*
Să-mi scoată-n drum nerozii, rînjiți, din cîrciumi, beți,
. . . .
Dar ziua care trece și *mă rănește-n treacăt*,
Îmi umilește cîrja și-mi încovoaie crinii.
Și inima urmează s-atîrne ca un lacăt
Cu cheile pierdute, la *porțile luminii*.
. . . .
De ce nu pot să nu știu, de ce nu pot să n-aud
În ce stă rostul zilei și prețul de-a ți-o trece ?
Deschide-mi-te, suflet, prin *șapte ochi de flaut*,
Și cîntecul și viața și moartea să le-nnece.

Dar T. Arghezi recurge la metafore revelatorii pentru o mare diversitate de fapte de viață pe care-și propune să le înfățișeze în versuri. Stările sufletești ale unor ființe umane, colțuri din natură etc. își află o deplină reflectare artistică prin capacitatea de sugestie a metaforelor revelatorii.

Prezentînd, bunăoară, în *Mîhniri*, figura părintelui Iakint, folosește metafore revelatorii care sprijină zugrăvirea profilului moral al personajului :

Trupu-i bălan, de osîndit,
Cu pravila s-a răzvrătit
Și, făcînd cruci, bătînd mătănii,
Se simte *stîrv între jigănii.*

Voind, în *Rada*, să scoată în evidență temperamentul viu al dansatoarei, poetul întrebuințează metafore, precum în versurile următoare :

— Cu o floare-n dinți
Rada-i *un măceș cu ghimpi fierbinți.*

La prima vedere, s-ar părea că „un măceș cu ghimpi fierbinți" ar fi metaforă plasticizantă. Totuși, în cazul de față, prin această expresie figurativă, poetul urmărește să dea la iveală una din laturile morale ale eroinei, ceea ce caracterizează mai deplin, în ipostaza respectivă, firea ei.

În *Da, e lung*, T. Arghezi recurge la metafore revelatorii pentru sugerarea ideii războiului, cu efectele lui dezastruoase :

— Pe flăcăi i-a luat pe sus
Și i-a dus și i-a tot dus.
I-a furat *o vijelie*
Peste *negura pustie.*
Și i-a dus, i-a răsucit,
Pînă li s-au risipit
Zvîrcoliți de-a-ndoasele,
Zgîrciurile, oasele.

O altă lume, un alt univers se deschide în *Inscripție pe Ararat*, prin mijlocirea metaforelor revelatorii :

Pe drumul mut al marilor *stihii*
Pămîntul mort plutește-ntre *stafii*
Și-atîrnă putred, *spînzurat în cete,*
Cu *hoiturile altor vechi planete.*

Iudeea, piramidele, pustiul...
Cine-a-ntrebat al cui era *sicriul*
Mînat pribeag printre *vîrtejuri oarbe*
De-l varsă unul, celălalt de-l soarbe ?

Uneori, limitele dintre metaforele plasticizante și cele revelatorii nu apar prea precis demarcate, fiind greu de sesizat caracterul lor, substanța lor. Un caz ni-l oferă *Cuvînt înainte* din fruntea volumului *1907* :

În anii nouă sute șapte,
Ca din senin, în marte, într-o noapte,
S-a ridicat spre cer, din Hodivoaia,
Și din Flămînzi, și Stănilești, *văpaia.*

Și s-au aprins de-a latul țării, *mii*
De lumînări și de făclii,
Ca la un Paște și o Înviere
Facle, și vipii, *și-opaițe stinghere.*

Cum e-n biserică la noi,
Un mugure de foc, ca un altoi,
Pe vîrful unui fir de lumînare,
În sfeșnic la icoane și-n altare.

„Văpaia", „miile de lumînări și de făclii" „faclele", „vipiile", „opaițele stinghere" — toate laolaltă nu sînt aduse în contextul poeziei pentru a configura un tablou al naturii, în ceea ce are vizibil, exterior, pitoresc, ci dimpotrivă pentru a dezvălui un eveniment social, amploarea răzvrătirii din 1907, tăria urii și a răzbunării care mîna în luptă zecile de mii de țărani pentru rezolvarea unei străvechi cauze sociale. Scopul metaforelor din poezie este de a transpune pe primul plan nu un peisaj natural, ci latura ascunsă a vieții sociale — dezlănțuirea forțelor asuprite împotriva nedreptății.

Metaforele, în aparență plasticizante, sînt mai vizibil revelatoare ale unor aspecte sociale existente în preajma anului 1907 în *Pătru al Catrincii :*

— „Aprod ! Să intre Pătru al Catrinii !"
Veniseră streinii
Să-l vadă pe tîlhar, și să-l audă,
Cîte un fin, cumătru, nepot sau altă rudă,
Gătit cu giuvaere, brățări de lanțuri grele.
Îi dase stăpînirea, la glezne, și *ghiulele,*
Și strălucea în fiare, ca un mitropolit,
Ros în călcîi de scoabe cu nituri și strivit.
Cînd se mișca din lanțuri și se-ndrepta să vază,
O sută de cădelnițî păreau că tămîiază.
Patru diaconi falnici, înnalți și lați în spete,
Drept sfeșnice de mînă, cu puști și baionete,

Păzeau *arhiereul de temniță, de-proape.*
Să nu cumva să zboare și să scape.
Era, cum zic, *un munte de om,* și-ntre vecini,
Ca un vultur de piscuri, tîrît printre găini.

Deși metaforele create de poet vizează obiecte ce împodobesc „vulturul de piscuri" indicînd, aparent, o intenție de potențare, de subliniere a unor însușiri exterioare ale eroului, totuși aceste metafore sînt revelatorii, întrucît scopul pentru care le folosește scriitorul este de a da la iveală, și prin intermediul lor, teama stăpînirii de a nu-l scăpa din închisoare pe temutul haiduc. De aceea, îl „gătesc cu giuvaere, brățări de lanțuri grele", cu „ghiulele" spre a-l imobiliza cu totul. În plus, îl păzeau „patru diaconi falnici înalți și lați în spete", care purtau „drept sfeșnice de mînă, niște puști cu baionete". Toate aceste metafore, cu certe implicații, relevă străşnicia cu care era păzit „arhierul de temniță, de-aproape", acest „munte de om". Tudor Arghezi dispune. printre alte însușiri, și de arta cu totul excepțională de a potența, uneori de a hiperboliza aspectele de viață, esențialul fenomenelor. Materializarea acestor obiective artistice are loc la Arghezi nu prin determinări la modul superlativ, prin suite nesfîrșite de adjective ori epitete căutate. T. Arghezi reușește să ducă la împlinire idealurile sale estetice în asemenea împrejurări prin metafore, prin descoperirea celor mai puternic evocatoare și sensibilizatoare expresii figurative, care, în mod indirect, să lumineze faptul de viață, pe care uneori mari aglomerări de expresii directe nu le-ar putea exprima cu atîta forță artistică. Marea artă argheziană se dezvăluie, bineînțeles, prin nesfîrșitele mijloace și procedee artistice inventate sau recondiționate de poet, prin caracterul novator al verbului său, prin talentul inegalabil cu care asociază cuvintele, pentru a le investi cu noi și mari valori expresive. Metafora, însă, constituie pentru Arghezi mijlocul de expresie prin care se valorifică la modul cel mai înalt, plenar, resursele sale artistice imense, bogăția sa sufletească, puterea de a stăpîni limba ca un vrăjitor care dispune de limbajul cel mai plin de încărcătură afectivă în anumite condiții.

O altă categorie de metafore revelatorii sînt făurite de poet pentru a sugera cu mai multă forță *unele idei proprii cu privire la arta cuvîntului.* Voind, bunăoară, în *Iată, sufletule,* să-și exprime mai pregnant intenția de a abandona versul tradițional pentru adoptarea versului liber și încercînd să explice în special atributele versului liber, T. Arghezi recurge tot la exprimarea metaforică. Iată cîteva versuri :

Sufletule, iată stihuri *fără chip,*
Fără sunet și fără de răspuns,
De pulbere și de nisip.
Primește-le, murmură-le.
Cuviincios m-apropii iar de tine.
. . . .
Le-am rupt să curgă fără șir,
Metanii deslînate,
Horbote, petice, borangicuri, frunze.
Aș încerca să stăm din nou la șoaptă
După ce *dansurile* s-au oprit
Și a tăcut orchestra.
Vreau să vorbim în *graiuri desfăcute,*
Și, *dezlegînd cuvîntul de cuvinte,*
S-alegem înțelesurile pe sărite.
Alt-dată *am grăit în stihuri încălțate,*
Croite măsurat și-mpodobite.
Am ostenit să-mi fie strînsă limba în coturni
Și vreau s-o las să umble de acum desculță.

Figurativ, poetul își expune o întreagă concepție despre însușirile versului liber, cu ajutorul unor metafore revelatorii. „Stihurile fără chip, / Fără sunet și fără de răspuns“, /.../ pe care le-a rupt „să curgă fără șir,“ / „Metanii deslînate, / Horbote, petice, borangicuri, frunze“ /.../ adoptînd forma unor „graiuri desfăcute“, /.../ alegînd „înțelesurile pe sărite“, / renunțînd la „stihurile încălțate, / Croite măsurat și-mpodobite“, / precum și la „limba strînsă în coturni“, pentru a o lăsa „să umble de acum desculță“ — sînt expresii în manieră argheziană, care sugerează profunde înțelesuri de natură ideologico-literară. Prin valențele artistice cu care sînt dotate de scriitor, aceste metafore sprijină în maximă măsură intenția scriitorului de a marca, la această dată, 1936, un moment de cotitură în propria sa artă în versuri. Pe alocuri, metaforele lasă impresia unei tendințe de mediocrizare a artei sale poetice. Este ținuta pe care o adoptă, adeseori, poetul în explicarea tehnicii sale literare. Articolul *Ars poetica* din 1928 și multe altele ilustrează pe deplin această manieră. În substratul unor asemenea expresii și mod de prezentare, se ascunde, însă, o uriașă experiență scriitoricească, o tenace luptă cu cuvîntul, o mare sforțare, titanică, în supunerea limbii, o mare capacitate artistică.

T. Arghezi recurge la metafore asemănătoare, revelatorii, și în alte poezii cu caracter de profesiune de credință literară. Poezia *Cuvinte stricate* este un alt exemplu :

Toate
Cuvintele mele sînt întortochiate
Şi *s-au îmbătat.*
Le vezi ? *Au căzut, s-au sculat.*
Au vrut *să alerge* şi *să joace,*
Dar *beţia le-a prăvălit încoace.*
Nu mai ştiu ce spun şi îs
Bolnave de rîs.

S-au stricat cuvintele mele !
Umblă prin mocirle cu stele
De cositor
După *un mărţişor,*
Şi-ar voi să culeagă *roade*
Fîstîcite şi neroade
Din sălcii nici verzi.

* * *

Gîndirea metaforică argheziană se manifestă, însă, în forme multiple. Am semnalat pînă aici doar cîteva categorii de metafore în postura lor tipică, de termeni cu sens figurat care înlocuiesc alţi termeni cu sens propriu, într-o comparaţie din care lipseşte al doilea termen. În lirica lui Arghezi, abundenţa metaforică se manifestă şi în alte funcţii stilistice. Foarte frecvente sînt *metaforele cu funcţii epitetice.* Determinantele unor termeni cu sens propriu sînt adeseori metafore cu valori epitetice.

Bunăoară, unele exemple din poezia *Prinţul :*

— Puterea lui întreagă şi vitează
Ascultă-n noaptea *de safir şi lut*

sau, din aceeaşi poezie :

Se-nnalţă fumul de tămîie
De la jertfelnic la Isus
Şi cu mireasma lui mîngîie
Sfinţii cu nimb *de foc,* de sus.

În locul unor epitete obişnuite, alcătuite adeseori din ajective, T. Arghezi recurge la metafore, din substantive, a căror forţă expresivă este mult superioară artisticeşte. Definirea nopţii ca fiind de *safir şi lut* ori nimbul *de foc* potenţează considerabil atributele obiectelor, noţiunilor, conferindu-le o mare putere de evocare. T. Arghezi se pare că manifestă preferinţă faţă de unele cuvinte

la care face des apel, spre a le folosi cu sens figurat, metaforic, ca determinante. Cîteva dintre aceste expresii : *cleștar, azur, fier, ceață, gheață, plumb, noroi, cositor, aur, argint, soare, zmalț, cafea, catifea, opal, scîntei, chihlimbar, mătase, lumină, safir, lut, giuvaer, zmarald, foc, lapte, marmur, peruzea, bijuterii, diamante.*

Cîteva exemple : Spune, tu, Noapte, martor *de smarald,* / În care — anume floare și tulpină *(Psalm);* Dar dorurile toate adunate, / Pe unda-n fund a cerului străjar,/ Pe care noaptea trec, întunecate, / Luntrile, lin, cu prora *de cleștar (Pia);* Și gîndirea-i arătură / Peste care boi *de zgură* plugăresc *(Morți în crucea nopții);* Cînd pasul îmi purcede prin grădină, / Furiș, ascult, în noaptea sunătoare, / Murmure cu silabe *de lumină* / Și vorbele *de ceață și răcoare (Interior de schit);* Cinci oameni *de plumb* au venit / Și au șoptit *(Flori de mucigai);* Coșul ei *cu soare* / Proptit în șold, pe cingătoare, / Duce znopi *de ochi galbeni,* cu gene *de lapte (Tinca);* Gura ta sub cingătoare-i / Pafta *de mărgăritare (Fătălăul);* Niște pui de porumbiei, / *De argint și de polei;* Cîtă mare cheltuială / *De zmalț, lac și poleială;* Nici un strop *de chihlimbar* / Sau cerneală *de cleștar (Parada);* A venit o boabă-n zbor / *De cafea,* / Năclăită în perdea. *(Vaca lui Dumnezeu);* Prin petala *de opal* / Se străveche un cristal / Și-ntr-un sîmbure *de ceață (Giuvaere);* În dreptul geamului *de chihlimbar (Ziua albă);* Copacul, darnic cu găteala lui, / De sus își pierde foi *de-argintărie (Din drum);* Iar cînd plecam călare cu trofeie / Furasem și cîte-o femeie / Cu părul *de tutun* / Cu duda țiții neagră, Cu ochii *de lăstun (Psalm);* Odăjdii de *brumă și soare (Inscripție pe biblie);* șoimii *de scrum și de nisip (Psalmul de taină);* Vorbele *de ceață și răcoare (Interior de schit);* Cîte un fior *de ghiață (Doină din frunză);* gătit *cu giuvaere;* se stinghereau să-i rabde privirile *de ghiață (Păru al Catrincii);* frînturi *de giuvaer (Flacăra păzită);* cătușe *de aur (Pe drum);* și o broască de *smarald (Cîntec de adormit Mizura);* Toți pașii se sfîrșesc și pier / Pentru urechea ta *de fier (Descîntec);* păsările mici *de catifea (Epigraf);* din cîte flori *de aur,* mi-ajung pînă la mine *(Heruvic);* și încruntînd sprinceana pe ochiul lui *de foc (Satan);* viață *de foc* ce faci în vatra noastră *(Închinăciune);* Cinci oameni *de cositor;* Cinci oameni *de plumb* au venit *(Pui de găi)* —

Metaforele cu valori epitetice sînt, în majoritatea cazurilor, plasticizante. Și totuși, apar uneori, în această postură, și metafore revelatorii. Oricare ar fi caracterul lor, dispun de mari potențe artistice, încît prezența lor lîngă determinate sporește în mare măsură conținutul imaginii, puterea ei sensibilizatoare, evocatoare.

Exuberanța verbală și imagistică argheziană duce însă și la alte fenomene stilistice în domeniul metaforei. Tudor Vianu, în studiile sale, semnalează pentru prima dată fenomenul sinonimiei și al *grefei metaforice* în lirica argheziană, ca procedee artistice frecvente și caracteristice artei autorului *Cuvintelor potrivite,* al *Cîntării omului* etc. Grefa metaforică, semnalată de T. Vianu în poezii, precum : *Flacăra păzită, Dar ochii tăi, Parada* și altele, ilustrează tocmai abundenta floră metaforică existentă în poezia lui T. Arghezi. Căci T. Arghezi nu practică numai procedeul artistic al folosirii, uneori, a unor suite nesfîrșite de metafore sinonimice, ci mai ales procedeul genezei unei metafore prin alta, care ar fi tocmai ceea ce denumește T. Vianu *grefă metaforică.* În astfel de situații, relațiile dintre metafore nu mai sînt de sinonimie, ci de alt tip, căci acestea, fiind în interiorul aceleiași construcții sau în construcții succesive, sugerează alte atribute, alte sensuri, alte noțiuni decît metaforele care le-au generat. Poeziile menționate mai sus sînt ilustrative în acest sens.

Se impune, însă, o precizare cu privire la metaforele revelatorii. Avînd ca primă menire să releve latura ascunsă a fenomenelor, a faptelor de viață, să îmbogățească conținutul noțiunilor, metafora revelatorie se apropie adeseori de simbol, atît de răspîndit și divers ca sens și valori artistice în lirica argheziană. Zonele de interferență între aceste două noțiuni estetice în lirica argheziană sînt anevoie uneori de delimitat, încît apar, în multe cazuri, metafore-simbol. Aceasta este, însă, o altă problemă importantă în arta lui T. Arghezi, care solicită o cercetare specială.

UNELE CONSIDERAŢII ASUPRA VERSIFICAŢIEI ARGHEZIENE

Debutînd în 1896 la *Liga ortodoxă,* cu versuri de o factură macedonskiană şi instrumentalistă şi continuînd în 1897—1898 cu cîteva poezii la *Revista modernă* şi *Viaţa nouă,* T. Arghezi reapare în 1904 la *Linia dreaptă,* cu ciclul *Agatelor negre,* care marchează un moment însemnat în evoluţia sa scriitoricească. În afara *Agatelor negre* şi a unor articole cu caracter cultural, scriitorul publică un întins articol, în două numere ale revistei respective, intitulat *Vers şi poezie,* în care îşi formulează, la acea dată, unele păreri literare, dintre care o parte vor fi reluate şi dezvoltate mai tîrziu. Publicarea lui este determinată de apariţia anterioară a unei suite de articole sub semnătura lui Gh. Panu [1]). Chestiunea esenţială pe care o discută Arghezi în *Vers şi poezie* priveşte destinul versului, apariţia şi valoarea artistică a versului liber în literatură.

[1]) Panu Gh. : *Cronica literară* în *Ziua,* an I, Nr. 1, joi, 11 ianuarie, 1896, p. 1—2 ; *Cronica literară* în *Ziua,* an. I, Nr. 13, joi, 25 ianuarie, 1896, p. 1—2 ; *Apărătorii versului* în *Ziua,* an. I, Nr. 18, 1 februarie 1896, p. 1—2 ; *Poezia şi versul* în *Ziua,* an I, Nr. 22, joi 8 februarie 1896, p. 1—2 ; *Viitorul versului* în *Ziua* an I, Nr. 29, joi 15 februarie 1903 1896, p. 1—2 ; *Viitorul versului* în *Epigonii,* an. I, Nr. 2, 15 decembrie 1903, p. 21—25. Acest articol, publicat în anul 1903 în *Epigonii* din Iaşi este o sinteză a celor apărute cu 7 ani în urma în *Ziua.* Articolul *Vers şi poezie,* publicat de T. Arghezi în Linia Dreaptă, 1904, este un răspuns la articolul publicat de Panu în *Epigonii.* Deşi într-o notă care precede articolul *Vers şi poezie,* Tudor Arghezi afirmă că porneşte de la o suită de articole ale lui Panu apărute în ziarul *Săptămîna,* precizăm că, în acel, ziar Panu nu a publicat niciun articol pe această temă.

Referindu-se la afirmaţiile lui Gh. Panu, poetul le înlătură printr-o argumentare strînsă, logică. E util să amintim, însă, că problema versului liber nu se punea acum întîia oară şi nu numai la noi. Cu decenii în urmă, Gr. H. Grandea publicase articolul *Versificaţia română* în *Albina Pindului,* Nr. 1 din 15 iunie 1869, în care susţinea încă de pe atunci că, în viitor, versul va dispare, „poezia va rămînea şi va străluci în toată splendoarea", dar „versul va pieri şi cu el va pieri şi muzica exprimării". Totuşi, abia în anul 1880 se semnalează, prin peruvianul Dellá Rocca da Vergalo, prima încercare de teoretizare a versului liber, a reformei versului. Dar cel care a pus în discuţie mai amplu şi ştiinţific, după un sistem propriu de argumentare, destinul versului a fost J. M. Guyau, în anul 1884, în studiul *L'Esthetique du vers moderne* (Publicat în *Révue Philosophique de la France,* XVII, 1884). Din acest studiu se informează Gh. Panu şi-i popularizează ideile în presa noastră prin suita de articole din ziarul *Ziua,* 1896, sintetizate apoi în decembrie 1903, în *Epigonii* lui Spiru Prasin din Iaşi. Pornind de la o problemă fundamentală, referitoare la viitorul versului, Panu susţine : „Oare felul de poezie în favoare la cei ce se dau la versificaţie fi-va şi în viitor ceea ce este astăzi ? Nădăjduesc că nu. Notaţi că nu am pus întrebarea dacă poezia va exista şi în veacurile viitoare. Poezia va exista cît va exista omenirea, cît creerul va cugeta şi inima va simţi. Mă întrebam numai dacă poezia se va servi şi în viitor tot de vers, ca de cel mai potrivit instrument poetic şi dacă poezia, independent de versificaţie, va fi de natura şi de felul aceluia care ni se dă astăzi, ca atare, în cele mai multe cazuri. Încă odată nădăjduiesc că nu". Argumentînd după sistemul lui J. M. Guyau, că versul se va menţine în viitor şi apoi că, totuşi, dispariţia versului, a rimei, este inevitabilă, printre altele Gh. Panu afirmă : „Cît timp omul va gîndi, vedeţi că zic va gîndi, şi nu adaug numaidecît simţi, va exista poezia. Pentru că ea nu este decît o faţă a minţii omeneşti, o manieră de a privi lucrurile, de a exprima gîndirea, de a îmbrăca simţirea !" ... „Poezia nu are nevoie de calup special, de cuvinte măsurate şi rimate la capăt. Poet este orice om, care, vorbind de un subiect oarecare, îl priveşte sub o impulsie estetică şi exprimă o gîndire care îşi descoperă un punct de vederee deosebit şi emoţional" ... „Iată, deci, că poezia este eternă" ... „Este o copilărie, însă, a susţine că, de vreme ce poezia este eternă, şi versul este etern"... Pornind de la aceste afirmaţii ale lui Panu, Tudor Arghezi îi obiectează în *Vers şi poezia:* „Cuvîntul însuşi e o măsură şi foarte des vizibil turnat în calîpul senzaţiunii ce-l provoacă pe cît cu putinţă, de exemplu : surd, brut, bolborosire, gîngav, turbure, vijelie, trăncănire, urme, plesneşte, clar etc. Acolo

unde nu-i mai este cu putință să reproducă și să cuprindă, îl ajută versificația". În momentul publicării acestui articol, T. Arghezi este partizanul versului ca atare, fără, însă, să lămurească dacă susține versul regulat sau versul liber. Faptul devine cu atît mai semnificativ, cu cît, practic, în procesul creației, poetul recurge la amîndouă. *Agatele negre,* publicate în același timp în *Linia dreaptă,* dezvăluie dualitatea atitudinii scriitorului. Susținînd teoretic, totuși, versurile clasice, el se pronunță pentru „poezia corsetată", iar „dacă versul — declară poetul — nu mai mulțumește ca în trecut, vina nu e a lui, ci a literaților care nu mai au meșteri capabili de muncă, ucenicie serioasă, răbdare" ! Exprimînd o profesiune de credință ferm parnasiană, poetul declară că „Versul e cristalizarea geometrică a poeziei"... „proza... e mai umană ca poezia, care, ca orice divinitate, iubește forma de ghiață a laturilor corecte". Vorbește de „liniile exacte", de „limba matematică a versului", de rima „care face dialectica lucidă și ornează spiralele". Este, însă, necesar să precizăm că „dialectica lucidă" de care pomenește poetul și pe care ar produce-o rima denotă totuși sensul unei muzicalități, al unei fluențe care conține deja ideea unei depășiri a versificației parnasiene. Deși se afișează ca susținător al versului clasic, el apără totuși un vers mai evoluat, „licid", un vers muzical, cu o anumită armonie interioară, căci după propria sa afirmație, artei nu i se pot impune „itinerarii", condiția ei fiind „independența și nesocotirea legislațiunii". Articolul program de la *Linia dreaptă,* oglindind poziția lui Tudor Arghezi față de ideile popularizate la noi de Gh. Panu, conchidea : „*Versul acest convențional al poeziei,* e atît de strașnic înfrățit Poeziei, încît vina ei i-a devenit proprietate. Cei ce scriu proză și nu pot alcătui versuri sau nu le pricep graiul, le decretează nule"... „Cîtă vreme vor exista forțe poetice, versul va fi menținut ; dacă se va pierde, înseamnă că poezia pură s-a pierdut ca multe din ce a fost pe vremuri nobil și fără prihană. Poezia unui vers adînc nu va putea fi niciodată înlocuită cu poezia frazei. Proza își are frumusețile ei aparte". „Metalul care merge minunat poeziei e versul". „Poezia și versul se întrucombină ca fierul cu focul. Dacă versul nu mai mulțumește, pricina își are scaun în faptul că poeții în mare parte au ajuns acrobați vulgari, saltimbanci de viață publică sau înjugați la doctrine pe care le debitează în manuale versificate, imprimînd itinerare Artei" ... „Nu versul e defectuos, meșterii care să-l facă broșă de sinteze sentimentale lipsesc, ceea ce nu e tot una. E stupidă o idee pentru că-i lipsesc ambasadorii ? De fel."

Semnificativă pentru momentul cînd apare *Vers și poezie* ni se pare poziția poetului față de simbolism. Repudiind instrumenta-

lismul preconizat de Macedonski, utilizat altădată și de Ion Theo în versurile publicate în *Liga ortodoxă,* Arghezi ia apărarea poeților „decadenți", simbolismului : „E un păcat ireversibil — afirmă Arghezi de a se arunca această acuzație cîtorva poeți francezi, batjocoriți : decadenți. Sau : simboliști". „Se dau acestor expresiuni în țara noastră înțelesuri complet lipsite de sens : cîți oameni nu sînt urîți numai pentru faptul că, întrebuințînd prostește un fleac de vorbă moștenită, devenită obsesiune, ațîță, fac grupe, împerecheri vrăjmașe numai păgubitoare. Decadența e un termen istoric pînă la o probă contrarie ; concepțiunea simbolică e veche cît și gîndirea ; simbolul există de cînd cu omul ; e-n natura celui ce exprimă să simbolizeze"... „Decadența în artă e ceva născocit de vrăjmașii unor aducători de libertate, nu numai de talent, în poetica franceză ; li s-a părut lor că numaidecît este decadent dacă sări peste ceva ce-ți pare vechi și stricat și dacă în loc de 15 vezi 25 de cocori într-o zare sau 10". Privind simbolismul sub raportul inovațiilor aduse în domeniul poeziei, ca un proces de depășire a vechiului în arta cuvîntului, poetul îi ironizează, însă, pe cei ce și-au zis „decadenți" sau „simboliști instrumentiști" de la noi, care sînt „oameni nesimbolici lipsiți natural de facultatea sintactică a simbolului, fabricară echivocuri sonore și grețuri poetice bogate", „sentimente ca pîsla". „Noua școală franceză, de cîte ori i-a venit ei chef, a rîs în hohote la Chat Noir de s-a auzit la București. În București, cum toate sunetele pătrund strîmb și indecent, astfel că glumele ocazionale din Paris au luat aici, în capul cîtorva încăpățînați să facă școală, proporțiile unei vaste concepțiuni bazate pe număr și pe izmenitură". E cert că poetului nu-i era clară, în anul 1904, noțiunea de simbolism, de decadent, identificîndu-le cu elementele noi, moderne în artă. La fel cum Verlaine, altădată, resprinsese termenul de simbolism, în sensul lui degradat, și Tudor Arghezi respinge termenul, dar acceptă esența noțiunii, pe care o reduce, însă, în genere, la simbol. Oricum, causticitatea cu care-l repudiază pe Macedonski și școala lui este evidentă, precum și instrumentalismul lui René Ghil, practicat de șeful cenaclului de la *Literatorul.* Tendințele de delimitare ale poetului față de curentele literare, de unele direcții literare ale timpului, încep să se configureze încă de pe acum. Și mai tîrziu, la *Cugetul Românesc,* în 1922, precum și în alte împrejurări, poetul pune din nou problema simbolismului. Și de astădată poetul ia în derîdere nu mișcarea ca atare, curentul, asupra căruia, ulterior, va face unele aprecieri favorabile, ci tendința de a imita curentul simbolist, care domina în poezia franceză după anul 1880, îndepărtîndu-se astfel definitiv de adepții lui Macedonski formați la școala *Literatorului.* În această

ordine de idei, menţionăm poziţia lui Tudor Arghezi şi în anul 1914, cînd scria : „Drept este că noi n-am priceput — graţie desigur unei tare speciale —, cum poate cineva să fie simbolist"... „Ni s-a părut că prima condiţie pe care trebuie s-o respecte un tînăr simbolist este să citească franţuzeşte şi să nu aibă de limba franceză habar", căci, „ca să fie simbolist", ajung „cîteva marchize, cîteva trene lungi, castele şi cavaleri ; un volum galben purtat în buzunar : o masivă doză de neseriozitate [1])". Persiflarea unor manierişti cum e în cazul de faţă, mai degrabă a tendinţelor de imitaţie, moderniste, nu-l determină pe Arghezi să respingă principiile curentului ca atare. Poziţia lui faţă de simbolism se defineşte mai clar în anul 1922 cînd publică în *Cugetu lRomânesc* articolul *Romantica industrială* [2]). Comentariile pornesc de la însuşirile versului liber, de la ponderea artistică în vers a rimei, a ritmului, a armoniei interioare, a muzicalităţii versului ca atare. Remarcînd că, în versul tradiţional, elementul armonic principal era rima, subapreciindu-se valoarea artistică a ritmului, Tudor Arghezi susţine că aceia care scriu versuri libere, „emanicipîndu-se de tirania rimei, pun pe primul plan armonia ritmică, muzicalitatea versului, aşa cum rezultă din fiecare cuvînt asociat cu altul". Aceste reuşite poetul le pune pe seama simboliştilor, care au acordat o mare atenţie şi altei părţi în care sînt asociate cuvintele, „anume valoarea sugestivă a fiecăruia din ele, alături cu celelalte... numai încape îndoială că versificaţia simbolistică este în progres faţă de cea de mai înainte"... „Şi dacă versificaţia tradiţională, cum am spus altădată, nu susţinea înlăturarea ei, a primit pe ici pe colo cîteva îndreptări, pe lîngă cele aduse de parnasieni, acestea se datoresc influenţei simbolismului". Poetul încearcă să dea o justificare necesităţii obiective a apariţiei şi existenţei simbolismului în literatura noastră, afirmînd : „În locul strălucirii false, unei armonii superficiale, cu care ne deprinsese romantismul şi de care nu ne-am desfăcut deplin, simbolismul ne dă şi în partea expresivă, ca şi în cea sufletească, o armonie adevărată, temeinică şi de o bogăţie care nu înşeală. Şi cine poate folosi mai mult din o asemenea îmbinare decît tocmai noi care aşteptăm încă limba literară bine întemeiată în toate direcţiunile ? În dezvoltarea estetică de azi a limbii române, simbolismul apare ca o necesitate şi cei care vor veni mai tîrziu o vor recunoaşte cum le vor da dreptate puţinilor care au apărat-o". E întemeiată, după părerea noastră, remarca de altă-

---

[1]) Arghezi, Tudor : *Cu mine însumi, de Ion Minulescu,* (recenzie), Seara, Nr. 1447, 27 ianuarie, 1914.

[2]) Arghezi, Tudor : *Romantica industrială,* Cugetul românesc, Nr. 2, martie 1922, p. 113—114.

dată a lui Eugen Lovinescu cu privire la „insuficiența“ din punct de vedere simbolist a doctrinei argheziene. Totuși, din cele cîteva luări de poziție din partea poetului, cu toate delimitările și neînțelegrea pînă la un moment a esenței simbolismului, bazîndu-ne și pe faptul că, în unele din poeziile sale, elementele simboliste sînt existente în mod evident (*Agate negre, Litanii, Dedicație* etc), se poate conchide că Arghezi a fost aproape de principiile simbolismului, stînd uneori sub influența incontestabilă a acestor orientări în procesul de creație. Fluiditatea unor versuri, prezența unor neologisme adeseori stridente, tendința spre abstracțiune, spre dizolvarea lumii reale, atmosfera, sînt de natură simbolistă. Se impune, totuși, precizarea că toate acestea n-au atins niciodată substanța, autenticitatea inspirației argheziene. Combătînd opiniile lui Panu, care susținea eliberarea versului de anumite canoane tradiționale, Arghezi argumentează, ca atare, în 1904, după teoria „remunerării limbii“ a lui St. Mallarmé, că, în poezie, cuvîntul dobîndește noi însușiri. De aceea, el se declară, teoretic, partizanul poeziei „corsetate“, al ideii că poeții „taie și comprimă pînă la romboid“, cu puterea lor particulară de „definire scurtă“. „Versul e, după propria-i mărturisire, cristalizarea geometrică a Poeziei“. Asemenea opinii îl situează pe Arghezi ferm pe poziții parnasiene. Cu toate acestea, faptul că poetul susține în același articol un vers evoluat, licid, deci muzical, se află mai aproape de versul liber decît de cel clasic.

Trecînd peste perioada începuturilor de la *Liga ortodoxă*, pe care poetul mai tîrziu le ignora și care se aflau sub o evidentă înrîurire macedonskiană, în anul următor, 1897, publicînd în *Revista modernă* trei poezii, Tudor Arghezi se găsește încă într-o etapă de exerciții poetice, în care aliterația uzează sistematic de repetiție, poema se sfîrșește în formă fixă printr-un terțet care reproduce primul vers, de atmosferă, din fiecare strofă. Toate trei sînt poezii caracterizate printr-un exercițiu superior, o demonstrație poetică ostenitoare, față de a celei din 1896. Comparate cu cele din *Liga ortodoxă*, aceste trei poezii nu aduc un plus decît de exerciții de compuneri poetice. Cu *Agate negre*, însă, în 1904, poetul își dezvăluie unele din însușirile artistice majore, unele din marile sale resurse scriitoricești, ce se vor materializa amplu în viitor decenii în șir. Versurile din acest ciclu sînt construite după o tehnică verlaineiană, impare, cu asonanțe în loc de rime și adeseori cu aliterații. Apar și versuri libere, în ciuda pledoariei din *Vers și poezie* pentru versul tradițional. Iată un grup de cîteva versuri :

> Privirile calde și limpezi
> și frunzele pline

de șoapte timide cintezi,
rămasu-ne-au iarăși străine
și-n ocna durerilor noastre e bine.

Profesiunile sale de credință pentru versul „corsetat" nu se concretizează însă întocmai nici peste șase ani cînd reapare în arena literaturii îndeosebi la *Viața socială,* căci și aici imparul verlaineian cu aliterații, cu asonanțe și rime rare, încălcări deseori de măsuri, ilustrează o altă orientare în versificație, decît aceea a „liniilor exacte". a „formei de ghiață" a versului, susținute în anul 1904. Deși rigorismul formal nu l-a stăpînit atunci și nici mai tîrziu, după cum s-a văzut din cele arătate mai sus, totuși poetul schițează o oarecare îndepărtare de versul liber, cum, bunăoară, se poate observa în *Tu nu ești frumusețea* și *Stihuri,* publicate în epoca respectivă. Eclectismul concepției lui Arghezi în ceea ce privește construcția versului este evident. Poetul s-a declarat împotriva învățării regulilor prozodice din carte, căci, așa cum afirma adeseori, structura versului, ținuta lui e dictată întotdeauna de necesități interne momentane în procesul creației. Totuși, curînd, poetul aspiră, în creația sa, spre o corectitudine, precum în *Toamna, Caligula, Rugă de vecernie, Arheologie.* Un moment considerat epocal în evoluția poeziei lui Tudor Arghezi îl constituie poezia *Belșug,* apărută în anul 1916. Are loc în această poezie o fuziune, o sinteză a metricei argheziene, a metrului cînd impar, cînd liber, cu metrul tradițional sub forma deca-și endecasilabului :

El, singuratec, duce către cer
Brazda pornită-n țară, de la vatră.
Cînd îi privești împiedicați în fier,
Par, el de bronz și vitele de piatră

Grîu, popușoi, săcară, mei și orz,
Nicio sămînță n-are să se piardă.
Săcurea plugului, cînd s-a întors,
Rămîne-o clipă-n soare ca să ardă.

Ceea ce caracterizează pînă mai tîrziu modalitatea de versificație argheziană sub acest raport este tocmai împletirea libertății cu forma tradițională. Ilustrative în acest sens sînt și *Prințul,* publicată în anul 1920, *Inscripții pe un portret,* în 1923, și altele. Volumul *Cuvinte potrivite,* apărut în anul 1927, cuprinde ceea ce este mai reprezentativ în creația argheziană pînă la această dată și stă sub semnul acestei împăcări a libertății cu tradiția. Alternînd, de regulă, cu versul clasic, versul liber fuzionează cu acesta în poezii

caracteristice epocii din activitatea scriitorului, cum sînt cele menționate mai sus. Alături de acestea, figurează și versul liber și versul verlainean și versul clasic. Și totuși, pînă la apariția volumului *Cuvinte potrivite*, libertatea în versificație apărea în versurile lui Arghezi doar sporadic. Mai tîrziu, însă, în volume ca : *Flori de mucigai* (1931), *Cărticică de seară* (1935), *Hore* (1939), ideea versului liber va domina, diminuîndu-se în mod evident intenția poetului de a respecta forma tradițională în versificație. În această a treia etapă a evoluției formei versificației argheziene, ritmul se descătușează în cea mai mare parte de orice „corsetare" sau chiar de unele experiențe de pînă atunci. În unele poezii, precum *Iată, sufletule* (1936), poetul își afirmă hotărîrea de a elibera versul de orice obstacole prozodice clasice, chiar și de rimă :

Sufletule, iată stihuri fără chip,
Fără sunet și fără de răspuns,
De pulbere și de nisip.
Primește-le, murmură-le.
Cuviincios m-apropii iar de tine
Fiindcă mă tem și findcă te-am văzut
Sălbatec și neliniștit.
Dau adăpost subt un acoperiș cu mine
Lui Dumnezeu și marilor minuni,
Cum aș putea să nu mă-nfricoșez ?

Această poezie reprezintă un moment culminant în orientarea ideologică literară a lui T. Arghezi, poetul manifestîndu-și totala adeziune la libertatea versificației. T. Arghezi practică, în deceniul al patrulea al veacului nostru, versul liber îndeosebi în ciclul *Șapte cîntece cu gura închisă*, renunțînd la orice constrîngere prozodică, la rimă chiar. Cu toate acestea, după apariția acestui ciclu de versuri libere, libertatea „desculță" se pare că-l obosește mai mult decît efortul de a fi „strîns limba în coturni", întrucît, în *Hore*, versul regulat își face din nou apariția cînd și cînd, iar în alte poezii publicate în periodicele vremii devine deja dominant.

Urmărind în detaliu evoluția formei versului pînă la această dată, se constată că, *în poezia lui T. Arghezi, acționează, în această privință, legea internă a necesității momentane, acordîndu-se prioritate cînd libertății în versificație, cînd versului regulat, sau, adeseori, fuzionînd cele două tendințe.*

În perioada ultimă a creației argheziene, cînd construiește poeme întinse, precum *1907* în anul 1955 și *Cîntare omului* în 1956, poetul cultivă cu predilecție versul tradițional, revenind astfel la vechile sale principii în versificație.

Importante sînt și precizările pe care le face poetul asupra versului, asupra naturii lui, cu prilejul publicării unui interviu *Despre poezie cu Tudor Arghezi — de vorbă cu T. G. Maiorescu*, în *Contemporanul*, nr. 5 (591), 7 februarie 1958. În această etapă a activității sale scriitoricești, poetul se pronunță pentru „disciplina poetică", pentru „constrîngeri" în alcătuirea versurilor. „Da... e un fel de disciplină poetică, afirmă Arghezi. Și în poetică trebuiesc constrîngeri. Ele împiedică pe animal să iasă din pielea lui. De ce să nu avem și în scris constrîngeri analoage ? Asta pentru onoarea și a limbii și a atitudinii pe care trebuie să o aibă în viața literară un scriitor. Cine n-o simte face literatură proastă". Pornind de la acest principiu esențial, Arghezi consideră, de astă dată, după o îndelungată activitate creatoare, că „Versul alb e folosit atunci cînd nu poți să faci un vers colorat". Ca atare, poetul susține necesitatea rimei în vers. În acest sens, face unele considerații utile pentru a cunoaște orientarea estetică din ultimii ani ai poetului, precum și pentru a înțelege mai deplin structura versului său din ultimele volume de poezii. „Paul Verlaine a spus că rima e o bijuterie care nu face două parale. Dar este o bijuterie. Vedeți d-voastră, corsetele care se obișnuiesc a se pune inspirației au intrat în forța lucrurilor. Nu poți face un sonet de 40 de versuri. Sonetul își are regulile lui. Versul alb e admirabil într-o traducere. Nu poți da într-o limbă străină prozodia, pasul și accentul pe care-l are versul în limba originală". Totodată, Tudor Arghezi pledează pentru crearea ritmului, care constituie unul din elementele de bază ale versurilor : „De la pămînt pînă la strung și stele totul e ritm" .... „Proza lui Flaubert, de pildă, e ritmată. De fapt, orice proză trebuie ritmată pe idee. Proza lăbărțată fleșcăește ideea". Concentrare și ritm în vers, în proză, în orice producție artistică — sînt deziderate estetice dintotdeauna ale poetului, care își fac loc cu tot mai multă insistență în ultimele profesiuni de credință literare argheziene.

În cele două volume de versuri *1907* și *Cîntare omului*, reapare sonetul, dominînd, însă, metrul simili-alexandrin. Totuși versul liber nu este evitat pretutindeni. Un singur exemplu din cele multe, *Născocitorul*, ilustrează această realitate a versificației argheziene din epoca respectivă :

Și secera pe care, în arșiță, Măria,
O duce-ncovoiată cît ține-n zări Tăria,

Venise de cu noaptea, cu luna prinsă-n plopi,
Şi se întoarce seara pe carul nalt cu znopi.
Ai născocit odată
Şi o nimica toată,
Cît ghimpele, săracul,
De mic şi iute : acul ;
Şi harnicul nimica, vioi ca o lăcustă,
Se-nghiesuie şi-aleargă pe marginea îngustă.

Cu toate confesiunile sale literare, legea internă a necesităţii momentane în procesul creaţiei îl duce şi acum, adeseori, de la metrica regulată la metrica liberă. Volumele *Poeme noi* (1963) şi *Silabe* (1965) ilustrează pregnant acţiunea acestei legi interne, care-l face pe poet să penduleze de la versul clasic la versul liber, de la libertate la disciplină.

Un exemplu edificator îl descoperim şi în poezia *Versuri descălţate* cu care se deschide volumul de versuri *Crengi*, publicat în anul 1970, în care poetul, în 1960, cînd scrie această poezie, reeditează momentul 1936, cînd în *Iată, sufletule,* se declarase categoric partizan al versului liber.

Versuri descălţate, poezie în vers liber, conţine următoarele strofe :

Ce stai, omule, în ruinele acestea singuratice şi plîngi ?
Plîng buzele zilelor ce trec cu-o àripă neagră, cu-o àripă albă.

Plîng zilele care trec moarte.
Plîng copiii fără părinţi,
Plîng fiinţele flămînde în pădurile nopţii, fiarele, şerpii,
vietăţile crude şi blînde,

Plîng femeile înşelate, plîng bărbaţii minţiţi.
Plîng oamenii supuşi,
Plîng oamnii fără speranţă.
Plîng păsările şi vitele ucise, ca să fie mîncate.
Şi-mi plîng toate multele subtimpuri pierdute.
Îmi plîng păcatele. Plîng că timpurile nu se mai întorc.
Plîng că omul se duce şi se întoarce uitîndu-se numai în pămînt,
Mă plîng pe mine, cel cîntat de tine.

Versurile sînt „descălţate", sînt lăsate „să umble" şi acum nestrînse în „cotruni". Este o foarte evidentă dovadă de libertăţile pe care şi le ia poetul în timpul creaţiei, după cum îi dictează cerinţele de moment ale inspiraţiei. Şi totuşi, astfel de momente apar sporadic în ampla activitate creatoare din ultimele decenii ale vieţii

poetului. Chiar volumul *Crengi*, al cărui manifest ce prefaţează ciclul e în versuri libere, conţine poezii scrise după cele mai riguroase legi prozodice ale poeziei tradiţionale.

Încheiere edificatoare la îndelunga sa evoluţie sinuoasă în sectorul versificaţiei este însă noua *Ars poetica*, sub titlul *Ia aminte*, situată în fruntea culegerii postume de versuri din 1970, *XC*. Această poezie este o categorică profesiune de credinţă în favoarea versului tradiţional, clasic, ritmic, cu rimă şi cenzură. Versurile :

Dansează stihul ritmul şi pas cu pas îl sună.
O rimă-i mai scîlcie, o rimă e mai bună,
Dar trebuie o rimă şi-o pauză la vers,
Cum e şi călcătura la horă şi la mers.
Căci de se frînge stihul strîmbat şi dă în gropi
Şi jocul pare o horă ca de ologi şi şchiopi.

includ o idee care descifrează perspectiva ultimă a unei concepţii estetice de tip clasic.

În aceeaşi poezie, turnată în versuri foarte regulate, cu rimele perechi, poetul recomandă :

Să crezi că vor răspunde mai bine la ureche
Cînd rimele-s mai strînse, părechе cu părеche.
Ce fel de danţ e-acela ? de surzi ? de muţi ? de orbi ?
De cucuvăi ? de stoluri de bufniţe ? de corbi ?
În care joacă strîmbe picioarele de lemn
Şi ghebele de cîrcă, fără opriri de semn ?
Oricît ar fi şi mirii şi oaspeţii de dîrji,
S-ar auzi un tropot de piedici şi de cîrji.
Gătit de sărbătoare cu fir, să luăm aminte
Că stihul e o nuntă de graiuri şi cuvinte.

Tudor Arghezi îşi încheie astfel activitatea ca partizan declarat al versului clasic, făurit după toate canoanele versificaţiei tradiţionale.

* * *

Deşi în 1922, în 1936 sau în 1960 Arghezi manifestă, după cum am arătat, dezinteres faţă de rimă, totuşi asemenea orientări pot fi considerate efemere în activitatea sa poetică. În practica scriitoricească, T. Arghezi a folosit din plin această „bijuterie“, care apare ca o încrustaţie artistică cu o mare pondere în exprimarea ideii

ori sentimentelor, în crearea tonalității fundamentale a poeziilor. Arghezi este original și în rimă. Acest element prozodic poartă și el marca personalității scriitorului. Și după rimă poate fi identificată o poezie argheziană. Nicicînd nu se semnalează, însă, din partea poetului vreo tendință de siluire a ideii de dragul rimei, vreo intenție de a aduce în rimă cu orice preț un cuvînt de dragul cuvîntului. Rimele lui sînt „de-acolo", cum se exprima Ibrăileanu cînd vorbea de rima eminesciană. Ele sînt organic integrate în natura versurilor, cuvintele din finalul versurilor sînt și ele solicitate de aceeași forță lăuntrică, precum toate celelalte expresii în procesul creației.

La alți poeți, sistemele de distribuire a rimei în poezii capătă adeseori forme foarte complexe. Arghezi dovedește și el, în general, o preocupare deosebită în acest sens.

Din *654 poezii,* cîte conține primul volum ,ed. 1966, și vol. II, aceeași ediție (cu excepția ciclurilor *Pe margini de cărți și Fabule*), *429 de poezii* au rimă împerecheată, *132* au rimă încrucișată, *42* au rimă îmbrățișată, *30* conțin o îmbinare de sisteme diferite de rimare, la care se adaugă un număr restrîns de sonete. Dacă ne-am opri la acest tablou, am rămîne cu o imagine simplificatoare a situației versurilor argheziene privite numai sub acest aspect, întrucît se constată, totuși, că poetul face o problemă din rimă, nu numai teoretic, ci și, mai ales, practic în activitatea sa creatoare. Și aceasta încă din epoca debuturilor. În poeziile de la *Liga ortodoxă,* de pildă, atît cu versuri scurte, de două picioare, precum :

În zări
Cîntări
Trezesc
Păduri,
Copaci
Șoptesc
Murmuri
(În zări)

cît și în versuri mai lungi, ca :

Adiat de sicomorii parfumați de Elebor
Nilu-și aduce către Theba cadențarea-n solzi de aur
Și sub nori de libelule, îndoit ca un balaur,
Oglindește-n umbra sumbră a lui Hapi magic sbor
(Aegypt)

sau în alte versuri de dimensiuni diferite, libere :

Chitara vag tresare în zarea de azur
Ning pe lac

Raze lungi,
Blonde dungi,
Pitpalac.
Zdrang, zdrang ... o sărutare și-al frunzelor murmur,

poetul acordă un interes vizibil rimei, atît în selectarea cuvintelor cît și în modalitatea de distribuire a rimei în strofe. În aceste prime realizări se descopăr rimele împerechiate, rimele îmbrățișate, rimele încrucișate. Inerente începuturilor, care stau sub influența simbolist-instrumentalistă, unele aspecte de formalism sînt evidente și în făurirea rimelor, precum în :

O cracă-naltă-n baltă albă s-apleacă, saltă
Și vara-n unda clară scaldă pe vesela-nverzită ;
În vînt un cînt din sălcii zboară sub bolta adormită ;
. . . .
Flori timizi de roze zori, ușori și creți trec peste baltă.
Iar nenuphari, potire-nnalte-mari-se mișcă-ncoa și-ncolo,
În vreme ce un tir sonor în zbor rotind un magic sol
(Zori de aur).

Efectele rimei îl preocupă pe Arghezi și în anii următori, cînd publică la *Revista modernă* și *Viața nouă.* Bunăoară, poezia *Noapte,* apărută mai tîrziu în volum sub titlul *Cucuveaua,* conține versuri ca acestea :

E noapte, șoapte trec pe baltă,
Tușește clopotul în turn,
Vibrează lung... Saturn... Saturn...
O cucuvea pe bolta-naltă.

Exigent cu sine însuși, poetul a renunțat, însă, la majoritatea poeziilor publicate înainte de 1900, neselectînd din ele decît cîteva pe care le-a înseriat în cuprinsul volumelor ulterioare. Arghezi a manifestat mai tîrziu exigență și față de *Agate negre.*

Dar modalitatea de alcătuire a versurilor și de distribuire a rimei în strofe impune o mai atentă cercetare atît pentru a cunoaște mai în detaliu tehnica de lucru a lui T. Arghezi, cît și pentru a descoperi resursele artei argheziene. Sînt aspecte ale artei sale care nu se relevă decît la o analiză minuțioasă a structurii strofelor, a structurii versurilor. Căci T. Arghezi, acest „ostenitor mut“, cum s-a autodefinit în poezia *Un cîntec,* a stăruit îndelung asupra versurilor sale, dornic să-și înzestreze opera cu cele mai strălucite însușiri artistice.

Cîteva exemple. Întîlnim în volumele lui unele poezii ca *Urare,* bunăoară, în care, în mod sistematic, strofe cu rimă îmbrățișată

alternează cu altele cu rimă încrucișată. În alte poezii, precum *Pizma*, sistemele de rimare sînt dispuse în mod simetric : în prima, a patra și a șaptea strofă, rima este încrucișată, în schimb, în strofele a doua, a treia, a cincea și a șasea rima este îmbrățișată. Fără îndoială, ordonarea rimei în această poezie nu este rezultatul unui joc spontan al inspirației, ci urmarea evidentă a unei concepții care a prezidat la făurirea poeziei.

Poetul însuși, vorbind de propria-i luptă cu cuvîntul, cu versul, se destăinuie în *Un cîntec :*

Le-am muncit
Dar nu le-am iscusit.
Le-am lucrat, nu le-am făcut.
Am fost ca un ostenitor mut.

sau în *Inscripția Inscripțiilor :*

Slovele cele mai bune
Le-am scris negre, cu cărbune,
Pe de-asupra cu vopsele.
Le-am pus ceară cu mărgele,
Și dintr-unele tipare
Mi-a-ncolțit și cîte-o floare.

Nici acum nu știu s-aleg :
Meșteșug a fost, ori zbeg ?

Deși cu unele tendințe de mediocrizare a artei proprii, totuși versurile de mai sus, precum și atîtea altele, sugerează o îndîrjită luptă a poetului cu mijloacele și procedeele artistice cele mai diverse pentru plăsmuirea unei arte superioare. T. Arghezi a manifestat și față de rimă, un interes evident, ca și față de celelalte elemente de versificație. O poezie care reflectă asemenea exigențe din partea poetului este *Lumină lină.* Alcătuită din patru strofe a cîte patru versuri, prima are o rimă încrucișată, a doua — îmbrățișată, a treia din nou încrucișată, iar a patra îmbrățișată. Alternanța indică în mod cert o anume intenție estetică a poetului. Poezia e construită pe sistemul deca și endecasilabului. Versul al treilea din fiecare strofă este de 11 silabe, versul al patrulea din fiecare strofă este de 10 silabe. În schimb, primul vers din strofa întîi este un endecasilab, primul din a doua strofă este un decasilab, primul din a treia este un endecasilab, primul din a patra este un decasilab. Această alternanță există și pentru versul al doilea din fiecare strofă, invers însă față de primul vers. Adică : decasilab, endecasilab, decasilab și endecasilab. Versurile

de 10 silabe rimează între ele cu rimă masculină, versurile de 11 silabe rimează între ele cu rimă feminină. Alternanța versurilor cu o asemenea factură și a rimelor dispuse după sistemele arătate mai sus contribuie în mare măsură la crearea armoniei de ansamblu a poeziei. Cîteva strofe :

Cum te găsești, ușoară zburătoare,
Zăcînd aci, pe-o margine de drum,
Și nu dormind într-un polen de floare,
Învăluită-n aur și parfum ?

Neascultînd de vîntul de la stup,
Te-ai aruncat în plasa verde-a zilei
Și darurile-acum, ale zambilei,
Puterile-amorțite ți le rup.

Cuvintele din finalul fiecărui vers concentrează asupra lor cea mai mare pondere în exprimarea ideilor, conferind astfel rimei o valoare estetică de prim ordin în structura versurilor.

Sub raportul rimei, poezia *Melancolie* prezintă o situație aparte. Alcătuită din trei strofe a cîte patru versuri, prima strofă conține versuri din opt silabe, iar în celelalte două — primul și al treilea vers sînt din șapte silabe, pe cînd al doilea și al patrulea, din cîte opt silabe. Toate versurile de 7 silabe au rimă masculină, iar cele de opt silabe au rimă feminină. Un fenomen care merită să fie semnalat constă în aceea că în versurile unu și trei din cele trei strofe accentul cade în rimă pe vocala *i*, pe cînd în versurile doi și patru din cele trei srofe accentul cade în rimă pe vocala *a*. Alternarea sistematică a rimei în *i* cu rima în *a* este un element prozodic cu efecte stilistice determinante în armonia generală a poeziei. Toate faptele ce țin, deci, de dimensionarea diferită a versurilor, de distribuirea rimei, de natura rimei în poezie ilustrează dificultățile ce-și impune poetul în procesul creației, precum și însemnătatea pe care o acordă funcției estetice a rimei.

Că poetul a fost intens preocupat de găsirea rimei și de distribuireea ei în poezie o dovedesc cele mai multe dintre creațiile lui în versuri. Iată și poezia *Cîntec de adormit Mitzura*, alcătuită din patru strofe a cîte patru versuri, iar a cincia din două versuri. Primele două și ultimele două strofe au versuri octosilabe. A treia strofă, la mijloc, împărțind poezia în două părți egale, e alcătuită din versuri de șapte silabe. În prima strofă accentul în rimă cade pe vocalele : à, è, à, è, iar în a patra strofă pe : è, à,

è, à. În a doua strofă accentul cade în rimă pe : à, i, à, i, iar în a treia strofă pe : i, à, i, à. Simetria e perfectă în structurarea poeziei atît între strofele cu versuri de dimensiuni egale, cît şi în ceea ce priveşte natura şi distribuirea vocalelor accentuate în rimă.

Structura poeziei ar fi, deci :

Strofa I vers									
1 —	din 8	silabe —	sfîrşeşte	cu	cuvîntul	soàre	(accent	pe	à)
2 —	„ 8	„ —	„	„	„	vèche	(„	„	è)
3 —	„ 8	„ —	„	„	„	floàre	(„	„	à)
4 —	„ 8	„ —	„	„	„	urèche	(„	„	è)
Strofa a II-a vers									
1 —	„ 8	„ —	„	„	„	àpă	(„	„	à)
2 —	„ 8	„ —	„	„	„	chibritul	(„	„	i)
3 —	„ 8	„ —	„	„	„	să-ncàpă	(„	„	à)
4 —	„ 8	„ —	„	„	„	nesfîrşitul	(„	„	i)
Strofa III									
1 —	„ 7	„ —	„	„	„	blajin	(„	„	i)
2 —	„ 7	„ —	„	„	„	smaràld	(„	„	à)
3 —	„ 7	„ —	„	„	„	pelin	(„	„	i)
4 —	„ 7	„ —	„	„	„	cald	(„	„	à)
Strofa IV									
1 —	„ 8	„ —	„	„	„	vopsèle	(„	„	è)
2 —	„ 8	„ —	„	„	„	chinezèască	(„	„	à)
3 —	„ 8	„ —	„	„	„	èle	(„	„	è)
4 —	„ 8	„ —	„	„	„	zmîngălească	(„	„	à)
Strofa V									
1 —	„ 8	„ —	„	„	„	gàta	(„	„	à)
2 —	„ 8	„ —	„	„	„	tàta	(„	„	à)

Predominanţa vocalei *à* în rimă (în 10 versuri din *18),* apoi *è* de patru ori şi *i* de patru ori imprimă, incontestabil, versurilor o anume seninătate. Participarea rimei la crearea atmosferei de ansamblu, a armoniei, a tonalităţii fundamentale a poeziei este evidentă.

În schimb, într-o altă poezie, cum e *Plugule*, rima, de altă natură, are alte efecte estetice. Mai întîi, cele patru strofe sînt

alcătuite, fiecare, din cîte 2 decasilabe și 2 dodecasilabe, și anume primul și al patrulea vers din fiecare strofă au cîte 10 silabe, al doilea și al treilea vers din fiecare strofă au cîte 12 silabe. Cele de 10 silabe au rimă masculină, iar cele de 12 silabe au rimă feminină. Accentul în rimă în strofa a doua cade pe vocala *î*, iar în strofa a patra tot pe vocala *i*, în strofa întîi pe vocalele *î* și *à*, iar în strofa a treia pe vocalele *ù* și *à*. Toate aceste elemente imprimă poeziei o atmosferă și un ton diferit de cel din *Cîntec de adormit Mitzura*, prezentată mai sus, în care în rimă apar alte vocale accentuate.

În unele poezii, Arghezi adoptă noi formule. Bunăoară, *Morgenstimmung*, alcătuită din cinci strofe a cîte cinci versuri, prezintă o mai mare diversitate în ceea ce privește dimensionarea versurilor în interiorul strofei, toate strofele avînd însă aceeași structură. În strofele întîi, a treia și a cincia rimează versurile 2, 4 și 5, pe cînd în strofele a doua și a patra — versurile 1, 3 și 5.

Preocupările poetului pentru un sistem mai complex de rime se întîlnesc și în alte poezii. În *Morți în crucea serii*, spre exemplu, alcătuită din patru strofe a cîte opt versuri, întîlnim un sistem de distribuire a rimei, care sugerează mai pregnant grija lui T. Arghezi pentru utilizarea unei rime cît mai diversificate. Poezie în vers liber, prezintă unele aspecte unitare. Bunăoară, strofele întîi și a patra au aceeași structură, aceeași dimensionare în versuri și aceeași modalitate de distribuire a rimei în versuri ; strofele a doua și a treia au aceeași structură și același sistem de rimare. În strofele a doua și a treia întîlnim : versurile întîi și al patrulea alcătuite din cîte 8 silabe, versurile al doilea, al șaselea și al șaptelea din cîte 7 silabe, iar versurile al treilea, al cincilea și al optulea din cîte 3 silabe. Faptul că versurile de aceeași dimensiune rimează între ele : 1 cu 4, 2 cu 6 și cu 7, 3 cu 5 și cu 8 în toate strofele relevă, și sub acest raport, o anume preferință estetică pe care poetul a ținut s-o materializeze în cadrul acestei poezii.

Deosebit de interesantă apare poezia *Caligula*. Cele șase strofe conțin cîte patru versuri alcătuite din cîte 15 sau 16 silabe, dispuse după cum urmează : strofa I : 16, 15, 16 15 ; strofa II : 16, 16, 16 16 ; strofa a III-a : 15, 16, 15, 16 ; strofa a IV-a : 16, 15, 15, 16 ; strofa a V-a : 16, 16, 16, 16 și strofa a VI-a : 16, 15, 16, 15. Ca atare, strofele : I, IV, VI conțin versuri alcătuite din : 16, 15, 16, 15 silabe ; strofa a III-a conține versuri alcătuite din : 15, 16, 15, 16 silabe, iar strofele II, V din : 16, 16, 16, 16 silabe.

Rima are, alături de dimensionarea versurilor după acest sistem, o importanță deosebită în poezie. Dau ca exemplu prima strofă din poezie :

Dorm în umbră legănate lebezile-n puf de undă,
Cuiburi albe, perini albe, printre stele furnicar,
Cîte-o stea însingurată cată-n aripi să se-ascundă,
Cîte-o lebădă-și îndreaptă capul, ca un nenufar,

Valoarea artistică a rimei, în ansamblul valențelor stilistice de care dispun versurile, este incontestabilă.

O structură aparte sub raportul dimensionării versurilor și al sistemului de distribuire a rimei prezintă poezia *Tu nu ești frumusețea.* Redăm integral poezia pentru ilustrarea modului cum e concepută :

Tu nu ești frumusețea spiralelor *candide,*
În ochi tu nu duci moartea și perlele *lichide*
În cari răsfrîng misterul văpăile *livide.*

Nici flori n-atingu-ți fruntea spre dînsele *plecată,*
Nici pagini cu poeme rămase de-*altădată*
Nu se desfac nostalgic în dreapta-ți-*inelată*

Tu nu cunoști otrava gîndirii și-a *vegherii :*
Fantasmele de fildeș, regini ale *tăcerii,*
Nu ți-au suflat miresme sub salciile *serii.*

Tu știi că de cînd lumea e liniște și *pace,*
Că drumul e pe care păianjenul îl *face*
Țesînd în umbră caldă velurile să-*mbrace*
Subt cari stagnează ochii și pletele-ți *opace.*

Copil naiv ! de-aceea te-ador și te *mîngîi*
Cu fața-nmormîntată ca-n floare de *lămîi*
În carnea-ți netezită de buzele *dintîi !*

Și nu-ți șoptesc sonete, nici mituri nu-ți *îngîn*
Pe unde trece umbra acestui hoit *păgîn,*
Aplec eternitatea spre tine, și *rămîn.*

Cu ochii-nchiși în zîmbet, copil abia-*nflorit ;*
Cu fruntea răsturnată, cu visul *risipit,*
Ca o dantelă scumpă, pe trupu-ți *adormit.*

Dar spune-mi, la crepuscul, încet, sînt *fericit ?...*

Primele trei strofe conţin cîte trei versuri de cîte 19 silabe, ultimele trei strofe conţin de asemenea cîte trei versuri cu cîte 18 silabe ; la mijloc, cea de a patra strofă, unică, din patru versuri în întreaga poezie, conţine versuri din 19 silabe.

Poezia este constituită simetric. Distribuirea rimei este, de asemenea, deosebită de a celorlalte poezii argheziene. Fiecare strofă își are o rimă proprie, comună celor trei versuri, sau, respectiv, patru în strofa a patra.

Distribuirea rimei după acest sistem, natura rimei, toate rimele feminine fac ca poezia să dobîndească un anume ton, cu totul aparte. Cuvintele din finalul versurilor : candide, lichide, livide ; plecată, altădată, inelată ; vegherii, tăcerii, serii ; pace, face, să-mbrace, opace ; mîngîi, lămîi, dintîi ; îngîn, păgîn, rămîn ; înflorit, risipit, adormit ; fericit, dispun de forţă expresivă, atît prin sensul cît și prin structura lor fonetică. Bunăoară, în strofele a cincia și a șasea, în rimă accentul cade pe vocala *î*. Acest fapt generează o cu totul altă tonalitate decît aceea din strofele a doua și a patra, în finalul cărora se găsesc rime în care accentul cade pe vocala *a*. Poezia *Tu nu ești frumusețea* constituie încă un exemplu de modul cum poetul își impune uneori dificultăţi în procesul creaţiei, pe care le învinge în chip fericit artistic.

Într-o situaţie similară se află și poezia *Potcovarii*, alcătuită și ea din patru strofe a cîte patru versuri fiecare. Primele trei strofe conţin versuri din 18 silabe, ultima (a patra) conţine versuri din 19 silabe.

Existenţa unei rime unice în toate versurile aceleiași strofe face ca expresiile din finalul versurilor să aibă o mare pondere în crearea tonalităţii de ansamblu a poeziei.

Pentru a avea o imagine cît mai completă a diversităţii versificaţiei argheziene, să analizăm și poezia *Sfîrșitul toamnei*, sub acest raport. Conţinînd patru strofe a cîte șase versuri, în toate strofele versurile au următorul număr de silabe : 8, 6, 4, 8, 8, 8. Deși poezie în vers liber, totuși o unitate deplină, sub raportul dimensionării versurilor, există în toate strofele. În fiecare strofă rimează versul 1 cu 4 și cu 5, precum și 2 cu 3 și cu 6. În 6 dintre versuri, accentul cade în rimă pe vocala *à*, în alte 6 pe vocala *è*, iar în alte 6 pe vocala *i*. Vocalele *o* și *u*, accentuate în rimă, ocupă un loc minor. Această realitate fonetică și prozodică are un rol artistic de prim ordin în crearea unei anume armonii în poezie.

Iată poezia :

O ! cine-ar zice că pe-aici
Au fost vreodată flori,

Privighetori,
Şi cărţi citite cu ochi mici,
În care latele panglici
Întorsu-s-au de-atîtea ori ?

Şi totuş, furăm doi mai ieri,
Strînşi braţ de braţ, gîngavi,
Ca doi bolnavi ;
Şi-n legănarea celor seri,
Subt plopii negri şi severi,
Blînzi şi supuşi ca nişte sclavi.

Să plec ! de-acuma sînt străin
Pe unde fură tei,
Pleşuvi şi ei !
Ceva ciudat, ca un destin
Mă-mpinge să mă-ntîrzii prin
Căzuta frunză din alei.

Aici, unde-a murit trecutul,
Mă plimb ca-ntr-un mormînt,
În care sînt
Legat s-ascult cum tace lutul,
Pe cînd în suflet toarce mutul
Regret, înfăşurat în vînt.

Lungimea descrescîndă a primelor trei versuri din fiecare strofă, de la 8 la 6 şi apoi la 4 silabe, imprimînd poeziei o ritmicitate în cascade, rimele atît de vii, masculine şi feminine, generează, în ansamblu, farmecul deosebit al poeziei. Cuvintele care rimează : pe-aici, flori, privighetori, mici, panglici, de-atîtea ori ; ieri, gîngavi, bolnavi, seri, severi, şcolari ; străin, tei, ei, destin, prin, alei ; trecutul, mormînt, vînt, lutul, mutul, vînt, posedă ponderea stilistică cea mai mare în conţinutul versurilor.

Poetul face apel la o mare diversitate de vocabule pentru finalul versurilor, pentru rimă, făcînd parte din mai toate valorile morfologice ; adverbe, substantive, adjective, numerale, pronume, prepoziţii, verbe, iar respectivele cuvinte denumind noţiuni din multiple domenii ale vieţii. Bunăoară, un vers se termină cu prepoziţia *prin :* Mă-mpinge să mă-ntîrzii *prin* / Că zuta frunza din alei. Alt vers se termină cu auxiliarul *sînt :* în care *sînt,* şi el făcînd parte dintr-un verb la diateza pasivă, verbul propriu zis, la participiu, fiind folosit în fruntea versului următor : *Legat* s-ascult cum tace lutul —, procedeu, de altfel, foarte

răspîndit în tehnica artistică argheziană. Din cele 24 de versuri existente în poezia *Sfîrşitul toamnei,* citată mai sus, 13 se termină în substantive, 5 în adjective, 2 în adverbe, 1 în pronume, 1 în prepoziţie, 1 în verb, 1 în numeral. Extinzînd statistica şi la alte poezii, dar nu numai la cuvintele din finalul versurilor, ci la vocabularul poetic întreg arghezian, constatăm cam acelaşi profil lexical, în care domină un mare număr de substantive faţă de toate celelalte categorii morfologice.

Poeziile analizate mai sus fac parte din volumul *Cuvinte potrivite,* în care, după cum am mai arătat, coexistă versul tradiţional cu versul liber sau uneori se face o anume fuziune între ele.

În volumele care au urmat anului 1930 pînă prin anul 1940 (*Flori de mucigai, Cărticică de seară, Hore* etc.), în care domină libertatea în versificaţie, nu se semnalează aceleaşi preocupări din partea poetului în practicarea unor anume sisteme de făurire şi dispunere a rimei în poezie. Aceasta, însă, nu diminuează grija poetului în a fixa în finalul versurilor (cu excepţia ciclului *Şapte cîntece cu gura închisă,* 1936, care are versuri albe) cuvintele cu rime de mari efecte artistice. La o simplă lectură a unor poezii ca : *Flori de mucigai, Pui de găi, Cina, Streche, La popice, Tinca, Fătălăul, Generaţii, Rada* etc. se constată că prezenţa rimei se face puternic simţită. De asemenea, în unele poezii din aceste cicluri, precum şi din altele publicate mai tîrziu, care stau sub influenţa populară, funcţia estetică a rimei este evidentă.

Deşi au fost momente în evoluţia artei argheziene cînd poetul mărturisea că „a ostenit“ strîngîndu-şi „limba în coturni“ şi că vrea s-o lase „să umble de-acum desculţă“, totuşi practica sa scriitoricească denotă o certă şi consecventă preţuire a acestei bijuterii, rima, luptîndu-se s-o investească cu atribute artistice de netăgăduit în structura versurilor. Bogate în semnificaţii, în forţe expresive, cuvintele din rimă au o mare putere de evocare, de definire concretă a noţiunilor prezentate.

Se poate vorbi de unele tendinţe manifestate în întreaga activitate a poetului în selectarea cuvintelor care rimează. Să urmărim cîteva dintre aceste tendinţe.

1. Se constată deseori că poetul pune să rimeze, şi aceasta în mod foarte frecvent, *doi termeni, dintre care unul se cuprinde integral în structura celuilalt.* Spre exemplu : vite-potrivite ; plăvani-ani ; ei-mei *(Testament) ;* vopsele-ele *(Cîntec de adormit Mitzura) ;* bărbăteşti-eşti ; *(Din drum) ;* lacul-acul *(Melancolie) ;* cintezii-iezii *(Vînt de toamnă) ;* număr-umăr ; hotel-el *(Marină) ;* uliţi-suliţi ; cugetare-tare ; cătuşa-uşa ; pisic-isc *(Psalm) ;* umăr-număr ;

(Prigoana); alta-dalta; îndreaptă-treaptă *(Oraş medieval)*; nimic-mic *(Morgenstimmung)*; dulceaţă-ceaţă; sînger-înger *(Psalm)*; trecînd-cînd *(Poarta cernită)*; luna-una *(Miez de noapte)*; ardă-piardă; aer-caer *(Belşug)*; rîme-dărîme *(Fiara mării)*; tezaur-aur; hlamida-omida *(Nehotărîre)*; trece-rece; apă-adapă; eşti-peşti; poveste-este *(Psalm)*; scîntei-tei; lungi-alungi *(Drum de iarnă)*; vezi-livezi, tei-ei *(Puţin)*; urmă-turnă; aude-ude *(Gravură)*; eu-meu; stea-ea *(Creion)*; moale-oale *(Jignire)*; grav-zugrav; Sf. Duh-văzduh *(Graiul nopţii)*; fum-parfum; vede-livede *(Biulbiul)*; Isus-sus *(Iosif al Ungro-Vlahiei)*; minte-oseminte; ochii-rochii *(Toamna)*; aur-ţintaur *(Agate negre)*; nicăieri-ieri *(Oseminte pierdute)*; undă-ascundă; luna-una *(Caligula)*; nou-ou *(Din nou)*; curmă-urmă *(Despărţire)*; făptura-ura *(Psalmul de taină)*; lacul-acul; dosită-sită; vioară-oară *(Heruvic)*; apă-sapă *(Închinăciune)*; stele-ele; pătrundă-undă *(Potirul mistic)*; ţeste-este *(Portret)*; tei-ei *(Sfîrşitul toamnei)*; secunda-unda; săptămînă-mînă *(Blesteme)*; pas-pripas; răspunde-unde; eşti-poveşti; ani-bolovani; uşă-cenuşă *(Duhovnicească)*; laur-aur; zori-ori *(Lingoare)*; am-miligram; scufund-fund *(Rugă de seară)*; ţară-brăţară *(Apă trecătoare)*; cenuşă-uşă *(Stihuri)*; salbă-albă *(Zăpadă)*; este-preste *(Schivnicie)*; undă-rotundă *(Răzbunare)*; turn-taciturn *(Suiş)*; ochii-rochii; una-luna *(Creion)*; pisc-isc *(Psalm)*; uşe-mînuşe; undelemn-lemn *(Maica Scintila)*; creasta-asta *(Privighetoare)*; rînd-tremurînd; este-poveste *(Incertitudine)*; uşii-mătuşii; beci-berbeci *(Pui de găi)*; ţîţă-aţîţă; pune-spune; chin-ciorchin *(Streche)*; tare-altare; pas-compas *(Galere)*; maţe-aţe *(La popice)*; unde-afunde; copt-opt *(Serenadă)*; el-inel *(Lache)*; să fie-stafie *(Ucigă-l toaca)*; ison-eleison *(Candori)*; prins-ins; tichie-psaltichie *(Sici-Bei)*; întinsă-însă; unde-răspunde *(Tecla)*; număr-umăr *(Morţii)*; crud-ud; leacul-berbeleacul; vrei-ei; bine-rubine *(Munca)*; ape-pleoape *(Sfîntul)*; soră-oră *(Ceasul de-apoi)*; taur-aur; alta-dalta; brazi-azi *(Aleluia)*; micile-furnicile; fac-ac; aţă-viaţă *(Cuvînt)*; ele-stele *(Parada)*; nimic-mic *(Seara)*; ascunde-scunde *(Confidentă)*; pînzele-dupăprînzele *(Miere şi ceară)*; aţă-dimineaţă *(Vaca lui Dumnezeu)*; bine-albine; fum-parfum; grei-ei *(Domniţa)*; dude-ude *(Ghicitoarea)*; binele-albinele *(Urare)*; rochii-ochii; alte-înalte *(O lăcustă)*; el-porumbiel; parte-departe *(Denie)*; cadou-ou, eşti-gîndeşti *(Giuvaere)*; aţă-faţă *(Podoabe)*; pomule-omule *(Iarna blajină)*; cocoşul-coşul; oilor-pisoilor *(Logodna)*; *nimic-mic*; ele-stele; cerbii-ierbii *(Haide)*; aurul-taurul *(Mirele)*; ea-mea; soarbă-oarbă *(Mireasa)*; balta-alta *(Căsnicie)*; ape-clape; el-muşeţel; ară-ceară *(Dragoste)*; brăţară-ţară; stele-ele *(Înviere)*; matale-tale; firul-trandafirul *(Nu am)*; aţă-ceaţă *(Să vedem)*; albă-salbă;

cerdac-ac *(A venit)*; ascut-scut *(Ploaie)*; rîmele-fărîmele; ei-holtei *(Har)*; alegi-deslegi *(Cîntec din frunză)*; os-miros *(Bărăganul)*; poveste-este; *(Sfîntule)*; pas-popas; apă-încapă; turmele-urmele *(Vînt străin)*; proaspete-oaspete *(Făcătura)*; urcă-furcă *(Luna s-a)*; pahar-har *(Cîntec de boală)*; varsă-arsă *(Iese vatra)*; noi-gunoi; lin-plin *(Dacica)*; mînă-săptămînă *(Doi copii s-au dus)*; cenușile-ușile *(De dincolo)*; rotunde-unde; meu-eu; stuh-văzduh *(Mă uit)*; ploile-oile; *(Cîntec din fluer)*; tei-ei; turmă-urmă; vecii-berbecii *(Tîrla)*; faur-aur; tac-tic-tac *(Tu taci)*; moară-comoară *(Păstrează)*; cucuruzul-auzul; verbine-bine; livede-vede *(Mă uit la flori)*; dai-ai *(Psalm)*; stele-ele *(Mărturie pe vioară și arcuș)*; ușe-cenușe *(Mi se pare)*; fir-trandafir; veacul-acul; îndărăt-arăt; paiață-agață; ață-față *(Crezi basmul)*; aur-laur; salbă-albă; *(Cetate medievală)*; uitată-tată; ție-împărăție; om-gnom; unde-ascunde *(Tu)*; ea-mea; an-Bărăgan; ea-stea; spele-ele *(Coșarul alb)*; ele-stele *(Solie pierdută)*; orele-horele *(Au trecut)*; salbă-albă; știe-ție *(Alba)*; luna-una *(Desen romantic zugrăvit pe o amforă veche)*; oară-măsoară *(Păianjenul)*; ascuns-uns; gîndac-ac; aia-văpaia *(Îmi pare rău)*; pom-om; netot-tot; prunele-unele *(Serenada)*; ușe-cenușe *(Pizma)*; apă-adapă *(Sarcina sacră)*; tertipar-tipar; ceață-ață *(Ai văzut)*; arăt-îndărăt; înțelege-lege; *(De cînd mă știi)*; oaste-coaste *(Ogor pustiu)*; jar-pojar; noroade-roade; păpușe-ușe *(Bivolul de jar)*; arse-sparse; cătușe-ușe *(S-a culcat o fiară)*; ei-cei *(De multe ori)*; Zei-ei *(Cînd ei se bucură)*; ari-stejari; lăcrămare-are *(Curgeți, vînturi)*; dușman-an *(Ce mai năvală)*; ușoare-soare; loc-mijloc; salbe-albe *(Făt-Frumos)*; cătunul-unul; zboară-oară *(Cînd venira)*; scurmă-urmă *(Nu-nțelegeam)*; osul-prisosul *(Noi moștenim)*; genunchii-unchii; asta-nevasta; gîndești-ești *(Într-un județ)*; cătunele-unele; de-a-ndoasele-oasele; valea-alea *(Da, e lung)*; încoace-coace *(Drumu-i lung)*; lipsă-apocalipsă *(De la Jii, în drum)*; tîrcoale-oale *(Blesteme de babă)*; ele-grele, azi-camarazi *(Cîte puhoaie)*; năpasta-asta *(Buruiana asta)*; bătătură-ură, livezi-vezi, ori-datori; oi-noi; descoase-oase; anul-toptanul; turlă-urlă; trece-rece *(Seceta mare)*; oară-zboară; tibișir-șir *(Păsările de fier)*; stai-ai *(Măgăoaia)*; *păzi-zi*; tifos-ifos; cărnos-os; dușmani-ani *(Moartea-n față)*; corbii-orbii *(Un lazaret)*; ei-cîteștrei; fărîmă-rîmă *(Erau trei)*; bune-cărbune *(Inscripția inscripțiilor)*; parc-arc; vii-colivii *(Inscripție pe paravan)*; aștri-albaștri *(Inscripție pe o casă de țară)*; ta-întrista *(Inscripție pe o ușe)*; frunte-înfrunte; el-măcel *(Pisanie)*; căutare-tare *(Inscripție pe tobă)*; oarbe-soarbe; ape-aproape; bun-nebun *(Inscripție pe Ararat)*; ori-mori *(Inscripție pe ușa poetului)*; menirea-omenirea;

cuvine-vine ; grea-ea *(Incripţie de bărbat)* ; treabă-întreabă, scoate-coate *(Inscripţie de femeie)* ; azi-cazi ; *(Sus)* ; alt-asfalt *(Doi cocoşi)* ; soare-însoare ; răbdare-are, unde-ascunde *(Noaptea)* ; curcani-ani *(Smaranda)* ; eşti-poveşti ; are-mare *(Urare la nuntaşi)* ; albă-salbă ; ele-mărgele ; urle-surle ; aprinşi- inşi ; minte-încălţăminte *(Vraciul)* ; ştearsă-arsă *(Creion)* ; gard-ard ; coasele-oasele *(Baba noaptea)* ; anii-castanii *(Mahalaua cu cocoşi)* ; bălani-ani ; ai-alai *(A murit Aurica)* ; omoară-comoară *(Omule)* ; aer-caer ; tare-săgetare ; stîncă-încă *(Să ţi-o sărut)* ; lege-înţelege ; el-oţel ; gură-ură *(Jale)* ; alţii-psalţii *(Un altul zise)* ; ţară-ară ; oase-miroase ; legi-alegi *(Temeiul ni-i frăţia)* ; întregi-negi ; să intre-vintre ; ocini-cocini, ele-castele *(A mai trecut o vreme)* ; lipsă-apocalipsă ; văzare-zare ; *(A fost o noapte oarbă)* ; agaţă-aţă ; omul-atomul *(Cel ce gîndeşte singur)* ; ac-tac *(Doină din frunză)* ; anţărţi-cărţi ; robust-bust ; zid-splendid ; ovăzul-văzul ; ţăran-an *(E advocat)* ; roage-hodoroage *(Evoluţie)*.

2. Căutările poetului în selectarea cuvintelor din finalul versurilor pentru rimare mai au drept rezultat, printre altele, şi utilizarea, în mod foarte frecvent, a unor *asocieri de termeni care diferă sub raportul formei doar prin schimbarea consoanelor sau grupului de consoane iniţiale.*

Abundenţa lor demonstrează că nu poate fi vorba de un fenomen întîmplător în lirica argheziană, ci asocierea a doi termeni care se deosebesc doar prin consoana iniţială devine procedeul poate cel mai răspîndit în tehnica făuririi rimelor de-a lungul întregii activităţi poetice a lui T. Arghezi. Spre ilustrare, dăm cîteva exemple : vine-tine ; vatră-piatră *(Testament)* ; toţii-hoţii ; *(Mîhniri)* ; fumu-drumu *(Prigoana)* ; noastre-glastre (foarte frecvente la Arghezi) ; cerul-fierul *(Cenuşa visărilor)* ; rouă-nouă ; cerul-fierul *(Creion)* ; soare-floare, drum-fum ; rînd-cînd ; lună-bună *(Psalm)* ; luptă-ruptă ; dai-grai *(Cîntare)* ; scoică-doică ; lasă-casă *(Fiara mării)* ; bună-sună ; mierle-perle *(Dor dur)* ; mort-cort *(Gravură)* ; repezi-lebezi ; mîini-pîini, şoapte-noapte *(Creion)* ; hîdă-rîdă ; luciul-tuciul ; cărţi-părţi *(Graiul nopţii)* ; veacuri-fleacuri *(Mitra lui Grigorie)* ; loc-joc ; chifla-tifla *(Satan)* ; turci-furci ; pace tace *(Vodă Ţepes)* ; hornuri-cornuri *(Din nou)* ; lumii-mumii ; ţintă-mintă *(Psalmul de taină)* ; şapte-lapte ; *(Triumful)* ; lutul-mutul *(Sfîrşitul toamnei)* ; jugul-rugul ; lumii-humii ; rouă-nouă ; atinge-stinge ; sînt-cînt *(Rugă de vecernie)* ; dragă-fragă ; foi-doi *(Buna-Vestire)* ; suferi-nuferi ; rouă-nouă ; mierlă-perlă ; ţese-dese ; rîul-grîul ; pus-sus *(Lingoare)* ; tămîie-rămîie *(Stihuri)* ; harpe-

șarpe ; noi-moi *(Răzbunare)* ; dreaptă-treaptă *(Toamnă de suflet)* ; strîngă-stingă *(Flori de mucigai)* ; beznă-gleznă ; gata-fata ; hoții-roții ; baba-laba ; bun-tun ; han-ban-; patu-tat-tu ; tîrnue-cîrnu e *(Pui de găi)* ; porți-morți ; pila-sila *(Galere)* ; mușcă-pușcă *(Serenada)* ; mut-lut ; cui-lui ; doi-moi ; sabia-vrabia *(Lache)* ; plopii-popii ; hîd-rîd *(Dimineața)* ; bățul-hățul *(Morții)* ; cîntece-pîntece, țipete-scripete ; nuia-vuia ; Burtea-Curtea *(Șatra)* ; deochiul-ghiocul ; coapte-noapte ; răscrăcărătura-surpătura ; nasul-trasul ; alifie-sfrinție ; atîrnă-scîrnă ; rînză-pînză ; meșteșugul-belșugul ; pacostea-dragostea *(Munca)* ; fluturi-scuturi ; hulă-destulă ; dărîme-fărîme ; berc-cerc ; atîrnă-cîrnă ; nume-lume *(Parada)* ; dud-aud ; poci-joci *(Nici nu-i pasă)* ; lămîie-tămîie ; lucii-crucii *(Să vedem)* ; rîvnă-țîfnă ; must-gust *(Buruiană, nu știu care)* ; baștină-mlaștină ; literii-viperii ; graiul-naiul *(Colind)* ; moale-goale ; țepene-depene *(Pui de vînt)* ; goi-moi ; cioci-găoci *(Cîntec din frunză)* ; deștele-cleștele ; pravilă-namilă ; fiarele-ghiarele *(Sfîntule)* ; pînză-vînză ; bete-fete ; seamă-scamă *(Un cîntec)* ; *cruță-căruță* ; ropote-clopote *(Vînt străin)* ; haină-taină *(Ziua albă)* ; pîine-cîine, șoapte-noapte *(Copila)* ; stupi-lupi, salbă-nalbă *(Mă uit la flori)* ; dodii-zodii ; viață-ceață *(Coșarul alb)* ; țap-scap ; latră-piatră ; plopi-popi *(Serenada)* ; cîntă-trîntă ; naiuri-graiuri *(Cînd ei se bucură)* ; babe-slabe ; sus-dus *(Da, e lung)* ; ruptă-luptă ; gust-must ; slavă-tavă ; crește-cleșțe ; poală-goală ; somnu-Domnu *(Seceta mare)* ; rău-hău ; coarne-carne ; zmîrc-spîrc ; zeci-veci ; facă-vacă *(La treabă)* ; porți-morți ; roți-hoți ; gînduri-rînduri *(Cinci sute de cosciuge)* ; doage-roage ; largă-targă *(Pisanie)* ; rol-gol ; gîde-rîde *(Inscripție pe un craniu)* ; joci-găoci ; vor-lor ; tu-nu *(Poetului necunoscut)* ; glasul-nasul ; rămîie-tămîie *(Smaranda)* ; gazda-brazda ; dungi-lungi ; loc-foc *(La cosit)* ; noroacele-soroacele ; ogoarele-soarele *(Urare la nuntași)* ; cerbii-ierbii ; crăiască-trăiască ; vară-țară *(Jale)* ; cîrmaci-tîlmaci ; cușcă-pușă ; țap-cap *(Temeiul ni-i frăția)* ; norocul-sorocul ; plînge-sînge ; cărți-părți *(Doină pe fluier)* ; porumbul-plumbul ; cîntec-pîntec ; fătate-pătate ; șube-bube *(Doină pe nai)* ; turci-curci ; cer-fier *(Arenda)* ; fost-post ; deșțe-cleșțe ; nasul-ceasul ; tăcute-făcute ; vreau-șleau *(Pătru al Catrincii)* ; șapte-lapte ; pute-bute ; pierde-verde ; vorbă-ciorbă ; strop-hop ; piuă-ziuă ; topite-copite ; veacuri-leacuri ; muști-puști ; gînduri-scînduri *(O răzbunare)*.

3. Apar în finalul versurilor lui Arghezi foarte adeseori cuvinte care se deosebesc nu prin consoanele inițiale, ci prin schimbarea unui sunet în interiorul lor. Intenția poetului de a face să rimeze termeni cu structuri fonetice atît de apropiate este evidentă și are efecte artistice remarcabile. Unele exemple : roadă-roată *(Muntele Măslinilor)* ; catifea-cafea *(Puțin)* ; umple-umble

(Jignire); promoroc-proroc *(Iosif al Ungro-Vlahiei)*; atunci-arunci *(Oseminte pierdute)*; lichide-livide *(Tu nu ești frumusețea)*; umbră-umblă *(Apă trecătoare)*; încheagă-întreagă *(Zăpada)*; surîs-sacîs *(Ion Ion)*; cîrcei-cercei; muiere-miere *(Fătălăul)*; amar-amnar *(Șatra)*; păpădie-pălărie *(O lăcustă)*; urcat-uscat *(O furnică)*; ciuturi-ciucuri *(Iarnă blajină)*; apucă-ducă *(De Crăciun)*; țărînă-țîțînă *(Nu v-am sădit)*; luleaua-laleaua *(Moștenire)*; lat-leat *(Mă uit la flori)*; cîrpă-scîrbă *(Ogor pustiu)*; măsura-mălura *(Seceta mare)*; paradă-pradă *(Moartea-n față)*; năuci-năluci *(Vraciul)*; minuni-minciuni; desparte-departe *(Baba-n sat)*; bunicul-buricul; solie-soție *(A.E.I.O.U.)*; împăcat-împărat *(Copil din flori)*; veninul-vecinul *(Trufașul)*; omoare-onoare *(Prietenie)*; novădul-norodul *(Doină)*; simțire-subțire *(Cauza cauzelor)*; arendă-agendă *(Vacile)*; călușul-căușul *(O răzbunare)*; tîrnăcopul-năpîrstocul *(Haruri)*; meu-mereu; aici-arici *(Psalmistul)*; umblă-umbră *(Așteptare)*; sticlă-sihlă; plisc-pisc *(Plecarea)*; soție-solie *(Nunta)*; place-pace; nerod-norod; pirostrii-prostii; facă-floacă *(Ilie în cer)*.

4. Abundă, de asemenea, în finalul versurilor lui T. Arghezi, *omonime*. Poetul recurge la cuvinte cu aceeași formă, din aceleași rațiuni estetice pentru care a ales și termeni, precum cei din categoriile anterioare, adică apropiați ca formă în finalul versurilor.

Exemple de omonime care rimează: sare (verb) — sare (subst.) *(Prigoana)*; stea (subst.) — să stea (verb) *(Fiara mării)*; vie (adj.) — să vie (verb) *(Dor dur)*; noi (pron.) — noi (adj.) *(Evoluții)*; cer (verb) — cer (subst.) *(Puțin)*; ceară (subst.) — să ceară (verb) *(Vraciul)*; ceară (subst.) — să ceară (verb) *(Priveghere)*; stea (subst.) — să stea (verb) *(Urare)*; carele (pron.) — Acela carele — (substantivat); Cui (pron.) — cui (subst.) *Crucea veche)*; muște (subst.) — să muște (verb) *(Cîntec din fluier)*; de-atunci — de-atunci *(Reminiscență)*; rîme (subst.) — să rîme (verb); muște (subst.) — să muște (verb) *(Blesteme de babă)*; stea (subst.) — să stea (verb) *(Inscripție pe ușa poetului)*; făcut (subst.) — a făcut (verb) *(A murit Aurica)*; legi (subst.) — să legi (verb) *(Născocitorul)*; venit (subst.) — a venit (verb) *(Punga)*; să moară (verb) — moară (subst.) *(O răzbunare)*; minte (subst.) — minte (verb) *(Epilog)*; mie (pron. pers.) — mie (numeral) *(Miracol)*; mă uit (verb) — ca să uit (verb) (unul înseamnă a privi, iar altul a da uitării) *(Așteptare)*; noi (pron. pers.) — noi (adj.) *(Balada unirii)*; cer (verb) — cer (subst.) *(Ilie în cer)*; mîni (subst. mîinile) — mîni (a doua zi); jale (subst.) — jale (subst.) *(Litanie)*; au trecut — din trecut *(Agate negre)*.

5. Poetul încearcă, însă fără succese remarcabile, să construiască și *rime compuse*. Cele întîlnite în poezia lui Arghezi nu dis-

pun întotdeauna de deosebit efect artistic. Unele se repetă, altele amintesc, oarecum, de rimele compuse eminesciene, însă fără rezonanța celor existente în versurile marelui său înaintaș. Cităm cîteva rime compuse : necunoscute-du-te *(Oraș medieval)*; închis-mi-s ; ce-i-Ilincei *(Puțin)*; iată-l-Tatăl (vezi aceeași rimă în Scrisoarea I de M. Eminescu) *(Între două nopți)*; defunct e — puncte (de esență eminesciană) *(Stinse scîntei)*; patu-tat-tu *(Pui de găi)*; nu-i-lui *(Doi flămînzi)*; ți-s-scris *(Fătălăul)*; măi-să-i *(Sici-Bei)*; hotărîndu-l-gîndul *(Aleluia)*; sus-nu-s *(Parada)*; ni-s-deschis *(Creion)*; nu-i-lui *(Vaca lui Dumnezeu)*; ascunde-le-rotundele *(Ghicitoare)*; nu-s-sus ; într-adevăr-de-a fir-a-păr *(O lăcustă)*; deștelehulește-le *(Cuvinte stricate)*; nu-i-lui (Ploaie) ; du-te-sute *(Bîlci în Aldebaran)*; tale-bea-le *(Cîntec de boală)*; munte-du-te *(Copila)*; gîndul-necunoscîndu-l *(Psalm)*; ți-s-surîs ; lui-nu-i *(Inscripție de femeie)*; nu-s-sus *(Vraciul)*; gutu-i nu-i *(Dar ochii tăi)*; ți-s-vis *(Mai sus)*; pustie-celui-ce va-să-vie *(Un altul zise)*; nu-i-lui *(Doină pe fluier)*; cîtu-i-gîtui *(Pătru al Catrincii)*; ei-ce-i *(Satul ei)*; ți-s-trimis *(Prietenul)*; ințarcu-l-acul *(Haruri)*; nu-i-lui *(Ilie în cer)*.

6. Mai frecvente și cu mai mari efecte estetice apar numele proprii din finalul versurilor, puse să rimeze cu cele mai felurite valori gramaticale :

Bălan-Iordan *(Psalm)*; *Iakint-mint*; Hristos-sfiios *(Mîhniri)*; Sf. Scriptură-bătătură ; Iosif-catastif *(Psalm)*; evantalii-Rusalii *(Mînăstire)*; sus-Isus *(Evoluții)*; ce-i-Ilincei *(Puțin)*; Sf. Duh-văzduh ; Dumnezeu-meu *(Graiul nopții)*; Isus-sus *(Iosif al Ungro-Vlahiei)*; Mehedinți-fierbinți *(Icoană)*; Rașel-el *(Epitaf)*; sus-Isus *(Între două nopți)*; curtezană-Cosînzeană *(Stihuri)*; Căpitane-Stane *(Sonet de izbîndă)*; livezii-Arghezi *(Incertitudine)*; Ioan-an *(Flori de mucigai)*; Terchea-Berchea-urechea ; tîrnue-Cîrnu e *(Pui de găi)*; flăcău-Ceahlău *(Streche)*; amiază-Bobotează *(Doi flămînzi)*; Ilie-primărie *(Ucigă-l toaca)*; credincios-Hristos *(Candori)*; băncuță-Puță ; Irimie-tichie *(Sici-Bei)*; Burtea-curtea *(Șatra)*; piciorul-Săgetătorul *(Rada)*; borangic-Carul Mic *(Parada)*; Ierusalim-Serafim *(Cirip)*; Carul-Mare-lucitoare *(Ghicitoarea)*; Dumnezeu-meu *(Denie)*; Mărie-pălărie *(Doi frumoși)*; Dumitra-litra *(Giuvaere)*; Betleemghem *(Podoabe)*; Cosînzenii-buruienii *(Nu v-am sădit)*; Carpați-alăptați *(Om de pămînt)*; Sfintei Mării-bălării *(Un cîntec)*; Sfînta Marie-datorie *(Bîlci în Aldebaran)*; Jurămînt-Duhul Sfînt ; *(Cîntec de boală)*; unghere-juvaere *(Iese vatra)*; Dumnezeu-meu *(Dacica)*; bine-Sabine *(Domnița)*; Grivei-ei ; ei-Grivei *(Copila)*; an-Bărăgan *(Coșarul alb)*; Țării-Mării *(Solie pierdută)*; Sfîntul Anton-Amvon ; uscățiva-Paraschiva *(Apocalips)*; trist-Crist ; Fecioara subsioara *(Sarcina sacră)*; meu-Dumenzeu *(Cuprinsul)*; Satan-ura-

gan ; sus-Isus *(De cînd mă ştii)* ; Doftorie-Fecioară Marie *(S-a culcat o fiară)* ; sîngeros-Făt-Frumos *(Făt Frumos)* ; Lăţosul-mirosul *(Cînd veniră)* ; banii-Satanii *(Altădată)* ; tîrîm-Rîm *(Noi moştenim)* ; eşti-Bucureşti *(Într-un judeţ)* ; Jii-Copii *(În satele şi văile)* ; Jii-Copii *(Da e lung)* ; mînia-România *(Drumu-i lung)* ; lipsă-Apocalipsă ; Sf. Niculae-paie *(De la jii, în drum)* ; Jii-vii ; cui-Lui ; prisos-Hristos *(Seceta mare)* ; încet-Hamlet *(Două nopţi)* ; pomii-Sodomii *(Inscripţia inscripţiilor)* ; pămînt-Cuvînt *(Inscripţie pe Biblie)* ; sus-Isus *(Inscripţie pe o pînză de barcă)* ; mereu-Dumnezeu *(Smaranda)* ; vînjos-Făt-Frumos *(La cosit)* ; Aurica-frica ; Valea Plîngerii-îngerii ; viitoare-Născătoare *(A murit Aurica)* ; Cuvîntul-vîntul *(Nicio silabă-ntreagă)* ; Măria-Tăria ; păianjen-Teleajen *(Născocitorul)* ; ştie- Tărie *(Dar ochii tăi)* ; căpcane-Ioane *(Prietenia)* ; naintemergătorul-Ioan Botezătorul ; stăpînire-Psaltire *(Un altul zise)* ; Rege-Soare-călare *(A mai trecut o vreme)* ; văpaia-Himalaia *(Cel ce gîndeşte singur)* ; Hodivoaia-văpaia *(Cuvînt înainte)* ; mereu-Dumnezeu ; mitropolitul-Răstignitul ; mîntuire-Zamfire ; Crăciun-bun *(Răzvrătitul)* ; parşiv-Paraschiv *(Lipsesc morminte)* ; ţăranii-Merişanii *(Coconu Alecu 2)* ; puşcărie-Ilie (Coconu Alecu 5) ; Lipscani-golani *(Punga)* ; răzeşti-Bucureşti ; Vitan-Bărăgan ; Cotroceni-olteni-coceni ; sfinţii-Mehedinţii ; latul-Banatul *(Doină pe fluier)* ; deschis-Paris ; miri-Vladimiri ; tiparul-Aghiazmatarul ; Mitropolia-hîrtia ; *(Doină pe nai)* ; Domneşti-Bucureşti *(Doină)* ; Curtea de Apel-el *(E advocat)* ; Bucureşti-poveşti ; Ilie-puşcărie ; Bucureşti-veşti *(Cauza Cauzelor)* ; Vlahuţă-asmuţă ; haimanale-Caragiale *(Cultura)* ; Gheenei-Brătienii ; ţărăneşti-Bucureşti *(Scrisoare)* ; Carpaţii-argaţii *(Un colţ de ţară)* ; Bucureşti-săteşti ; oală-Ţîndală *(Răspuns la telegramă)* ; ţărani-Paşcani ; Iaşi-vrăjmaşi ; Moldova-Craiova ; blînzi-Flămînzi *(Flămînzeni)* ; Fanar-bar *(Boierii)* ; vădane-Stane *(Vacile)* ; dichis-Paris *(Arenda)* ; Ursei-uşa-ei *(Fugara)* ; Căpitane-Stane ; Căpitane-străoane ; mereu-Dumnezeu ; *(Stane-Căpitane)* ; lui-Covurului ; Lungeni-săteni ; Catrincii-opincii ; Gaetan-an ; Smarandă-bandă *(Pătru al Catrincii)* ; Zamfir-cimitir *(Satul ei)* ; Vedea-livedea ; Scriptura-vărsătura ; Rai-mucegai ; Ciocoieşti-Piteşti *(O răzbunare)* ; unul-Crăciunul *(În deşert)* ; Trotuş-totuş *(De ce-aş fi trist)* ; jos-Făt-Frumos *(Cîntec la fereastră)* ; renaşte-Paşte *(Ţi-e sufletul)* ; Ursei-mei *(Prietenul)* ; cititor-Nicanor *(Altar la Putna)* ; eu-Dumnezeu *(Din peşteri)* ; Făt-Frumos-jos *(Psalm)* ; vad-Iad *(Haruri)* ; Scripturi-arături ; vestminte-Părinte *(Psalmistul)* ; aprigi-Africi *(Plecarea)* ; zare-Carul Mare *(Nunta)* ; Alpi-albi *(Romanţă de mai)* ; franceză-Marseilleză ; goană-Mediterană *(Icoane)* ; poştii-Cloştii ; sus-Isus ; Isop-scop *(Psalm)* ; Mai-s-o ai ; *(Posteritate)* ; Icari-stejari *(Pe un prag)* ; uscăţiva-Paraschiva ;

(Tot de ziua ta); apus-Isus *(Murmure de plopi)*; cer-Porţile de fier; grea-Dunărea *(Balada Unirii)*; eu-Dumnezeu; fie-Ilie; mie-Ilie; Ilie-fie; Cloştii- proştii; Rai-grai; Rai-mălai; Rai-mai; Sfîntul Duc-văzduc; Păcală-goală; puterea-Învierea; linguşire-Psaltire; Vaslui-lui; Dumnezeu-protoiereu *(Ilie în cer)*.

În rimele lui T. Arghezi se întîlnesc, precum se întîlnesc în creaţiile atîtor poeţi, *asonante*. Asonanţe apar în toate ciclurile de versuri, de la debuturi pînă la ultimele volume publicate de Arghezi. Mai frecvente în acest sens sînt rimele provenite din diftongul *oa* cu vocala *a*, precum şi aducerea în rimă a unor consoane diferite: *t-d, b-p, g-c, s-z*. Existenţa lor nu anulează, însă, substanţa rimei. Cîteva exemple: drag-alb *(Creion)*; cald-asfalt *(Heruvim bolnav)*; aude-alăute *(Cîntare)*; orz-întors *(Belşug)*; aud-flaut *(Nehotărîre)*; amurg-turc *(Biulbiul)*; mormînt-cîntînd *(Osemintе pierdute)*; greş-cireş *(Biserica din gropi)*; suge-usuce *(Psalm)*; rînd-frînt *(Interior de schit)*; alege-sparge *(Timpuri)*; degeaba-ceapa *(Streche)*; multe-curte *(Galere)*; zgîrci-brînci; zbiară-doboară *(Doi flămînzi)*; cămaşe-boaşe *(La popice)*; lapte-noapte; odată-toată *(Tinca)*; coşciuge-cruce *(Morţii)*; întors-orz *(Convoiul)*; carte-moarte *(Munca)*; roabă-babă *(Sfîntul)*; argint-sărind; pămînt-nechezînd; mamă-geamă *(Rada)*; zale-rostogoale *(Parada)*; poteci-scurteici; groasă-mătasă *(Denie)*; moale-agale; coase-şase *(Podoabe)*; facă-promoroacă; sfoară-afară *(De Crăciun)*; aznoapte-lapte; plasă-groasă; broboadă-grămadă *(Joc de chiciuri)*; plasă-mireasă *(Mireasa)*; pana-sprînceana *(Frageda)*; coardă-moartă *(Iarbă-trează)*; floare-tipare; migală-goală *(Buruiană, nu ştiu care)*; pus-auz *(Dacica)*; întors-orz *(Mă uit la flori)*; ghirlande-diamante *(Cetate medievală)*; fîntînă-lună *(Alba)*; Copiii-viei *(Cînd veniră)*; ceasul-nasul; mare-picioare; sale-tîrcoale; seara-nara; numeroasă-groasă; călimară-zboară; ţară-acrişoară; *(Buruiana asta)*; înalte-calde *(Moartea-n faţă)*; cîmp-dîmb *(Inscripţia inscripţiilor)*; aleargă-neagră *(Noaptea)*; gînd-vînt *(Lipsesc morminte)*; jupînul-unul *(Coconu Alecu 2)*; leş-înţeles *(Boierii)*; boltă-holdă; fericit-ucid *(Ţi-e sufletul)*; atunci-lungi; adîncă-plîngă *(Psalmistul)*; frumoasă-mătase; moarte-brocarte *(Niciodată toamnă)*; zid-cuţit *(Pui de găi)*; fund-mormînt *(Ploaie)*.

* * *

Tudor Arghezi cultivă şi sonetul. Această formă fixă de poezie ar corespunde, într-un fel, stilului său foarte concis. În activitatea sa literară, unele sonete apar chiar în prima etapă, cele mai multe însă, în ultima. În *Cuvinte potrivite,* volum în care poetul selectează şi publică în 1927 tot ceea ce a crezut că e mai valoros în cei

30 de ani de activitate poetică, figurează unele sonete, precum *Sonet de izbîndă*. În primele două strofe ale acestei poezii, Arghezi adoptă sistemul de rimare statornicit de tradiție : a b b a, b a a b, întîlnit la M. Eminescu, Vlahuță, Duiliu Zamfirescu, St. O. Iosif etc. În strofele a treia și a patra — c d c, e d e — urmează, de asemenea, exemplul predecesorilor. Fără nici o deosebire, aceeași distribuire a rimei se întîlnește și în *Evoluție* din vol. *1907*. În *Coconu Alecu*, însă, din același volum, poetul încearcă o altă formulă în ultimele două strofe : c c d, e e d.

Mai tîrziu, în alte sonete ca : *Mormînt în drum*, *Mesajul*, *Cancelarul*, *A fost, n-a fost*, strofele a treia și a patra nu aduc nimic nou sub acest raport, păstrînd formula clasică : c d c, e d e. În schimb, în primele două strofe din *Mormînt în drum*, *Mesajul*, *Cancelarul*, poetul adoptă formula : a b b a, a b b a, renunțînd la obișnuitul sistem, în aceste strofe : a b b a, b a a b.

Față de imensul număr de poezii argheziene, aceste cîteva sonete nu ar putea duce la concluzia că poezia cu formă fixă a constituit o preocupare deosebită în îndelungata practică scriitoricească a poetului. Apariția lor în anumite momente sugerează, însă, mai degrabă poziția teoretică a scriitorului în etapele respective, de abandonare vremelnică a versului liber.



Considerăm că e util să precizăm că tehnica artistică nu este întotdeauna edificatoare în sine asupra calității unei creații literare.

Au fost în literatura română versificatori foarte buni, printre care am cita doar pe Al. Depărățeanu, care totuși nu au fost creatori valoroși. Dacă la poeții minori existența unor astfel de procedee complexe în versificație nu izbutește să ducă la realizarea unei arte superioare, la Arghezi, poet proeminent în literatura română, tehnica versificației are implicații de prim ordin în investirea poeziei cu atribute de înaltă ținută artistică.

Dimensionarea versurilor după condiția interioară a poetului în momentele creației, rima argheziană și ea, această „bijuterie" inutilă cum o consideră Verlaine dar pe care o prețuește mult poetul Arghezi, distribuirea rimei după un sistem sau altul, cadența versurilor — sînt elemente pe care poetul nu numai că nu le-a ignorat sau minimalizat, ci, din contră, au stat pe primul plan al atenției scriitorului și au fost realizate în chipul cel mai divers.

T. Arghezi a combătut manierismul, formalismul, arta goală de conținut. A dat expresie în modul cel mai adecvat propriilor

sale stări sufletești, propriilor sale gînduri. Orice element artistic, prozodic etc. existent în poeziile lui nu este rezultatul unui joc facil de cuvinte, al unei tendințe de a acorda formei prioritate cu orice preț în arta cuvîntului. Arta lui Arghezi, cu toate elementele ei componente, reflectă genialitatea scriitorului, profilul moral-artistic al autorului. În fiecare element al artei lui, T. Arghezi toarnă o părticică din sufletul său, din marile lui resurse artistice. Și fiecare element, oricît de neînsemnat ar părea la prima vedere, are reflexe estetice incontestabile în structura de ansamblu a poeziei argheziene.

BIBLIOGRAFIE

În continuare, publicăm o bibliografie „Arghezi“, care conţine peste 800 de titluri, ordonate pe capitole, în interiorul cărora am recurs la criteriul exclusiv cronologic în înserierea lor. Din scrierile lui Tudor Arghezi n-am reţinut decît cca *115 articole*, care sînt grupate în primul capitol al acestei bibliografii — intitulat *„Tudor Arghezi — despre literatură“*. Am considerat utilă indicarea acestor articole apărute într-un mare număr de periodice începînd cu anul 1904 pînă în ultimul an al existenţei scriitorului, întrucît consultarea lor facilitează pătrunderea în laboratorul de creaţie arghezian, în miezul gîndirii estetice argheziene, în tehnica sa artistică.

Bibliografia mai conţine titluri de volume consacrate integral sau parţial activităţii scriitorului Arghezi, precum şi o parte din articolele apărute în periodicele vremii, în care un mare număr de comentatori literari şi-au spus părerea asupra scrisului arghezian de-a lungul deceniilor.

Capitolul II *„Studii despre Tudor Arghezi“* indică *14 volume* în care, începînd din anul 1930 şi pînă în anul 1969, critici literari de mare prestigiu din trecut şi de azi şi-au exprimat opiniile asupra multiplelor faţete ale creaţiei argheziene.

În capitolul III *„Articole despre Tudor Arghezi — în volume“*, sînt înseriate cca 70 *de volume* în care figurează numeroase articole despre Arghezi, apărute, în marea lor majoritate, anterior în revistele timpului.

În sfîrşit, în ultimul capitol *„Articole despre Tudor Arghezi — în periodice“*, sînt indicate peste 600 de *articole* publicate începînd cu anul 1896, cînd debutează poetul, pînă în prezent. O bibliografie exhaustivă „Arghezi“ nu-şi are locul aici, de aceea ne-am mărginit la un număr mai restrîns de articole mai semnificative, selectate din colecţiile de periodice.

Din motive de ordin practic, pentru descoperirea mai uşoară a unui volum sau a unui articol, am compartimentat bibliografia, după cum am indicat mai sus, pe capitole. Din aceleaşi raţiuni, am indicat la unele articole publicate în periodice, volumele în care au fost reeditate ulterior, iar la volumele respective am indicat adeseori periodicele în care acele articole au apărut iniţial.

Pentru alcătuirea acestei bibliografii, am luat contact direct cu sursele autentice de informare, astfel încît am avut posibilitatea să verific și să îndrept unele trimiteri bibliografice eronate din studiile tipărite pînă acum

I. TUDOR ARGHEZI DESPRE LITERATURĂ

A.B.C. (Articol scris de T. Arghezi), Linia dreaptă, an I (1904), nr. 1 (15 aprilie), p. 1.
Vers și poezie, Linia dreaptă, an I (1904), nr. 2 (1 mai), p. 1 și nr. 3 (15 mai), p. 1.
Th. Cornel (Necrolog), Viața Socială, an II (1911), nr. 2 (februarie), p. 137—140.
Camil Resu, Rampa, an I (1912), nr. 188 (vineri, 8 iunie), p. 1.
Bilete I, Rampa, an II (1912), nr. 308 (luni, 29 octombrie), p. I ;
Bilete II, Rampa, an II (1912) nr. 323 (vineri, 16 noiembrie), p. 1
Bilete III, Rampa, an II (1912), nr. 333 (miercuri, 28 noiembrie), p. 1.
Teatrul Național : Hagi Tudose de B. Delavrancea, Viața românească, an VII (1912), nr. 11—12 (noiembrie-decembrie).
Cronica literară. Viața românească. Synthèses énergitiques de la Vie et de l'Ame, Seara, an IV (1913), nr. 1376, (joi, 7 noiembrie), p. 2.
Literatura socialistă, Seara, an IV (1913), nr. 1391 (joi, 28 noiembrie), p. 3.
Cronica literară, Seara, an IV (1913), nr. 1403 (marți, 10 decembrie), p. 2.
„De vorbă cu mine însumi" de I. Minulescu, Seara, an V (1914), nr. 1447 (27 ianuarie), p. 2.
Cronica, Cronica, an I (1915), nr. 1 (12 februarie), p. 1.
Alexandru Davila (Medalion), Cronica, an I (1915), nr. 9 (12 aprilie), p 164—165.
Gazetarul, Cronica, an I (1915), nr. 10 (19 aprilie), p. 178—179.
Decesul sufletelor. Cronica, an I (1915), nr. 15 (24 mai), p. 282—284.
Cuvinte de pictură. Cronica, an I (1915), nr. 15 (24 mai), p. 290—293.
G. Galaction, Cronica, an I (1915), nr. 17 (7 iunie), p. 318—320.
Scriitorii români, Cronica, an I (1915), nr. 21 (5 iulie), p. 402—405.
Pianistul Dumitru Dumitriu (Medalion), Cronica, an I (1915), nr. 26 (9 august), p. 510—511.
Pentru ideal, Cronica, an II (1916), nr. 48 (10 ianuarie), p. 901—903.
Lingoarea filozofilor, Cronica, an II (1916), nr. 50 (24 ianuarie), p. 933—934.
(Despre un sindicat al scriitorilor), Hiena, an II (1920), nr. 11, p. 1—4.
Cum se scrie românește, Cugetul românesc, an I (1922), nr. 1 (februarie), p. 99—104.
Romantica industrială, Cugetul românesc, an I (1922), nr. 2 (martie) p. 113—114.
Literatura nouă, Cugetul românesc, an I (1922), nr. 4 (mai) p. 321—322.
Anton Pann, Contimporanul, an II (1923), nr. 30 (sîmbătă, 10 februarie), p. 3
Amintirile ierodiaconului Iosif, Națiunea, nr. 2669, 2670, 2671, 2674 din 15, 22, 29 aprilie și 13 mai 1923.
Un stil în literatură, Lumea, an I (1924), nr. 4 (23 noiembrie), p. 11.
Literatura în spectacol, Lumea, an I (1924), nr. 5 (30 noiembrie).

Scrisoare cu tibişirul, Lumea, an I (1924), nr. 8 (21 decembrie), (Reeditat în vol. *Tablete de cronicar,* 1960).
Ce trebuie să ştie un tînăr de 45 de ani, Integral, an I (1925), nr. 5 (iulie).
Limbile, Contimporanul, an V (1926), nr. 70 (noiembrie).
(Interviu). De vorbă cu Tudor Arghezi (Consumatorul şi artistul. Între editor şi scriitor — „Cultura Naţională" — principii de organizare), Viaţa literară, an I (1926), nr. 28 (sîmbătă, 20 noiembrie), p. 1—2.
Evenimentul, Sinteza, an I (1927), 1 aprilie, p. 4.
De vorbă cu T. Arghezi (interviu realizat de F. Aderca), Universul literar, an XLIII (1927), nr. 16 (17 aprilie), p. 247—248.
Ars poetica, Adevărul literar şi artistic, an VIII (1927), nr. 367 (18 decembrie), p. 5.
(Interviu). *Ce ne spun domnii : Eugen Lovinescu şi Tudor Arghezi despre pamflet,* Viaţa literară, an III (1928), nr. 75 (sîmbătă, 25 februarie), p. 1—2.
Medalion : G. Topîrceanu, Bilete de papagal, an I (1928), nr. 2 (vineri, 3 februarie), p. 3.
Medalion : Otilia Cazimir, Bilete de papagal, an I (1928), nr. 4 (duminică, 5 februarie), p. 3.
Medalion : Urmuz, Bilete de papagal, an I (1928), nr. 16 (duminică, 19 februarie), p. 3—4.
Autorii, Bilete de papagal, an I (1928), nr. 18 (miercuri, 22 februarie), p. 1—2.
Cronica literară a lui Coco, Bilete de papagal, an I (1928), nr. 24 (miercuri, 28 februarie), p. 3—4.
Din casa morţilor de Stoian Dimitrof, Omul cu mîrţoaga, Bilete de papagal, an I (1928), nr. 26 (vineri, 2 martie), p. 2—3.
Octavian Goga : Meşterul Manole, Bilete de papagal, an I (1928), nr. 48 (miercuri, 28 martie), p. 1—2.
George Ranetti, Bilete de papagal, an I (1928), nr. 80 (miercuri, 9 mai), p. 2.
Poezia, Ion Dragoslav, Bilete de papagal, an I (1928), nr. 81 (joi, 10 mai), p. 1—2.
„Scrisul românesc", Bilete de papagal, an I (1928), nr. 86 (joi, 17 mai), p. 2.
Rugăciunea lui Coco, Bilete de papagal, an I (1928), nr. 116 (vineri, 22 iunie), p. 1—2.
Cocó gîndeşte, Bilete de papagal, an I (1928), nr. 133 (joi, 12 iulie), p. 1—2.
Culegătorul de semne, Bilete de papagal, an I (1928), nr. 137 (luni, 18 iulie), p. 1—2.
Le style c'est l'heure, Bilete de papagal, an I (1928), nr. 142 (duminică, 22 iulie), p. 1—2.
Tocila, Bilete de papagal, an I (1928), nr. 220 (duminică, 21 octombrie), p. 1—2.
Jucăriile, Bilete de papagal nr. I (1928), nr. 223 (25 octombrie), p. 1—2
Sunetul dinlăuntru, Bilete de papagal, an II (1929), nr. 291 (miercuri, 16 ianuarie), p. 1—2.
Ce trebuie să ştie un tînăr de 18 ani, Bilete de papagal, an II (1929), nr. 371 (marţi, 22 aprilie), p. 1—2.
Bilet de începător, Bilete de papagal, an II (1929), nr. 408 (duminică, 9 iunie), p. 1—2.
Cocó la Eminescu, Bilete de papagal, an II (1929), nr. 418 (vineri, 21 iunie), p. 1—2.
Dobitoacele noastre literare, Ramuri, 1929, nr. 10—11.
Noua lege a presei, Ramuri, 1929, nr. 12.
Interviu, Cronicarul, an I (1930), nr. 1.

Ştefan Luchian şi despre morţi, Secolul, an I (1932), nr. 8 (duminică, 3 aprilie), p. 1.
Ce te legeni? Secolul, an I (1932), nr. 10 (duminică, 17 aprilie), p. 1.
Scrisori de la morţi, Secolul, an I (1932), nr. 14 (duminică, 22 mai) p. 1.
Epidemia vorbelor goale, Secolul, an I (1932), nr. 19 (duminică, 26 iunie), p. 1.
Panait Macri, Secolul, an I (1932), nr. 21 (duminică, 10 iulie), p. 1.
Poezia, Progresul social, an II (1933), nr. 7 (20 iulie).
Boema manuală, Progresul social, an II (1933), nr. 11 (20 noiembrie), p. 751—754.
O scrisoare epocală a d-lui T. Arghezi. Ce trebuie să facă şi n-au făcut scriitorii, Viaţa literară, an VIII (1933), nr. 149 (12 noiembrie — 1 decembrie), p. 3.
Alexandru Odobescu, Convorbiri literare, an LXVII (1934), pag. 587—589.
Ars poetica, Bilete de papagal, an 1937, nr. 8 (485), p. 147—149.
Maladie incurabilă, Bilete de papagal, an 1937, nr. 13, p. 256—257.
„Problema cărţii“, Bilete de papagal, an 1937, nr. 21, vol. III, p. 401—405.
Nasuri defuncte, Bilete de papagal, an 1937, nr. 478, p. 5—8.
Dintr-un foişor, Revista Fundaţiilor regale, an VIII (1941), nr. 12 (1 decembrie), p. 483—507. (Reeditat în vol. *Tablete de cronicar,* 1960, p. 119).
Moralităţi, Versuri şi proză, an I (1941), ianuarie, p. 31.
Eminescu, Bucureşti, 1943, 63 p. *(Carte cu vieţi ilustre).*
Prefaţă la romanul *Două orfeline* de A. B'Ennéry (Traducere de Al. Iacobescu), Bucureşti, Ed. „Vremea“, 1943.
Dispariţii, Săptămîna C.F.R., an III (1943), nr. 32 (duminică, 10 ianuarie), p. 1.
Grafite, Săptămîna C.F.R., an III (1943), nr. 33 (duminică, 17 ianuarie) p. 1.
Unelte şi maşini, Săptămîna C.F.R., an III (1943), nr. 34 (duminică, 24 ianuarie), p. 1.
O meserie, Săptămîna C.F.R., an III (1943), nr. 35 (duminică, 31 ianuarie), p. 1.
Jurnalul, Săptămîna C.F.R., an III (1943), nr. 39 (duminică, 28 februarie), p. 1.
O meserie, Săptămîna C.F.R. an III (1943), nr. 35 (duminică, 31 ianuarie),
Florile, Săptămîna C.F.R., an III (1943), nr. 42, (duminică, 21 martie), p. 1.
Cîntă doi morţi, Săptămîna C.F.R., an III (1943), nr. 48 (duminică, 9 mai), p. 1.
Momentul lui Iosif, Săptămîna C.F.R., an IV (1943), nr. 3 (duminică, 20 iunie), p. 1.
Ilariè Chendi, Săptămîna C.F.R., an IV (1943), nr. 4 (duminică, 27 iunie), p. 1.
Nehotărîre, Săptămîna C.F.R., an IV (1943), nr. 9 (duminică, 1 august), p. 1.
O poezie nouă, Săptămîna C.F.R., an IV (1943), nr. 13 (duminică, 29 august), p. 1.
Brotăcelul, Săptămîna C.F.R., an IV (1943), nr. 15 (duminică, 12 septembrie), p. 1.
Maşina, Săptămîna C.F.R., an IV (1943), nr. 17 (duminică, 26 septembrie), p. 1.
Un îndemn, Săptămîna C.F.R., an IV (1943), nr. 18 (duminică, 3 octombrie), p. 1.
O vorbă, Caiet de poezie 1 (mai 1946), „Ed. Fundaţiilor“, p. 3.
Caiet de poezie 2, „Ed. Fundaţiilor“, 1947.
(Despre începuturile sale literare-Interviu cu Horia Oprescu), Tînărul Sriitor, an V (1956), nr. 11 (noiembrie) şi nr. 12 (decembrie).

Talentul meu, în vol. Lume veche, lume nouă, Editura tineretului, 1958, p. 324—325.

Despre arta literară, Luceafărul, an I (1958), (1 decembrie), (Convorbire cu Gh. Bulgăr).

De vorbă cu T. G. Maiorescu, Interviu, Contemporanul, an X (1958), nr. 5 (7 februarie).

Interviu, Luceafărul, an III (1960), nr. 10 (15 mai) p. 6.
Vol. Tablete de cronicar, E.S.P.L.A., 1960.
Interviu, Contemporanul, an XII (1960), nr. 21 (20 mai).
Interviu, Gazeta literară, an VIII (1961), nr. 21 (18 mai).
Despre ucenicia continuă, Luceafărul, an V (1962), nr. 7 (aprilie), p. 2.
Argument, Gazeta literară, an X (1963), nr. 14 (473), (joi, 4 aprilie), p. 2.
Schiță de fum, Contemporanul, an XVI (1964), nr. 24 (922), (vineri, 12 iunie), p. 1.
Interviu, Les Lettres françaises, (1964), nr. 1019 (5—11 martie), p. 4.
Un „Anton Pann“, Contemporanul, an XVII (1965), nr. 9 (26 februarie), p. 1.
Ce este „Arta“ ?, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 27 (690), (joi, 1 iulie), p. 1.
Cuvîntul și vorba, Argeș, an I (1966), nr. 5, (octombrie), p. 11.
Ce este poezia ? Argeș, an I (1966), nr. 6 (noiembrie), p. 11.
Scurtul și lungul, Gazeta literară, an XIII (1966), nr. 48 (735), (1 decembrie).
Sris și meserie, Argeș, an III (1967), nr. 1 (ianuarie), p. 11.
Folclor și ne-folclor, Argeș, an II (1967), nr. 2 (februarie), p. 11.
Tablete de limbă, Argeș, an II (1967), nr. 6 (iunie), p. 11.
Simultan literar, Amfiteatru, an I (1967), nr. 12 pag. 199.

Interviu, Familia, Seria III, an III (1967), nr. 7 (iulie), p. 11. (Este ultimul interviu acordat de T. Arghezi).

Poeziile : *Testament, Rugă de seară, Vraciul, Flori de mucigai, Cuvînt, Inscripția inscripțiilor, Un cîntec, Să vedem, Iarbă trează, Eu v-am sădit, Cuvinte stricate, Iată, sufletule, Colind, Cîntec, Prietenie.*

II. STUDII DESPRE TUDOR ARGHEZI

(Volume)

Popescu, Victor : *Tragedia unui suflet : Tudor Arghezi,* București, 1930, 32 p.
(Publicat anterior sub titlul *Tragedia unui suflet : Tudor Anghezi. I. Prolegomene ; II. Criza sufletească,* în Raze de lumină, Revista Studenților în Teologie din București, an II (1930), nr. 2 (martie-aprilie), p. 91—102 și *Tragedia unui suflet : Tudor Arghezi. III. Evoluția sufletească ; IV. Personalitatea religioasă a lui Tudor Arghezi ; V. Cîteva concluzii,* contiunare în aceeași revistă, nr. 3 (mai-iunie), p. 165—178).

Caracostea, Dimitrie : *Prolegomena argheziană, Institutul de istorie literară și folclor,* București, 1937, 36 p.

Georgescu, N. : *Literatura de scandal. Prefaţa de N. Iorga. În plină decadenţă. De la Tristan Tzara la T. Arghezi. Critică autorizată. Un porcograf şi sateliţii lui. Eminescu la hanul Vangheli. „Estetism“ şi „mascaradă scriitoricească“. Ţigăncile lui Porcografie*, Bucureşti, 1938, 271 p.

Călinescu, George : *Tudor Arghezi. Studiu critic*, Iaşi, Colecţia „Jurnalul literar“ („Scriitori de ieri şi de azi“), 1939, 60 p.

Constantinescu, Pompiliu : *Tudor Arghezi*, Editura Fundaţiilor pentru Liratură şi Artă, 1940, 248 p.

Cioculescu, Şerban : *Introducere în poezia lui Tudor Arghezi*, Editura Fundaţiilor pentru Literatură şi Artă, 1946, 207 p.

Ludo, I. : *D. T. Arghezi, baba Ioana şi desrobirea ţiganilor*, Bucureşti, 1947, 40 p. („Răspîntia“, an III, nr .23).

Crohmălniceanu, Ov. S. : *Tudor Arghezi*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1960, 334 p.

Petroveanu, Mihai : *Tudor Arghezi — poetul*, E.P.L., Bucureşti, 1961, 129 p. („Mica bibliotecă critică“).

Vianu, Tudor : *Arghezi — poet al omului*, E.P.L., Bucureşti, 1964, 233 p.

Vianu, Tudor : *Tudor Arghezi*. E.D.P., Bucureşti, 1964, 54 p.

Micu, Dumitru : *Opera lui Tudor Arghezi*, E.P.L., Bucureşti, 1965, 422 p.

Cesereanu, Domiţian : *Influenţa folclorică în poezia lui T. Arghezi*, Bucureşti, E.P.L., 1966, 155 p.

Manu, Emil : *Prolegomene argheziene*, E.P.L., 1969, 210 p.

II. ARTICOLE DESPRE TUDOR ARGHEZI

(În volume)

Lovinescu, Eugen : *Critice, vol. IX. Poezia nouă*. Edit. „Ancora“, 1924 :
— *Tudor Arghezi*, p. 75—90.

Davidescu, N. : *Aspecte şi Direcţii literare*, vol. II, Bucureşti, Cultura Naţională, 1924 :
— *Un moment literar, Dl. Tudor Arghezi*, p. 121—125.

Lovinescu, Eugen : *Istoria literaturii române contemporane. Evoluţia „Poeziei lirice“*, Editura „Ancora“, Bucureşti, 1927 :

Poezia modernistă : Tudor Arghezi :

1) *Întîrzierea valorificării poeziei argheziene.*
2) *Individualismul.*
3) *Dumnezeu.*
4) *Erotica : Influența lui Baudelaire.*
5) *Influența lui Eminescu.*
6) *Elemente de estetică argheziană*, p. 324—351.

Lovinescu, Eugen : *Istoria literaturii române contemporane. Evoluția „Prozei literare"*, Editura „Ancora", București, 1928 :
Tudor Arghezi. Influența argheziană : I. Călugăru și I. Peltz, p. 215—229.

Lovinescu, Eugen : *Critice, vol. IV, Ediția definitivă, 1928 :*
— *Problema pamfletului : 1) Pamfletul și lirismul ; 2) Pamfletul ideologic și pamfletul de cuvinte ; 3) Pamfletul — o problemă culturală, p. 51—61.*
(Datat 1922).
(Folosit, în parte, articolul *Doi pamfletari români : N. Iorga și T. Arghezi*, Sburătorul, an I (1919), nr. 16 (2 august), p. 353—355).

Ralea, Mihai : *Perspective*, Editura Casa Scoalelor, București, 1928 :
— *Tudor Arghezi*, p. 16—37. (Articol apărut în Viața românească, iunie-iulie 1927, p. 426—440 și mai tîrziu, în *Scrieri din trecut. În literatură*, vol. I, E.S.P.L.A., 1957, p. 19—33).

Constantinescu, Pompiliu : *Opere și autori*, Editura „Ancora", București, 1928, 218 p. :
— *Un mare poet romantic : Tudor Arghezi. (Tudor Arghezi : Cuvinte potrivite)*, p. 67—74 (Articolul apărut în Viața literară, an II (1927), nr. 53 (sîmbătă, 28 mai), p. 3.

Perpessicius : *Mențiuni critice*, vol. I, București, Editura Casa Scoalelor, 1928 :
(Despre *Tudor Arghezi*, la pag. 10, 11, 201, 206, 258, 259).

Tomescu, D. : *Atitudini politice și literare*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1932, 328 p. :
— *Poezia modernistă.*
— *Oltenia în literatura românească*, p. 265—272.

Iorga, Nicolae : *Istoria literaturii române, vol. II. În căutarea fondului*, Editura Adevărul, București, 1934 :
(Despre *Tudor Arghezi*, la pag. : 182, 205, 212, 213, 214, 215 și 272).

Roques, Mario : *La poésie roumaine contemporaine*, Oxford, 1934, 55 p.
(The Taylorian Lecture, 1934).

Boz, Lucian : *Cartea cu poeți*, Editura Vremea, București, 1935, 254 p. :
— *Tudor Arghezi*, p. 11—20.

Leonescu, L. : *Portrete literare şi politice*, Bucureşti, 1935 :
— *Interviu cu Gala Galaction*, p. 45.

Metzulescu, Stelian : *Literile în Ţara Banilor*, vol. I, Editura Linia nouă, Craiova, 1936 :
— *Tudor Arghezi*, p. 7—13.

Torouţiu, E. : *Pagini de istorie şi critică literară*, Bucureşti, 1936 :
— *Între enciclopedie şi diletantism. Replică d-lui Tudor Arghezi*, p. 29—44.

Perpessicius : *Menţiuni critice*, vol. III, Editura pentru Literatură şi Artă, „Regele Carol al II-lea", 1936 :
— *Tudor Arghezi : Icoane de lemn*, p. 135—142.
— *Tudor Arghezi : Poarta neagră*, p. 374—381.

Torouţiu, E. : *Studii şi documente literare*, vol. V, *Introducere*, p. 26—34.

Lovinescu, Eugen : *Istoria literaturii române contemporane (1900—1937)*, Editura Socec, Bucureşti, 1937 :
— *Tudor Arghezi*, p. 160—168.
— *Tudor Arghezi*, p. 270—272.

Roques, Mario : *La poésie roumaine contemporaine*, (Conférence à l'Université d'Oxford).
(Taylorian Lecture, 1934), Beograd. 1937, 32 p.
(Extrait de la Revue internaţionale des Etudes balcaniques (1937, III année, tome I).

Roques, Mario : *Poezia românească de azi* (Traducere de Gheorghina Ghibănescu). Bucureşti, Edit. Socec, 1938, 93 p.

Perpessicius : *Menţiuni critice*, vol. IV, Editura pentru Literatură şi Artă, 1938 :
— *Tudor Arghezi : Flori de mucigai*, p. 72—79.
— *Tudor Arghezi : Cartea cu jucării*, p. 251—258.

Streinu, Vladimir : *Pagini de critică literară, Marginalii, Eseuri*, Editura de Literatură şi Artă, Col. „Scriitorii români contemporani", 1938, 425 p. :
— *Tudor Arghezi :*
I. *Cuvinte potrivite*, p. 7—24.
II. *Cărticică de seară*, p. 25—32.
III. *Ce-ai cu mine, vîntule ?* p. 32—35.
(Articol apărut în Viaţa românească, an XXIX (1937), nr. 7 (iulie), p. 138—139).
— *Cimitirul Buna-Vestire*, p. 154—161.
(Articol apărut în Revista Fundaţiilor regale, an III (1936), nr. 8 (august), p. 434—438).
(Aceste articole au fost reeditate şi în *Pagini de critică literară*, vol. I, 1968, E.P.L.).

Şuluţiu, Octav : *Pe margini de cărţi*, Editura Miron Neagu, Sighişoara, 1939 :
— *Tudor Arghezi :*
— *Tablete din Ţara de Kuty*, p. 140—146. (Articol apărut în România literară, an II (1938), nr. 85, p. 3).

— *Ochii Maicii Domnului*, p. 147—153. (Articol apărut în Familia, seria III, an II (1935), nr. 2 (aprilie-mai), p. 91—93).
— *Cărticică de seară*, p. 154—171. (Articol apărut în Familia, seria III, an II (1935), nr. 3 (iunie) . p. 80—84).
— *Poezii*, p. 172—184.
— *Ce-ai cu mine, vîntule ?*, p. 185—186.

Călinescu, George : *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*. Editura de Literatură și Artă, București, 1941 :
— *Tudor Arghezi*, p. 724—736 (Apărut, în esență, și în ediția prescurtată din 1968, E.P.L., p. 313—318).

Vianu, Tudor : *Arta prozatorilor români*, Editura Contemporană, 1941 :
— *Tudor Arghezi*, p. 263—275 (Apărut și în ediția 1966, E.P.L., p. 96—112).

Murărașu, Dumitru : *Istoria literaturii române*, Ediția a III-a, Editura Cartea Românească. București, 1941 :
— *Tudor Arghezi*, pag. 425—428.

Cioculescu, Șerban : *Aspecte lirice contemporane*, Edit. Casa Școalelor, 1942, 277 pag :
Tudor Arghezi :
— *Cărticică de seară*, p. 59—72.
(Articol apărut în Revista Fundațiilor regale, an II (1935), nr. 6 (iunie), p. 642—660).
— *Ce-ai cu mine, vîntude ?* p. 73—79.
(Articol apărut în Revista Fundațiilor regale an IV (1937), nr. 11 (noiembrie), p. 401—420).
— *Hore*, p. 80—92, (Articol apărut în Revista Fundațiilor regale, an VI (1939), nr. 4 (aprilie), p. 172—184).

Biberi, Ion : *Lumea de mîine*, Interviuri, Ed. „Forum". București, 1946, 269 p., p. 35—45.

Constantinescu, Pompiliu : *Eseuri critice*, Editura Casa Școalelor, București, 1947 :
— *Notă la estetica argheziană*, pag. 217—233. (Articol apărut în Revista Fundațiilor regale an VII (1940), nr. 8 (august), pag. 407—417).

Vitner, Ion : *Firul Ariadnei*, E.S.P.L.A., 1957 :
Epopeea răscoalelor, p. 103—118. (Articole apărute inițial în Gazeta literară, an IV (1957), nr. 12 (21 martie) și nr. 13 (28 martie), an IV (1957)).

Crohmălniceanu, Ov. S. : *Cronici literare* (1954—1956), E.S.P.L.A. București, 1957 :
— *O sărbătoare a poeziei noastre — Tudor Arghezi — „1907"*, pag. 245—268.
(Articol apărut în Steaua, an VII (1956), nr. 2 (februarie), pag. 82—96).

Georgescu, Paul : *Încercări critice*, E.S.P.L.A., București, 1957 :
— *Creion.* p. 191—194.

Constantinescu, Pompiliu : *Scrieri alese*, E.S.P.L.A., București, 1957 :
Tudor Arghezi :
— *Icoane de lemn*, (Articol apărut în Vremea, an III (1930), nr. 108, p. 4).
— *Poarta neagră*, (Articol apărut în Vremea, an III (1930), nr. 155 (decembrie), p. 19 și 22).
— *Flori de mucigai*, (Articol apărut în Vremea, an IV (1931), nr. 185, p. 78).
— *Cartea cu jucării*, (Articol apărut în Vremea, an V (1932), nr. 222, p. 7).
p. 111—134.

Bratu, Savin : *Cronici, Vol. I*, E.S.P.L.A., București, 1957 :
— *Tudor Arghezi : „1907"*, p. 43—56. (Într-o primă formă a apărut în Gazeta literară, an III (1956), nr. 16 (19 aprilie), p. 2).

Bratu, Savin : *Cronici, vol. II*, E.S.P.L.A., București, 1958 :
— *Tudor Arghezi ; Stihuri pestrițe*, p. 141—148. (Articol apărut în Gazeta literară, an IV (1957), nr. 34 (22 august)).

Petroveanu, Mihai : *Pagini critice*. E.S.P.L.A., București, 1958 :
— *Tudor Arghezi : „1907", p. 112—139* (Studiu apărut într-o primă formă în Gazeta literară, an III (1956) : nr. 2 (2 ianuarie), p. 1 și 4 sub titlul *Bîlciul ticăloșiilor ;* nr. 3 (19 ianuarie) p. 1 și 4 sub titlul *Începutul mîniei ;* nr. 5 (2 februarie), p. 2, sub titlul *Răzbunarea pămîntului).*
— *Tudor Arghezi : Cîntare omului*, p. 140—155. (Studiu apărut în Gazeta literară, an III (1956), nr. 28 (12 iulie), p. 2 și nr. 29 (19 iulie), p. 2).

Juin, Hubert : *Poèmes choisis, présentés par Hubert Juin*, Paris, Edition Hautefeuille, 1958, 57 (Caractères).

Galaction, Gala : *Opere alese, vol.* I,E.S.P.L.A., 1959 :
— *La liceul„ Sfîntul Sava"*, p. 284.
— *Începuturi*, p. 288.
— *Mărturie literară* (Fragment). p. 292.

Galaction, Gala : *Opere alese, vol. II*, E.P.L., 1961.
— *Amicul meu Tudor Arghezi.*
(Articol apărut în Cronica, an I (1915), nr. 2 (19 februarie), p. 19—21).

Georgescu, Paul : *Cuvînt înainte* la vol. *Versuri și proză* de *Tudor Arghezi*, Editura tineretului, 1960 („Biblioteca școlarului").

Ralea, Mihai : *Cuvînt înainte* la vol. *Versuri* de Tudor Arghezi, E.S.P.L.A., 1960 („Biblioteca pentru toți").

Micu, Dumitru : *Cuvînt înainte* la vol. *Tablete de cronicar*, E.S.P.L.A., 1960.

Jebeleanu, Eugen : *Cîvînt înainte* la vol. *Tudor Arghezi povestind copiilor*, Ed. tineretului, 1961 (Colecția „Scriitorii patriei povestind copiilor").

Beniuc, Mihail : *Gedichte. Deutsch von Alfred Margul- Sperber. Mit ainem Vorwort von Mihai Beniuc,* Bukarest Literatur Verlag, 1961.

Leon, Maria Teresa y Alberti, Rafael : *Poesias, Traduction Y pròlogo de Maria Teresa Leon y Rafael Alberti,* Buenos Aires : Editorial Dosado, 1961.

Grigorescu-Bacovia, Agatha : *Bacovia,* E.P.L., 1962. (Despre *Theo,* la pag. 59).

Petrescu, Camil : *Opinii şi atitudini,* E.P.L., Bucureşti, 1962 :
— *Tudor Arghezi şi G. Bacovia,* p. 214—219. (Articol apărut în Revista Fundaţiilor regale, an I (1934), nr. 4 (iunie), p. 188—191).

Vianu, Tudor : *Tudor Arghezi şi reînoirea lirismului european.* Buletinul UNESCO, nr. 1, 1962, p. 45. (Articol apărut în Luceafărul, an V (1962), nr. 3 (1 februarie), p. 7).

Luc-André, Marcel : *Choix de textes. Bibliographie, portraits, facsimilés.* Présentation par Luc-André Marcel, Paris, Pierre Segers, 1963 (Poètes d'aujourd'hui).

Micu, Dumitru : *Istoria literaturii române, vol. I (1900—1918).* E.D.P., Bucureşti, 1964, 222 p. :
— *„Linia dreaptă", „Viaţă nouă", „Viaţă socială,* p. 49—53.

Micu, Dumitru : *Literatura română la începutul secolului al XX-lea* (1900,—1916), E.P.L., Bucureşti, 1964 344 p, p. 179—190.

Micu, Dumitru : *Cuvînt înainte* la vol. *Versuri lungi* de Tudor Arghezi, Bucureşti, Editura tineretului, 1965, („Biblioteca şcolarului").

Simion, Eugen : *Orientări în literatura contemporană,* 1965,
Tudor Arghezi :
— *Poeme noi ;*
— *Cadenţe ;* (Apărut iniţial în Gazeta literară, an XI (1964), nr. 27 (2 iulie)).
— *Silabe ;* (Apărut iniţial în Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584), (20 mai), p. 2) p. 36—58 .

Felea, Victor : *Dialoguri despre poezie,* E.P.L., 1965.
— *Tudor Arghezi,* p. 21—37.
— *Tudor Arghezi,* p. 65—75.

Vianu, Tudor : *Studii de literatură română,* E.D.P., 1965 :
— *Tudor Arghezi,* p. 511—515. (Apărut în Tribuna, an III (1959), (30 mai)).
— *Eminescu şi Arghezi,* p. 529—531. (Apărut în Luceafărul an III (1960), nr. 10 (15 mai)).
— *Arghezi, poet al actului literar* pag. 532—536. (Apărut în Gazeta literară, an VII (1960), nr. 21 (19 mai)).

Galaction, Gala : *Opere alese,* vol. IV, E.P.L., 1965 :
— *La răspîntie de veacuri :* Despre *Tudor Arghezi* (Lara Teobald), la pag. 40—65.

Micu, Dumitru şi Manolescu, N. : *Literatura română de azi*, Editura tineretului, 1965 :

— *Tudor Arghezi*, p. 42—56.

Călinescu, Matei : Aspecte literare, Editura pentru literatură, 1965:

— Argheziene :
Frunze, Dialogul poetului cu copilăria, Excursie în Țara de Kuty, Cu T. Arghezi, prin Bucureştii de ieri şi de azi, p. 92—123.

Streinu, Vladimir : *Versificația modernă. Studiu istoric şi teoretic asupra versului liber*, Bucureşti, E.P.L., 1966, 350 p. (Ample considerații asupra lui T. Arghezi în multe dintre capitolele existente în volum).

Alexandrescu, Sorin : *Studii de poetică stilistică (Culegere de studii de diverşi autori)*, E.P.L., Bucureşti, 1966 :

— *Simbol şi simbolizare. Observații asupra unor procedee poetice argheziene*, p. 318—369.

Rusu, Valeriu : *Studii de poetcă stilistică (Culegere de studii de diverşi autori)*, E.P.L., Bucureşti, 1966 :

— *„Maria Nichifor", considerații stilistice*, pag. 370—374.

Constantinescu, Pompiliu : *Scrieri, vol. I.* Ediție îngrijită de Constanța Constantinescu cu o prefață de Victor Felea, Editura pentru literatură, 1967 :
Tudor Arghezi :
Icoane de lemn, p. 62
Poartă neagră, p. 66
Flori de mucigai, p. 73
Cartea cu jucării, p. 80
Tablete din Țara de Kuty, p. 85
Ochii Maicii' Domnului, p. 90
Cărticică de seară, p. 94
Cimitirul Buna-Vestire, p. 105
Ce-ai cu mine, vîntule ? p. 110
Tudor Arghezi, p. 114
Notă la estetica argheziană, p. 134
Tudor Arghezi : Eminescu, p. 146—149.

Bojin, Alexandru : *Studii de stil şi limbă literară :*

Arghezi, Goga, Camil Petrescu, Coşbuc, Vlahuță, Editura didactică şi pedagogică, 1968, 322 pag. :
Tudor Arghezi, p. 5—99.

Vianu, Tudor : *Studii de stilistică*, E.D.P., 1968 :

— *Sinonime, metafore şi grefe metaforice la Tudor Arghezi*, p. 276—280.
(Articol apărut în Limba română, an XII (1963), nr. 4, p. 347—351).

Streinu, Vladimir *Pagini de critică literară (vol. I)*, Editura pentru literatură, 1968, 380 pag. :

Tudor Arghezi :

I. *Cuvinte potrivite*, pag. 11—24.
II. *Cărticică de seară*, pag. 25—30.

III. *Ce-ai cu mine. vîntule?* pag. 30—33 (Articol apărut în Viaţa românească, an XXIX (1937), nr. 7 (iulie), p. 138—139).
— *Cimitirul Buna-Vestire,* pag. 130—136. (Articole apărute în vol. *Pagini de critică literară,* Bucureşti, 1938).
Pagini de critică literară (vol. II). Editura pentru literatură, 1968, 438 pag. :
Tudor Arghezi :
I. *Meşteşug şi inspiraţie,* pag. 7—14.
II. *Hore,* pag. 12—21.
(Articol apărut în Viaţa românească, an XXXI (1939), nr. 5 (mai), p. 51—61).
— *Poezia, 1930—1940,* pag. 148—155.
(Articol apărut în Revista Fundaţiilor regale, an VII (1940), nr. 6 (iunie), p. 759—767).
— *Tudor Arghezi — Manual de Morală Practică,* pag. 235—237.

Pienescu, Gh. : *Cuvînt înainte* la vol. *Cimitirul Buna-Vestire,* 1968.

Barbu, Ion : *Pagini de proză* (Ediţie, studiu introductiv şi note de Dinu Pillat), E.P.L., Bucureşti, 1968 :
— *Poetica domnului Arghezi,* p. 63—75.
(Articol apărut în Ideea europeană, an IX (1927), nr. 205 (1 noiembrie), p. 2—3. În acelaşi volum, vezi şi p. 240—247, referitoare la polemica lui T. Arghezi cu I. Barbu din anul 1935 în urma publicării de către T. Arghezi a Tabletei *Scrisoare* în Adevărul literar din 7 iulie 1935).

Şerban, Geo : *Exegeze,* E.P.L., 1968, 186 p :
— *Etica şi estetica muncii la Tudor Arghezi,* p. 142—165.
(Articol apărut în Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 148—160).

Piru, Alexandru : *Panorama deceniului literar românesc, 1940—1950* E.P.L., 1968, 532 p. :
— *Tudor Arghezi,* p. 3—21.

Ciopraga, Constantin : *Literatura română între 1900 şi 1918,* Editura Juninea, anul 1970. Despre Tudor Arghezi — vezi Indicele de nume la pag. 753.

IV. ARTICOLE DESPRE TUDOR ARGHEZI

(În periodice)

Macedonski, Al. : *Poezie şi poeţi contemporani,* Liga ortodoxă, (Supliment literar), an I (1896), nr. 4 (10 noiembrie), p. 1

(Ibrăileanu, G.) : *Revista revistelor*, Viaţa românească, an V (1910), nr. 2 (februarie), p. 316.

(Chendi, Ilarie) : *Efemeride*, Cumpăna, an I (1910), nr. 14 (26 februarie), p. 220—223.

V. S. (N. D. Cocea) : *Către cititori*, Viaţa socială, an I (1910), nr. 11 12 (decembrie), p. 265—266.

D.G.Z. : *Cărţi şi reviste. Viaţa socială.* Revista idealistă, an IX (1911), nr. 1 (ianuarie), 58—59.

Tomescu, D. : *Cronica*, Ramuri, an VI (1911), nr. 13—14 (16 ianuarie), p. 220.

* * * *Revista revistelor. „Cap de şcoală“ şi Cap de dovleac*, Viaţa socială, an II (1911), nr. 2 (februarie), p. 145—146.

Tomescu, D. : *Cronica*, Ramuri, an VI (1911), nr. 17 (15 aprilie) p. 350.

Tomescu, D. : *Cronica*, Ramuri, an VI (1912), nr. 2 (15 ianuarie), p. 66.

Tomescu, D. : *Cronica*, Ramuri, an VII (1912), nr. 3 (1 februarie), p. 97.

* * * *Cronica informaţională. Reviste româneşti*, Ţara nouă, an I (1912), nr. 5 (15 februarie), p. 436—437.

Cruceanu, Mihai : *Ce spune poetul Al. Stamatiad despre literatura noastră*, Rampa, an I (1912), nr. 105 (25 februarie) p. 1.

Chendi, Ilarie : *Doi poeţi tineri : T. Arghezi şi G. Topîrceanu*, Tribuna, an XI (1912), nr. 60 (15—28 martie).

* * * *Frondări*, Fronda, an I (1912), nr. 1 (aprilie), p. 12—16.

A. Orna—Galaţi : *Scrisoare deschisă d-lui Tudor Arghezi*, Rampa, an I (1912), nr. 177 (26 mai), p.1.

* * * *Pagina nouă : Tudor Arghezi*, Fronda, an I (1912) nr. 3 (iunie), p. 41—42.

Macedonski, Al. : *Printre Constelaţii şi Pleiade*, Rampa, an I (1912), nr. 277 (sîmbătă, 22 septembrie), p. 1.

* * * *Recenzia „Viaţa românească“*, Ţara nouă, an I (1912), nr. 5 (15 noiembrie).

* * * *Furtunoasa şedinţă a Societăţii Scriitorilor români. Alegerea unui preşedinte*, Rampa, an II (1912), nr. 333 (miercuri, 29 noiembrie), p. 2.

Galaction, Gala : *Documente*, Rampa, an II (1912), nr. 338 (luni, 3 decembrie), p. 1.

Voina, Gh. : *Tribuna liberă. Mihail Dragomirescu şi „Societatea Scriitorilor Români“. Însemnările unui spectator*, Rampa, an II (1912), nr. 344 (marţi, 11 decembrie), p. 1.

Ludo, I. : *Curentul nou la noi*, Absoluţio, an I (1913), nr. 1 (decembrie), p. 11—15.

Cronicarul Dîmboviţei : *Notele săptămînii. (Adunarea generală a Societăţii Scriitorilor Români. Banchetul în onoarea d-lui Duca)*, Flacăra, an III (1914), nr. 37 (20 iunie), p. 305—307.

Galaction, Gala : *Amicul meu T. Arghezi,* Cronica an I (1915), nr. 2 (19 februarie),,, p. 19—21. (Articol reeditat în *Opere alese,* vol. II, E.P.L., 1861).

Cutez : *1915 și Rev. literare.* Sentimentul, an I (1915), nr. 1 (decembrie), p. 11—13.

Lovinescu, Eugen : *Cronica literară,* Sburătorul, an I (1919), nr. 8 (7 iunie), p. 177—178.

Nanu, D. : *Cronica literară, Lipsa de olfactivitate morală în literatură (Despre revista Hiena),* Sburătorul, an I (1919), nr. 8 (7 iunie), p. 177.

Lovinescu, Eugen : *Doi pamfletari români : N. Iorga și T. Arghezi,* Sburătorul, an I (1919), nr. 16 (2 august), p. 353—355.
(Articol utilizat în *Critice,* vol. IV ,Ed. definitivă, 1928).

Iorgulescu, Mihail : *Tudor Arghezi,* Sburătorul, an II (1920), nr. 14, p. 220—223.

Fundoianu, B. : *Arghezi,* Contimporanul, an II (1923), nr. 29 (sîmbătă, 3 februarie), p. 3. (Două note despre Eminescu și Arghezi, cu portretele celor doi scriitori).

Topîrceanu, George : *Literatura de avangardă,* Lumea (Iași), an I (1924), nr. 7, p. 14.

Topîrceanu, George : *Îngerii d-lui Arghezi,* Lumea (Iași), an I (1924), nr. 11, p. 4.

Aderca, Felix : *De vorbă cu Dl. prof. Mihail Dragomirescu, Maiorescu și Adevărul,* Mișcarea literară, an II (1924) nr. 5, p. 1 și 2.

Fundoianu, B. : Omagiu *lui Tudor Arghezi,* Integral, an I (1925), (mai), nr. 3 p. 2—3.

Galaction, Gala : *Despre Tudor Arghezi,* (Interviu), Integral, an I (1925), (mai), nr. 3, p. 4.

Voronca, Ilarie : *Tudor Arghezi. Fierar al cuvîntului,* Integral, an I (1925), (mai), nr. 3, p. 6.

Roll, Stefan : *Evoluări,* Integral, an I (1925), (mai), nr .3, p. 6.

Brunea, Fox : *Arghezianismul,* Integral, an I (1925) (mai) nr. 3, p. 8.

Călugăru, Ion : *Între anticlericalism și ortodoxie,* Integral, an I (1925) (mai), nr. 3, p. 9.

Nicanor et. co. : *Cinci volume de Tudor Arghezi,* Viața românească an XVII (1925), nr. 2 (februarie), pag. 307—308.

Sevastos, M. : *Capșa și d. Tudor Arghezi,* Lumea (Iași), an II (1925), nr. 23, p. 16—17.

Topîrceanu, George : *Poeții în imagini,* Lumea (Iași), an II (1925), nr. 36, p. 15, și nr. 37, p. 17.

Sărmanul Klopstock : *Tudor Arghezi. Muntele Ararat,* Lumea (Iași), an II (1925), nr. 37, p. 12—13.

Struţeanu, Scarlat : *Anul 1924 — Recapitulare*, Mişcarea literară, an II (1925), nr. 8, p. 3.

Tomescu, D. : *Pedepsirea profanatorului*, Ramuri, an XIX (1925) nr. 10, p. 326.

Tomescu, D. : *Necesitatea violenţei*, Ramuri, an XIX (1925), nr. 10, p. 326.

Ibrăileanu, G. : *În jurul limbii literare*, Viaţa românească, an XVIII (1926), nr. 1 (ianuarie), p. 119.

Lovinescu, Eugen : *Revista revistelor*. *Lumea*, Sburătorul, an IV (1926) nr. 1, Seria nouă (martie), p. 10.

Cioculescu, Şerban : *Poezia d-lui T. Arghezi*, Viaţa literară, an I (1926), nr. 19 (sîmbătă, 25 iunie) p. 1.

Cioculescu, Şerban : *Substratul idealist*, Viaţa literară, an I (1926) nr. 21, (sîmbătă, 20 octombrie), p. 1.

Aderca, F. : *Un nou Eminescu*, Viaţa literară, an I (1926) nr. 28 (sîmbătă, 20 noiembrie), p. 1.

Bădăuţă, Al. : *T. Arghezi (Medalion)*, Viaţa literară, an II (1927) nr. 40 (sîmbătă, 5 martie), p. 1.

* * * *Apologia clownului*, Universul literar, an XLIII, (1927), nr. 16 (17 aprilie), p. 255.

R (omulus), D (ianu) : *Săptămîna literară. D-l. T. Arghezi despre „cretinii cu diplome"*, Rampa, an XII (1927), nr. 2849 (sîmbătă, 23 aprilie), p. 1.

Aderca, F. : *De vorbă cu V. Demetrius*, Universul literar, an XLIII (1927), nr. 17 (24 aprilie), p. 282—283.

Dianu, Romulus : *Tudor Arghezi : Cuvinte potrivite-stihuri*. Rampa, an XII (1927), nr. 2857 (joi, 5 mai), p. 1—2.

Valerian, I. : *De vorbă cu d. Ion Vinea*, Viaţa literară, an II (1927), nr. 51 (sîmbătă, 14 mai), p. 1—2.

Constantinescu, Pompiliu : *Tudor Arghezi : Cuvinte potrivite*, Viaţa literară, an II (1927), nr. 53 (sîmbătă, 28 mai), p. 3. (Articol reeditat în vol. *Opere şi autori*, an 1928, p. 67—74).

Dianu, Romulus : *Săptămîna literară. Reviste*, Rampa, an XII (1927), nr. 2880 (vineri, 10 iunie), p. 1.

Cisek, Oscar-Walter : *Tudor Arghezi şi imaginea nouă a lumii*, Viaţa literară, an II (1927), nr. 55 (sîmbătă, 11 iunie), p. 1.

Bilciurescu, Al : *„Album zoologic'. Lui T. Arghezi-Buhaiul de baltă*, Viaţa literară, an II (1927), nr. 61, p. 3.

P. C. (Constantinescu, Pompiliu) : *Revista revistelor*, Viaţa liberă, an II (1927), nr. 61, p. 4.

P. C. (Constantinescu, Pompiliu) : *D. Ion Barbu contra d-lui. Arghezi*, Viaţa literară, an II (1927), nr. 62 (sîmbătă, 30 iulie), p. 4.

P. C. (Constantinescu, Pompiliu) : *Adevărul literar şi artistic — polemica T. Arghezi şi I. Barbu. Cuvinte potrivite*, Viaţa literară, an II (1927), nr. 66 (sîmbătă, 27 august), p. 4.

Dianu, Romulus : *Săptămîna literară, Contimporanul*, Rampa, an XII (1927), nr. 2802 (vineri, 17 iunie), p. 1.

Sadoveanu, Izabela : *Tudor Arghezi : Cuvinte potrivite*, Adevărul literar şi artistic an VIII (1927), nr. 342 (25 iunie).,

Protopopescu, Elena : *Tudor Arghezi, Închinare,* Universul literar, an XLIII (1927), nr. 26 (26 iunie), p. 408—409.

* * * *Tudor Arghezi — văzut de contemporanii săi. (Cu prilejul volumului de poeme Cuvinte potrivite),* (Răspund 17 scriitori, dintre care menționăm : O. Goga, T. Vianu, Perpessicius, Camil Petrescu, Al. O. Teodoreanu, Romuluis Dianu, Claudia Millian, N. M. Condeescu, Sergiu Dan etc.), Contimporanul, an VI (1927), nr. 76 (maiiunie), p. 11—13.

Aderca, F. : *Tudor Arghezi : Cuvinte potrivite,* Sburătorul, an IV (1927), Seria nouă, nr. 11—12 (mai—iunie), p. 144.

Călinescu, George : *Tudor Arghezi (Note),* Sinteza, an I (1927), nr. 3—4 (iunie-iulie), p. 1—4.

G. N. (Nichita, G.) : *Revista revistelor,* Sinteza, an I (1927), nr. 3—4, p. 19.

Ralea, Mihai : *Tudor Arghezi,* Viața românească, an XIX (1927), nr. 6—7 (iunie—iulie), p. 426—440. (Articol reeditat în vol. *Perspective,* Edit. Casa Școalelor, București, 1928, *p. 16—37* și în *Scrieri din trecut. În literatură,* vol. I, E.S.P.L.A., 1957, p. 19—33).

Bogdan-Duică, Gheorghe : *Tudor Arghezi : Cuvinte potrivite,* Floarea Soarelui, an I (1927), nr. 6—7 (iunie—iulie).

Aderca, F. : *De vorbă cu D. Camil Baltazar,* Universul literar, an XLIII (1927), nr. 31 (31 iulie) p. 487—488.

Bogdan-Duică, Gheorghe : *O surprindere în poezia românească.* Floarea soarelui, an I (1927), nr. 8—9 (august—septembrie), p. 235—238.

Barbu, Ion : *Poetica domnului Arghezi,* Ideea europeană, an IX (1927), nr. 205 (1 noiembrie), p. 2 și 3, (Articolul a fost reeditat în vol. *Pagini de proză* de Ion Barbu, E.P.L., București, 1968, p. 63—75, Ediție îngrijită de Dinu Pillat. Vezi și pag. 240—247, din același volum, referitoare la polemica din anul 1935 dintre T. Arghezi și I. Barbu).

Theodorescu, Dem. : *Un caz de mojicie literară,* Viața literară, an II (1927), nr. 62 (sîmbătă, 19 noiembrie), p. 1.

Aderca, F : *D. Bogdan-Duică și poezia,* Adevărul literar și artistic, an VIII (1927), nr. 264 (27 noiembrie).

Barbilian, Dan : *Pro domo,* Ideea europeană, an IX (1927), nr. 206, (1 decembrie), p. 1.

Aderca, F. : *Exegeză, Răspuns d-lui I. Barbu,* Viața literară, an II (1927), nr. 64 (3 decembrie), p. 1—2.

Galaction, Gala : *Cum am debutat în literatură. În anul 1896 am încercat să înegresc hîrtia,* Rampa, an XII (1927), an 2978 (duminică, 25 decembrie), p. 4.

M (ihai) R (alea) : *Arta domnului T. Arghezi și magia,* Viața românească an XIX (1927), nr. 10—12 (octombrie—decembrie), p. 298—299.

Ibrăileanu, G : *Cronica literară. Modă și originalitate,* Viața românească, an XX (1928), nr. 1 (ianuarie).

Davidescu, N. : *Anul literar,* Universul literar, an XLIV (1928), nr. 4 (22 ianuarie), p. 56.

* * * *Cărți și reviste. Viața românească.* Adevărul literar și artistic, an VII (1928), nr. 270 (duminică, 7 februarie), p. 7.

Davidescu, N. : *Cronica literară : Cuvinte potrivite,* Universul literar, an XLIX (1928), nr. 12, (21 martie).

Georgescu, Vasile : *Alte cuvinte despre „Cuvinte potrivite" de T. Arghezi,* Viața Românească, an XX (1928), nr. 4 (aprilie), p. 103—111.

Bădăuță, Al : *Arghezi—Ciprian,* Viața literară, an III (1928). nr. 76, p. 4.

Pillat, Ion : *Pentru premierea lui Tudor Arghezi,* Viața literară, an II (1928), nr. 86, p. 1.

A. B. (Bilciurescu, Alexandru) : *Bilete de papagal,* Convorbiri literare, an LXI (1928), (ianuarie—aprilie), p. 142—143.

Fundoianu, (B.) : *Pe marginea lui Ulise.* (Ilarie Voronca : Ulise), Unu, an I (1928), nr. 8, p.2.

Nicanor et Comp. : *Bilete de papagal,* Viața românească, an XX (1928), nr. 2, p. 308—309).

Bădăuță, Al. : *Anul literar, 1927,* Gîndirea, an VIII (1928), nr. 1, p. 47—48.

Crainic, Nichifor : (Premiile Societății Scriitorilor din România), Gîndea, an PIJI (1928), nr. 5 p. 238.

R. D. (Dragnea, Radu) : *Poezia d-lui. Arghezi și poezia modernistă,* Ramuri, an XXII (1928), nr. 3, p. 142.

Pană, Sașa : *Premii,* Unu, an I (1928), nr. 3, p. 2.

E.D.I.G. : *Un omagiu,* Viața literară, an II (1928), nr. 91, p. 1.

Rep. : *Meșteșugul literaturii. Conferința d-lui Tudor Arghezi,* Viața literară, an III (1928), nr. 97 (sîmbătă, 8 decembrie), p. 1.

Botez, Demostene : *Bilete de papagal,* Viața românească, an XXI (1929), nr. 1 (ianuarie), p. 121—122.

Suchianu, D. I. : *Tudor Arghezi,* Viața românească, an XXI (1929), nr. 2—3 (februarie—martie), p. 208—216.

Jianu, Ionel : (Despre Crăișorul lui Liviu Rebreanu și Amintirile Ieradiaconului Iosif de Tudor Arghezi), Vremea, an II (1929), nr. 94, p. 6.

Ionescu, C. D. : *Două aspecte din lumea bisericii — D. Stănoiu — Duhovnicul Maicilor. T. Arghezi — Icoanele de lemn,* Ramuri, an XXIII (1929), nr. 12, p. 345—350.

I. V. (Valerian, I.) : *Cadouri literare,* Viața literară, an IV (1929), nr. 99, p. 4.

Stelian, Constantin : *Bilanțuri literare. Tudor Arghezi : Icoane de lemn,* Convorbiri literare, an LXIII (1930), nr. 1 (ianuarie), p. 128—129.

T (zigara) — S (amurcaș), S. : *Tudor Arghezi : Poarta neagră,* Convorbiri literare, an LXIII (1930), p. 1253—1254.

Constantinescu, Pompiliu : *Tudor Arghezi : Icoane de lemn*, Vremea, an III (1930), nr. 108, p. 4. (Articolul reeditat în vol. *Scrieri alese*, E.S.P.L.A., București, 1957).

Constantinescu, Pompiliu : *Tudor Arghezi : Poarta neagră*, Vremea, an III (1930), nr. 155 (decembrie), p. 19 și 22. (Articol reeditat în vol. *Scrieri alese*, E.S.P.L.A., București, 1957).

Crainic, Nichifor : *Tudor Arghezi și poetul M. Săulescu*, Gîndirea, an X (1930), nr. 10, p. 361.

Cioculescu, Șerban : *Tudor Arghezi : Poartă neagră*, Sepia, (1931), nr. 1, p. 6.

Polihroniade, M. : *Icoane de lemn*, Vremea, an III (1930), nr. 96. p. 2

Philippide, Al. : *Tudor Anghezi ; Poarta neagră*, Viața românească, an XXIII (1931), nr. 1 (ianuarie) p. 69—72.

Stupcanu, Saghin G. : *Arghezi T. : Flori de mucigai*, Convorbiri literare, an LXIV (1931), (aprilie), p. 374—375.

Cioculescu, Șerban : *„Gîndirea" și d. Tudor Arghezi*. Vremea, an IV (1931), nr. 194, p. 5.

Cioculescu, Șerban : *Etapele poeziei argheziene : 1897—1904*, Vremea, an IV (1931), nr. 197, p. 5 și 7 ; II. *Agate negre*, (Linia dreaptă), Vremea, an IV 199, p. 5—6 ; III. *Poetica (Linia dreaptă)*, Vremea, an IV (1931), nr. 201, p. 3 ; IV. *Agate negre, (Publicate după 1910)*, Vremea, an IV (1931), nr. 203, p. 4 ; V. *Agate negre (Sfîrșit)*, Vremea, an IV, (1931), nr. 205, p. 5—6.

Far, André : *Arghezi Tudor*, Unu, an IV (1931), nr. 33, p. 10.

Baltazar, Camil : *Poarta neagră*, Vremea, an IV (1931), nr. 157, p. 6.

Cobalt (Camil Baltazar) : *Flori de mucigai*, Vremea, an IV (1931), nr. 180, p. 5.

Constantinescu, P. : *Tudor Arghezi : Flori de mucigai*, Vremea, an IV (1931) nr. 185, p. 78. (Articol reeditat în vol. Scrieri alese, E.S.P.L.A., București, 1957).

Ionescu, C. D. : *Flori de mucigai de T A.rghezi*, Gîndirea, an XI (1931), nr. 5, p. 234—236.

Roll, (Stefan) : *Represalii*, Unu, an IV (1931), nr. 40, p. 6.

Philippide, Al. : *Tudor Arghezi și generația nouă*, Adevărul literar și artistic, an X (1931), nr. 534 (1 martie), p. 1.

Cioculescu, Șerban : *Considerații argheziene*, Vremea, an V (1932), nr. 223, p. 6—7.

Gulian, Emil : *Arta modernă*, Clopotul, an II (1932), nr. 7, p. 12

Boldur, Petre : *Tudor Arghezi : Cartea cu jucării*, Clopotul, an II (1932), nr. 4 p. 15.

Constantinescu, Pompiliu : *Cartea cu jucării*. Vremea, an V (1932), nr. 222, p. 7. (Articol reeditat în vol. *Scrieri alese*, E.S.P.L.A., București, 1957).

Baltazar, Camil : *Acasă la Tudor Arghezi*, România literară an I (1932), nr. 46, p. 1.

Bogza, Geo : *Scrisoare d-lui Tudor Arghezi.* Unu, an II (1932), nr. 32, p. 8.

Theodorescu, Cicerone : *Scriitorii la ei acasă : Tudor Arghezi,* România literară, an I (1932), nr. 30, p. 1 și 5.

* * * *Revista revistelor — „Adevărul literar și artistic“,* An X, nr. 587, România literară, an I (1932), nr. 3, p. 4.

Galaction, Gala : *Amicul meu Tudor Arghezi (Pagini regăsite),* Vremea, an. VI (1933), nr. 272, p. 6.

Galaction, Gala : *De vorbă cu d. Gala Galaction (Interviu),* Viața literarră, an VIII (1933), nr. 147 (1—15 octombrie), p. 1—2.

Șuluțiu, Octav : *Tudor Arghezi : Tablete din Țara de Kuty,* România literară, an II (1933), nr. 85, p. 3. (Articol reeditat în vol. *Pe margini de cărți,* Editura Miron Neagu, Sighișoara, p. 140—146).

Dianu, Romulus : *T. Arghezi,* Viața literară, an VIII (1933), nr. 149 (12 noiembrie—1 decembrie), p. 1.

* * * *Revista revistelor. Un excesiv moralist admonestează pe d. T. Arghezi,* Viața românească, an XXV (1933), nr. 6—9 (iunie-septembrie), p. 494.

Damaschin, Vasile : *Tudor Arghezi : Tablete din Țara de Kuty,* Viața literară, an VIII (1933), nr. 150 (5—23 decembrie), p. 2.

Constantinescu, Pompiliu : *Ion Minulescu... Charles Baudelaire : Tălmăciri (Fleurs du mal)* de Alexandru Westfried. Cu o prefață de Tudor Arghezi, Vremea, an VI (1933). nr. 271, p. 7.

Constantinescu, Pompiliu : *Tudor Arghezi : Tablete din Țara de Kuty,* Vremea, an VI (1933), nr. 311, p. 7.

Cioculescu, Șerban : *Critica istoriografică și d. Tudor Arghezi,* Vremea, an VI (1933), nr. 294, p. 6.

Manoliu, Petru : *Teologia lui Tudor Arghezi,* Convorbiri literare, an LXVII (1934), nr. 1 (ianuarie), p. 120—136.

Cioculescu, Șerban : *Poezia românească în 1933,* Revista Fundațiilor regale, an I (1934), nr. 4 (aprilie), p. 157—172.

Călugăru, Ion : *Modernismul românesc,* Vremea, an, VII (1934), nr. 360, p. 7.

Demetrius, Vasile : *Cîteva amintiri,* Viața literară, an VIII (1934), nr. 158 (15 mai — 1 iunie) p. 1.

Păunescu-Ulmu, Tr. : *N. Iorga. Istoria literaturii românești contemporane,* Ramuri, an XXVI (1934), nr. 7, p. 245—249.

Cocea, N. D. : *Despre T. Arghezi,* Viața literară, an VIII (1934), nr. 158 (15 mai—1 iunie), p. 1—2.

Pop, Aug. : *Despre „Linia dreaptă“,* Viața literară, an VIII (1934), nr. 158 (15 mai — 1 iunie), p. 3.

Petrescu, Camil : *Cronici : Delimitări critice și Comentarii critice. Tudor Arghezi și George Bacovia,* Revista Fundațiilor regale, an I (1934), nr. 6 (iunie), p. 188—191. (Articol reeditat în vol. *Opinii și atitudini,* E.P.L., 1962, p. 214—219).

Şerbu, Ierinim : *Cronici : Tudor Arghezi : Ochii Maicii Domnului,* Viaţa literară, an IX (1935), nr. 169, (5—25 aprilie), p. 3.

Sebastian, Mihail : *Tudor Arghezi : Ochii Maicii Domnului, Roman Recenzie,* Rampa, an XVIII (1935), nr. 5170 (5 aprilie), p. 1 şi 3.

Sebastian, Mihail : *Tudor Arghezi în intimitate,* Rampa, an XVIII, (1935), nr. 5189 (28 aprilie), p. 1 şi 3.

Sebastian, Mihail : *Arghezi T. : Cărticică de seară, Bucureşti, Cultura Naţională,* Rampa, an XVIII (1935), nr. 5201 (17 mai), p. 1 şi 3.

Şuluţiu, Octav : *Tudor Arghezi : Ochii Maicii Domnului,* Familia, Seria III, an II (1935), nr. 2 (aprilie-mai), p. 91—93. (Articol reeditat în vol. *Pe margini de cărţi,* Edit. Miron Neagu, Sighişoara, 1939, p. 147—153).

Şuluţiu, Octav : *Tudor Arghezi : Cărticica de seară,* Familia, Seria III, an II (1935), nr. 3 (iunie), p. 80—84. (Articol reeditat în vol. *Pe margini de cărţi,* 1939, p. 154—171).

Cioculescu, Şerban : *Aspecte lirice contemporane : Tudor Arghezi : Cărticică de seară,* Revista Fundaţiilor regale, an II (1935), nr. 6 (iunie), p. 642—660. (Articol reeditat în vol. *Aspecte lirice contemporane.* Bucureşti, 1942, p. 59—72).

Barbu, Ion : *„Nene Arghezi" (Scrisoare deschisă),* Facla, 1935, 13 iulie.

Barbu, Ion : *„Dragă domnule Carandino" (Scrisoare deschisă despre T. Arghezi),* Facla, 1935, 14 iulie.

Cioculescu, Şerban : *Aspecte epice contemporane : Tudor Arghezi : Ochii Maicii Domnului,* Revista Fundaţiilor regale, an II (1935), nr. 8 (august), p. 409—415.

Cristinoiu, N. : *Cîteva însemnări la „Ochii Maicii Domnului",* Viaţa românească, an XXVII (1935), nr. 9—10, p. 103—105.

I. C. (Călugăru, Ion) : *Preşedenţia S.S.R.,* Vremea, an VIII (1935), nr. 382, p. 6.

Eliade, Mircea : *Scritorii şi preşedintele lor,* Vremea, an VIII (1935) nr. 383, p. 7.

Martinescu, Pericle : *Ochii Maicii Domnului,* Vremea, an VIII (1935). nr. 384, p. 6.

Constantinescu, P : *Tudor Arghezi ; Ochii Maicii Domnului,* Vremea, an VIII (1935), nr. 384, p. 7.

Constantinescu, P : *Tudor Arghezi,* Vremea, an VIII (1935), nr. 389, p. 1.

Constantinescu, P : *Despre poeţi şi poezie,* Vremea, an VIII (1935) nr. 399, p. 8 ; nr. 401, p. 2 ; nr. 402, p. 10 ; nr. 403, p. 10 ; nr. 404, p. 9 ; nr. 405, p. 7 ; nr. nr. 406, p. 7 ; nr. 408, p. 7.

Eliade, Mircea : *De la recenzie la critică*. Vremea, an VIII (1935), nr. 406, p. 6.

Streinu, Vladimir : *O perspectivă asupra poeziei noastre actuale*. Revista Fundaţiilor regale, an II (1935), nr. 10 (octombrie), p. 146—149.

Cioculescu, Şerban : *Arghezi, T.: „Versuri", Ediţie definitivă, îngrijită de autor*, Revista Fundaţiilor regale, an III (1936), nr. 6 (iunie), p. 633—648).

Streinu, Vladimir : *T. Arghezi: Cimitirul Buna-Vestire* Revista Fundaţiilor regale, an III (1936), nr. 8 (august), p. 434—438. (Articol reeditat în vol. *Pagini de critică literară 1938*, p. 154—161, precum şi în *Pagini de critică literară*, vol. I, E.P.L., 1968, p. 130—136).

Sebastian, Mihail : *Notă despre poezia domnului Arghezi*, Revista Fundaţiilor regale, an III (1936), nr. 10 (octombrie), p. 194—198.

Constantinescu, Pompiliu : *Tudor Arghezi: Cimitirul Buna-Vestire*, Vremea, an IX (1936), nr. 442, p. 8—19.

P. Const. (Constantinescu, Pompiliu) : *Chanteclerul Neamului Românesc*. Vremea, an IX (1936), nr. 443, p. 8.

Cioculescu, Şerban : *Aspecte lirice contemporane. Arghezi T.: Ce-ai cu mine, vîntule? Povestirile boabei şi ale fărîmei*, Revista Fundaţiilor regale, an IX (1937), nr. 7 (iulie), p. 155—161 (Articol reeditat în vol. *Aspecte lirice contemporane*, Bucureşti, 1942, p. 59—72).

Streinu, Vladimir : *Arghezi, T.: Ce-ai cu mine, vîntule?* Viaţa românească, an XXIX (1937), nr. 7 (iulie), p. 138—139. (Articol republicat în *Pagini de critică literară*, 1938, p. 32—35 şi în *Pagini de critică literară*, vol. I, 1968, E.P.L., p. 30—33).

Constantinescu, Pompiliu : *Tudor Arghezi*, Cuget clar. an II (1937), nr. 7 (26 august). (Vezi vol. *Scrieri alese*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1957, p. 111—134).

Cioculescu, Şerban : *Sentimentul etnic şi religios în poezia domnului T. Arghezi*, Revista Fundaţiilor regale, an IV (1937), nr. 11 (noiembrie), p. 401—420.

Streinu, Vladimir : *Sensuri noi de lirism*, Revista Fundaţiilor regale, an IV (1937), nr. 9 (septembrie), p. 669—676.

Streinu, Vladimir : *Cu privire la versul liber românesc*, Revista Fundaţiilor regale, an IV (1937), nr. 9 (septembrie), p. 618—629.

Cioculescu, Şerban : *Critica dlui. Perpessicius*, Revista Fundaţiilor regale, an IV (1937), nr. 2, p. 383—398.

Constantinescu, Pompiliu : *Tudor Arghezi: Ce-ai cu mine, vîntule?* Vremea, an X (1937), nr. 491. p. 10.

Cioculescu, Şerban : *O privire asupra poeziei noastre ermetice*, Revista Fundaţiilor regale, an IV (1937), nr. 12, p. 627—643.

Constantinescu, Pompiliu : *Tudor Arghezi*. I. Vremea, an X (1937), nr. 495, p. 10 ; nr. 496, p. 9 ; nr. 497, p. 10 ; nr. 498, p. 10 ; 499, p. 11 ; nr. 500, p. 10 ; nr. 501, p. 9 ; nr. 502, p. 10 ; nr. 503, p. 10 ; nr. 504, p. 9 și 11 ; nr. 505, p. 9 ; nr. 506, p. 5 ; nr. 507, p. 9 ; nr. 508, p. 9—10.

Constantinescu, Pompiliu : *Pentru „Bilete de papagal"*, Vremea, an X, (1937), nr. 509, p. 12.

Sevastos, Mihail : *T. Arghezi : Ce-ai cu mine, vîntule ?* Viața românească, an XXIX (1937), nr. 7, p. 188—189.

Constantinescu, Pompiliu : *Anul literar*, Vremea, an XI (1938), nr. 519.p. 10.

Constantinescu, Pompiliu : *Scurt examen de conștiință poetică. De la Eminescu la Tudor Arghezi*, Vremea, an XI (1938), nr. 544, p. 8.

Ionescu, Eugen : *Cu ocazia unor prolegomene argheziene*, Vremea, an XI (1938), nr. 525, p. 8.

Ionescu, Constantin D. : *Liviu Rusu — Estetica poeziei lirice*, Ramuri, an. XXX (1938), nr. 8—10, p. 284—289.

Sabin, Vasia : *Arta și tehnica grafică, Buletinul Imprimeriilor Statului*. Caietul 2, decembrie 1937, Convorbiri literare, LXXI (1938), nr. 1—5, p. 182—184.

Cioculescu, Șerban : *Aspecte lirice contemporane. Arghezi T. : Hore, Versuri, Editura Fundațiilor regale pentru Literatură și Artă „Regele Carol al II-lea"*, Revista Fundațiilor regale, an VI (1939), nr. 4 (aprilie) p. 172—184. (Articole reeditat în vol. *Aspecte lirice contemporane*, București, 1942, p. 59—72).

* * * *Revista revistelor : Revista Fundațiilor regale. an V, decembrie 1939*, Viața românească. an XXXI (1939), nr. 1 (ianuarie), p. 198—199.

Cioculescu, Șerban : *Aspecte de critică literară contemporană*, Revista Fundațiilor regale, an VI (1939). nr. 3 (martie) p. 634—655.

Streinu, Vladimir : *Arghezi, T. : Hore, Versuri*. Viața românească, an XXXI (1939), nr. 5 (mai), p. 51—61. (Articol reeditat în *Pagini de critică literară* — vol. II, E.P.L., 1968, p. 114—121).

Călinescu, George : *Tudor Arghezi*, Jurnalul literar, an I (1939) nr. 31 (30 iulie), p. 1.

Streinu, Vladimir : *Poeți de cenaclu*, Revista Fundațiilor regale, an VI (1939), nr. 9 (septembrie), p. 629—639.

Constantinescu, Pompiliu : *Biografi și biografie*, Revista Fundațiilor regale, an VII (1940), nr. 5 (mai). p. 368—373.

Streinu, Vladimir : *Poezia 1930—1940*, Revista Fundațiilor regale, an VII (1940), nr. 6 (iunie), p. 759—767. (Articol reeditat în *Pagini de critică literară*, vol. II, E.P.L., 1968, p. 148—155).

Constantinescu, Pompiliu : *Notă la estetica argheziană*, Revista Fundațiilor regale, an VII (1940), nr. 8 (august), p. 407-417. (Articol reeditat în vol. *Eseuri critice*, Ed. Casa Scoalelor, București, 1947, p. 217—233).



Mateescu, Traian : *Revista revistelor. Revista Fundațiilor regale, 1 ianuarie 1941*, Ramuri, an XXXII. nr. 9—11, p. 282—283.

Caracostea, Dimitrie : *Cotrapunct*, Revista Fundațiilor regale, an VIII (1941), nr. 12 (decembrie), p. 510.

Struțeanu, Sarlat : *Tudor Arghezi : Lina*, Ramuri, an XXXIV (1942), nr. 6—7, p. 223—224.

Galaction, Gala : *Mărturisire literară*, Revista Fundațiilor regale, anul IX (1942), nr. 9 (septembrie), p. 503—520.

Netea, Vasile : *7 nopți de vorbă cu Tudor Arghezi*, Vremea, an XV (1942), nr. 692, p. 6—7.

Netea, Vasile : *Cernica în amintirile d-lui Tudor Arghezi*, Vremea an XV (1942), nr. 695, p. 12—13.

Roșu, Nicolae : *Arghezi T. : Lina, Roman, Edit. Cartea românească 1942. Recenzie, Marginalii la romanul domnului T. Arghezi*, Revista Fundațiilor regale, an IX 1942, nr. 10 (octombrie), pag. 163—167.

I(on), M(axim) : *Arghezi, delegatul mahalalei*, Săptămîna C.F.R., an IV (1943), nr. 15 (duminică, 12 septembrie), p. 1.

Caracostea, Dimitrie : *Caracter și critică*, Revista Fundațiilor regale, an XI (1944), nr. 2, p. 379—390.

Ivașcu, George : *Anton Pann*, Vremea, an XVI (1944), nr. 752, p. 3.

Peltz, I. : *Maestrul*, Revista Fundațiilor regale, an XII (1945), nr. 2 (februarie), p. 279.

Mîndra, Vicu : *Pagini din trecut*, Gazeta literară, an II (1955) 30 iulie.

Petroveanu, Mihai : *Bîlciul ticăloșiilor*, Gazeta literară, an III (1956), nr. 2 (96), (joi, 12 ianuarie) p. 1 și 4.

Petroveanu, Mihai : *Începutul mîniei*, Gazeta literară, an III (1956), nr. 3 (97), (joi 19 ianuarie), p. 1 și 4.

Petroveanu, Mihai : *Răzbunarea pămîntului*, Gazeta literară, an III (1956), nr. 5 (99), (joi, 2 februarie), p. 2. (Această suită de 3 articole a reapărut în vol. *Pagini critice*, E.S.P.L.A., București, 1958, p. 112—139).

Bratu, Savin : *„1907" de Tudor Arghezi*, Gazeta literară, an III (1956), nr. 16 (110), (joi, 19 aprilie), p. 2. (Articol publicat mai dezvoltat în vol. *Cronici literare*, vol. I., E.S.P.L.A. p. 43—56).

Petroveanu, Mihai : *Cîntare omului (Cronica literară)*, Gazeta literară, an III (1956), nr. 28 (112), (joi, 12 iulie), p. 2.

Petroveanu, Mihai : *Cîntare omului (Cronica literară)*, Gazeta literară, an III (1956), nr. 29 (113), (joi, 19 iulie), p. 2. (Această suită de 2 articole a reapărut în vol. *Pagini critice*, E.S.P.L.A., București, 1958, p. 140—155).

Crohmălniceanu, Ov. S. : *O sărbătoare a poeziei noastre — Tudor Arghezi: „1907"*, Steaua, anVII (1956), (februarie), p. 82—96. (Articol reeditat în vol. *Cronici literare*, 1954—1956, E.S.P.L.A., București, 1957, p. 245—268).

Micu, Dumitru : *Un aspect al creației argheziene,* Tînărul scriitor, an VI (1956), (martie), p. 84 și 86.

Andreescu, Al. : *Specificul artei argheziene în proza satirică,* Iașul literar, 1956, nr. 3 (martie), p. 81—95.

Ciobanu, N. : *O eroare de bază,* Viața românească, an IX (1956) nr. 6 (iunie), p. 284—285.

Ivănescu, Gh. : *Limba poetică românească,* Limbă și literatură, an 1956, vol. II, p. 197—224.

Costa, Dan : *O nouă față a satirei argheziene : „1907",* Viața românească, an IX (1956), nr. 8 (august), p. 153—162.

Babu, Ovidia : *Despre elementul folcloric în poezia lui T. Arghezi, Caiete critice,* an 1957, nr. 1, p. 240—249.

Crohmălniceanu, Ov. S. : *Proza lui Tudor Arghezi (Pagini din trecut, vol. II),* Viața românească an X (1957), nr. 2 (februarie), p. 164—175.

Vitner, Ion : *Epopeea răscoalelor,* Gazeta literară, an IV (1957), nr. 12 (21 marție) și nr. 13 (28 martie). (Si în *Firul Ariadnei,* București, E.S.P.L.A., 1957, p. 103—118).

Negoițescu, Ion : *Tudor Arghezi în „Sinn und Form",* Viața românească, an X (1957), nr. 3 (martie), p. 240—242.

Iosifescu, Silvian : *Stihuri pestrițe,* Scînteia. an XXVI (1957), nr. 4075 (30 martie).

Vîrgolici, Teodor : *Poezia lui Tudor Arghezi,* Studii și cercetări de istorie literară și folclor, an V (1957) nr. 3—4, p. 615—643.

Macki, Zoltan : *Arghezi T. : „1907", Bukarest, Ifjurégi Könyvkiado, 1956. Arghezi în ungurește,* Tribuna, an I (1957), nr. 9 (aprilie), p. 8.

G. S. : *Poet și critic,* Viața românească, an X (1957) nr. 6 (iunie), p. 252—253.

Mîndra, Vicu : *Stihuri pestrițe de T. Arghezi,* Gazeta literară an IV (1957), nr. 32 (8 august).

Bratu, Savin : *Tudor Arghezi : Stihuri pestrițe,* Gazeta literară, an IV (1957). nr. 34 (22 august). (Articol reeditat în *Cronici,* vol. II, București, E.S.P.L.A., 1958, p. 141—148).

Căprariu, Al. : *Stihuri pestrițe,* Tribuna, an I (1957), nr. 30 (31 august)

Ciobanu, N. : *Stihuri pestrițe,* Scrisul bănățean, an VII (1957), nr. 9 (9 septembrie), p. 60—62.

Lupan, Radu : *Tudor Arghezi : Stihuri pestrițe,* Viața românească, an X (1957), nr. 10 (octombrie), p. 177—183.

Roman, Ion : *Tudor Arghezi : Din drum,* Gazeta literară, an IV (1957), nr. 45 (7 noiembrie).

Roman, Ion : *Brazi și putregai,* Gazeta literară, an IV (1957), nr. 51 (19 decembrie).

Hanță, Alexandru : *Atitudini antidinastice în opera lui T. Arghezi,* Tînărul scriitor, an VI (1957) (decembrie), p 96—98.

Juin, Hubert : *Tălmaciul din trecut şi Arghezi*, Contemporanul, an IX (1957), nr. 52 (29 decembrie), p. 8.

Vîrgolici, Teodor : *Contribuţii la biografia literară a lui Gala Galaction*, Scrisul bănăţean, an IX (1958), nr. 3 (martie).

Georgescu, Paul : *Tablete de Tudor Arghezi*, România liberă, an XVI (1958), nr. 4202 (12 aprilie).

Stancu, Horia : *Tudor Arghezi : Lume veche, lume nouă*, Gazeta literară, an V (1958). nr. 16 (17 aprilie).

Căprariu. Alexandru : *Tablete argheziene*, Tribuna, an II (1958), 26 aprilie.

Bratu, Savin : *Tudor Arghezi : Lume veche, lume nouă*, Gazeta literară. an V (1958), nr. 18 (1 mai).

Micu, Dumitru : *Publicistica şi arta militantă*. Scrisul bănăţean, an IX (1958), nr. 5 (mai), p. 18—20.

Andreescu, Alexandru : *Lume veche, lume nouă*, Iaşul literar, an IX (1958), nr. 5 (mai), p. 66—69.

Dragu, M : *Călătorii prin ţara Soarelui*, Scînteia, an XXVI (1958), nr. 4266 (12 iulie).

Călinescu. George : *Un turn de fildeş*, Contemporanul, an X (1958), nr. 31 (8 august), p. 1—2.

Martin, Aurel : *Tudor Arghezi : Din drum*, Viaţa românească, an XI (1958), nr. 8 (august), p. 219—220.

Petrescu, Liviu : *Cartea cu jucării*, Tribuna, an II (1958), 13 septembrie.

L. : *Doi psalmi de Tudor Arghezi*, Luceafărul, an II (1959), nr. 3 (1 februarie).

Beniuc, Mihai : *Despre arta lui Tudor Arghezi*. Gazeta literară, an VI (1959), nr. 8 (19 februarie), p. 1—2.

Moraru, Modest : *Tudor Arghezi — poet roumain* (Pe marginea articolelor apărute şi a poeziilor traduse în revista franceză Cahièr du Sud — anul XXXV, nr. 348/1958), Steaua, an X (1959), nr. 2 (februarie), p. 111—112.

Călinescu, George : *Tudor Arghezi şi „1907". Cronica optimistului*, Contemporanul. an XI (1959). nr. 11 (649), (vineri, 20 martie), p. 1.

Călinescu, George : *O încheiere*, Contemporanul, an XI (1959). nr. 12 (650), (vineri, 27 martie), p. 1.

Zileru, Horia : *Arghezi*, Iaşul literar, an X (1959), nr. 5 (mai), p. 41—42.

L. : *Tudor Arghezi la 79 ani*, Luceafărul, an II (1959) nr. 10 (15 mai).

* * * *Tudor Arghezi împlineşte 79 de ani*, Gazeta literară, an VI (1959), nr. 21 (21 mai).

Vianu, Tudor : *Tudor Arghezi*. Tribuna, an, III (1959), nr. 22 (30 mai), (Articol reeditat în vol. *Studii de literatură română*, E.D.P., 1965, p. 511—515).

Săndulescu, Alex. : *Tudor Arghezi : „1907"*, Luceafărul, an III (1960) nr. 1 (36), (1 ianuarie), p. 5.

Marbe, Myriam : *Poezia argheziană şi cîntecul românesc*, Muzica, an X (1960). nr. 6 (ianuarie), p. 10—18.

Cesereanu, Domiţian : *Recitindu-l pe Tudor Arghezi*, Tribuna, an IV (1960), nr. 3 (21 ianuarie).

Ilin, Stancu : *Tudor Arghezi — pamfletar*, Studii și cercetări de istorie literară și folclor, an IX (1960), nr. 2, p. 209—221.

Arghezi, Baruţu : *Tudor Arghezi, Începuturi*, Luceafărul, an III (1960), nr. 5 (40), (1 martie), p. 4.

Petroveanu, Mihai : *Infern şi lumină.* Gazeta literară, an VII (1960), nr. 10 (3 martie).

Arghezi, Baruţu : *Tudor Arghezi. Începuturi*, Luceafărul, an III (1960), nr. 6 (41), (15 martie) p. 4.

Arghezi, Baruţu : *Prin vremuri*, Luceafărul, an III (1960), nr. 8 (43), (15 aprilie), p. 8.

Arghezi, Baruţu : *Letopiseţ. Scurtă cronologie a operei lui Arghezi*, Luceafărul, an III (1960), nr. 9 (1 mai).

Dragomir, Mihu : *Dimensiunile viitorului*, Luceafărul, an III (1960), nr. 10 (45), (15 mai), nr. 7.

Arghezi, Baruţu : *Cu Tudor Arghezi despre tinereţe*, Luceafărul, an III (1960), nr. 10 (45), (15 mai), p. 6.

Dumitrescu-Buşulenga, Zoe : *Tudor Arghezi — spirit universal*, Luceafărul, an III (1960), nr. 10 (45), (15 mai), p. 6.

Tomozei, Gheorghe : *Lui Tudor Arghezi* (poezie), Luceafărul, an III (1960), nr. 10 (45), (15 mai), p. 7.

Vianu, Tudor : *Eminescu şi Arghezi*, Luceafărul, an III (1960), nr. 10 (45), (15 mai), p.l. (Articol reeditat în vol. *Studii de literatură română*, E.D.P., 1965, p. 529—531).

Bălan, I. D. *Artist desăvîrşit al cuvîntului*, Luceafărul, an III (1960), nr. 10 (45), (15 mai), p. 2.

Andriţoiu, Al : *Pe strada Mărţişor*, Luceafărul, an III (1960) nr. 10 (45) (15 mai), p. 7.

Vianu, Tudor : *Arghezi, poetul actului literar*, Gazeta literară, an VII (1960), nr. 12 (19 mai). (Articol reeditat în vol. *Studii de literatură română*, E.D.P., p. 532—536).

Crohmălniceanu, Ov. S. : *Poetul „piscurilor mari de piatră"*, I, Gazeta literară, an VII (1960), nr. 21 (19 mai).

Mîndra. Vicu : *Arghezi şi umbra lui Caragiale.* Gazeta literară, an VII (1960), nr. 21 (19 mai).

Petroveanu, Mihai : *Sensurile „Cîntării omului"*, Gazeta literară, an VII (1960), nr. 21 (19 mai).

Călinescu, Matei : *Excursie în Ţara de Kuty*, Gazeta literară, an VII (1960), nr. 21 (19 mai). (Articol reeditat în vol. *Aspecte literare*, E.P.L., 1965, p. 110—116).

Călin, Liviu : *Tableta lui Tudor Arghezi*, Gazeta literară, an VII (1960) nr. 21 (19 mai).

Sadoveanu, Ion Marin : *În universul arghezian*, Gazeta literară, an VII (1960), nr. 21 (19 mai)

Baltazar, Camil : *Tudor Arghezi şi colaboratorii săi*, Gazeta literară, an VII (1960), nr. 21 (19 mai).

Porumbacu, Veronica : *Graiul lui Tudor Arghezi*, Gazeta literară, an VII (1960), nr. 21 (19 mai).

Cesereanu, Domițian : *De ziua poetului*, Tribuna, an IV (1960), nr. 20 (19 mai).

Felea, Victor : *Domeniul gingășiei și al humorului*, Tribuna, an IV (1960), nr. 20 (19 mai).

Șerdeanu, Ion : *Arghezi peste hotare*, Tribuna. an. IV (1960), nr. 20 (19 mai).

* * * *Tribuna mare*, Tribuna, an IV (1960), nr. 20 (19 mai).

Rusan, Romulus : *Tabletele (lui Tudor Arghezi)*, Tribuna, an IV (1960), nr. 20 (19 mai), pag. 8.

Bote, Lidia : *Moralistul*, Tribuna, an IV (1960), nr. 20 (19 mai)

Zaciu, Mircea : *Tablete argheziene*, Tribuna, an IV (1960), nr. 20 (19 mai).

Pascu, Petre : *Arghezi — printre muncitorii tipografi*, Tribuna, an IV (1960), nr. 20 (19 mai).

Agîrbiceanu, Ion : *Arghezi — la 80 ani*, Tribuna, an IV (1960), nr. 20 (19 mai).

Călinescu, George : *Tudor Arghezi* (Cronica optimistului), Contemporanul, an XII (1960), nr. 21 (710), (vineri, 20 mai), p. 1 și 7.

Baba, Corneliu : *Pe colțul unui desen*, Contemporanul, an XII (1960), ntr. 21 (710), (vineri, 20 mai), p. 1.

Maiorescu, Toma George : *Tudor Arghezi : „Ceea ce se petrece pentru întreaga țară e un miracol"* (Interviu), Contemporanul, an XII (1960), nr. 21 (710), (vineri, 20 mai), p. 1 și 7.

Munteanu, George : *Treapta cea mai de sus*, Contemporanul, an XII (1960), nr. 21 (710), (vineri, 20 mai), p. 2.

Micu, Dumitriu : *Drama cunoașterii*, Contemporanul, (1960), nr. 21 (710), (vineri, 20 mai) p. 2.

Simion, Eugen *Lirica Socială*, Contemporanul, an XII (1960), nr. 21 (710), (vineri, 20 mai), p. 2.

Petrescu, Cezar : *Nu-s cădelniți de tămîie*, Contemporanul, an XII (1960), nr. 21 (710), (vineri, 20 mai), p. 2.

Popescu, Radu : *Tudor Arghezi — „pieziș" și drept*, Contemporanul, an XII (1960), nr. 21 (710), (vnieri, 20 mai), p. 3.

Jebeleanu, Eugen : *Flacăra tinereții*, Contemporanul, an XII (1960). nr. 21 (710), (vineri, 20 mai), p. 2.

Bogza, Geo : *Bucurie*. Contemporanul, an XII (1960), nr. 21 (710), (vineri, 20 mai), p. 3.

Breslașu, Marcel : *Crîmpeie de duioșie*, Contemporanul, an XII (1960), nr. 21 (710), (vineri, 20 mai), p. 3.

Ignat, Nestor și Băleanu, Andrei : *Măiastra Cîntare a omului*, Contemporanul, an XII (1960), nr. 21 (710), (vineri, 20 mai).

Beniuc, Mihai : *Tudor Arghezi la 80 de ani*, Scînteia, an XXIX (1960), nr. 4839 (21 mai).

Georgescu, Paul : *O artă profund contemporană*, Scînteia, an an XXIX (1960), nr. 4839 (21 mai).

Deșliu, Dan : *Gînduri despre Tudor Arghezi*, Scînteia tineretului, an XVI (1960), nr. 3426 (21 mai).

Iureş, Ştefan : *Lui Arghezi*, Scînteia tineretului, an XVI (1960), nr. 3426 (21 mai).

Vianu, Tudor : *Un glas al vremii*, România liberă, an XVIII (1960) nr. 4852 (21 mai).

Corbea, Dumitru : *Tudor Arghezi*, Gazeta literară, an VII (1960), nr. 22 (26 mai).

Dan, George : *Vulcan şi Faust*, Gazeta literară, an VII (1960), nr. 22 (26 mai).

Crohmălniceanu, Ov. S. : *Poetul „piscurilor mari de piatră"*, Gazeta literară, an VII (1960), nr. 22 (26 mai).

* * * *Sărbătorirea lui Tudor Arghezi*, Gazeta literară, an VII (1960), nr. 22 (26 mai).

Petroveanu, Mihai : *Senzurile „Cîntării omului"*, Gazeta literară, an VII (1960), nr. 22 (26 mai).

Damian, S. : *Tudor Arghezi — Tablete de cronicar*, Gazeta literară, an VII (1960), nr. 30 (21 iulie).

Damian, S. : *Tudor Arghezi — Tablete de cronicar*, Gazeta literară, an VII (1960.), nr. 31, (28 iulie).

Viaţa romînească : *Scriitor şi cetăţean*, Viaţa românească, anul XIII (1960), nr. 5 (mai).

Bogza, Geo : *Omagiu lui Tudor Arghezi*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 8—11.

Philippide, Al. : *Intîlnire cu „Agatele negre"*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 12—13.

Baranga, Aurel : *Minunea tinereţii argheziene*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 14—15.

Aderca, F. : *Pledoarie pentru „Bilete de papagal"*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 15—23.

Margul-Sperber, Alfred : *Tînărul poet octogenar Tudor Arghezi*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 24—25

Szemler, Ferencz : *Traducîndu-l pe Arghezi*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 26—27.

Corbea, Dumitru : *Despre omenie*, Viaţa românească, an XIII (1960) nr. 5 (mai), p. 28—31.

Sevastos, Mihai : *Amintiri despre Tudor Arghezi*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 31—37.

Baltazar, Camil : *Tudor Arghezi şi tineretul*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 37—39.

Cassian, Nina : *Planeta de ucenic*, Viaţa românească, an XIII (1960). nr. 5 (mai), p. 39—40.

Şerbu, Ieronim : *Poetul neconformismului*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 40—42.

Barbu, Eugen : *Arghezi*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), pr. 42—44.

Andriţoiu, Alexandru : *Tudor Arghezi — poetul nostru*, Viaţa românească an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 44—47.

Radu Bucov, Emelian : (U.R.S.S.) *Intîlnire cu talentul*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 48

Jozsef, Fodor : (R.P. Ungară) *Mărturie despre poezia lui Arghezi*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 49—51.

Ritsos, Iannis : *Lui Tudor Arghezi* (poezie), Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 52.

Rachelard, Gaston : (Franţa) *„Flăcările dintîi"*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 53.

Petronio, Giuseppe : (Italia) *Omagiu*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 53.

Arghezi, Baruţu : *Arghezi şi „Viaţa românească". Prin amintiri. De vorbă cu Tudor Arghezi*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 64—69.

Ralea, Mihail : *Tudor Arghezi*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 70—75.

Vianu, Tudor : *Tudor Arghezi la 80 de ani*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 75—84.

Cioculescu, Şerban : *Caracterul inovator al prozei argheziene*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 85—94.

Crohmălniceanu, Ov. S. : *Poetul credinţei şi tăgadei*. Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 95—110.

Popescu, Radu : *Tudor Arghezi — gazetar*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 111—129.

Micu, Dumitru : *Fenomenul arghezian şi curentele literare*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 130—147.

Şerban, Geo : Etica şi poezia muncii la Tudor Arghezi, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 148—160. (Articol reeditat în vol. *Exegeze*, E.P.L. 1968, p. 142—165).

Bănuţă, Ion : *Lui Arghezi* (poezie), Viaţa românească, an XII, (1960), nr. 5 (mai), p. 168—169.

A.R. : *Arghezi traducător*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 172—178.

G.T. : *Din stal*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 178—180.

S.M. : *Poezie şi adevăr*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 181—182.

G.O. *„Bilete de papagal"* şi *sateliţii lor*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 183—184.

M.B. : *Prin paginile unor publicaţii uitate*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 mai), p. 184—188.

V.K. *Traduceri din Arghezi în alte limbi*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 188—189.

T. V. : *O prietenie literară*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p 191—195.

B. B. : *T. Arghezi, desenator*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 196—198.

St. C. : *Arghezi şi Sadoveanu*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), 198—202.

Al. S. : *Însemnări pe marginea „Testamentului"*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 202—204.

St. C. : *O veche traducere de Tudor Arghezi*, Viaţa românească, an XIII (1960), nr. 5 (mai), p. 204—208.

* * * : *Omagiu lui Tudor Arghezi,* Steaua, an XI (1960) nr. 5 (mai), p. 5.

Perpessicius : *Omagiul unui debutant,* Steaua, an XI (1960), nr. 5 (mai), p. 11—12.

Jacquier, H. : *Închinare,* Steaua, an XI (1960), nr. 5 (mai), p. 12—14.

Rău, Aurel : *Sărbătoarea poetului,* Steaua, an XI (1960), nr. 5 (mai), p. 14—18.

Călinescu, Matei : *Arghezi și universul copilăriei,* Steaua, an XI (1960), nr. 5 (mai), p. 18—22. (Articol reeditat în vol. *Aspecte literare,* E.P.L., 1965, sub titlul *Dialogul poetului cu copilăria,* p. 100—110).

Kiss, Gheza : *Tudor Arghezi-Luna plină,* Steaua, an XI (1960), nr. 5 (mai), p. 94.

Iosifescu, Silvian : *Afirmarea demnității omenești,* Luceafărul, an III (1960), nr. 11 (46) (iunie)

* * * : *O sărbătoare a poeziei românești,* Luceafărul, an III (1960), nr. 11 (46) — (iunie), p. 12.

Vîrgolici, Teodor : *Începuturile literare ale lui Tudor Arghezi,* Scrisul bănățean, an XI (1960), nr. 6 (iunie), p. 60—65.

Dima, Simion : *Publicistica lui Tudor Arghezi,* Scrisul bănățean, an XI (1960), nr. 6 (iunie), p. 66—72.

Felea, Victor : *Cronică argheziană,* Tribuna, an IV (1960), nr. 26 (30 iunie).

Ilin, Stancu : *Tudor Arghezi — pamfletar,* Studii și cercetări de istorie literară și folclor, an IX (1960), nr. 2, p. 209—221.

Săndulescu, Al : *Arghezi — „poet al plugului",* Gazeta literară, an VIII (1961), nr. 2 (5 ianuarie).

Tohăneanu G. I. : *Elemente de sintaxă poetică în stilul lui Tudor Arghezi,* Scrisul bănățean, an XII (1961), nr. 1 (ianuarie), p. 44—51.

Nicolescu, Vasile : *Disocieri critice în jurul creației argheziene,* Luceafărul, an IV (1961), nr. 4 (15 februarie).

Gane, Tamara : *Ecoul creației lui M. I. Lermontov în România,* Studii de literatură universală, vol. III, 1961, p. 141—146.

Mîndra, Vicu : *De vorbă cu Tudor Arghezi,* Gazeta literară, an VIII (1961), nr. 21 (18 mai).

Călinescu, Matei : *Tudor Arghezi : Cu bastonul prin București,* Gazeta literară, an VIII (1961), nr. 21 (18 mai). (Articol reeditat în vol. *Aspecte literare,* E.P.L.„ 1965, sub titlul *Cu Tudor Arghezi, prin Bucureștii de ieri și de azi,* p. 117—123).

Călin, Liviu : *Confruntare cu timpul,* Gazeta literară, an VIII (1961), nr. 21 (18 mai).

Săndulescu, Al. : *Estetica argheziană,* Gazeta literară, an VIII (1961), nr. 21 (18 mai).

Tomuș, Mircea : *Poezie și aspirație,* Steaua, an XII (1961), nr. 5 (mai), p. 14—19.

Vinea, Ion : *Tudor Arghezi,* Steaua, an XII (1961), nr. 6 (iunie), p. 20.

Vianu, Elena : *Cîteva versiuni franceze ale poeziilor lui Tudor Arghezi,* Analele Universității București Științe sociale. Filologice, an X (1961), nr. 23 p. 181—191.

Philippide, Al : *Eminescu, Arghezi și Rafael Alberti,* Secolul 20, nr. 12 (decembrie) 1961, p. 202—205.

Simion, Eugen : *Receptarea critică a operei lui Tudor Arghezi,* Viața românească, an XIV (1961), nr. 12(decembrie), p. 125—137.

Melbach, Kurt : *Tudor Arghezi : Gedichte, Auswahl und deutsche Nachdictatur von Alfred Margul Sperber, Viena, Belgard Verlag, 1961.* Contemporanul, an XIII (1961), nr. 50 (16 decembrie).

Vianu, Tudor : *Etape din dezvoltarea stilistică a limbii literare,* Limbă și literatură, vol. V, 1961, p. 7—25.

Crișan, Constantin : *Contribuții la cunoașterea limbii și stilului lui T. Arghezi,* Limbă și literatură, vol. V, 1961, pag. 34—56.

Marcea, Pompiliu : *„Cîntare omului" în opera argheziană,* Limbă și literatură, vol. VI. 1962, p. 245.

Vianu, Tudor : *Tudor Arghezi și reînnoirea lirismului european,* Luceafărul, an V (1962), nr. 3 (1 februarie), p. 7. (Articol reeditat în *Buletinul UNESCO,* nr. 1, 1962, p. 45).

Georgescu, Paul : *Tudor Arghezi : Poesies. Buenos Aires. Edit. Dosado 1961, Tudor Arghezi în limba spaniolă,* Steaua, XIII (1962), nr. 2 (februarie).

Micu, Dumitru : *Tudor Arghezi : Frunze,* Contemporanul, an XIV, (1962), nr. 8 (23 februarie).

Macovescu, G. : *Cuvîntare la conferința pe țară a scriitorilor,* Viața românească, an XV (1962), nr. 3 (martie).

Micu, Dumitru : *Istoria în creația lui Arghezi,* Gazeta literară, an IX (1962), nr. 20 (19 mai) și nr. 21 (26 mai).

Baconsky, A E. : *Caragiale și Arghezi,* Viața românească, an XV (1962) nr. 6 (iunie) p. 221—222.

* * * *Arghezi peste hotare,* Gazeta literară, an IX (1962), nr. 33 (16 august), p. 8.

Moisse, M. : *Tudor Arghezi și poezia lumii,* Luceafărul, an V (1962), nr. 18 (15 septembrie), p. 12.

Baconsky A. E. : *Arghezi, poet universal.* Contemporanul, an XIV (1962), nr. 38, (21 septembrie).

Micu, Dumitru : *Un distih arghezian,* Gazeta literară, an IX (1962), nr. 43 (25 octombrie).

Baconsky, A. E. : *Arghezi în cartea de aur a lumii,* Contemporanul, an XIV (1962), nr. 52 (28 decembrie), p. 3.

Micu, Dumitru : *Simbolurie poeziei argheziene,* Gazeta literară, an X (1963), (joi, 17 ianuarie).

Mioc, Simion : *Sensurile date de Tudor Arghezi „Visului" în volumul Cuvinte potroivite,* Analele Universității din Timișoara, Seria științe filozofice, an I (1963), p. 233—238.

Vianu, Tudor : *Sinonime, metafore și grefe metaforice la Tudor Arghezi*, Limba română, an XII (1963), nr. 4, p. 347—351. (Reeditat în vol. *Studii de stilistică*, E.D.P., București, 1968, p. 276—280).

Bogza, Geo : *Vrăjitorul — Arghezi la 83 ani*, Contemporanul an XV (1963), nr. 20 (17 mai).

Manolescu, N. : *Tudor Arghezi : Poeme noi*, Contemporanul, an XV (1963), nr. 21 (24 mai).

Micu, Dumitru : *Arghezi — prozator în perioada dintre războaie*, Steaua, an XIV (1963), nr. 5 (mai), p. 34—39.

Husar, Al. : *Epitetul arghezian*, Iașul literar, an XIV (1963), nr. 5 (mai), p. 52—61.

Bălan, I. D. : *Tudor Arghezi : Poeme noi*, Luceafărul, an VI (1963), nr. 14 (4 iulie).

Petroveanu, M. : *Permanența motivelor argheziene (scrisori)*, Steaua an XIV (1963), nr. 7 (iulie), p. 6—8.

Micu, Dumitru : *Tudor Arghezi : Poeme noi*, Viața românească, an XVI (1963), nr. 8 (august), p. 112—113.

Micu, Dumitru : *Tudor Arghezi*, Luceafărul, an VI (1963) nr. 20 (28 septembrie).

Micu, Dumitru : *Preludiu la „Cîntare omului". Lirica argheziană în primii ani după Eliberare*, Contemporanul, an (1963), nr. 38 (30 septembrie).

Alexandrescu, Sorin : *Streina*, Luceafărul, an VII (1964). nr. 1 (4 ianuarie).

Ivașcu, George : *O cinste și o bucurie*, Contemporanul, an XVI (1964), nr. 9 (28 februarie).

Vîrgolici, Teodor : *Cu Tudor Arghezi la Paris*, Contemporanul, an XVI (1964), nr. 9 (28 februarie).

Luc-André, Marcel : *Tudor Arghezi*, Viața românească, an XVII (1964), nr. 3 (martie), p. 66—86.

Cuibuș, G. : *Universalitate poetului*, Tribuna, an VIII (1964), nr. 11 (12 martie).

Jacquier, H : *Tudor Arghezi în limba franceză*, Steaua, an XV (1964), nr. 3 (martie), p. 118—120.

Micu, Dumitru : *Psalmii și drama căutării absolutului*, Orizont, an I (1964), nr. 4 (aprilie), p. 6—18.

Cesereanu, Domițian : *Elogiul muncii*, Tribuna, an VIII (1964), nr. 19 (12 mai).

Cesereanu, Domițian : *Tudor Arghezi și folclorul*, Tribuna, an VIII (1964), nr. 21 (21 mai), p. 1 și 5.

Arghezi, Baruțu : *Pagini din Album*. Gazeta literară, an XI (1964) nr. 21 (21 mai).

Micu, Dumitru : *Elogiul vieții active*, Gazeta literară an, XI (1964), nr. 21 (21 mai).

Ivașcu, George : *Arghezi — poet al destinului uman*, Contemporanul, an XVI (1964), nr. 21 (22 mai).

Bogza, Geo : *Inscripție pe o ușă*, Contemporanul, an XVI (1964), nr. 21 (22 mai).

Bălan, I. D. : *Primăvară argheziană*, Luceafărul, an VII (1964), nr. 11 (23 mai).

Regman, Cornel : *Metafora satirică*, Luceafărul, an VII (1964), nr. 12 (6 iunie), p. 9.

Dumitrescu, Geo : *Arghezi în limba franceză*, Secolul 20 (1964), nr. 5—6 (mai-iunie), p. 82—89.

Simion, Eugen : *Eminescu şi Arghezi*, Steaua, an XV (1964), nr. 5—6 (mai-iunie). p. 82—89.

Alexandrescu, Sorin : *Tudor Arghezi despre Eminescu*, Luceafărul, an VII (1964), nr. 13 (23 iunie).

Simion, Eugen : *Tudor Arghezi : Cadenţe*, Gazeta literară, an XI (1964), nr. 27 (2 iulie). (Articol reeditat în vol. *Orientări în literatura contemporană, 1965).*

Bucur, Marin : *Tudor Arghezi : Cadenţe*, Luceafărul an VII (1964) nr. 14 (4 iulie).

Ivaşcu, George : *Tudor Arghezi : Scrieri*, Contemporanul, an XV (1964), nr. 29 (17 iulie).

Pascu, Petru : *Arghezi într-o nouă versiune maghiară*, Viaţa românească, an XVII (1964), nr. 7 (iulie) p. 165—167.

Căprariu, Al. : *Arghezi — poet al omului*, Tribuna, an VIII (1964), nr. 32 (6 august).

Goga, N. : *Arghezii şi arta cuvîntului*, Tribuna, an VIII (1964), nr. 42 (15 octombrie), p. 2.

Manu, Emil : *Tudor Arghezi — critic al teatrului burghez*, Iaşul literar, an XV (1964), nr. 10 (octombrie), p. 56—70.

Radu, V. : *Note privitoare la noţiunea „a crea" în lexicul lui Tudor Arghezi*, Limba română, an XIV (1965), nr. 2, p. 233.

Dima, Alexandru : *Aspecte ale valorificării moştenirii literare*, Ramuri, an II (1965), nr. 5 (10), (15 mai), p. 10.

Piru, Al. : *„Lina" de Tudor Arghezi într-o nouă ediţie*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 8 (571) (joi, 18 februarie), p. 2.

Fellinger, Karl : *Tudor Arghezi — distins cu premiul „Gottfried von Herder"*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 9 (572), (joi, 25 februarie), p. 12.

Botez, Demonstene : *Admiraţie şi dragoste*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584). (joi, 20 mai), p. 1.

Gazeta literară : *Urare*, an XII (1965), nr. 21 (584), (joi, 20 mai), p. 1.

Cioculescu, Şerban : *Poet naţional*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584) (joi, 20 mai), p. 1 şi 2.

Perpessicius : *Inscripţii-le argheziene*, Gazeta literară an, XII (1965), nr. 21 (584), (joi, 20 mai), p. 1 şi 2.

Simion, Eugen : *Tudor Arghezi — Silabe* (cronică literară), Gazeta literară, an XII (1965). nr. 21 (584), (joi, 20 mai), p. 2. (Articol reeditat în vol. *Orientări în literatura contemporană*, 1965).

Neagu, Fănuş : *În loc de cronică sportivă*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584), (joi, 20 mai), p. 2.

Săndulescu, Al. : *Poet al universului mic*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584), (joi, 20 mai), p. 3.

Vîrgolici, Teodor : *Argheziene — (Autoexigenţă)*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584), (joi. 20 mai), p. 3.

Clondescu, Ilina : *Argheziana*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584), (joi, 20 mai), p. 3.

Cazacu, Boris : *Însemnări despre limba şi stilul poeziilor*, Gazeta literară. an XII (1965), nr. 21 (584), (joi, 20 mai), p. 4.

Micu, Dumitru : *„Bucolica" argheziană*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584), (joi. 20 mai), p. 4.

Papadima, Ovidiu : *Peisaj şi simbol*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584), (joi, 20 mai), p. 5.

Piru, Al. : *Frunze, Poeme noi, Cadenţe*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584), (joi, 20 mai), p. 5.

Nedelcu, Mirela : *Argheziana*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584)). (joi, 20 mai), p. 5.

Arachelian, V. : *Argheziana*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584)). (joi, 20 mai), p. 5.

Arghezi, Baruţu şi Chiper, Tita : *Ambianţe argheziene* (reportaj), Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584), (joi, 20 mai), p. 6.

Prisnea, Constantin : *Un monument închinat omului*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584), (joi, 20 mai), p. 7.

Regman, Cornel : *Echilibru novator*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584), (joi, 20 mai) p. 7.

Crohmălniceanu, Ov. S. : *Notă la romanele argheziene*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584), (joi, 20 mai), p. 7.

Potra, Florian : *Tablete de cronicar, tablete de poet*, Gazeta literară, an XII (1964), nr. 21 (584), (joi, 20 mai) p. 7.

Streinu,Vladimir : *Universalitatea liricii argheziene*, Gazeta literară an XII (1965), nr. 21 (584), joi, 20 mai). p. 8.

Bosquet, Alain : (Franţa) *Arghezi sau necruţătoarea fericire de a fi*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584), (joi, 20 mai), p. 8.

Häggqvist : (Suedia) *Cu ochii unui scandinav*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584), (joi, 20 mai), p. 8.

Arghezi, Mitzura : *Reportaj vienez*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 21 (584). (joi, 20 mai), p. 8.

Andronicov, Ilarie : *Poetul Măreţiei omului*, Gazeta literară, an XII (1965), nr. 28 (691), (joi, 8 iulie), p. 8.

Bogza, Geo : *Elogiul perenităţii*, Contemporanul, an XVII (1965), nr. 21 (21 mai), p. 1.

Ivaşcu, G. : *Tudor Arghezi la 85 ani*, Contemporanul. an XVII (1965), nr. 21 (21 mai), p. 3.

Crişan, C. : *Critica literaturii străine despre Tudor Arghezi*, Contemporanul, an XVII (1965), nr. 21 (21 mai), p. 3.

Constantinescu, Gh. : *Formaţii şi sensuri lexicale rare în poezia lui Tudor Arghezi*. Limba română, an XV (1966), nr. 3, p. 235.

Dumitrescu-Buşulenga, Zoe : *Poezie şi simbol,* Scînteia, an XXXV (1966), nr. 7011 (15 iunie).

Gherghinescu, Vania : *Blaga şi Arghezi,* Astra, an I (1966), nr. 1 (iunie), p. 9.

Rojin, Al. : *Tudor Arghezi — la 70 ani de activitate literară,* Colocvii, an I (1966), nr. 4 (octombrie).

Manu, Emil : *Ambianţa literară a debitului arghezian,* Limbă şi literatură, an 1966, nr. 12, p. 231.

Vorvoreanu, Eliza : *Amănunte inedite despre Urmuz.* Argeş, an II (1967), nr. 3 (10), (martie), p. 11.

Ţepelea, Gabriel : *Note pentru istoria unei cărţi,* Argeş an II (1967), nr. 4 (11), (aprilie).

Lupu, Ion : *Omagiu,* Astra, an II (1967), nr. 5 (12), (mai), p. 3.

Streinu, Vladimir : *Inefabilul arghezian,* Astra, an II (1967), nr. 5 (12), (mai), p. 3.

Potopiu, Ion : *Pe meridianele lumii,* Astra, an II (1967) nr. 5 (12), (mai). p. 4.

Manu, Emil : *Opinii estetice,* Astra, an II (1967), nr.5 (mai) p. 4—5.

Cioculescu, Şerban : *Un document,* (Articolul e însoţit de un document Arghezi), Astra, an II (1967, nr. 5 (12), (mai), p. 5.

Gherghinescu, Vania : *Sfînta familie,* Astra, an II (1967), nr. 5 (12), (mai), p. 5.

Drăgănescu, Ion : *Argheziana (versuri),* Tomis, an II (1967), nr. 5 (mai), p. 11.

Şerban, Geo : *Precepte argheziene,* Contemporanul, an XIX (1967), nr. 20 (19 mai), p. 3.

Ivaşcu, George : *Arghezi 87,* Contemporanul, an XIX (1967), nr. 20 (19 mai), p. 3.

Bogza, Geo : *Arghezi 87, Deschid cartea,* Contemporanul, an XIX (1967), nr. 20 (19 mai), p. 3.

Vîrgolici, Teodor : *Tudor Arghezi într-o revistă franceză din 1903,* Gazeta literară, an XIV (1967), nr. 27 (766) (joi, 6 iulie), p. 8.

Raicu, Lucian : *Tudor Arghezi — „Noaptea“, (*Cronică literară), Gazeta literară, an XIV (1967), nr. 28 (767), (joi, 13 iulie), p. 2.

Din partea Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a Consiliuli de Stat şi a Consiliului de Miniştri al Republicii Socialiste România: *Acad. Tudor Arghezi,* Scînteia, an XXXVI (1967), nr. 7403 (duminică, 16 iulie), p. 1.

Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, Academia Republicii Socialiste România, Comitetul de Stat pentru Cultură şi Artă : *Tudor Arghezi,* Scînteia, an XXXVI (1967), nr. 7403 (duminică, 16 iulie), p. 1 şi 4.

Stancu, Zaharia : *Un mare glas, o mare conştiinţă,* Scînteia, an XXXVI (1967), nr. 7403 (duminică, 16 iulie) p. 4.

Hagiu, Grigore : *Poetul,* Scînteia, an XXXVI (1967), nr. 7403 (duminică, 16 iulie), p. 4.

* * * *Tudor Arghezi — Adunarea de doliu de la Academie*, (Agerpres), Scînteia, an XXXVI (1967), nr. 7404 (luni, 17 iulie), p. 3.

* * * *Tudor Arghezi. În fața catafalcului*, Scînteia, an XXXVI (1967), nr. 7404, (luni, 17 iulie), p. 3.

* * * *Funerariile lui Tudor Arghezi*, (Agerpres). Scînteia, an XXXVI (1967), nr. 7405 (marți, 18 iulie), p. 1 și 5.

* * * *Adunări de doilu*, (Agerpres), Scînteia, an XXXVI (1967), nr. 7405 (marți, 18 iulie), p. 5.

Baranga, Aurel : *La moartea poetului*, Scînteia, an XXXVI (1967), nr. 7405 (marți, 18 iulie), p. 5.

Micu, Dumitru : *Asemenea străbunilor*, Scînteia, an XXXVI (1967). nr. 7405, (marți, 18 iulie), p. 5.

Popescu, Radu : *„De-a v-ați ascuns"*, România liberă, an XXV (1967), nr. 7074 (duminică, 16 iulie), p. 1 și 5.

Ivașcu, George : *Lui Tudor Arghezi, omagiu în eternitate*, Contemporanul, an XIX (1967), nr. 29 (1084), (vineri, 21 iulie), p. 1 și 2.

Bogza, Geo : *Icoane*, Contemporanul, an XIX (1967), nr. 29 (1084). (vineri, 21 iulie), p. 1.

Maniu, Adrian : *Gînd înfiorat*, Contemporanul, an XIX (1967). 29 (1084), (vineri, 21 iulie), p. 1 și 2.

Streinu, Vladimir : *Statornicii*, Contemporanul, an XIX (1967), nr. 29 (1084), vineri, 21 iulie), p. 1 și 2.

Baconsky, A. E. : *Nestemate*, Contemporanul, an XIX (1967), nr. 29 (1084), (vineri, 21 iulie). p. 1 și 2.

Jebeleanu, Eugen : *Răzvrătitul*, Contemporanul, an XIX (1967), nr. 29 (1084), (vineri, 21 iulie), p. 1 și 2.

Manolescu, Nicolae : *Cadența argheziană*, Contemporanul, an XIX (1967), nr. 29 (1084), (vineri, 21 iulie), p. 3.

Munteanu, George : *Sinteză a spiritualității românești*, Contemporanul, an XIX (1967). nr. 29 (1084), (vineri, 21 iulie), p. 3.

* * * *Retrospectivă Arghezi*, (Editorial), Contemporanul, an XIX (1967), nr. 29 (1084,) (vineri, 21 iulie), p. 3.

Ungaretti, G. ; Asturias, M. A. ; Leonov ; Tihonov ; Ehrenburg ; Jonckhere, K. ; Vigorelli, G. ; Guillen, N. ; Figueiredo, G. ; Rosquet, Alain ; Seghers, Pierre ; Popescu, Elvira ; Jmpey, Michael ; Galdi, Laszlo ; de Boisdeffre ; de Beer, Jean ; Zavoda, Vilem ; Challou, Jean : *Lui Tudor Arghezi, omagiu*, Contemporanul, an XIX (1967), nr. 29 (1084), (vineri, 21 iulie), p. 10.

Sreinu, Vladimir :	*Ovație la moartea lui Tudor Arghezi,* Luceafărul, an X (1967), nr. 29 (273) (sîmbătă, 22 iulie) p. 1.
Bălan, Ion Dodu :	*Arghezi,* Luceafăurl. an X (1967), nr. 29 (273), (sîmbătă, 22 iulie), p. 2.
Solacolu, Barbu :	*Tudor Arghezi — Robert Browning,* Luceafărul, an X (1967), nr. 29 (273), sîmbătă, 22 iulie), p. 2.
Vîrgolici. Teodor :	*La „Cronica"*, Luceafărul, anul X (1967) nr. 29 (273), (sîmbătă, 22 iulie). p. 2.
„G. L." :	*Ultimul drum — Editorial,* Gazeta literară an XIV (1967), nr. 29 (768), (joi, 20 iulie), p. 1 și 2.
Macovei, Pompiliu ; Stancu, Zaharia ; Nicolescu, Miron ; Philippide, Al. ; Rosetti, Al. : Jebeleanu, Eugen ; Cojocaru, Florea ; Tomescu, Despina :	*Cuvinte de rămas bun,* Gazeta literară, an XIV (1967), nr. 29 (768), (joi, 20 iulie), p. 1 și 7.
Rosetti, Al. :	*Arghezi,* Gazeta literară, an XIV (1967). nr. 29 (769), (joi, 20 iulie), p. 1.
Porumbacu, Veronica :	*O amintire, un omagiu sau poate mai mult.* Gazeta literară, an XIV (1967), nr. 29 (768), (joi, 20 iulie), p. 2.
Tulbure, Victor :	*Coroana,* Gazeta literară, an XIV (1967), nr. 29 (768), (joi, 20 iulie), p. 2.
Sorescu, Marin :	*O carte pururi deschisă,* Gazeta literară, an XIV (1967), nr. 29 (768), (joi, 20 iulie), p. 2.
Micu, Dumitru :	*Un pisc al geniului creator românesc,* Gazeta literară. an XIV (1967), nr. 29 (768) (joi, 20 iulie), p. 2.
„G. I." :	*Necrolog (Editorial),* Gazeta literară, an XIV (1967), nr. 29 (768), (joi, 20 iulie), p. 2.
Dima, Al. :	*Poet al națiunii,* Gazeta literară, an XIV (1967), nr. 29 (768), (joi, 20 iulie). p. 3.
Baltag, Cezar :	*Nemurire și temporalitate,* Gazeta literară, an XIV (1967), nr. 29 (768), (joi, 20 iulie), p. 3.
Cioculescu, Șerban :	*Pater familias,* Gazeta literară. an XIV (1967), nr. 29 (768), (joi, 20 iulie), p. 3.
Banuș Maria :	*Scara* (poezie închinată lui Tudor Arghezi), Gazeta literară, an XIV (1967), nr. 29 (768), (joi, 20 iulie), p. 7.
Biberi, Ion :	*Început de drum,* Gazeta literară, an XIV (1967) nr. 29 (768), (joi, 20 iulie), p. 7.
* * *	*Arghezi în lume,* Gazeta literară, an XIV (1967), nr. 29 (768), (joi, 20 iulie), p. 8.
Ionescu, Victor :	*Eugen Ionescu despre Tudor Arghezi,* Gazeta literară, an XIV (1967), nr. 29 (768), (joi, 20 iulie), p. 8.
„Tribuna" :	*Ireparabila pierdere,* Tribuna, Serie nouă, an XI (1967), nr. 29 (546), (20 iulie), p. 1.
Ilea, I. Th. :	*Interviu,* Tribuna, Serie nouă, an XI (1967), nr. 29 (546), (20 iulie).
Căprariu, Al. :	*Inscripție,* Tribuna, Serie nouă, an XI (1967), nr. 30 (547), (27 iulie), p. 3.

Oarcăsu, Ion : *Poezia „Nopţii"*, Tribuna, Serie nouă, an XI (1967), nr. 30 (547), (27 iulie), p. 3.

„Cronica" : *Tudor Arghezi.* Cronica, an II (1967), nr. 29 (76), (sîmbătă, 22 iulie), p.1.

B.B. : *Arghezi la „Viaţa românească"*, Cronica, an II (1967), nr. 30 (77), (sîmbătă, 29 iulie), p. 6.

Botez, Gr. şi Bordeianu, M. : *Arghezi — Ibrăileanu — Scrisori intime*, Cronica an II (1967), nr. 30 (77), (sîmbătă, 29 iulie), p. 7.

Apetroaiei, Ion : *Tudor Arghezi... comentator al lui Eminescu*, Cronica, an II (1967), nr. 30 (77), (sîmbătă, 29 iulie), p. 11.

Leon, Aurel : *Tudor Arghezi... şi Iaşul*, Cronica, an II (1967), nr. 30 (77), (sîmbătă, 29 iulie), p. 11.

* * * *La moartea lui Arghezi*, Ateneu, an 1967, nr. 2 (iulie), p. 1.

Botez, Gr şi Bordeianu, M. : *Arghezi către Ibrăileanu, Scrisori inedite*, Cronica, an II (1967), nr. 31 (78), (sîmbătă, 5 august), p. 7 şi 11.

Botez, Gr. şi Bordeianu. M. : *Arghezi către Ibrăileanu*, Cronica, an II (1967), nr. 32 (79). (sîmbătă, 12 august), p. 7.

Rosetti, Alex. : *Argheziana*, Luecafărul, an X (1967), nr. 32 (276), (sîmbătă, 12 august), p. 3.

Andreescu, Al. : *Tudor Arghezi : „Noaptea". (O carte pe săptămînă)*, Cronica, an II (1967), nr. 32 (79), (sîmbătă, 12 august), p. 9.

Duţescu, M. : *Au cîntat lebedele*, Ramuri, an IV (1967), nr. 8 (38). (15 august), p. 20.

Papastate, C. D. : *Amintiri olteneşti*, Ramuri, an IV (1967), nr. 8 (38), (15 august), p. 21.

Anghel, Paul : *Et in Arghezis ego...* Argeş, an II (1967), nr. 8 (15), (august), p. 5.

Demetriade, Răzvan ; Narandici, Mircea ; Focşa, Ileana ; Pană, Ilie ; Nicolescu, Dumitru ; Bălănoiu, Elena ; Handrea, Ion-Onuţ ; Grigorescu, Alexandru ; Vişan, Eugen : *Omagiu*, Argeş, an II (1967), nr. 8. (15), (august) p. 5—6.

Pienescu, G. : *Corvoada gingaşă*, Argeş, an II (1967), nr. 8 (15) (august), p. 6.

Nicolescu, Otilia : *Lui Tudor Arghezi*, Argeş, an II (1967), nr. 8 (15), (august), p. 6.

Redacţia : *Un scenariu arghezian din film*, Argeş, an II (1967). nr. 8 (15), (august), p. 7.

Pîrvulescu, Octav : *Psalm de taină*, Argeş, an II (1967), nr. 8 (15), (august), p. 7.

Postolache, Larian : *La Mărţişor, acum 27 de ani*, Argeş, an II (1967), nr. 8 (15), (august), p. 7.

Roll, Ştefan : *Poezii de Tudor Arghezi — traduse în limba franceză de Eugen Ionescu şi Ilarie Voronca,* (Sînt reproduse poeziile : *Mai mult pămînt, Morţii, Oseminte pierdute, Între două nopţi* — text francez și românesc), Argeş, an II (1967), nr. 8 (15), (august), p. 8.

„Astra" : *Tudor Arghezi,* *Astra,* an II (1967), nr. 7 (14), (iulie), p. 1.

Andriţoiu, Al. : *Arghezi,* Familia, Seria a V-a (1967), an III (103), nr. 7 (23), (iulie), p. 1.

Grigurcu, Gheorghe : *Thanatos arghezian,* Familia, Seria a V-a (1967), an III (103), nr. 7 (23), (iulie), p. 10.

Redacţia : *Tudor Arghezi despre traduceri şi traducători,* Familia, Seria a V-a, (1967), anul III (103), nr. 7 (23), (iulie), p. 11.

Maniu, Adrian : *Un mare poet contemporan,* Informaţia Bucureştiului, nr. 4331, 17 iulie 1967.

* * * *Omagiul „Vieţii româneşti..." (lui Tudor Arghezi,* (Editorial), Viaţa românească, an XX (1967), nr. 8 (august), p. 119—120.

Botez, Demostene : *La despărţirea de Tudor Arghezi,* Viaţa românească, an XX (1967), nr. 8 (august), p. 121—122.

Boureanu, Radu : „*Mărţişor*" — Coperta cărţilor nescrise, Viaţa românească, an XX (1967), nr. 8 (august), p. 123—125.

Negoiţescu, I. : *Tudor Arghezi, poet al existenţei,* Viaţa românească, an XX (1967), nr. 8 (august), p. 125—128.

* * * *Citate din scriitori şi critici literari despre Tudor Arghezi* (Al. Macedonski, B. Fudoianu, G. Călinescu, N. D. Cocea, E. Lovinescu, Octavian Goga, Tudor Vianu), Secolul 20, nr. 8 (1967), p. 6—8.

Bălan, Ion Dodu : *În memoriam,* Secolul 20, nr. 8 (1967), p. 9—11.

Dumitrescu-Buşulenga, Zoe : *Început şi capăt de înţelepciune,* Secolul 20, nr. 8 (1967), pag. 12—14.

Bărbulescu, Simion : *Ideea completitudinii în poezia argheziană,* Astra, an II (1967), nr. 8 (15), (august), p. 9.

Bojin, Alexandru : *Incursiune în estetica argheziană,* Limbă și literatură, an 1967. vol. 15, p. 119—138.

V.R. : *Amintirea lui Tudor Arghezi,* Viaţa românească, an XXI (1968), nr. 7 (iulie), p. 84—87.

Bogza, Geo : *Cinci munţi,* Contemporanul, an XX (1968), nr. 21 (24 mai), p. 1.

Ivaşcu, George : *Arghezi,* Contemporanul, an XX (1968), nr. 29 (19 iulie), p. 3.

Rusu, M.N. : *Arghezi, călătorul,* Luceafărul, an XI (1968), nr. 20 (316), (18 mai), p. 2.

Arghezi, Baruţu : *Arhiva Arghezi,* Luceafărul, an XI (1968), nr. 20 (316), (18 mai), p. 5.
(şi în numerele următoare).

Mălin-Marcus, Aurora : *Observaţi asupra alterurării unor dublete verbale în poezia lui Tudor Arghezi*, Limbă şi literatură, an 1968, nr. 16, p. 195.

Bogza, Geo : *Scriitori*, Contemporanul, an XXI (1969), nr. 21 (23 mai), p. 1.

Cioculescu, Şerban : *T. Arghezi, delegat de mahala*, România literară, an II (1969), nr. 22 (29 mai), p. 5.

Cristea, Dan : *Literatura unui sfert de veac — Tudor Arghezi Una sută una poeme*, România literară, an II (1969), nr. 21 (22 mai), p. 5.

Dunajecz, L. *Prezenţe româneşti. Scriitori români în enciclopedia maghiară*, România literară, an II (1969), nr. 22 (29 mai), p. 21.

Trandafir, C. : *„Fragmente critice"*, România literară, an II (1969), nr. 22 (29 mai), p. 31.

Bojin Alexandru : *Unele consideraţii asupra metaforei argheziene*, Limbă şi literatură, an 1969), vol. 20, p. 109—129.

Arghezi, Baruţu : *Cronică oltenească*, Luceafărul, an XII (1969), nr. 22 (370), (31 mai), p. 6.

Bălăşescu, Sevasta : *Bibliografie critică Tudor Arghezi (1920-1944)*. Limbă şi literatură, an 1969). vol. 22, p. 201.

Bojin, Alexandru : *Tudor Arghezi — văzut de contemporani* (cu o bibliografie), Limbă şi literatură, an 1970, vol. 26, p. 133—167.

Micu, Dumitru : *Ce e un mare poet?* România literară, an III (1970), nr. 21 (85), (joi, 21 mai), p. 4.

Cioculescu, Şerban : *Arghezi, cîmp de luptă*, România literară, an I (1970), nr. 21 (85), (joi, 21 mai), p. 5.

Dimov, Leonid : *Creioanele lui Arghezi*. România literară, an III (1970), nr. 21 (85), (joi, 21 mai), p. 12.

Piru, Alexandru : *Arghezi şi La Fontaine*, România literară, an III (1970), nr. 21 (85), (joi, 21 mai), p. 12.

Cerna-Rădulescu, Al : *Virtuţile pamfletului*, România literară, an III (1970), nr. 21 (85), (joi, 21 mai) p...13

Bojin, Alexandru : *Tudor Arghezi — Educatorul*, Colocvii, an V (1970) nr. 5 (47). mai, p. 5

Ivaşcu, George : *Arghezi — cel însetat de absolut*, Contemporanul, an XXII (1970), (22 mai), p. 1 — 2.

Manolescu, Nicolae : *— Tudor Arghezi — „Religia" scrisului*, Contemporanul, an XXII (1970), (22 mai), p. 3.

Bogza, Geo : *Intr-un deceniu*, Contemporanul, an XXII (1970) (22 mai), p. 3.

Theodorescu, Cicerone : *„Credincioşi pămîntului şi luceafărului nostru"*., Contemporanul, an XXII (1970), (22 mai) p. 3

Raicu, Lucian : *Tudor Arghezi :* Crengi ; XC, România literară, an III (1967) nr. 23 (87), (joi, 4 iunie), p. 9.

Micu, Dumitru : *Arghezi — poet al omului*, Scînteia, an XXXIX (1970), nr. 8446 (vineri, 5 iunie), p. 4.

Cioculescu, Şerban : ***Probleme de metrică la Tudor Arghezi***, România literară, an III (1970), nr. 24 (88), (joi, 11 iunie), p. 5.

Anghel, Paul : *Un bilet de la Arghezi*, Contemporanul, an XXII (1970), nr. 26 (1233), (vineri, 26 iunie) p. 1 şi 2.

Bălu, Ion : *Tudor Arghezi şi avangarda literară românească,* Viaţa românească, an XXIV (1970), nr. 5 (mai), p. 67—72.

Ionescu, Eugen : *Poezia lui Tudor Arghezi,* Viaţa românească, an XXIV (1970), nr. 5 (mai), p. 62—66. (Articol apărut iniţial în Cahièrs du France-Roumaine, nr. 2, 1946. p. 22—26).

Tătaru, Ieronim : *Motivul plopului în poezia lui Tudor Arghezi,* Limbă şi literatură, an 1970, nr. 25, p. 79—91.

Călinescu, Matei : *Despre poetica argheziană,* România literară, an 1971, nr. 5, joi, 28 ianuarie, p. 5.

Cerna — Rădulescu, Al. : *Poetul — sinteză a umanităţii,* România literară, an. 1971, nr. 32, joi, 5 august, p. 27.

CUPRINS

coli tipo. : 15

Lucrare executată la I. P. Tiparul sub comanda nr. 447

ipt

